ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
1
VENDREDI
1er AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13·359

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.359

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՇԱՆԹԱԺ»Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ԹՒՐՔԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՎԷՃԻՆ ԱՌԹԻՒ)

— o —

Գ.

ՍԱՆՃԱՔԸՆ ԵՏՔ ԿԻՊՐՈՍ

Կիպրոս պիտի դառնար երրորդ թիւ – րախը Թրքական «շանթաժ»ի քաղաքակա – նութեան:

Անդլիա, որ Սանճաքի Թուրքիոյ կողմէ գրաման մէջ կարեւոր դեր մը խաղացեր էր, այս անգամ գրգռեց Անգարայի կա – ռավարութիւնը որ տէր դառնայ կղզիի Թուրք փոքրամասնութեան:

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայ – նին հիմնական փոփոխութեան պիտի են – թարկուէր աշխարհի քարտէսը: Գաղթա – վայրերու սորուկ ազգերն ու ցեղերը գլուխ պիտի ցցէին Ասիոյ եւ Աֆրիկէի մէջ: Աշխարհակալ Պետութիւններու մա – հազանդը կը հնչէր: Կռիւով կամ առանց դնդակ արձակելու անկախութեան կը տի – րանային զարերէ ի վեր օտարի լուծին ենթակայ ժողովուրդները:

Ցունաստան վերջին աշխարհամարտի վաղորդային (1947–48) տիրացած էր Մէյերկրականի յունաբնակ Երկոտասան կղզիներուն, որոնք 1911–12ի խաղեր – թուրք պատերազմէն ի վեր կը պատկա – նէին Իտալիոյ: Կը մնար Կիպրոսը, որուն բնակչութեան 80 առ հարիւրը Ցոյն էր: Հելլէն ազգայնականներ հրապարակ նե – տեցին «էնոսիս»ի, այսինքն Կիպրոսի եւս Ցունաստանին կցուելու գաղափարականը: Կազմուեցաւ Էօֆան՝ Զօր· Ղրիվասի գըլ – խաւորութեամբ, նպատակ ունենալով նե – ղել կղզիին տէր Անգլիացիները դիմադրա – կան շարժումներով:

Նենգամիտ Ալպիոն, հետեւելով «բա – ժանեա՛ ղի տիրեսցես»ի դասական քա – ղաքականութեան, մէկ կողմէ Ցոյներու դէմ գրգռեց Կիպրոսի Թուրք փոքրամաս – նութիւնը, որ 660·000 բնակչութեան 18 առ հարիւրը միայն կը կազմէր, միւս կողմէ աչակցեցաւ Անգարայի կառավա – րութեան, որ պահտպան կանգնի տեղւոյն Թուրքերուն:

Մէնթէրէս – Պայարի Դեմոկրատ կա – ռավարութեան համար երկինքէն ինկած մանանայ մըն էր Կիպրոսի հարցը, կեր հայթայթելու համար Թուրքիոյ բնակ – չութեան, որ Թշուառութեան մէջ կը տուայտէր, իբրեւ հետեւանք անդործու – թեան եւ տնտեսական ծանր տագնապի:

Չէ մոռցուած 1955 Սեպտեմբեր 6–7ի պիշերուան նախճիրները, երբ Աֆատո – լուէն բերուած ոճրագործներ, միանա – լով Պոլսոյ շրջանի աւարառու խուժա – նին, քանի մը ժամուան մէջ քարուքանդ ըրին Բերայի Ցոյներու — եւ Հայերու — վաճառատունները, աւարի տուին տու – ներն ու յարկաբաժինները, պղծեցին եկե – ղեցիներն ու գերեզմանոցները Պոլսոյ եւ արուարձաններու մէջ: Թուրքերը անգամ մը եւս քաղաքակիրթ աշխարհի առջեւ խայտառակուեցան իբրեւ վայրենի բը – նազիներով տոգորուած անուղղայ ցեղ մը:

Այս բոլորը տեղի ունեցան ազդելու համար Կիպրոսի Ցոյներուն վրայ, որ ծանր նստին իրենց տեղը: Այլապէս··· պիտեն թէ ի՛նչ կը սպասէ իրենց:

Այս դէպքէն ետք, Պոլսոյ Ցոյները, ի – րենց կեանքի ապահովութեան համար, հետզհետէ հեռացան օսմանեան նախկին մայրաքաղաքէն: Վերջերս Թուրքիոյ վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ՝ չա – ժողովէն, ուր դուրչ նըրանցքներու փոքր հանդիպումները աւելի կարեւոր են քան բուն վեհաժողովը, ուր իւրաքանչիւրը 20 վայրկեան պիտի խօսի, ըսելու համար յաճախ լափալիսեան ճչմարտութիւնները եւ հոդեչահ խօսքեր:

Բացումը կատարած է Ֆինլանտիոյ Նա – խագահը՝ Քեքոնըն որ կ'ըսէր· «Այս ժո – ղովը պատուղն է մասնակցող երկիրներու քաղաքական կամքին բարելաւելու եւ զարգացնելու փոխադարձ յարաբերու – թիւնները ըստ իրենց ժողովուրդներու շահերուն եւ միաժամանակ արտայայ – տութիւնն է իրենց փափաքին օժանդա – կելու Եւրոպայի խաղաղութեան, ապա – հովութեան, արդարութեան եւ զար – ծակցութեան»:

Այս ճառին կը յաջորդէր բացման հան – դիսութեան Բ· եւ վերջին խօսողը ՄԱԿի քարտուղարը՝ Վալտհայմ: Ճաչէն ետք, յաջորդաբար խօսք առած են Ուիլսըն, ապա Ցունաստանի, Իսլանտայի, Քանա – տայի Պուլկարիոյ, Արեւելեան Գերմա – նիոյ, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ ղեկավար – ները: Քարամանլիս անդրադարձած է անչուշտ Կիպրոսի հարցին եւ չեչտած·— «Բոլորս ականատես եղանք ապահովու – թեան սկզբունքներու ամբողջական բըռ – նաբարումի մը մինչ կը չարունակուէին ժընեւի ժողովին աչխատանքները: Ասիկա Ցունաստանը եւ ամբողջ ժողովը դրաւ կենսական հարցի մը առջեւ: Ի՞նչպէս Ցունաստան կրնար չարունակել մասնակ – ցիլ ժողովին մինչ բռնի ուժը օգտագոր – ծուած էր Կիպրոսի Հանրապետութեան դէմ»:

Այս պաչտօնական նիստին կողքին ա – ռանձին հանդիպումներ կ'ըլլային Ֆորտ – բրեժնեւ եւ նաեւ Ժիսքար–Բրեժնեւ: — Այս վերջին հանդիպումին առթիւ կը ճըշ – դուէր Ֆրանսայի Նախագահին այցելու – թեան թուականը Մոսկուա՝ Հոկտեմբեր 14էն 18:

Անակնկալ մը պիտի պատահէր սա – կայն իրիկունը, Ֆինլանտիոյ նախագա – հին տուած կոչունքին առեն երբ պըղն – դերէն անմիջապէս ետք, Բրեժնեւ սեղա – նը կը ձգէր կ'երթար, անհանգստութեան պատճառով: Կ'ըսուէր թէ խորհրդային թիւ մէկը յոդնած է բայց նաեւ ակռայի ծանր ցաւէ կը տառապի: Ամէն պարա – գայի Բրեժնեւ երկու ժամ տեւողած էր Ֆորտի հետ, 35 վայրկեան ժիսքար տ'Էս – թէնի հետ եւ ծիսած ամբողջ օրը:

Սկզբունքով խօսք պէտք է առնէր Հինդ – չարթի առաւու:

Ցիշենք նաեւ Քոքիտիէն տը Փարիի երկրորդ խորագիրը, այս նոյն ժողովին մասին «Քոնսերթօ 33 ջութակի եւ երկու դեկավարի համար»···:

Քանի մը տողով

ՑՈՒԼԻՍ 30ԻՆ, Փարիզ 31 աստիճանի տաք օր մը ապրեցաւ ինչ որ չէր պատա – հած 1947էն ի վեր, նոյն օրը: Ցուլիս 31ին եւ Օգոստ· մէկին չուրջ 7 միլիոն կառք Ֆրանսայի ճամբաները պիտի կորեն ար – ձակուրդի երթի թէ դարձի համար:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 21 երկիրներու կազմա – կերպութեան ժողովը որ գումարուած է Ոսկ–ափ–Քոսթա Ռիքա որոշեց վերցնել Քուպայի դէմ տրուած որոշումը այլ խօս – քով՝ embargo: Դէմ քուէարկեցին Զիլի, Փարակուէյ եւ Ուրուկուէյ: Դիւա – նագիտական եւ տնտեսական արգելքը դրուած էր 1964ին:

ԳԻՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ սենափքան (Սէ· Ժէ· Թէ·) մամուլի երկու նոր դոր – ծադուլներ կը նախատեսէ Օգոստոսի ըն – թացքին: Մէկը փարիզեան դեանի վրայ Օգոստ· 6ի «չուրջ», միւսը՝ բովանդակ Ֆրանսայի Օգոստ· 20ի չուրջ:

ՀԱԼՋԻՆՔԻՒ ԺՈՂՈՎԸ

— o —

ԲՐԵԺՆԵՒ ԱՆՀԱՆԴԻՍՏ Է

—o—

«Մեծ պատրանքը» կը խորագրէ Քոքի – տիէն տը Փարի յիչեցնելով Ֆրանսական չարժարուեստի մեծ դասականներէն մէ – կը: Արդարեւ Ժոպէր ալ, Ֆրանսայի Ա – տաքին նախկին նախարարը յայտարարեց հեռատեսիլէն թէ ոչ ոք այնքան միամիտ է լուրջ բան մը ակնկալելու համար այս

բանիող գոհունակութեամբ կը Մոնտի աչխատակցին կը յայտարարէր թէ 100 հազար Ցոյներէն ներկայիս 10·000 մի – այն մնացեր են Պոլսոյ մէջ···:

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ 1878 Ցունիս 4ի Պոլսոյ ծանօթ դաչնագրով Կիպրոսը տուած էր Անգլիոյ, որ փոխարէն կը խոս – տանար պաչտպանել օսմանեան կայսրու – թեան հողային ամբողջութիւնը, եթէ Ռուսիա կարսէն, Արտահանէն ու Պաթու – մէն զատ ուզէր դրաւել Անատոլուի մէջ ուրիչ հողամասեր: Սուլթանը յանձնա – ռու կ'ըլլար բարենորոգումներ մտցնել հայկական նահանգներուն մէջ, առիթ չտալու համար Ռուսիոյ միջամտութեան:

1914ին, երբ Թուրքիա պատերազմ յայ – տարարեց Անգլիոյ դէմ, Լոնտոնի կա – ռավարութիւնը վերջնապէս իրենց կցեց Կիպրոսը, որուն վրայ անուանական եր – իչխանութիւն կը պահէր Բարձրագոյն Դուռը: Սեւրէ եւ Լոզանի դաչնագրով Թուրքիա ընդմիչտ կը հրաժարէր Կիպ – րոսի վրայ ամէն իրաւունքէ: Անգլիա բա – ցարձակ տէր ու տիրական կը դառնար կղզիին, անվերապահ հաւանութեամբ Անգարայի կառավարութեան:

Երբ ա՛յսքան յստակ էր կացութիւնը, ի՞նչպէս բացատրել Թուրքերու մեռա – սաներորդ ժամու միջամտութիւնը Կիպ – րոսի խնդրին:

Հակառակ իր մեքենայութեանց, Անգ – լիա սոխկուեցաւ հեռանալ կղզիէն, պա – հելով միայն օդանաւային ու ծովային կարգ մը ռազմագիտական խարիսխներ: 1959ին Ցիւրիխի դաչնագրով Կիպրոս մաս կազմեց բրիտանական Համագոր – պեութեան (Քամընվէլթհ), իսկ 1960ի Լոնտոնի համաձայնագրով եւ Անգ – լիոյ, Ցունաստանի ու Թուրքիոյ երաչ – խաւորութեամբ հռչակուեցաւ անկախ Պետութիւն եւ դարձաւ հաւասարազօր անդամ Միացեալ Ազգերու կազմակերպու – թեան:

Ծանօթ են յետագային պատահած դէպ – քերը: Չարկ չկայ կրկնելու:

Տարի մը առաջ, Թուրքերու կողմէ կըղ – զիի 40 առ հարիւրի մասին բռնագրաւումը առիթ ընծայեց ամերիկեան Մորմրդա – րանին՝ պատժելու Անգարայի կառավա – րութիւնը՝ դադրեցնելով զէնքի հայթայ – թումը Թուրքիոյ՝ փետրուարէն ի վեր:

Անգարայի կառավարութիւնը դիմեց «չանթաժ»ի իր դասական քաղաքակա – նութեան՝ դրաւելով Թուրքիոյ ամերիկ – եան ռազմական խարիսխները:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՆԹԱՑՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Աբմէնփրէս, Ցուլիս 25–28)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒՄԱԾ

Կիբակի, Ցուլիս 27ին, Արարատ 1–0 կորնցուց Դնեպրի դէմ, խորհրդային ախոյենական մրցումներու չարքին:

×

ԱՆՊԱՐՏԵԼԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԸ

Կիեւի մէջ տեղի ունեցած ատորջրեայ արագընթաց լողի միջազգային մրցում – ներուն կը մասնակցէր նաեւ Հայաստանի հաւաքական խումբը: Հայկական խումբի անդամներէն Շաւարչ Կարապետեան տար – բեր ձեւի մրցումներուն չհաց է երեք առաջնութիւն: Մէկ առաջին եւ երկու երկրորդ տեղ գրաւած է կամօ կարա – պետեան:

×

ԵՐԵՒԱՆՑԻՆԵՐԸ ԱԽԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻՆ

Մոսկուայի մէջ վերջացան ոտնագն – դակի համամիութենական « Պատանեկու – թիւն » բաժակի նախնական մրցումները: Հայաստանի խումբը չհաղելով 7 միաւոր, գրաւած է երկրորդ տեղը եւ առաջին տե – ղը գրաւած Ռուսաստանեան Դաչնակցու – թեան մարզիկներուն հետ իրաւունք ստա – ցաւ մասնակցելու աւարատական մրցում – ներուն:

×

ՀԱՑ ՓԱԿԱՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Խորհ· Միութեան ժողովրդական տըն – տեսութեան նուաճումներու ցուցահան – դէսի «մեքենաչինութիւն» տաղաւարին մէջ բացուած է երկրի 210 ձեռնարկու – թիւններու նորարար փականագործներու չուրջ 700 աչխատանքներու ցուցահան – դէսը: Հոն ցուցադրութեան դրուած են նաեւ Զարենցաւանի գործիքաչինական եւ Երեւանի Զերժինսկի հասարոցաչինական ձեռնարկութիւններու նորարարներու աչ – խատանքները:

×

ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ Լ· ԹՈՔՄԱՃԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Նկարիչներու տան մէջ բաց – ուած է քանդակագործ Լեւոն Թոքմաճեա – նի ստեղծագործութիւններու ցուցահան – դէսը, ուր ներկայացուած են մօտ 70 քանդակներ, դեղանկարչական եւ գծա – նկարչական աչխատանքներ: Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան վարչութեան նախագահ Ս· Սաֆարեան նչած է, որ տասը տարուան մէջ հեղինակը գործած է երիտասարդ լաւագոյն վարպետներէն մէկը: Անոր քանդակները գրուած են Ե – րեւանի, այլ քաղաքներու զբօսայդիներու եւ թանգարաններուն մէջ: Ան մասնակ – ցած է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ բացուած խորհրդային ցուցահանդէսնե – րուն: Ցուցահանդէսին այցելողներուն ու – չադրութիւնը կը գրաւեն Գլաձորի հա – մալսարանի հիմնադիրներուն նուիրուած «Վերածնունդ» քանդակագործական չա – րադրանքը, Կոմիտասի, Մ· Սարեանի, Հր· Աճառեանի, Ց· Մանանդեանի, Ա· Խաչատրեանի եւ այլոց դիմաքանդակ – ները: Լ· Թոքմաճեան առաջիններէն մէկն է որ Հայաստանի մէջ չորցած ծառերէն քանդակներ ստեղծած է դիցաբանական ու պատմական բներդներով:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոսի արձակուրդի շրջանին «Ցա – ռաջ» լոյս չի տեսներ Շաբաթ օրերը (կի – րակիի թիւ) բայց խմբագրատունը բաց կը մնայ սովորական ժամերուն:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ

10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

— o —

ՄԵԾՈՓԱՅ ԴՊՐՈՑԻ « ՓԱՌԱՒՈՐԵԱԼ ԲԱՌՈՒՆԻ »Ն՝ ՄԱՏԵՆԱԳԻՐ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ԹՈՎՄԱ ՄԵԾՈՓԵՑԻ

— o —

Արճէլի Մեծոփայ դպրոցի ութսուն տարիներու կեանքին մէջ (մօտաւորապէս 1385–1465) կրթարանի ամէնէն վայելուն շրջանը (1411–1446) կը զուգադիպի Տաթեւացիի աշակերտներէն Թովմա Մեծոփեցիի գործունէութեան 35ամեայ տեւողութեան:

Ցովհաննէս Արճիշեցի – Մեծոփեցիի յաջորդելով դաստիարակչական եւ կրթական պատասխանատուութեան գործին մէջ, Թովմա Մեծոփեցի կը ձգտի վար – ժարանը Տաթեւի ուսումնական մակար – դակին հասցնել:

Համադրելէ առաջ պատմագրային եւ ձեռագրային այն վկայութիւնները, ո – րոնք կ'ընդգրկեն անհատական իր պատրաստութեան եւ տեսչական պաշտօնին հետ կապ ունեցող ուշագրաւ տեղեկու – թիւններ, կ'ուզենք ամփոփ ակնարկով մը ներկայացնել կենսագրական կարգ մը ծանօթութիւններ:

Ծնած պէտք է ըլլայ 1375ին կամ 1376–ին. վախճանած՝ 1446ին: Նախնական կրթութիւնը Մեծոփայ դպրոցին մէջ ստանալէ ետք չուրջ 1391–1397, տասը տարի ալ կը հետեւի Խառաբաստի Սուրբ Աստուածածին վանական կրթարանի դասընթացքներուն (Արճէլի հիւսիսակողմը, Վանայ լճի հիւսիսային եզերքէն քիչ հեռու), ապա կ'անցնի «ի մայրն իմաստութեան»՝ Տաթեւի վարդապետարանը: Ծննդավայր վերադառնալէ ետք, հաւանօրէն 1408–1409, Արճէշ ապաստանող Գրիգոր Տաթեւացիի դասախօսութիւններուն հետեւելու հնարաւորութիւնը կ'ունենայ տասրի մը եւս, — որով՝ կարելի է հետեւցնել դրեթէ անվրէպ կերպով, որ անցուցած է առնուազն քսան տարիներու աշակերտական եւ ուսանողական շրջան մը, հաւանօրէն 1401ին կամ 1411ին Տաթեւացիի կարգադրութեամբ կոչուելու համար Մեծոփայ դպրոցի վերատեսչութեան եւ դասախօսի պաշտօնին:

Հ. Վարդան Վրդ. Հացունի, «Դաստիարակութիւնը հին Հայոց մօվ» անուն իր գործին մէջ կ'անդրադառնայ Գրիգոր Տաթեւացիի կողմէ Արճիշեցիներու ուղղեալ գրութեան մը՝ ուր մեծ վարդապետը Մեծոփեցիի առընչաբար կ'ըսէ. «Ետու դմա հրաման եւ իշխանութիւն դաս ասել, աշակերտ կարգել եւ զօրէնս Աստուծոյ անդ ուսուցանել»:

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, իր «Հայապատում»ին մէջ անդրադառնալով Մեծոփեցիի ուսուցչական գործունէութեան եւ մեկնելով յիշատակագրութիւններէ, իր կարդին կը ճշդէ որ ան վաթսուն տարի ապրած է Մեծոփայ վանքին մէջ եւ 35 տարի պաշտօնավարած է իբրեւ ուսուցիչ.

— « Եկեալ ի վանքն Մեծոփայ եւ 60 ամ անդ կացեալ բազում ջանիւ եւ առատիւնութեամբ եւ 35 ամ դաս ասելով ամենայն անձանց գրոց աշակերտելոց եւ բազում որդիս ի փառս ածեալ... հանապազ չարչարել զինքն ի յուսուցանել զման – կուս »:

Հետաքրքրական նոյնքան որոշ վկայութիւններ հասած են մեզի նաեւ իր բազմաթիւ աշակերտներէն, ձեռագրային յիշատակութիւններէ եւ բանասիրական պրպտումներէ՝ որոնք կը կեդրոնանան անոր համբաւութեան եւ ուսումնա – դաստիարակչական գործունէութեան վրայ:

×

Մի՛նչդարաբեան դրիչներու մօտ չափա – զանցելու հակում մը նշմարելի է առհասարակ, երբ մանաւանդ անոնք կը խօսին Հայութեան տառապանքին, յարձակա – պաշտ թշնամիներու կողմէ հայրենիքի աւերումին, ինչպէս նաեւ դժնդակ պայմաններու մէջ իրագործուած յաջողութիւններու մասին: Արտակարգ հիացում մը հանդէպ իրենց ուսուցիչներուն եւ հոգեւոր առաջնորդներուն՝ Տաթեւացին եւ Գլաձորեան սերունդները, իրենց կարգին, բացառիկ սէր ու յարգանք կ'ուզեն արտայայտել զգացական զեղումներով, եւ, հետեւաբար կը գործածեն բառեր կամ վերադիրներ՝ որոնք այսօր չափաւորութեամբ պէտք է ընդունուին:

Թովմա Մեծոփեցի անսահման պաշտամունքով խօսած է իր ուսուցչին՝ Տաթեւացիի մասին, իսկ Մեծոփեցիի աշակերտները նո՛յն զեղումով կ'արտայայտուին իրենց դաստիարակին մասին, — հասկնալի՛ է...

Նման չափազանցութիւններ նկատի առած ըլլալով հանդերձ, Արճէշի Մեծոփայ դպրոցի ամէնէն կարկառուն դէմքերէն Թովմա Մեծոփեցիի մասին մեզի փոխանցուած վկայութիւններու մէջ կը տեսնենք տիպարը նուիրումի եւ համոզման զոյգ արժանիքներուն եւ արժէք – ներուն տէր ուսուցչի մը՝ որ կատարելութեան ձգտումը ունի, լաւագոյնին հասնելու աղնիւ կիրքն ու ապրումը:

Իր կենսագիրը՝ Կիրակոս Բանասէր, Մեզ հետ աւարտող 13 աղբիւրներէն հինգը խառնան մնացեր էին, իրենց ուսումը շարունակելու Լրացուցիչին մէջ, անոնցմէ չորսը ուսուցչական ասպարէզն ընդգրկելու համար յետոյ:

Խառնանը պիտի չմոռնայի յետագային ալ, կեդրոնականէն մեկնելէ ետքը, հակառակ աշխատանքի այլազան դաշտերուն որ մեր առջեւ կը բացուէին եւ հակառակ մեզ սպասող հանրային նոր հոգերուն:

Խառնան Սանուց Միութիւնը, օրինակ, զոր դպրոցին նախկին սաներս հիմնեցինք 1908ին, Հնչակեան կապ մը զառնալու մեր եւ դպրոցին միջեւ: Դեռ նոր էր որ Թուղթին յանձնեցի պատմութիւնը հօթը տարիներուն զորս անցուցի Խառնան Սանուց Միութեան մէջ, թուելով այն բոլոր ձեռնարկները որոնց դիմեցինք օգնելու համար դպրոցին աղքատ սաներուն, դպրոցին մէջ մատենադարան ու թան – գարան հիմնելու համար, եւ մեր պայքարները յանուն անոր կրթական մակարդակին բարձրացման: Այնտեղ ակնարկեցի նաեւ մեր սարքած երեկոյթներուն եւ դասախօսութիւններու մեր խմբ անդամներուն համար, ինչպէս նաեւ հանրային այն աշխատանքներուն, զորս, Խառնան Սանուց Միութիւնը մեզի պատրուակ ըրած, գլուխ հանեցինք Պոլսոյ հայ մշակութային կեանքին մէջ: Մեր կազմակերպած ամառնային դասընթացքները, Ցովհ. Օրբելի եւ Վիկտոր Համբարձումեան, ինչպէս նաեւ անոր հիմնադիր անդամները որդեգրած են խիստ կարեւոր սկզբունք մը՝ «պէտք չէ կրկնել այն ինչ որ կը կատարուի դիտական այլ մեծ կեդրոններու մէջ: Առաջնորդուելով մեր իւրայատուկ պայմաններէն, ունենալ դիտական մեր յատուկ դիմադիծը, սեփական դիտական դպրոցները: Ինծի կը թուի, թէ մեր առաջին ակադեմականներուն հետաքրքրութիւնը այս եղած է: Արդարեւ, այս սկզբունքին չնորհիւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան չատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ խորհրդային եւ միջազգային չափանիշով ճանչցուեցաւ: Եթէ դուք հիմա աշխարհի չատ գիտնականներու հետ խօսիք, օրինակ, աստղաբնագիտութեան, տիեզերագիտութեան, բնագիտութեան, տարրական մասնիկներու, ուսողագիտութեան՝ պաշտօններու տեսութեան, նուրբ օրգանական քիմիայի, դիտութեան, մեքենագիտութեան՝ քանդիներու, սալերու կամ սողքի տեսութիւններու, կենսաքիմիական հարցերու մասին, ամէն մտանգէտ անպայման կ'ըսէ, թէ այո՛, Հայաստանի մէջ կը պատրաստի այդ ճիւղերով, ունին անոնց ուրոյն դպրոցները: Ատոնք տեսակ մը գործած են մերը, սեփականը: Այդ բնագաւառներուն մէջ մեր մօտ կատարուող հետազօտութիւնները չատ մը կէտերով սկզբունքով կը տարբերին այլ վայրերու մէջ կատարուող աշխատանքներէն: Ատոնք նոյնիսկ արդէն մեզի համար գործած են աւանդական»:

Ակադեմականը խօսելով հայագիտութեան մասին նկատել տուած է, թէ պատմական իրազարձութեանց բերումով հայագիտութիւնը քանի մը հարիւրամեակ չարունակ զարգացած է բուն Հայաստանէն դուրս՝ Վենետիկ, Վիէննա, Կաթա, Պետերբուրգ, Մոսկուա, Փարիզ եւ այլուր: Այսուհանդերձ, հայագիտութիւնը իսկապէս վերածնունդ մը արձանագրած է Հայաստանի մէջ վերջին տասրիներուն: «Առաջին առթիւ ես նկատի ունիմ հնէաբանական, հնագիտական պեղումները: Ատոնց արդիւնքները չատ կարեւոր են պատմական դիտութիւններուն համար եւ ունին սկզբունքի նշանակութիւն: Բազմաթիւ տեսակէտներ կան հայ ժողովուրդի ծագումին, զարգացումին մասին, չատ անգամ՝ հակասական, իրարամերժ: Ահա, ուրեմն, այս պեղումները նմանապէս մեծ չափով կ'օգնեն ձեռք ձգելու վերջնական պատասխանը»: Այս առիթով ակադեմականը դիտել տուած է, թէ ուրիչ պարագայ մըն ալ կայ, այն է, որ ձեւով մը հայագիտութիւն է Հայաստանի մէջ բնական դիտութիւններով զբաղիլը: Արդարեւ, իր տեսակէտով բնական դիտութիւններուն մէջ ձեռք ձգուած արդիւնքները «մեր ժողովուրդին կը պարզեւեն նաեւ հոգեւոր մեծ բարիքներ եւ, վերջապէս, մեր ժողովուրդը կը դառնայ աւելի ճանչցուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ բնագաւառներով հետաքրքրուող օտար դիտնականը կամայ թե ակամայ պիտի ստիպուի ուսումնասիրել հայերէն լեզուն, որպէսզի կարենայ հետեւիլ հայ գիտնականներու աշխատանքներուն:

Ակադեմականը խօսելով հայ գիտնականներու մասին, նշած է, թէ անոնք ունին ինքնատիպ մտածողութիւն, ինչ որ կը նշանակէ, թէ անոնք կրնան նոր ուղիներ բանալ գիտական հետազօտութեան համար: Ան նշած է, որ հայ գիտնականները ունին նաեւ ինքնուրոյն ոճ մը, որ կը նշանակէ, թէ անոնք կրնան ինքնուրոյն ձեւով մը ներկայացնել իրենց գիտական արդիւնքները: Ակադեմականը նշած է, որ հայ գիտնականները ունին նաեւ ինքնուրոյն ոճ մը, որ կը նշանակէ, թէ անոնք կրնան ինքնուրոյն ձեւով մը ներկայացնել իրենց գիտական արդիւնքները:

Ակադեմականը նշած է, որ հայ գիտնականները ունին նաեւ ինքնուրոյն ոճ մը, որ կը նշանակէ, թէ անոնք կրնան ինքնուրոյն ձեւով մը ներկայացնել իրենց գիտական արդիւնքները:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԹԸ

— o —

« Հայրենիքի ձայն » չաբաթաթերթի աշխատակից Վարուժան Վասիլեան հարցազրոյց մը ունեցած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակեդամիայի փոխ – նախագահ Սերգէյ Համբարձումեանի հետ՝ դիտնալու համար Ակադեմիայի գործունէութեան գլխաւոր յատկանիշները:

Ակադեմականը այս ուղղութեամբ նըկատել տուած է, թէ «մենք այսօր չատ հանդարտ ձեւով կ'ըսենք, որ Հայաստանի մէջ կը զարգանան եւ պէտք է ծաւալ ստանան ռատիօ – էլեկտրոնիկը, ռատիոթեքնիքը, ճշդրիտ սարքերու արտադրութիւնը: Էլեկտրոնիկ հաշուեական մեքենաներու արտադրութիւն ստեղծած ենք: Իրականացուցած ենք պետական, դիտական եւ մշակութային կարեւոր արժէք ներկայացնող գործ մը՝ լոյս ընծայած ենք Հայկական սովետական Հանրագի – տարանի առաջին հատորը: Սակայն չմոռնանք, որ ատոնց առաջին օճախները, առաջին բջիջները, սարք մը կամ խումբ մը, հետազօտութիւն մը ծնունդ առած է Ակադեմիային մէջ: Տարիներ առաջ խօսք անգամ չէր կրնար ըլլար էլեկտրոնիկ – նիկ որեւէ արդիւնաբերութեան կամ արտադրութեան մասին: Իսկ այսօր մեր Հանրապետութեան կը վստահուի այդպիսի գործ մը: Մենք ունինք համապատասխան դիտական հիմնաքար, որուն վրայ կրնան բարձրանալ եւ զարգանալ անհրաժեշտ արտադրութիւնները եւ արդիւնաբերութեան ճիւղերը»:

Ակադեմականին կարծիքով չատ լուրջ եւ ճիշդ քայլ մը առնուած է, երբ Ակադեմիայի հիմնադրութեան առաջին օրէն անոր ղեկավարները՝ ակադեմականներ «փառաւորեալ բարուն», «մեծ վարժապետ՝ եւ «խորհրդաց հռետոր» բացատրութիւնները գործածելէ ետք ուսուցչին մասին, զայն կը համեմատէ Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփային հետ ու կ'եզրակացնէ.

— « Յանձանձիր ուսուցիչ՝ լուսաւորէր զամենայն մարդ եւ ջանար զամենեսեան ի գիտութիւն ճշմարտութեան եւ գիտնականաւն եւ կատարելեաւն: Ուսեալ էր զերկնատասան մասունսֆ իմաստութեան. զբնաբանականն, զուսումնականն, զաստուածաբանականն, զբարոյականն, զտըեսականն եւ զհաղաբականն, զթուա – կանն, զերաժշտականն, զերկրաչափա – կանն եւ զաստեղաբաշխականն, եւ զամենայն իմաստս –հռետորական հանճարոյ արտաքին փիլիսոփայութեան »:

Այս բանաձեւումին մէջ պէտք է տեսնել դարուն տիպար դաստիարակ–ուսուցիչը:

Մ. Թ.

ՅՈՒՇԵՐ ԻՐ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՆՏՌԱԾ ԱՏԵՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ԻՄ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՍ

14

Ինչո՞ւ չյիշել այստեղ թէ Խառնանցի – ներս Կեդրոնականի մէջ այլապէս պատրաստուած մեզ այնտեղ ղրկող յարկին: Ճիշդ ասունէ աւելի տղոց խաժամուժին մէջ, որ Կեդրոնականի առաջին կարգն էր եւ ուր եկեր լեցուեր էին Պոլսոյ բոլոր թաղերէն, Խառնանէն եկողներս առաջին գծի վրայ էինք միշտ:

Կեդրոնական անցնելէ յետոյ ալ մենք չմոռցանք սակայն Խառնանը: Միշտ եռեւ էր մեր աչքը, ինչպէս մեր մկկ ոտքը միշտ այնտեղ: Դասընկերներս Թողած էինք հոն եւ երբեմն կ'երթայինք զանոնք տեսնելու, բայց առաւելապէս մեր Կեդրոնականով պարծենալ անոնց, անուններս տալու մեր նոր նոր դասերուն եւ նոր նոր ուսուցիչներուն:

Կ'երեւայինք նաեւ, դեռ դպրոցական, մեր ընկերուհիներուն ալ, անոնց եւս հպարտանալով մեր Կեդրոնականով:

Մեզ հետ աւարտող 13 աղջիկներէն հինգը Խառնան մնացեր էին, իրենց ուսումը շարունակելու Լրացուցիչին մէջ, անոնցմէ չորսը ուսուցչական ասպարէզն ընդգրկելու համար յետոյ:

Խառնանը պիտի չմոռնայի յետագային ալ, կեդրոնականէն մեկնելէ ետքը, հակառակ աշխատանքի այլազան դաշտերուն որ մեր առջեւ կը բացուէին եւ հակառակ մեզ սպասող հանրային նոր հոգերուն:

Խառնան Սանուց Միութիւնը, օրինակ, զոր դպրոցին նախկին սաներս հիմնեցինք 1908ին, Հնչակեան կապ մը զառնալու մեր եւ դպրոցին միջեւ: Դեռ նոր էր որ Թուղթին յանձնեցի պատմութիւնը հօթը տարիներուն զորս անցուցի Խառնան Սանուց Միութեան մէջ, թուելով այն բոլոր ձեռնարկները որոնց դիմեցինք օգնելու համար դպրոցին աղքատ սաներուն, դպրոցին մէջ մատենադարան ու թանգարան հիմնելու համար, եւ մեր պայքարները յանուն անոր կրթական մակարդակին բարձրացման: Այնտեղ ակնարկեցի նաեւ մեր սարքած երեկոյթներուն եւ դասախօսութիւններու մեր խմբ անդամներուն համար, ինչպէս նաեւ հանրային այն աշխատանքներուն, զորս, Խառնան Սանուց Միութիւնը մեզի պատրուակ ըրած, գլուխ հանեցինք Պոլսոյ հայ մշակութային կեանքին մէջ: Մեր կազմակերպած ամառնային դասընթացքները, Ցովհ. Օրբելի եւ Վիկտոր Համբարձումեան, ինչպէս նաեւ անոր հիմնադիր անդամները որդեգրած են խիստ կարեւոր սկզբունք մը՝ «պէտք չէ կրկնել այն ինչ որ կը կատարուի դիտական այլ մեծ կեդրոններու մէջ: Առաջնորդուելով մեր իւրայատուկ պայմաններէն, ունենալ դիտական մեր յատուկ դիմադիծը, սեփական դիտական դպրոցները: Ինծի կը թուի, թէ մեր առաջին ակադեմականներուն հետաքրքրութիւնը այս եղած է: Արդարեւ, այս սկզբունքին չնորհիւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան չատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ խորհրդային եւ միջազգային չափանիշով ճանչցուեցաւ: Եթէ դուք հիմա աշխարհի չատ գիտնականներու հետ խօսիք, օրինակ, աստղաբնագիտութեան, տիեզերագիտութեան, բնագիտութեան, տարրական մասնիկներու, ուսողագիտութեան՝ պաշտօններու տեսութեան, նուրբ օրգանական քիմիայի, դիտութեան, մեքենագիտութեան՝ քանդիներու, սալերու կամ սողքի տեսութիւններու, կենսաքիմիական հարցերու մասին, ամէն մտանգէտ անպայման կ'ըսէ, թէ այո՛, Հայաստանի մէջ կը պատրաստի այդ ճիւղերով, ունին անոնց ուրոյն դպրոցները: Ատոնք տեսակ մը գործած են մերը, սեփականը: Այդ բնագաւառներուն մէջ մեր մօտ կատարուող հետազօտութիւնները չատ մը կէտերով սկզբունքով կը տարբերին այլ վայրերու մէջ կատարուող աշխատանքներէն: Ատոնք նոյնիսկ արդէն մեզի համար գործած են աւանդական»:

Ակադեմականը խօսելով հայագիտութեան մասին նկատել տուած է, թէ պատմական իրազարձութեանց բերումով հայագիտութիւնը քանի մը հարիւրամեակ չարունակ զարգացած է բուն Հայաստանէն դուրս՝ Վենետիկ, Վիէննա, Կաթա, Պետերբուրգ, Մոսկուա, Փարիզ եւ այլուր: Այսուհանդերձ, հայագիտութիւնը իսկապէս վերածնունդ մը արձանագրած է Հայաստանի մէջ վերջին տասրիներուն: «Առաջին առթիւ ես նկատի ունիմ հնէաբանական, հնագիտական պեղումները: Ատոնց արդիւնքները չատ կարեւոր են պատմական դիտութիւններուն համար եւ ունին սկզբունքի նշանակութիւն: Բազմաթիւ տեսակէտներ կան հայ ժողովուրդի ծագումին, զարգացումին մասին, չատ անգամ՝ հակասական, իրարամերժ: Ահա, ուրեմն, այս պեղումները նմանապէս մեծ չափով կ'օգնեն ձեռք ձգելու վերջնական պատասխանը»: Այս առիթով ակադեմականը դիտել տուած է, թէ ուրիչ պարագայ մըն ալ կայ, այն է, որ ձեւով մը հայագիտութիւն է Հայաստանի մէջ բնական դիտութիւններով զբաղիլը: Արդարեւ, իր տեսակէտով բնական դիտութիւններուն մէջ ձեռք ձգուած արդիւնքները «մեր ժողովուրդին կը պարզեւեն նաեւ հոգեւոր մեծ բարիքներ եւ, վերջապէս, մեր ժողովուրդը կը դառնայ աւելի ճանչցուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ բնագաւառներով հետաքրքրուող օտար դիտնականը կամայ թե ակամայ պիտի ստիպուի ուսումնասիրել հայերէն լեզուն, որպէսզի կարենայ հետեւիլ հայ գիտնականներու աշխատանքներուն:

Ակադեմականը խօսելով հայագիտութեան մասին նկատել տուած է, թէ պատմական իրազարձութեանց բերումով հայագիտութիւնը քանի մը հարիւրամեակ չարունակ զարգացած է բուն Հայաստանէն դուրս՝ Վենետիկ, Վիէննա, Կաթա, Պետերբուրգ, Մոսկուա, Փարիզ եւ այլուր: Այսուհանդերձ, հայագիտութիւնը իսկապէս վերածնունդ մը արձանագրած է Հայաստանի մէջ վերջին տասրիներուն: «Առաջին առթիւ ես նկատի ունիմ հնէաբանական, հնագիտական պեղումները: Ատոնց արդիւնքները չատ կարեւոր են պատմական դիտութիւններուն համար եւ ունին սկզբունքի նշանակութիւն: Բազմաթիւ տեսակէտներ կան հայ ժողովուրդի ծագումին, զարգացումին մասին, չատ անգամ՝ հակասական, իրարամերժ: Ահա, ուրեմն, այս պեղումները նմանապէս մեծ չափով կ'օգնեն ձեռք ձգելու վերջնական պատասխանը»: Այս առիթով ակադեմականը դիտել տուած է, թէ ուրիչ պարագայ մըն ալ կայ, այն է, որ ձեւով մը հայագիտութիւն է Հայաստանի մէջ բնական դիտութիւններով զբաղիլը: Արդարեւ, իր տեսակէտով բնական դիտութիւններուն մէջ ձեռք ձգուած արդիւնքները «մեր ժողովուրդին կը պարզեւեն նաեւ հոգեւոր մեծ բարիքներ եւ, վերջապէս, մեր ժողովուրդը կը դառնայ աւելի ճանչցուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ բնագաւառներով հետաքրքրուող օտար դիտնականը կամայ թե ակամայ պիտի ստիպուի ուսումնասիրել հայերէն լեզուն, որպէսզի կարենայ հետեւիլ հայ գիտնականներու աշխատանքներուն:

Ակադեմականը խօսելով հայագիտութեան մասին նկատել տուած է, թէ պատմական իրազարձութեանց բերումով հայագիտութիւնը քանի մը հարիւրամեակ չարունակ զարգացած է բուն Հայաստանէն դուրս՝ Վենետիկ, Վիէննա, Կաթա, Պետերբուրգ, Մոսկուա, Փարիզ եւ այլուր: Այսուհանդերձ, հայագիտութիւնը իսկապէս վերածնունդ մը արձանագրած է Հայաստանի մէջ վերջին տասրիներուն: «Առաջին առթիւ ես նկատի ունիմ հնէաբանական, հնագիտական պեղումները: Ատոնց արդիւնքները չատ կարեւոր են պատմական դիտութիւններուն համար եւ ունին սկզբունքի նշանակութիւն: Բազմաթիւ տեսակէտներ կան հայ ժողովուրդի ծագումին, զարգացումին մասին, չատ անգամ՝ հակասական, իրարամերժ: Ահա, ուրեմն, այս պեղումները նմանապէս մեծ չափով կ'օգնեն ձեռք ձգելու վերջնական պատասխանը»: Այս առիթով ակադեմականը դիտել տուած է, թէ ուրիչ պարագայ մըն ալ կայ, այն է, որ ձեւով մը հայագիտութիւն է Հայաստանի մէջ բնական դիտութիւններով զբաղիլը: Արդարեւ, իր տեսակէտով բնական դիտութիւններուն մէջ ձեռք ձգուած արդիւնքները «մեր ժողովուրդին կը պարզեւեն նաեւ հոգեւոր մեծ բարիքներ եւ, վերջապէս, մեր ժողովուրդը կը դառնայ աւելի ճանչցուած ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ բնագաւառներով հետաքրքրուող օտար դիտնականը կամայ թե ակամայ պիտի ստիպուի ուսումնասիրել հայերէն լեզուն, որպէսզի կարենայ հետեւիլ հայ գիտնականներու աշխատանքներուն:

Ինչպէս նշած էի, մեր դասարանը ունէր տասնհինգ աշակերտ, որոնցմէ տասներկուքը Խառնանցի էին, իսկ երեքը՝ Գալաթիայի Ս. Կարապետ վարժարանէն եկած: Ասոնցմէ մէկը՝ Գրիգոր Ալեքսանեան, ինծի պէս, Խառնանէն եկած էր Կեդրոնական, ուր ինծի պէս, ան ալ ուսուցչական ասպարէզ ընդգրկեց եւ մեր սարքած Գրական Ասուլիսները 1912ին եւ 1913ին:

Այն հօթը խանդավառ տարիներու ընթացքին, զորս անցուցի Խառնան Սանուց Միութեան մէջ, պիտի չմոռնամ մանաւանդ լրացուցիչէն աւարտած բարեկամներս հինգերու այն հոյլը որ ուսուցչական ասպարէզ էր մտեր իր չատ մատղաշ տարիքին եւ որմէ չատերը իմ կողքիս եղան, միութիւնը վարած օրերուս: Այդպիսի թանկագին գործակիցներ հանդիսացան ինձ համար Տիրուհի Ազարեան (յետոյ – պային Տիկին Միսաքեան), Զապէլ Համբիկեան (Տիկին Ալեանաք), Արմենուհի Ճաֆճաֆեան (Տիկին Թէրզեան), Սաթենիկ Վարդանեան, Զարուհի Փէչեխմալ – ճեան (Տիկին Արշակունի), Կատարինէ Բիւթիւնէրեան (Տիկին Գահվէճեան), անուններ որոնց հետ քոյր ու եղբօր զգացումներով կապուած, երկար տարիներ՝ սիրտ եմ հատցուցեր հանրային չատ մը հոգերու համար, առանց յիշելու մեր համով պատյանները, մեր ստեղծած կապերը հայ մտաւորականութեան հետ, մեր այցերը կովկասահայ թատերախումբերու ներկայացումներուն, վոյթ չընելով Կալոշի չարամիտ ակնարկութիւնները, եւ Զապէլ Համբիկեանի հօրը՝ Նազարէթ ապային սրամիտ հեգնութիւնները:

— Հարէմ աղասի՛ ես ինչ ես...

Ինձ համար հոգեկան երանութիւն է յիշել այստեղ որ Խառնան վարժարանի ծոցէն ծաղկած այս փունջն էր որ պատրաստ վազեց՝ լոյս տանելու համար հեռաւոր իր քոյրերուն: Սերունդ մը առաջ զմայլելի Սիպիլը գլուխն անցեր էր մեծ առաքելութեան մը՝ յանուն գաւառի հայ աղջկան դաստիարակութեան: Հիմա իր սանուհիներն էին որ կը նուիրուէին այդ սրբազան առաքելութեան՝ պահ մը լքելով Վոսփորի գեղածիծաղ ափերը: Խառնան Սանուց Միութիւնը, Հնչակեան կուսակցութեան Զէյթունեան կ'երթար Մուշ, Զարուհի Փէչեխմալճեան՝ Զէյթուն, Տիրուհի Ազարեան՝ Տէօրթ–Եոլ յետոյ Զէյթուն, Արմենուհի Ճաֆճաֆեան՝ Գոնիա, Մարի Բիւրքճեանը, Աննիկ Քէօչկէրեանը, Փեփրոնէ Գրիգորեանը՝ Կեսարիա:

Այս տողերը գրողը երանութիւն չունէ՞ իրեն գոյղն այն բաժինը զոր իր կարգին ունեցաւ անոնց ոգեւորութեան մէջ, իր եղբայրական խրախոյսը խառնելով անոնց այս չանդուկն ժեսթին:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(15 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՄՈՍԿՎԱ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՑԻՉ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՒՑԻՉ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Անտրէ Շահպազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Հոտէր եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քրիսթօ Փոլ-Քրիսթոֆ, Պ. Փողահարեան, Պ. Ռոպէր Վարոնեան, Պ. Փաթրիք Վալ - Թէր խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ՏՈՔԹ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՊԱԶԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Մասքուշ (Քանատա) 96 տարեկանին։

« ՅԱՌԱՋ »·— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօրեղբօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի կորուստին առթիւ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Ռեբեկա Բարսեղեանի իր քրոջ՝ Մարիամ Սիւլիւլեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. քանատաբնակ Օր. Տիրուհի Պալեանէ, իր ազգականներու այցելութեան առթիւ։

×

Միրիպէլէն Կ. Տէվօեան ընտանիքը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր. Տիրան եւ Պր. Ստեփան Կուրտիկեան ընտանիքին, իրենց հօր՝ Բիւզանդ Կուրտիկեանի մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի եւ 50 Ֆր. «ՅԱՌԱՋ»ի։

ՎՐԻՊԱԿ

Երէկուան Յառաջի (Յուլիս 31) Դըպրոցասէրի շնորհակալիքի մէջ Տէր եւ Տիկին Ա. Հայրապետեանի նուէրը պէտք է ըլլայ 1.000 Ֆր.

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԺԵ ՅԱՆԿ

Պետոյեան (Կարտան) 100, Կօկանեան (Կարտան) 50, Գալճեան (Կարտան) 20, Տէր-Գէորգեան (Կարտան) 30: Վերժին Պէմմէզճեանի յիշատակին (Հոգ.) Տէր եւ Տիկին Լուսէր Տէր-Պօղոսեան 30, Պր. Յովհաննէս Տէր-Պօղոսեան 10: Յակոբ Մամուրեանի յիշատակին այրի Տիկին Յ. Մամուրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան 100ական: Մարի Հօլօփիկեանի յիշատակին Պր. Փիլիպոս Պօյաճեան 50: Լուսիա Ռափայէլեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մարտիրոսեան 50: Մաֆրուհի Սեֆէրեանի յիշատակին Պր. Սանդր Ենովքեան 50: Սաթենիկ Պահատուրեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Վահան Աբգոյեան 250: Սահակ Ուճճեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան, այրի Տիկին Սիւզան Ուճճեան 50ական, Տիկին Սանդուբեան 30:

Գումար՝ 970, նախկին գումար՝ 95555 ընդհ. գումար՝ 96525 Ֆր.։

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԾԱԿՈՅԾՈՒԹԻՒՆ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Ալէքս Փափազեան	100
Կարապետ Եանպէկեան	100
Տօքթ. Թապուտեան Փասքալ	100

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը իր Տուն-Դպրոցին համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 500,, Ոմն 250, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Ոմն, Տիկին Մակարեան 200ական, Տիկին Սաատճեան 100, Ոմն 50 Ֆր.։

×

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցի հետեւեալ նուէրները.-

Սոնա Ճէլոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ Խաչատուրեան Շ. (Լիոն) 100, Մարի Ճէլոյեան 100, Յ. Ճէլոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան Ս. 30 Ֆ.։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Օգոստոս 3, հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ յատուկ պատշաճի կը քարոզէ, հիւրարար քաղաքս գտնուող Կիլիկիոյ միաբաններէն ՎԱՐԴԱՆ Ծ. ՎԱՐԴ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ։

Սկիզբը ժամերգութեան 9, պատարագ ժամը 10·30ին։

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63։

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE
SPÉCIAL - CHARTER
Paris - Athènes - Paris
800 Fr.
YASSOU A NOS PRIX GRECE
INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUT RES CHARTERS
ՁԵՐ ԱՄԱՐՁԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆի
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9է6 19

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ, Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ
ԱՄԱՐՁԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Գործակցութեամբ
AÉROFLOT et INTOURIST
Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն·—
2.800 Ֆր.
ՄԵԿՆՈՒՄ
Օգոստոս 15
Սեպտեմբեր 5
Սեպտեմբեր 19
ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Օգոստոս 28
Սեպտեմբեր 18
Հոկտեմբեր 2
2.500 Ֆր.
ՄԵԿՆՈՒՄ
Հոկտեմբեր 3
Նոյեմբեր 7
Դեկտեմբեր 26
ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 20
Յունուար 8, 76
ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ·—
— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ երթ-ուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ
ԿԱՐԵՒՈՐ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱՋԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ
Renseignements et résérvations :
toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Départs chaque mois :
du 6 au 20 Septembre
du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre
du 20 Décembre au 3 Janvier
à partir 2580 F
Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre
Demandez nos brochures détaillées
Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.
Renseignements et Inscriptions
A PARIS Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64
A LYON Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66
Licence Voyages : A. 721.

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
2-3
SAMEDI
DIMANCHE
2-3 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·360

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.360

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

1925 - 1975

Գործ՝ Բարգէն Պօտոսեանի

ՅԱՌԱՋ՝ 50

«Եթէ ինծի ալ խօսք տրուած ըլլար պիտի ըսէի.— ամբողջ ցաւս այն է, որ չկրցայ աւելին կատարել»: Այս քանի մը խօսքերը կը պատկանին Շ.ին եւ կը կրեն 1955 Օգոստ· 2 Թուականը: Քանի մը տարի է յալխոդած էինք զինքը պարտադիր արձակուրդի ղրկել, ջերմուկ մը, քանի միայն ջերմուկներու բուժիչ ուժին կը հաւատար: Օգտուելով իր բացակայութենէն, «Ցառաջ»ի երեսնամեակի թիւ մը հրատարակած էինք, վեց էջ: Ինք որ ամէն առաւօտ, Օվերնեըի սիրտը, Թուայա, կարմիր մատիտը ձեռքը, կը սպասէր «Ցառաջ»ին, անակնկալը ամբողջական եղած էր: Չէր կրցած, ինչպէս ամէն օր, թերթը սրբագրել ու մեզի վերադարձնել յանդիմանական տողերով: Շատ գոհ չէր, քանի չափազանցուած պատած էր եղած գնահատանքները, ինք որ այնքան կը խրտչէր գովեստներէ, բայց հաւանաբար ներքնապէս յուզուած էր ու մեզի ղրկած էր «հրատարակութեան խնդրանօք» կարճ ընդհակալիք մը, որ կը վերջանար վերյիշեալ տողերով:

Քանի տարիներ անցան ու այսօր յիսնամեակն է ի՛ր թերթին: Քանի տարի – ներու ընթացքին «Ցառաջ»ի ընտանիքը, օրէ օր կորսնցուց իր անդամները, անապատը մեծցաւ, ովասիսները քիչցան, բայց եւ այնպէս տոկացինք, ու հասանք յիսնամեայ հանգրուանին: Մեր օրերն ու ժամերը եղան ուրախ ու տխուր, գառնութիւններ ունեցանք, երբեմն յուսա – լքումներ բայց տոկացինք չնորհիւ պարզ՝պէս «Ցառաջ»ի ընթերցողին: Շնոր – հիւ այն համակրանքին զոր այս թերթը կը վայելէ գաղութին մէջ, ու գաղութէ գաղութ:

Այսօր ալ ուրախ ենք ու տխուր:

Ուրախ ենք, վասնզի իր հիմնադրու – թենէն յիսուն տարի յետոյ, «Ցառաջ» մինչ ներկայ է, կը դիմանայ հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն եւ Ֆրանսայի մամուլին ապրած ծանր տագնապին: Կը դիմանայ երբ ամէն օր, օրաթերթերու դոյութեան սպառնացող վտանգը կը ծաւալի ու «կռնակ» ունեցող թերթեր կը դադրին:

Բայց նաեւ տխուր: Արդարեւ որքան ալ տրամաբանական ըլլան մահերը, չկըրցանք վարժուիլ ու համակերպիլ իր բացակայութեան: Ու այդ տխրութիւնը ծնաւ մեր սրտին մէջ, 1957 Յունուար 26ի առաւօտը, երբ անդրադարձանք թէ այլեւս Շ.ն չկար, որ մեզի եա ղրկէր սրբագրուած «Ցառաջ»ը, յանդիմանական երկտողով մը: Չկար ու մենք այլեւս բոլորովին ազատ էինք, այսինքն առանձին:

Տգէտ ինքնագոհութեան մը պատմու – ճանով չենք ներկայանար այսօր մեր ընթերցողին ոչ ալ կեղծ համեստութեամբ: Ըրինք ինչ որ կրցանք, բայց ըրինք հաւաքով, անչահախնդրութեամբ ու արմատախիլ ժողովուրդի մը ծառայելու խոր գիտակցութեամբ: Ու եթէ, մասամբ գոնէ, յաջողած ենք մեր առաքելութեան մէջ, ատիկա պիտի ըլլայ մեր միակ վարձատրութիւնը:

Նոր խոստումներ պիտի չընենք այսօր: Այս թերթին անցեալը խոստում մըն է արդէն: Խոստումը՝ որ տոկալը պիտի չարունակէ ըլլալ մեր միակ նշանաբանը:

«ՅԱՌԱՋ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

«Ցառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ, թերթիս խմբագրութիւնը ծրագրած է լոյս ընծայել առանձին հատոր մը, որ ծաղկաքաղ մը պիտի ըլլայ յիսնամեայ հատածոներէն:

Նման ծրագիր մը, որ առօրեայ թերթին հրատարակութեան կողքին, ծանր աշխատանք մը կը պարտադրէ (էրբրել, պրպտել, ընտրել, ընդօրինակել, դասաւորել եւայլն) եւ ժամանակի կը կարօտի, չէր կրնար իրագործուիլ նիշդ թուականին: Կը յուսանք սակայն այդ հատորը կարենալ հրապարակ հանել տարւոյս վերջ, իբրեւ մնայուն վկայութիւն մը «Ցառաջ»ի յիսնամեայ պատմութեան:

Մինչ այդ, ինքնաբերաբար հասած յօդուածներ, պարտաւորեցին մեզ թիւ մը նուիրել — այսօր — այդ տարեդարձին ու օրերու ընթացքին պարզուեցաւ որ մէկ թիւն ալ պիտի չբաւէ: Ուրեմն կարգ մը գրութիւններ ինչպէս նաեւ Հրանտ – Սամուէլի խմբագրականը այս առթիւ, կը հրատարակենք մեր յաջորդ թիւով, խորին շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր անոնց, որոնց համար, ցայսօր նուիրական թուական մը մնացած է՝ 1925 Օգոստ· 1ը:

× *Այս թիւը դեռ հրապարակ չելած, Ուրբաթ առաւու արդէն սկսանք առա – նալ, Փարիզէն թէ դաւառէն, շնորհաւորական հեռագրեր: Կը հրատարակենք յաջորդ թիւով: Կրկին շնորհակալութիւն բոլորին:*

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՔԻԶԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՑ

«Յառաջ», մեր առօրեայ տագնապներուն եւ յոյզերուն խառացած արտայայտիչը դարձաւ Փրանսահայ իրական – տիչը մէջ: Անեղծ պատգամաւորը՝ մեր ժողովուրդի թաքուն զգացումներուն, ու դեռ արթուն պահակը մեր ինքնուրոյնութիւնը խարսխող գանձերուն, իմա մայրենիքին, փրկարար կայմը հողմընթաց մեր բազմութիւններուն: Կէս դար է ահա: Ի տես մեր առօրեային բռնկող կայծ մը: Հրեղէն տառերով նետուած «բարի լոյսը» մեր երդիքներէն ներս: Ահա՛ «Յառաջ»ը:

Փարիզի մէջ հայ օրաթերթ հրատարակել, եւ այս՝ յիսուն տարիէ ի վեր: Կ'ըսեն որ հաւատքը ժայռեր կը խորտակէ, դեռեր կը սանձէ ու դեռ չատ բաներ: Կ'ըսեն... զեղեցիկ եւ հոգեյուզիչ խօսքեր: Բայց փորձեցէք ձեր տունին ծորակին ջուրը սանձել մի քանի հաւատքին ապաւինած: Ըսել կ'ուզենք որ հաւատքը անպայման ըղձութեան, չափի եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը զարգացնող առորոգելի մը չէ: Շատ – աւարչ Միսաքեանի «Յառաջ»ը եզակի տեղ մը գրաւեց մեր անհամար հրատարակութիւններուն մէջ, որովհետեւ այդ անունին եռեւ կար լուրջ մտաւորականը, չըջահայեաց առաջնորդը, գիտակից կուսակցական ղեկավարը, որուն համար կուսակցութիւնները լոկ կամուրջնե՛ր էին, բուն նպատակին չաղկապող միջոցներ, եւ ոչ թէ հանդստեան տուներ:

Իր մահէն տասնեւութ տարի եաքն ալ կը յիշենք զինք, նոյն ակնածանքով, նոյն սիրով, եւ կը ջանանք հետեւիլ իր օրինակին: Յառաւել պատգամ մը չէր ձգած մեզի: Իր էութեան եւ կենցաղին մէջ խտացուցած էր օրինակելին: Եւ արդէն ուռուցիկ «Փորմիւլ»ներ չունէր դարակին մէջ: Իր վարկը անկեղծութեան մէջ կը կայանար: Յարգանքը ունէր՝ ըսուածին եւ գրուածին: Ահա ինչո՛ւ իր բառերը հաղորդական էին եւ գիրը տեղ կը հասնէր. այսինքն՝ մեզի: Եւ մե՛նք հանդիստ էինք՝ քանի կար ինքը, ազնուական Հայը որ տարիներ շարունակ պայքարեցաւ որպէսզի տարագիր Հայութեան մէջ զօրացնէ հոգեկան եւ իմացական ամրոց – նները՝ որոնցմով կարելի էր տոկալ եւ յուսալ:

Առանց Շաւարշի «Յառաջ» կը չարունակէ իր ընթացքը: Առանցը, ըսելու ձեւ մըն է: Որովհետեւ իր չուքը կը սաւառնի թերթին՝ չորս էջերուն վրայ:

Յիսուն տարի առաջ Հայութիւնը, սփիւռքի թէ հայրենիքի մէջ ճամբայ ելած էր նոր ճակատագիր մը կերտելու: Հայութեան երկու հատուածները ան – դամ մը եւս բաժնուած էին: Հրամայա – կան պահանջ էր որ մէկը միւսով ապրէր ու գիրար լրացնէին: Այդ գործին լծուեցաւ Շաւարշ Միսաքեան, մինչե՛ւ իր մահը: Ու կը յիշենք իր խօսքերը, որ այսօր ընդհանրացած եւ ընդունուած հանդանակի վերածուած՝ մեր մտասեւեռումներուն առանցքը կը կազմեն: «Տեսնել Հայութիւնը միացած, ամբողջացած, ամբողջական հայրենիքի մը մէջ»: — Պարզ խօսքեր — ինչպէս կ'ըլլան խօսքերը՝ երբ խմաստ մը կը պարփակեն, երբ կը չարունակեն առաջնորդել մեր քայլերը:

Կլոր թուականները պարարտ հող են յարգանքի եւ աւելի պատշաճի արտայայտութիւններու: Նմոյշ մըն ալ այս յօդուածը, որ հաւանաբար զամբիւղը նետուէր՝ եթէ ինք ներկայ ըլլար: Ժուժկալութիւնը օրէնքի վերածած, կը խրտչէր բառակոյտերէն: Անախորժ զգացում մը կը տիրէ սրտիս: Այն տպաւորութիւնը ունիմ, որ իր բացակայութենէն օգտուելով, մաքառասունէն գաղտնի ապրանք մը կը փախցնեմ:

Կը մխիթարեմ ինքզինքս մտածելով որ իր կենդանութեան ան ոչինչ ակնկալած էր մեզմէ եւ մենք ոչինչ տուած իրեն՝ երբ չռայլօրէն վատնած էինք մեծարոյեան բոլոր ածականները՝ այլո՛ւր:

Ո՞ղջո՛յնի խօսք կայ միայն մեր շրթնեռուն, վանդի ու՞ր է այսօր, տօն ցնծութե՞ան ու խանդավառութե՞ան:

Այսօր, նամանաւանդ այսո՛ր, գո՞ւք ով հին ու նոր բարեկամներ, կը հաւատամ թէ բոլորիդ ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ու մեր ազգային, ընկերային աւազ պարտականութիւնն է ըլլալ միասին՝ ըմբոշխնելու համար հոգեզուարթ տեսարանները խանդն ու թովչանքը, Փարիզ – Լոյս Քաղաքի Սէնի ափին: Եկէ՛ք ինձ հետ խուռներամ, եկէ՛ք, միասին դիտելու կարգ մը զուարթախոհ՝ չինէ ու դաս – ախարակիչ երեւոյթներ յիսնամեակի մը առթիւ, վստահ եմ որ պիտի լարենք մեր վերյիշողութեան զսպանակը, լաւադոյնս տեսնելու մօտք, սահող ու անցնող տարիներու պատմութեան պատկանող հայ դպրութեան, հասարակական կեանքի այլազան պատկերները եւ որոնցմով պիտի ներշնչո՛ւինք անտարակոյս:

Հոգեբուխ հաճոյքով կը տառնձնեմ այս պարտականութիւնը, երկու տողով բացատրելու համար լիաթոք հազար ողջո՛յնի խօսք այն թերթին որ եղաւ դէպքոյը վերապրող սերունդին եւ կը շարունակէ մնալ հաւատարիմ պահակը յաջորդական սերունդներուն: Գիտակցելով հանդերձ որ բաւական դիւր չէ գրել կամ խօսիլ մամուլի մը մասին ազատուն կրչով: Բայց եւ այնպէս կը հնազանդիմ խանդագեղ զգացումներուս տալու համար կարելին: Թոյլ տուէ՛ք ըսելու բոլորիդ՝ հին ու նոր բարեկամ ընթերցողք, թէ համալսարանական մը չեմ եւ ոչ ալ մի կոճակ ունեցող բանկոն կամ գծուռը տաբատ կրող մարդ, այլ բոլորովին պարզ գաւառացի մը որ կը սիրէ տեսնել կեանքի հոլովոյթին առընթեր՝ զեղեցիկը, օգտակարն ու հաճելին:

Այս յաւելուածականէն վերջ կը փորձեմ տալ կարգ մը դունաւոր տողեր որոնք պիտի թարմացնեն բոլորիս յուշերն ու յոյզերը: Արդ՝ այսօր անխտիր, բոլորիս տօնն է, տո՛ն ընթերցողի, մտաւորականի, գրողի եւ գրասէրի:

Փարիզի օգոստափառ երկինքը մերթ ընդ մերթ կ'ամպռտի ու Սէնի ափին հաւաքուող բազմութիւնը աչքերը եթերին յառած՝ անհամբեր կը սպասէ՛ անակնկալի մը: Ա՛յո՛, ոմանք կը հարցնեն իրարու. — Ի՞նչ կայ այսօր, ի՞նչ է միտքը այս անակնկալ եռուզեռին: Ուրիշ մը կը յարէ չատ բան գիտցողի պէս... սպասենք, համբերութիւնը կեանք է...

Հորիզոնը ճամբայ կը բանայ կոչտ ու կոպիտ ամպերուն, ու ահա օգոստոսեան արեւաշող եթերը կը գոնէ իր բնական վիճակը: Յանկարծ կը տեսնուին կապտածորան երկինքն ակօսող երեք մոգեր, որոնք իրենց լուռ ու հեզասահ ընթացքով կը մօտենան Սէնի ափին օթեւանելու համար: Հոգեպարար անակնկալն էր որ մեզմէ կը խլէր բացագանչութիւններ եւ սրտաբուխ ողջոյնի խօսք:

Այժմ տեսնենք, առաջին մոգը խանգարուած պատանիի մը սիրուն երեւոյթն ունէր, կուրծքին կը կրէր Մեսրոպեան հինգ բոցավառ եւ լուսածիր տառեր: Երկրորդ մոգը հեզահամբոյր մարդու մը կերպարանքն ունէր խորհուրդներու աստուածներու հանդոյն: Իսկ երրորդը՝ պարթեւահասակ ըմբոստի մը տպաւորութիւնը կը թողուր զինք դիտողներուն վրայ:

Տեսնելէ վերջ այս անսպասելին, շատեր իրարու կը հարցնէին փսփսալով թէ ի՞նչ է այս անսովոր երեւեւեկութիւնը Փարիզի պողոտաներուն վրայ: Համբերութիւնն իսկ՝ իր սպասողական դիրքը այնպէս մը լարած էր որ ոչ ոք յուսահատեցաւ, այլ ընդհակառակն, ողջոյնի խօսքեր եւ երկարաւուն ծափեր... երբ երկրորդ մոգը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց թէ այսօր 1925 Օգոստոս 1 յաղի Տեառն մերոյ ծնաւ «Յառաջ»ը:

Ծա՛փ ու ծնծղայ, ցնծութի՛ւն եւ անվերջ բացագանչութիւննե՛ր: Ունկնդրելէ յետոյ արդէն որակեալ համբաւը մոգի պաշտօնական յայտարարութիւնը, խան – դի ու խանդավառանքի խօսքերու տեղատարափը սկսաւ իրարու հետեւ անոր հասցէին:

Մինչ այդ՝ թղթակից մը որոշ վուլթկոտութեամբ կը պատրաստէր նորածինին աշխարհական մկրտութիւնը:

Ահաւասիկ իր ամբողջական մանրա – մասնութեամբ:

Անուն·— «Յառաջ»:

Մականուն·— Միսաքեան՝ Բառարան Հայկազեան:

Հօր անուն·— Որակեալ համբաւիը՝ Շաւարշ Միսաքեան:

Մօր անուն·— Մեսրոպեան տառերով հիւսուած դրախտի լեզու:

Ծննդեան թիւ·— Յամի Տեառն մերոյ Յ·Ռ·ի 1925 Օգոստ· 1:

Ծննդավայր·— Փարիզ — Լոյսի Քաղաք՝ Սէնի ափին:

Սեռ·— Արու, արական սեռ:

Արհեստ – արուեստ·— Հօրս չունչին տակ կատարել ապրանուէր առաքելութիւն մը որ եզակի ըլլայ Սփիւռքի Հայութեան համար, ատարել վերապրող սերունդի կրթութեան, բարձրացնելու համար անոր մտքի ու իմացականութեան մակարդակը:

Դաւանանք·— Ամէն բանէ առաջ ըլլալ Հայ, պաշտպանելու համար լաւագոյն կերպով «ցամաք հանուած բազմաթիւ որքերը, որոնք, արդարեւ յետագային պիտի ըլլան սիւնն ու պատուանդանը մեր ցիրուցան ժողովուրդին Հայոց ամբողջական փառքին:

Այլ որակումներ·— Սեփականատէր հայրս, բոցածոր գրերու տակ արձանագրեց հետեւեալը·—

Le premier quotidien arménien en Europe.

Աշխարհական մկրտչական արարողութենէն յետոյ, բազմաթիւ հետաքրքիր – ներ սկսան խուժել դարբնոցի փեղկերէն ներս, անուշադ տեսնելու համար «նորածին»ի հրատարակութիւնը, լոյս տեսնելը: Արդ ամէն անկիւն աշխատանք ու աշխատող ձեռքեր, դրաշար, տողաշար, սրբագրիչ, խմբագիրը եւ այլք իրար անցած՝ առաջին թիւին կեանք ու մարմին չնորհելու համար: Կատարեալ անձնուիրութիւն, դժուար ու յոգնեցուցիչ աշխատանք: Կրակ ու բոց թոնիրէն լաւաշ հաց դուրս քաշող զեղջկուհին միայն կրնայ չափել այս կարգի աշխատանքի դժուարութիւնը:

Եւ եղեւ լո՛յս, ահա մեր համբերութեան առաջին պտուղը, «Յառաջ»ի առաջին թիւը, վեհապետական չուքով լայնանիստ խմբագրական մը «Շ·»ի ուսերուն վրայ բազմած, զարթօնքի չեփոր, կատարեալ տասնաբանեայ պատուիրանք եւ այժմէական հարցեր Սփիւռքի Հայութիւնը հետաքրքրող:

Այստեղ աներկբայօրէն կարելի է յայտարարել թէ, հայ ժողովուրդը առաջին օրէն իսկ գիտցաւ գնահատել նորածին թերթը բացագանչելով հանդերձ.— Ապրի՛ հայ թերթը, ապրի՛ «Յառաջ»ը: Արդարեւ այս կարգի խանդավառ ու հոգեզուարթ կանչեր կարճ ժամանակի մէջ տուին նոր երեւոյթ, չէնցուցին հարատած պատկերը թերթին որ կը ձգտէր պահել ու պատրաստել վերապրող սերունդը Հայու հարազատ զգացումներով որպէս լաւագոյն եւ մխիթարական ատաձգ դպրաշխարհի հայ միասնակատնութեան:

×

Այս անակնկալ եւ արտակարգ հանդիսութեանց՝ անկոչ հիւրի հանդամանքս կը պահեմ, սակայն «ցամաք հանուած» որբի ազգային ու ազգասէրի հաւատքիս խանդավառութեան ձայնը չեմ ուզեր խեղդել կոկորդիս մէջ. հո՞ն եմ ուր իմ զգացումներս թեւ կ'առնեն ու ներշնչման աղբիւրներս զիս կը լուսաւորեն ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ. բացակայ եմ երբ հարկը պահանջէ:

Ի՜հ, բարեկամ, ըլլանք անկոչ կամ ժամկոչ հիւր, կենսականը այն է որ լայն աշխարհ քալող գանազան իրականութեանց լաւագոյն չատագովողներէն ըլլանք: Հէնց այսօր, արդարեւ այսօր յիսնամեակ մը բոլորող հայ թերթի ոճէն է, ոճն կենսունակութեան եւ յարատեւութեան, այո՛, ծափ ու ծնծղայ զովք ու գովասանք եւ մխիթարանութեան անյեղլի պաշտամունք բոլորիս համար:

Դուն ալ ինձ նման տեսար Հայութեան վաստակաւոր հեղինակ մտաւորականներու ստորագրութիւնը այս թերթին մէջ, կարզացիր եւ ուրախացար զարգացնելով մտային կարողութիւնդ: Ուրեմն ողջո՛յն ծանրարեթ յիսնամեակի՛ն: Անդուսպ զգացումներս կը պարտադրեն որ յիշեմ մը առաւելածատիպ մտաւորականներու անուանները:

Ահա առաջիններէն՝ Արարատեան վիհութիւնը կլոզ Աւետիս Ահարոնեանի գիմանկարը բոլորիս յիշողութեան սալին վրայ· «Արցունքի հովիտ»ին պատգամը Հայութեան: «Այսքան չարիք թէ մոտնան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն նախատինք»: Միայն այս երկտող պատգամը՝ յարդելի ընթերցող, արթուն պահակի սաղմոն է եւ նեղսիրտ լճացած արիւնիդ կենսունակութիւն չնորհող աղն ու պղպեղն է:

Եւ ուրիշ ականաւոր դէմք մը, Ընկերվարութեան դաղափարախօս աստուածներու ականաւոր պատգամաւորը, արտայայտեցաւ յաճախ այս մեր սիրած թերթի էջերուն մէջ: Կը ճանչնանք զայն, Միքայէլ Վարանդեան, Միջազգային Ընկերվարութեան ակնառու առաքելապատգամաւոր:

Երբ կը վերյիշեմ մեր անմոռանալի եւ հեղինակաւոր կուռքերը, ներաչխարհս կը փոթորկի, կը փնտռեմ զանոնք տեսնելու եւ համբուրելու համար, երբեմն ալ ակամայ կը հրաժարիմ ու կը լռեմ պահ մը՝ գիտութիւն հայցելու համար, արպէսզի կարողանամ չարունակել յիշողութեանս թարմացումը, այս կամ այն անկիւնը նստող՝ ինծի համար աստուածներու չափ սիրելի մտաւորականներու անունները: Ու չեմ դիտե՛ր ո՛ր մէկին սկսիմ, սակայն կարեւորը վերյիշելն է:

Ահա Սիմոն Վրացեան, մեծ վարպետ դաղափարի կրկէսին, անխոնջ մարզարէ դրական աշխատանքի· տեսաւ «Յառաջ»ը եւ տուաւ իր լաւագոյնը անոր:

Փայլակ Սանասար, դրագէտ – քննադատ, հարուստ հայերէնով կ'ողողէր «Յառաջ»ի սիւնակները:

Ոաքի ելլե՞նք, նոր օրերու հայ ղեկավարութեան խիզախ մտաւորական ու ակնառու բժիշկ – փիլիսոփայ Շաւարշ Նարդունիին առջեւ, որ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ծառայեց դրականութեան որպէս անխնայ քննադատ: Յաճախ վիճաբանական դրական քննադատութիւն Արշակ Զօպանեանի եւ դրագէտ Մ· Պարսամեանի հետ:

Անխոնջ եւ անզուգական մտաւորական եղաւ ան եւ մինչեւ լաւ գինուած հայ ղեկավարութեան լաւագոյն ոսկեղինիկով:

Կը խնդրեմ պահ մը լռութի՛ւն, «Նահնջը առանց երգի» եւ «Յարալէզներու»ի հեղինակը Շահան Շահնուր, վարքի կոթողներուն առջեւ մոմ վառելու կը պատրաստուէր եւ սակայն անգութ մահը սանձեց իր տենչանքներուն թափը: Աւա՛ղ:

Ո՞ւր է արդեօք «Մադաղաթներ»ու եւ «Պոհեմականք»ի հեղինակ Ահարոն Տատուրեան, բառին ամբողջական առումով հարուստ քանաստեղծ: Կամ ո՞ւր է Վ· Շուշանեան վաւերագի՛ր գրող: Չկա՛ն, կային երէկ, բայց այսօր չկա՛ն:

Հապա ո՞ւր են, ըսէք խնդրեմ, թերթին հանապազօրեայ տոմսերն ստորագրողները: Վահէի գրչին տակ բիւրեղացած հայերէնով պատրաստուած եւ այլազան մտքեր արծարծող այդ տոմսերը ընթերցող հասարակութեան զարթօնքի չափ եւ առաւօտեան սաղմոս կարելի է նկատել: Ու դուն Արազ, գրիչը ալ ձեռքիդ, բժիշկի նշդրակը ձախիդ կը վրիպէր երկու պաշտօն՝ հայ գրականութեան եւ դիտութեան անդաստանին մէջ. այժմ անդենականին մէջ լուռեան ատուածներուն կը հնազանդիս ու Տանդէի «Աստուածային կատակերգութիւն»ը կը թերթատես· կը զա՞ս կամ կը լսե՞ս, թերթատես· կը զա՞ս կամ կը լսե՞ս, եթէ կրկնեմ զիս քաջալերող քանի մը խօսքերդ.— Գրէ՛ կարօ, գրէ՛ տղա՛յ, նե՛տ մէկ կողմ համեստութեան հինցած չապիկը եւայլն: Ո՛ւշ, ո՛ւշ, ո՛ւշ:

Ահա ուրիշ ականաւոր դէմք մը, Ի պատս զարգացեալ»ի Տարազն անզուգական: Ա՛խ, Եհովա՛, հնձեցի՛ր զայն...

ՍԻՐԵԼԻ «ՅԱՌԱՋ»

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

— 1928 —

Հրանտ Սամուէլ — Ս. Տէր-Թովմասեան — Նշան Պէշիկթաշլեան —

Շ. Միսաճեան եւ գրուիչը:

Նորահաս, տատամսոտ եւ դողդոջ գրիչս ահա կը դնէ քու ոսկէ հարսանեացդ հայերէն մէջ ցոլացող բազմաբիւր տաղանդներու հոյլին առջեւ:

Ան գանձ մըն է անգնահատելի:
Ան կեանք մըն է ամբողջ:

Ես կը տեսնեմ հոն, սիրուդ, մխիթար, բազուկը որ մշտնջենապէս կ'ապրի եւ իր համատարած թեւերուն տակ, պահապան հրեշտակի մը նման, կը չարունակէ հլածկել, պատսպարել, ներշնչել:

Ես կը տեսնեմ հոն, վաղանդը մեր ընտանիին որ լոյս եւ յոյս սփռեց քու էջերէդ, սիւնակներէդ դէպի Հայոց աշխարհ:

Ես կը տեսնեմ հոն ազգակիցներս պանդուխտ որոնց համար եղար ուխտատեղի:
Ես կը տեսնեմ հոն ոգին մեր ցեղին, հաւատքը մեր ժողովուրդին, հարազատ արտայայտութիւնը մեր ազգային կեանքին եւ ձգտումներուն:

Ես կը տեսնեմ հոն Հայաստանը Ապրատով եւ Սեւանով՝ որ ձեռք կ'երկարէ վանայ ծովին:

Ու դեռ քանի՛ քանի՛ ինքնատիպ եւ մեծարժէք վիթխարիներ, ռահվիրաներ գրչի եւ հատարակական գործի որոնց համար եղար մենաշնորհեալ ասպարէզ:

Եղար ու կը մնաս կատաղի պաշտպանը Մեսրոպեան լեզուի բիւրեղացման, միշտ աւելի գուրգուրոտ, աւելի բծախնդիր, աւելի պահանջկոտ, աւելի անդիջող:

Մեր եւ գալիք սերունդներուն համար իւրաքանչիւր հարստութիւն, ազգային եւ մշակութային իւրաքանչիւր անսպառ ժառանգութիւն եւ աւանդ՝ որոնք ներուժօրէն կը լեցնեն Հայու մեր ամբողջ ներաշխարհը:

Այսօր, անցեալ սերունդները յաղթական կամար մը կը կազմեն քու յիսնամեայ հանդրուանիդ վրայ, եւ ապրող ու գալիք սերունդները ցնծութեամբ եւ հատաքով կ'ողջունեն այս հանգրուանը ու կը մաղթեն երկարամեայ կեանք: Կեանք՝ որքան տաեն որ Հայը շնչէ ու թափառի այս օտար աստղերուն տակ, որպէսզի դուն միշտ չարունակես ըլլալ աշխարհ – հայցիւ Հայութեան համար ափ մը հող, կտոր մը հայրենիք:

Հանճարեղ Մ. Անճէլօն, երբ Սիքստեան մատուռը կը պատկերազարդէր, երկար ամիսներ տրամադրեց «Մարդկութեան Զարթնումը» ստեղծագործելու համար: Աստուած իջաւ եւ քնացած Հակի մը վրայ դնելով իր մատը կեանք տուաւ անոր:

Դուն, սիրելի «Ցառաջ», եղար Աստուծոյ այդ մատը հայ կեանքին մէջ, միշտ արթուն պահեցիր քու զաւակներդ, առաջնորդեցիր, ուղղութիւն տուիր, կապեցիր իրենց մշակոյթին, հայրենիքին, հողին:

Ու այսպէս անոնք կային երէկ: Այսօր մենք կանք: Վաղը, գալիք սերունդները եւս պիտի ապրին քու, այսինքն՝ «Ցառաջ»ի, այս հայկական աստուածոյ մատին արարչականութեամբ:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԻՓԵԱՆ

Կը ցանաւիք բան մը փրկել այս ծովուն մէջ, որ առած տարած է մտաւորականութեան երեսէ չորրորդը... Նարինջ կը բուանի՞ Ցարձր Հայքի մէջ...

Շ.

Յուլիս 25, 1956
ROYAT

Ի՛նչ հարուստ բանասիրական քննադատութիւններ եւ վերլուծումներ, հայ քերականութեան դիտելիքներու աչքն ու պաշտպան օժտուած բազմագոյն առաւելութիւններով ի՛նչ զեղուն ոճ, ի՛նչ հարուստ վերլուծումներ գրականութեան այլազան մարզերուն մէջ: Ան կը. սիրէր ու կը քաջալերէր նոր «ցամաք հանուած» գրասէր որբերը:

Այո՛, սիրելի Վահէ, Ասրաթ ու Տարաթ, Ձեր դպրութեան զգաստն է անհաս:

Հեռու էք մեզմէ ու մենք ալ անմուրաց:
Ու բազմաթիւ մտաւորականներ գրեցին թերթի սիւնակներուն՝ իրենց գրական եւ քաղաքական տեսութիւնները: Ո՞վ կրնայ մոռնալ «Դէտ»ը եւ Վ. Իշխանեանը որ իւրայատուկ ոճով կը գերէր բոլորս, իսկ որպէս հրապարակախօս՝ հասցող կաթսայի կը նմանէր, պատուա-ծաշնորհ տաղանդ այլազան մարզերու մէջ:

×

Այժմ երկիւղածութեամբ կը մօտենամ մեծ վարպետ խմբագրապետին, որու խմբագրականները եղած են 32 տարուան հանապազօրեայ դասերս: Ցառաջ զանոնք կոչած եմ վառ զգացումներուս զոհացում տալու մտօք: Ու այսօր երբ իր «զաւակին» յիսնամեակը կը տօնենք իր անդադրմանելի բացակայութեան, կողքանք լռութեան ու մենութեան տաճարին առջեւ, ու հէնց այս պահուն կարծես տարտուր մը կ'ակօսէ մեր էութիւնը՝ զգեստները համազօր ուժով: Ցիշենք ան-նոր պատրաստած երիտասարդ մտաւորականները, իսկ ամէնէն վերջ չմոռնանք իր թերթի անունով մկրտած սաները: Երանելի օրեր էին բոլորիս համար, որ ամէն օր տեղեակ կը պահէր «Ձայներ Գաւառէն» սիւնակներու միջոցաւ գաղթաշխարհի կեանքի ելեւէջներուն:

Այս վերյիշումները յուզիչ վիճակ մը ստեղծելու տեղն ունին կարծես, ատոր համար չեմ ուզեր մոռնալ մեր քաղաքին գրուիչն «Ցառաջ»ի, նախկին ուսուցիչ Գեղամ Մերիկեան, որ իր ճկուն լեզուով կ'աստուածացնէր թերթը չատ եւ չուտ ծախելու համար: Ահա թէ ի՛նչպէս, է՛հ տղա՛ք, է՛յ լակոտներ, թերթ առէք, կարդացէ՛ք եւ տարածեցէ՛ք· իսկ դուն, ո՛վ Տէրսիմցի քիւրտ Մարտօ, եկո՛ւր թերթեղ ա՛ռ, կարգա՛ չատ սիրած խմբագրիդ՝ դրախտի լեզուով հիւսուած խմբագրականը: Կատարեալ թերթաւաճառ մըն էր Մերիկեան իր հեզահամբոյր կեցուածքով:

Այժմ ողջո՛յն, հազար ողջո՛յն յիսնամեակիդ սիրելի «Ցառաջ», կը մաղթեմ որ բոլորս ուրիշ յիսնամեակներ, կարողանալ փրկելու գալոց սերունդները սպանակ ձուլումէն: Անոնք քեզ պիտի սիրեն, ակնապիշ դիտելով բոցակեզ գրերդ Մեսրոպեան:

Այսօր յիսուն տարեկան ես «Ցառաջ» սիրելի: Այս յիսնամեակիդ առթիւ քեզի կը յանձնենք Ջահակիրի տիտղոսը: Թող մի՛շտ պատրաստ պատնէշին՝ ապրի «Ցառաջ»ը:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Մարսէյլ

Օրէ օր կը յուսահատիմ, շատ մը պատճառներով: Այլեւս տժգանակիր եւ մանաւանդ ամուլ աշխատանք է ինչ որ կ'ընեմ: Ի՞նչ է ըրածս.— Հեւ ի հեւ սպառում, հետք պիտի չմնայ, երեսուն տարի տեւէ թէ յիսուն:

Շ.

Յուլիս 24, 1956
ROYAT

Ահեմեան Եւրոպայի միակ հայ օրաթերթին «Ցառաջ»ի 50րդ տարեդարձն է այսօր: 1925 Օգոստոս 1ին էր, որ լոյս կը տեսնէր առաջին թիւը:

Այդ օրերուն Ապրիլեան Եղեռնէ ազատած խումբ մը որբեր տարիէ մը ի վեր դուրս ճգուած էինք որբանոց կոչուած յարկերէն, որովհետեւ «Ազգին մեծերը» պոռացեր էին մեր երեսին՝ «Դուք հիմա մենծ աղաքներ էք, 14–15 տարեկան, այլեւս ազգը ձեզ չի կրնար կերակրել», եւ մեր կամքէն անկախ ինքզինքնիս դրտանք այս ափերուն վրայ: Ոչ լեզու գիտէինք, ոչ դրամ ունէինք եւ ոչ ալ գործ, այլ մանաւանդ՝ հազուստ· երբ վտղոյ կ'ելլէինք այն օրերուն, տեղացի լակոտներ մեզ կը քարկոծէին՝ ի տես մեր տարագներուն, Ռիւ Տոմինիճէնէն մինչեւ Փըքիք Մարի, Պեռնար տիւ Պուայէն Ռիւ տը լա Ֆար: Սակայն մեր վիճառածը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Հայութիւնը, կրօնն ունէինք Հայութեան, մխիթարանքի եւ սփոփանքի պէտք ունէինք, մեր առօրեայ հոգեկան խռովքներուն համար քաջալերանքի եւ յուսատու խօսքերու կարօտն ունէինք, չէ՞ որ Հայ էինք հոգիով ու մարմնով:

Օր մըն ալ մեր առօրեայ թափառումներու ընթացքին Հայու մը հանդիպեցանք, որպսկ մը հայերէն թերթ ունէր իր անուխին տակ սեղմած. ինքնաբերաբար մօտեցանք իրեն, տեսանք որ այդ հայերէն թերթերուն անունը « Ցառաջ » է: Սակայն ո՞վ էր այդ մարդը, ի՞նչ էր անունը· յետագայ օրերը ամէն ինչ պարզեցին, այդ մարդը Գ. Մերիկեանն էր, այդ օրերուն «Ցառաջ»ի գործակատար Մարսէյլ քաղաքի:

Մօտեցանք: Ներքին անխառն փափաք մը ունէինք օրինակ մը ունենալու, չէ՞ որ հայերէն էր: Սակայն դեռ գործ չունէինք, այդ օրերուն մէկ սուն չատ մեծ արժէք ունէր մեզի համար: Մարդը կարծես կարդաց մեր հոգիներուն մէջ ալեկոծող խռովքը եւ հարցուց.— Ձէ՞ք փափաքիր կարդալ: — Անշուշտ, ըսինք, սակայն քայց մը կայ, որ չենք կրնար ըսել: Գուշակեց մեր միտքը այդ պատուական հայորդին եւ ըսաւ՝ «Վնաս չունի տղաք, առէք, կարդացէք, երբ գործ ունենաք կը վճարէք, ես ձեր բնակարանները գիտեմ»:

Ահա այդ օրէն սկսաւ «Ցառաջ»ը եղաւ մեզմէ չատերուն դպրոցը, անկէ է, որ յիսուն տարիներէ ի վեր կը ստանանք մեր ազգային եւ հոգեկան սնունդը: Ողբացեալ խմբագրապետը իր խմբագրականով կ'ըսէր՝ «Ցառաջ» պատկերը պիտի ըլլայ իր չրջանի կեանքին, բայց միւս ժամանակ կանոնաւոր արձագանգը այն բոլոր անցուդարձերուն, որ տեղի կ'ունենան այս չրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութէ գաղութ· Ֆրանսայի մէջ ինչպէս եւ այլուր ստուար մեծամասնութեամբ աշխատաւորներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայրենակիցները ցըրուած երկրին տարածքին վրայ· անոնք լայն տեղ պիտի ունենան «Ցառաջ»ի մէջ իրենց արտունչքներուն եւ բաղձանքներուն, իրենց ոգեւորութիւններուն եւ տագնապներուն համար, եւ կը վերջացնէր·

«Աւելի լաւ է թողուլ, որ գործը ինք խօսի»:

Ցիսուն տարին ժողովուրդներու կեանքին մէջ երկար ժամանակ մը չէ: Սակայն հայ թերթի մը համար հրաչքի համազօր ժամանակամիջոց մըն է, մանաւանդ այս ափերուն վրայ:

«Ցառաջ» ամբողջ յիսուն տարիներ օրը օրին հետեւած է տարագիր բազմութեան հոգեկան ապրումներուն, անոր դոյատեւման համար պայքարած է, անոր ցաւերուն եւ վիշտերուն բաժնակից եղած է, ինչպէս նաեւ ուրախութիւններուն պաշտպան կանգնած է այն բոլոր արժէքներուն, որոնք ազգային դրոշմ կը կրեն, պայքարած է, որպէսզի Մայրենիքը Մայրենիք մնայ, չխաթարուի մեր Մեծ Սաքանչը, դուրսէն եւ ներսէն եկող ազդեցութիւններէ:

Ցիսուն տարի ետք այս հիւրընկալ ափերուն վրայ տարագիր Հայը պէտք ունի հայ թերթին եւ հայ գիրքին:

Անցնող յիսուն տարիներու ընթացքին բազմաթիւ մտքի եւ գրչի տիտաններ հեռացան մեզմէ, անոնք տարիներ չարունակ զարդարեցին «Ցառաջ»ի էջերը՝ չունչ եւ ոգեւորութիւն ներշնչելով տարագիր բազմութիւններուն, երբ դեռ նոր հաստատուած էին այս համայնակուլ ափերուն վրայ, աշխատելով վանել անոնց սրտերէն վհատութիւնն ու յուսահատութիւնը: Ցոյսի եւ լոյսի հեռանկարներ ցոյց տուին:

Ասիկա երէկ էր, իսկ այսօր աւելի քան երբեք տարագիր Հայը պէտք ունի Հայութեան, անոր միասնականութեան:

Որովհետեւ հաւատացած ենք, կրնիթեայ հաւատքով, որ այս դժնդակ օրերն ալ կ'անցնին եւ օր մը Հայուն ազատութեան արշալոյսն ալ կը ծագի ու Մնացորդացը կը վերադառնայ մայր Հայրենիք չարունակելու համար Արմենական ցեղին յատուկ չինարարութիւնն ու յառաջդիմութիւնը՝ ի փառս Հայաստանի եւ համայն մարդկութեան:

Սիրելի «Ցառաջ», 50ամեակիդ առթիւ ի սրտէ կը մաղթենք կորով, կամք եւ պողպատեայ չիլեր, որպէսզի անցեալին նման ծառայես տարագիր բազմութեան ազգային չահերուն:

Շատ տաք ու պաղ օրեր տեսար, չատ ըսի-ըսաւներ լսեցիր, սակայն չարունակեցիր ուղիդ:

Ֆրանսահայ գիտակից տարրը չատ չատ բան կը պարտի քեզի, յայդուքիւն եւ յարատեւութիւն սրբազան առաքելութեանդ համար:

Լիոն Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՄԻՐԷԼ Ո՛Չ Կ՛ԸՍԷ ՓՈՐՏԻՆ

— o —

ՈՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ՛ՈՒԶԷՐ ԸՆԵԼ

—o—

Հելսինքիի մէջ, Միացեալ – Նահանգ – ներու նախագահը ամերիկեան դեսպա – նատան մէջ ընդունած է Թուրքիոյ վար – չապետը եւ նախաճաշի ընթացքին աղա – չած – պաղատած է որ Թուրքիա ընդունի զինուորական ոտիպողական օժանդակու – թիւն մը բայց Տէմիրէլ բացարձակապէս մերժած է: Փորա ըսած է որ նախագահի իր իրաւասութիւնները գործադրելով կրնայ այդ օժանդակութիւնը ընել բայց Տէմիրէլ ըսած է «Միացեալ – Նահանգ – ներու եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները դրամով չեն չափուիր»:

Ակէ պատ ժողովին ընթացքին Տէմիրէլ եւ իր գլխաւորած Թուրք Պատուիրակու – թիւնը ճգած գացած են երբ Մակարիոս խօսք առած է:

Ցիշենք նաեւ ուրիշ ««գլուխ – գործոց» մը: Տէմիրէլ յայտարարած է պաչտօ – նապէս մամուլին որ Թուրքիա պիտի ստո – րագրէ ժողովին վերջնական բանաձեւը Եւրոպայի ապահովութեան եւ գործակ – ցութեան վերաբերեալ հարցերուն բայց ՊԻՏԻ ՋԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿԻՊՐՈՍԻ հետ իր յարաբերութեանց մէջ: Տէմիրէլ կ՛ըսէ այս առթիւ.— «Թուրքիա պիտի ստո – րագրէ հաւաքական բնագիրը բայց ինչ կը վերաբերի Կիպրոսի հետ իր յարաբե – րութիւններուն, այս տրամադրութիւն – ները ոչ մէկ արժէք պիտի ունենան...»: Եւ դեռ մենք կը զարմանանք որ Թուրքը Լօզանի դաշնագիրը չի յարգեր, ալ չխօ – սինք Սեւրի մասին... երբ ի յառաջա – գունէ երկրին վեհաւարը կ՛ըսէ թէ «կը ստորագրեմ բայց չեմ գործադրեր»:

× Քիսինկէր յայտարարած է որ Թուր – քիոյ, Յունաստանի եւ Միացեալ – Նա – հանգներու յարաբերութիւնները յուն – կան ողբերգութեան երեւոյթն առած են:

×

Բեժնեւ աւելի լաւ է եւ խօսք առած է ժողովին չեշտելով թէ զինաբչաւը պէտք է դադրի իսկ ժխաքար ըսած է որ ժողո – վին պէտք է դրական հետեւանք մը տալ:

Քանի մը տողով

ՎԻՆՆԱՑԻ մէջ վերսկսած են Թուրք – Յունական բանակցութիւնները կիպրոսի չուրջ ի ներկայութեան Վալտհայմի: Ոչ ոք լաւատես է սակայն քանի կողմերը ի – րենց դիրքերուն վրայ կը մնան եւ Քլե – րիտէս կ՛ըսէ թէ կիպրոսի մէջ մէկ պե – տութիւն կայ եւ ճանչցուած մէկ կառա – վարութիւն:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մա – տենադարանի վարչութիւնը, առ ի դի – տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հա – սարակութեան թէ՝ ընդառաջելով ար – տասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրող – ներու փափաքին, որոշած է Մատենա – դարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ. ամսուան ընթացքին տարե – կան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ՝— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի
Փարիզ 16րդ

Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի

Պ. Մինաս Պետրոսեան եւ զաւակները ու ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, եւ աղգականին՝

Տիկին ԻՍԿՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տարաճեան, Սէօլէօզլի)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 31ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Քրեմլէն – Պլեսէթրի հիւանդանոցը:

Կրօնական արարողութիւնը կը կատար – ուի այս երկուշաբթի (Օգոստ. 4) առա – ւօտեան ժամը 8ին Քրեմլէնի հիւանդա – նոցը, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լէ վանս (Արտէշ) ամփոփուելու համար ի – րենց ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ղուկասեան եւ զա – ւակները, Օր. Ժանին Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գարագըզեան եւ զա – ւակները եւ Օր. Քէյ Տէրտէրեան շնոր – հակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, վճխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով եւ հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի – րենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ մօրաքրոջ՝

Այրի Տիկ. ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՊԱՍՄԱՃԵՄԱՆԻ
մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԵԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կակ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնա – ճիւղը 300 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Միհրան Եղիազարեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան 100 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափ. կայանին, 100՝ Մշակութային Միութեան եւ Ժաֆի կեդրոնատեղիին (ստանալ «Ցառաջ»էն եւ 50 Ֆր. «Ցառաջ»ի:

×

Իրենց սիրելի եղբօր Միհրան Կարա – պետեանի յիշատակին, Լիոնէն Տէր եւ Տի – կին Մ. Կարապետեան փոխան ծաղկե – պակի 200 Ֆր. կը նուիրեն Դպրոցասէրը Վարժարանին եւ 100 Ֆր. «Ցառաջ»ի:

Նոյն ախուր առթիւ իրենց զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Տէր–Յակոբեան, իրենց հօրեղբօր յիշատակին 200 Ֆր. կը նուի – րեն Դպրոցասէրին:

(Ստանալ «Ցառաջ»էն):

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԺԲ. ՑԱՆԿ

Պր. Շիրվանեան (Փարիզ), Պր. Սոլո – մոնեան (Փարիզ) 100ական, Ուղտենց (Փարիզ) 420, Մանուկեան (Սփորալէքս Տէսին) 300, Գրիգոր Աւետեան 50, Վար – գան Մուրատեան (Սէնթ Մարկրիթ (եկե – ղեցի) 500: Մուշեղ Գաթեճէճեանի յիշա – տակին Տաւուտեան ընտ. 20, այրի Տիկին Երուանդ Փափազեան, Տիկին Մանիկ Կարապետեան 25ական Ֆր., Աչուո Տէմիրճեան 10 Ֆր., Խաչիկ Կէօզիւմ – եան 100: Հայկանոյշ Շահբազեանի յիշա – տակին Շաքարեան ընտ. 450, Վասպու – րականի Հայր. Միութիւն, Վասպուրա – կանի երիտ. Միութիւն 100ական, Շալ – ճեան ընտ., Ֆերտի Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Շահմիրեան, Փիէր Իշխանեան, Պետրոս Նազարեան, Միհաք Աւետեան 50ական, Ալէքսան Պապայեան 20:

Գումար 2620, նախկին գումար 96525, ընդհ. գումար 99145

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԵՆԵՏԻԿ — ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ — 1975–1976 — Ս. ՂԱԶԱՐ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կը ներկայացնէ 150 շէեղ նմանահանութիւններ, բնական մեծութեամբ և բնագիրներուն հաւատարիմ գոյներով, 12րդէն մինչև 17րդ դար սպրած հայ վարպետներու լաւագոյն գործերէն, ֆաղուած Ս. Ղազարի ընտիր ձեռագիրներէն:

Մեծութիւնն է 35×45 հրդմ., ճիշտ առաջին հատորին նման: Յառաջաբանը եւ այլ կարեւոր ծանօթութիւններ պիտի տրուին չորս լեզուներով՝ հայերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, մէկ հատորի մէջ. բայց հրատարակութիւնը պիտի ունենայ յիշեալ չորս լեզուներով առանձին կողքեր, գոհացում տալու համար բաժանորդներու նախընտրութեան:

Հրատարակութիւնը՝ նուիրուած Մխիթարեան Միաբանութեան Հիմնադիր Երջ. Մխիթար Աբբայի ծննդեան 300ամեակին (1676–1976), լոյս պիտի տեսնէ 1976ի աշնան, եւ գին պիտի ունենայ $ USA 145, երբ կեանքի պայմանները չփոխուին:

Սակայն այժմէն բացուած է կանխիկ բաժանորդագրութիւնը, որուն գինն է $ USA 95, առաքումի ծախսերով հանդերձ, եւ կը տեւէ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1975:

Փութացէք ապահովել օրինակ մը, լեցնելով վարի կտրօնը, նշելով ձեր նախընտրած կողքին վերտառութեան լեզուն (հայերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն) վրան խաչ մը գծելով, եւ հասնեցէք սահմանուած գումարին հետ ուղարկել Մխիթարեան Տպարանի Վարչութեան, որմէ իսկոյն պիտի ստանաք պաշտօնական ստացագիր մը:

ԱՅՍՈՒ ԿԱՆԽԻԿ ԿԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԻՄ № 22703

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ – Սուրբ Ղազար, Մխիթարեան Տպարան:

Ներփակելով չէք մը $ ..... NF ..... DMK ..... Lit .....

Կը նախընտրեմ կողքը | ՀԱՅԵՐԷՆ | ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ | ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ | ԻՏԱԼԵՐԷՆ |

Հասցէ. Մականուն .....
Անուն .....
Փողոց .....
Քաղաք .....
Երկիր .....
Թուական .....

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի դիտութիւն Լիոնի եւ շրջակայքի հա – յութեան կը յայտնենք թէ երեք տարիներ առաջ Տէր եւ Տիկ. Տօնիկեանի ջանքերով կարելի եղաւ Լիոնի Պելքոմպ երկրոր – դական վարժարանին մէջ հայ լեզուի եւ ի մասնաւորի կրօնքի դասընթացք մը հաստատել:

Ցառաջիկայ 1975–76 ղպրոցական տա – րեշրջանը կը սկսի Սեպտեմբերի կէսին, փափաքելի է որ Պելքոմպ եւ այլ վար – ժարան յաճախող հայ երախաները օգ – տուին սոյն դասընթացքէն, շաբթուան մէջ որոշեալ օր մը յաճախելով հետեւ – եալ վարժարանը

C. E. S. BELLECOMBE
10, rue de la Gaïté — 69006 Lyon

Ցաւելեալ մանրամասնութեանց եւ ար – ձանագրութեան համար Սեպտեմբերի սկիզբը դիմել.— Ս. Ցակոբ եկեղեցի
295 Պուալօ փողոց, Լիոն 69003
Հեռ. 60–47–18

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, Օգոստոս 3, հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ յատուկ պատշաճի կը քարոզէ, հիւրաբար քա – ղաքս գտնուող կիլիկիոյ միաբաններէն ՎԱՐԴԱՆ Ծ. ՎԱՐԴ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ:

Սկիզբը ժամերգութեան 9, պատարագ ժամը 10.30ին:

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայ – նասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդում – ներ կ՛ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20.15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22.15ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
5
MARDI
5 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·361

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.361

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՅԱՌԱՋ"

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

—o—

ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻ ՎՐԱՑ

—o—

Ձիշդ կէս դար առաջ, 1 Օգոստոս 1925 ին, տաք ու պայծառ օրով լոյս – քաղաքին մէջ լոյս աշխարհ կուգար Ցառաջ: Նպատակն էր զառնալ լուսատու փարոս մը, առաջնորդելու համար իրենց հայ – րենի բոյներէն արմատահալած ուղեկորոյս հայ պաղթականները, որոնք Ֆրանսա – յի հիւրընկալ հողին վրայ խարխափումի մէջ կը բոլորէին քանի մը տարիէ ի վեր:

Համբերատիրական սրբազան առաքե – լութիւն մըն էր վերապահուած իրեն: Տէր կանգնել մէկ օրէն միւսը արեւելքի համեմատաբար դիւրին ապրուստ ապա – հովելու միջավայրէն արեւմուտքի հա – յոցին մէջ նետուած բազմութիւններուն, որոնք պարտաւորուած էին նոր բոյն չի – նել, նոր տնտեսութիւն սահեցնել երկրի մը մէջ, որուն ո՛չ լեզուին էին ծանօթ, ո՛չ օրէնքներուն, ո՛չ ալ՝ բարքերուն ու սովորութեանց:

Ամուր փակուած էին հայրենիքին դուռ – ները: Զունչինք «Ամենայն Հայոց կա – թողիկոսութիւն», որ իր թեւերուն տակ ապաստան տար Լարդերէն, տարագրու – թիւններէն ու հալածանքներէն մազա – պուրծ ազատած բեկորներուն:

Աչխարհի ճակատագիրը անօրինակ դաշնակից մեծ պետութիւնները յուսագ – րելէ վերջ բազմաչարչար Հայ ազգը, իր շար բախտին էին լքած զայն, առանց խղճահարութեան:

Զունչինք վերին մարմին մը, որ ծը – րագրած ձեւով, նիւթական ու բարո – յական օժանդակութեամբ մեծապոր հան – դիսանար Թրքական գժոխքէն փախչելու եւ խաղաղ ու ապահով հորիզոններու տակ պատսպարուելու պարտաւորուած բազ – մահազար գաղթականներուն:

Ցիսուն տարի առաջ Փարիզի եւ Մար – սելիոյ հայկական սակաւաթիւ հին գա – ղութներուն վրայ բազմապատիկ գաղ – թականներու յաւելումով, Ֆրանսայի հայ ընակչութեան թիւը հասած էր չուրջ յի – սուն հազարի:

Դժուար էին ապրուստի պայմանները: Աւելքի մէջ եղածին պէս կարելի չէր մէկ հոգիի վաստակով ընտանիք ապ – րեցնել: Կիներն ալ ստիպուեցան աշխա – տանքի, լծուիլ, համակերպելով նոր կեանքի հրամայական պահանջներուն:

Ձկային հայկական դպրոցներ: Տեղա – կան մանկապարտէզներն ու նախակրթա – րանները լայնօրէն բացուեցան հայ նո – րադրն ու նոր սերունդներուն առջեւ: Հիւրընկալ երկրին մէջ նախնական կըր – թութիւնը պարտաւորիչ էր եւ ձրի:

Ժամանակաւոր կարծուած հանգրուանը կը սպառնար մնայուն դառնալ: Անհրա – ժեշտ էր առանց յապաղելու ինքնապաշտ – պանութեան միջոցներ ձեռք առնել: Պաշտպանել հայ լեզուն, մշակոյթը, հայ ընտանեկան սրբութիւնները ու նուիրա – կան աւանդութիւնները: Զրահուիլ ու – ծացումի, ձուլումի, ընդմիշտ կորսուե – լու վերահաս, անխուսափելի վտանգին դէմ, որ կը սպառնար պղծել մեր ազ – գային դիմագիծը:

Բազմակողմանի պարտականութիւնները կը ծանրանային Ցառաջի ուսերուն: Հիմ – նադիր յաչէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաք – եան եւ իրեն անմիջական աջակից քանի մը ընկերները խորապէս կը գիտակցէին այն դժուարին աշխատանքներուն, որոնք անհուն զոհողութիւն կը պահանջէին:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ·— Մտորեւ կը հրատարակենք այն հեռագիրները զոր ստացանք թերթին յիսնամեակին առթիւ: Ոմանց կ'ընկերանային նաեւ նուէրներ «Ցառաջ»ի բարգաման: Յանկը՝ Դ·էջ:

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿՆ Է «ՅԱՌԱՋ»Ի· ինչ որ կը նշանակէ քէ Ֆրանսահայ գաղութը, առաջին օրերէն իսկ ունեցած է իր թերթը· հինգ տասնամեակ սնած անով, տեղեկացած գաղութային կեանքին Փարիզէն Մարսիլիա, Պօրտոյէն Կրընոպլը· անոր էջերուն յանձնած իր ակնկալութիւնները եւ յուսախաբութիւնները, անոր միջոցաւ յայտնած իր ցասումը եւ պահանջները· Հայու վիրաւոր սրտին բոլոր հպարտու – թեամբ՝ պարծանքով կրցած է օտարին ցոյց տալ որ հուրէն եւ ջուրէն, սուրէն ու սովէն ազատած Հայ գաղթականը, իր առօրեայ հացը կամ գտած կամ չգտած, մտաւորական սնունդէն չէր հրաժարեր· անժխտելի փաստը տալով թէ ինչո՞ւ ան զոհ գնաց «փանաթիզմէ» եղած տգէտ խուժանին, որուն գիտակից եւ պատաս – խանատու պետերը, այն համոզումը տու – ած էին թէ կրնային, «մտքին լոյսը» մա – րել, գանկերը եւ ուղեղները փշրելով «եաթաղանի» ուժով:

Գաղթականներ էին նաեւ ՏԷՐ եւ Տի – կին Շաւարշ Միսաքեան· բայց հետերնին բերած մտքի եւ սրտի բոլոր գանձերը· Հայու անկուն եւ անվհատ նկարագիրը – եւ որքան պատճառներ կային վհատել – լու··· – եւ մասնաւորաբար ՀԱՅ բոցը, հրդեհը, որով կրցան ՍԿՍԻԼ եւ ՏՈԿԱԼ եւ ՏՈԿԱԼՈՒ կորովը գետեղել իրենց զա – կին Տիկին Արփիկի սրտին մէջ:

Ինչպէս մարդկային ամէն ձեռնարկ, կրնայ ըլլալ որ նաեւ *ՅԱՌԱՋը*, ամէն ան – գամ վայելած չըլլայ Ֆրանսահայութեան մէկ մասին համաձայնութիւնը, գաղա – փարակցութիւնը· բայց անժխտելի է որ առաջին օրէն ունեցած է ուղղութիւն մը եւ հակառակ բոլոր վերիվայրումներուն պահած է այդ ուղղութիւնը եւ երբեմ չէ ուզած հաճելիութեան՝ դիւրին բայց ան – նկարագիր ճամբան ընտրել:

Ցիսուն տարիներէ ի վեր, ֆրանսահա – յութեան լրագրական կեանքին «սէմպոլ»ը դարձած *ՅԱՌԱՋ*ին կը մաղթենք որ տա – կաւին երկար տասնամեակներ շարունա – կէ ապրիլ եւ ապրեցնել· եւ միացած փը – րանսահայ միւս թերթերուն, – վերակեն – դանացնելով ձայները նաեւ անոնց՝ որոնք լռած են այլեւս – երգէ յաղթական·«Թող գիտնան Ազգեր, թէ ՀԱՅԵՐ չեն անցեր»:

Մնամ անկեղծօրէն

Աղօթարար
Հ· ՆԻԿՈՂՈՍ ՔԵՉԵԱՆԵԱՆ
Առաջելական կառավարիչ
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ

×

ՍԵՒՐ·— Ցառաջ օրաթերթին ծննդեան յիսուներորդ տարեդարձը կը նշանակէ հայ ժողովուրդին երակը որ կը բաբախէ կէս դարէ ի վեր:

Ուրախութեամբ եւ պարծանքով կը շը – նորհաւորենք անոր յիսնամեակը մաղթ – լով որ ան մնայ միշտ արթուն պահա – պանը մեծասքանչին եւ անմխրճելի պա – տուարը ռեւէ օտարամուտ տարերքուն դէմ՝ որպէս կրնան խաթարել Մեսրոպ – եան անպարտ բարբառը:

Օրհնեալ ըլլայ յիշատակը անոր մե – ծայարգ Հիմնադրին:

Ամէն բարեմաղթութիւն եւ արիութիւն անձնուէր Տնօրէնութիւնն եւ իր գործա – կիցներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐ

×

ՓԱՐԻԶ·— Տիկին, «Ցառաջ»ի 50րդ· տարեդարձին առթիւ Հ· Բ· Ը· Մ· երի – տասարդները իրենց ամէնէն ջերմ շը – նորհաւորութիւնները կը ներկայացնեն: Հիմնուած 1925 Օգոստոս 1ին այն բա – ցառիկ Հայուն կողմէ որ եղաւ ձեր հայ – րը՝ Շաւարշ Միսաքեան, «Ցառաջ» այսօր իր յիսնամեակը կը տօնէ շնորհիւ ձեր յա – րատեւութեան, ձեր աշխատանքին եւ ձեր հաւատքին հայ դատին համար, շրջանի մը մէջ ուր ամբողջ մամուլը հսկայ դըժ – ուարութիւններ կ'ապրի, «Ցառաջ» կը շա – րունակէ անընդհատ ամէն օր ներարկել հայկ· ոգին՝ անհրաժեշտ մեր ընտանիք – ներու իւրաքանչիւրին:

Հ· Բ· Ը· Մ·ի երիտասարդները շը – նորհակալութիւն կը յայտնեն ձեզի այն հսկայ աշխատանքին համար զոր կ'իրա – գործէք Ֆրանսայի հայ գաղութին մէջ եւ երկար կեանք կը մաղթեն «Ցառաջ»ի:

ՀԱՐ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ·
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

×

ՓԱՐԻԶ·—
Ձեր թերթին յիսնամեակին առթիւ, հպարտ ենք ողջունելու յիշատակը Շա – ւարշ Միսաքեանի, պայծառատես հիմ – նադիրը Ֆրանսայի միակ հայ օրաթեր – թին, որ այսօր ալ դժուար պայմաններու մէջ կը շարունակէ ըլլալ կանոնաւորապէս սփիւռքի կեանքին ցոլացումը: Շնոր – հակալենք ատոր համար եւ երկար կեանք կը մաղթենք «Ցառաջ»ի:

ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲ

×

ՊԵԼՃՈՆԹԷՆ·—
Կապոյտ խաչի Շրջ· Վարչութիւնը կը շնորհաւորէ «Ցառաջ»ի յիսնամեակը, կը մաղթէ նոյն բեղուն ընթացքը շարունակելու համար իր մեծ առաքելութիւնը ի սպաս սփիւռքի:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
«Ցառաջ»ը կը նոյնանայ փրանսահայ գա – ղութին հետ, կ'ապրի անոր համար, վառ պահելով ազգային ոգին, տակալու կամ – քը, ողջոյն իր յիսնամեայ հանգրուանին:

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
Ա.Զ.Գ· ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
«Ցառաջ»հայրենիք մըն է, կ'ապրինք անոր լոյսին հաւատքին տակ, ողջոյն իր յիսնամեակին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
Կը գնահատենք «Ցառաջ»ը որպէս հայ լեզուի եւ մշակոյթի վահանակիրը· փա՛ռք իր յիսնամեայ գործունէութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
«Ցառաջ»ի դերը գերազանց է մեր ազ – գային կեանքին մէջ, ուրախութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կ'ողջունենք այս հանգրուանը:

Հ· Մ· Ը· Մ· – ԱՐԾԻԻ
ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
Քաջալերութիւն եւ երկար կեանք ձեր թերթին:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·—
Ձեր «Ցառաջ» թերթին յիսնամեակին առթիւ, Սէն-Ժերմէն եկեղեցւոյ քա – ղաքականութիւնը երկար կեանք եւ բարգա – ւաճում կը մաղթէ շարունակութեանը մէջ ձեր աշխատանքին իբրեւ լրատու, տարա – ծող հայ մշակոյթը եւ յարաբերութեան մէջ դնող մայր–հայրենիքը եւ սփիւռքի հայ գաղութը:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴՈՒՆ ՇԱՀՏ ԱՊՐԻՍ

— o —

Սիրելի «Յառաջ»,
«Յաղթանակի դիչերն է այս ուրախ,
«Հա՛րս, եղ լեցուր ճրագին...
«Տղաս կուգայ ճակատը հպարտ դափնիով,
«Հա՛րս, քիթն առ պատրոյդին»:

Հինգ տասնեակ տարիներու գոյու – թեանդ յաղթանակի օրն է այսօր: Օր մը ուրախ, լի՝ ցնծութեամբ եւ հպար – տութեամբ:

Հինգ տասնեակ տարիներու տաժանա– կիր ու պանդուխտ կեանքիդ վարձատ – րութեան օրն է այսօր փառապանծ:

Կէս դարու հեւասպառ առօրեայիդ, ապ– րումներուդ, ցաւերուդ եւ առաքելու – թեանդ դիտակցութեան՝ օրն է այսօր ու– նախ:

Տե՛ս, բեկորներդ գաղթական ասպա– րան. եկած են անոնք, այսօր, Նաւա – տարդեան ոգիով, անխառն սիրով ու հա– ւատքով:

Տե՛ս, զաւակներդ հայարիւն, գոյու – թեանդ փա՛ռքը կ'երգեն, խրոխտ նայ – ուածքով ու ճակատաբաց, որովհետեւ ա– նոնց չարքերը, յաջորդական սերունդնե– րով, սեռան ուղիով, լսեցին խօսքերդ, իւրացուցին մխաքերդ ու սիրեցին քեզ:

Սիրեցին քեզ, սիրելի «Յառաջ», որով– հետեւ գիտցան կշռել, բառերուդ իսկ ընդմէջէն, անկեղծութեանդ տարողու – թիւնը:

Սիրեցի՛ն քեզ, որովհետեւ քու մէջդ տեսան տիպար լրագիրը, որ դիտէ ամէն բանէ առաջ, վեր մնալ հասուցածական նկատողութիւններէ:

Փարեցան քեզի, որովհետեւ քու իսկ հիմնադրի՝ մեծ Շ.ին մէջ գտան տիպար առաքեալը հայ դպրութեան եւ րադ – րութեան:

Կապուեցան քեզի, ու դուն դարձար ա– մէն մէկ հայորդիի առօրեայ անունը, խորհրդատուն, պահապան հրեշտակը եւ՝ հայրենիքի եւ՝ մայրենիքի սրբութեանց:

Տասնամեակները չծերացուցին քեզ, սիրելի «Յառաջ», որովհետեւ ծնունդդ աւետող մեծը, հանճարեղ դիտակցու – թեամբ, գիտցաւ չունչդ հայացնել, ա– ռաւօտեան մաքուր ու զով զեփիւռներու ալիքներով:

Որովհետեւ վարպետի գրիչը կոչումդ դնեց օրը օրին, կարճ ու յստակ, ան – պաճոյճ սակայն հասու հարուածներով:

Վստահեցար իրեն երէկ ու դեռ կը շա– րունակէս հաւատքդ բազմապատկել ղինք յաջորդող իր արիւնին, որովհե – տեւ ի ծնունդէ դաստիարակութիւնդ քե– զի սորվեցուց ըլլալ, քու կարգիդ, նաեւ մեծ լրագիր, անշահախնդիր ու բաճրոզի, երկրպագու՝ հայ արժէքին, գրին ու գը– րականութեան, արուեստին եւ ազդ. սըր– րութեանց:

Փա՛ռք ծնունդիդ:

Հինգ տասնեակ տարիներու աքնաջան աշխատանքներուդ ոսկեայ դափնեպսակը, թո՛յլ տուր, սիրելի «Յառաջ», որ քու զաւակներդ վեր բարձրացնեն ու ըսեն բանաստեղծօրէն.—

Հայրենիքին եւ մայրենիքին համար
աքնեցար
Դո՛ւն չատ ապրիս:

Թո՛յլ տուր, սիրելի «Յառաջ», թարգ– մանը ըլլալով հազարաւոր համեստ ըն– թերցողներուդ, համբուրեմ ճակատդ որ– դիական անխառն սիրով, չնորհաւո – րեմ քեզ, ու իմ կարդիս հպարտօրէն, քո՛ւ ոգիովդ, քու հայութեամբ եւ քու ան – խառն զգացումներովդ ըսեմ.—

Կէս դարու ամէնօրեայ հոգեվարքիդ,
Յարութիւնը գինեց ինձ,
Տասնամեակներուդ «լպրծուն ափերուն»
Հաւատքը առաջնորդեց ինձ:

Եղա՛ր կոթող, էջ, պատմութիւն՝
Դո՛ւն, լրագիր առաքեալ,
Վարձիդ կատար, գործդ քարի,
Յառաջ, մի՛շտ յառաջ,
Ամէնօրեայ դու մեր սնունդ
Աստուածագիր հա՛յ բարբառ:

Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐՈՒՆՔԷՆ

Մեր զաղութին մէջ քիչեր դեռ պիտի յիշեն, թէ ի՞նչ պատկեր կը պարզէր Մարսէյլի եւ ասոր ճանապարհ ղէպի հիւ– սիս տարածուող հայ բեկորներու առօր– եան, կեանքը, ասկէ հինգ տասնամեակ – ներ առաջ: Այնօրեան խլեակները այդ օրերուն ոտք կը դնէին Ֆրանսայի հողին վրայ ու կը սկսէր զաղութի մը կազմա– ւորումը: Սաղմը՝ ժժդոյն էր այն իմաս– տով, որ օտարութեան հովին յանձնուած Ապրիլեան սերունդի մնացորդացը բա– ոին տառացի իմաստով նոր կեանք մը պէտք է ստեղծէր իրեն համար: Անհաս– կան թէ հաւաքական դիծով: Պէտք է ստեղծէր ապրուստի նախնական միջոց – ներ, երդիք մը իր զլխուն վերեւ և անմի– ջապէս նաև մատուռ մը. անոր կողքին՝ Մեծասքանչը կենդանի պահելու կոչուած կրթարան մը: Եւ, այսպէս քայլ առ քայլ կամ, ինչպէս կ'ըսեն նման պարագաներ– րու՝ «անձեւ քաոս»էն պիտի սաղմնաւոր– ուէր ու աստիճանաբար ուռճանար Ֆրան– սահայ զաղութը:

Ապրիլեան սերունդին հետ եւ անոր կողքին, իբրեւ նոր կազմաւորուող զա– ղութին հիմնական վէմը, այդ օրերուն լոյս կը տեսնէր «Յառաջ»ը:

Մեր զաղութին մէջ քիչեր դեռ պիտի յիշեն, թէ ի՛նչ մեծ խանդաղատանքով սերունդ մը փարեցաւ իր թերթին, անոր մէջ գտնելով իր կորսնցուցած օջախին մտերմիկ չունչը, անոյշ մթնոլորտը, դա– մին, դաշտին, հովտին եւ լերան բոյրը: Ջերմ սիրով փարեցաւ, որովհետեւ հոն դտաւ նաեւ իր կորսնցուցած անցեալին բեկորները, դժբախտութեանց արձա – գանգները եւ վտանգի օրերը: Իր եւ իր ամբողջ ժողովուրդին պատմութիւնը դրաւոր առ դրաւոր տողանցեց թերթին համբաւրականներու սիւնակներէն մինչեւ չորրորդ էջի ազգային ծնողու հանդէ – սութեանց ծանուցումներուն վրայ: Ու դեռ խմացաւ, թէ իր սերունդէն բեկոր– ները կայք հաստատած են արեւէ խար– կած հողերու, ցրտաշունչ գօտիներու, նոր աշխարհներու մէջ, եւ ամէնուր իր բազուկին նման ջլապինդ բազուկներ աշ– խատանքի են լծուած՝ պահելու, պահ – պանելու համար ազգային դիմագիծը:

Աւելի հեռուն, Արաքսէն յայնկոյս, իր եղբայրները արիւն – քրտինքով իրենց ներկան կը կերտեն՝ իրենց ժողովուրդին ապագան կայուն, ամուր հիմերու վրայ դնելու հաստատ մտածումով:

Միջագետքի անապատներէ, որբանոց– ներէ այս ափերը հաստատուած հայոր – դիներուն համար «Յառաջ»ը դարձաւ բանբերը իրենց մտածումներուն, խոհե– րուն, բեմը՝ իրենց անդոհանքներուն, մտատանջութիւններուն, ինչպէս նաեւ իրենց ժպիտներուն եւ ուրախութիւննե– րուն: Թերթը՝ հանդիսացաւ նաեւ հոգե– կան կամուրջը զաղութներու, Ֆրանսայի եւ Հայաստանի Հայութեան միջեւ:

Վսեմ, նուիրական առաքելութիւն մը, արդարեւ: Մանաւանդ որ՝ թերթը իր ամբագրականներով, յօդուածներով ար– ձագանգ կը հանդիսանար այդ սերունդին ազգային – քաղաքական ձգտումներուն, խոչընդոտներուն:

Ու այսպէս զաղութին հետ քայլ նե– տեց «Յառաջ»՝ ապրելով եւ բանաձելով այս զաղութին «աղն ու հացը», լեղի ու անոյշ օրերը, ցաւերն ու ուրախութիւն – ները:

Բայց թերթը դարձաւ նաեւ դպրոց մը իրերայաջորդ սերունդներուն համար: Ո՞վ կրնայ հաշուել թիւը անոնց, որ իրենց այբ–բեն–դիմը սերտեցին այս թեր– թին էջերուն վրայ սեւեռելով իրենց ուշ– քերը: Հազարներ են, որ կը խոստովա– նին, թէ «Հայերէնը ես սորվեցայ Յա– ռաջէն»: Այլեւս մեր զաղութի պատմու– թեան մաս կը կազմեն սա ձեւի արտա– յայտութիւնները՝

— Ներող կ'ըլլաս, ես դպրոց–մպրոց չեմ տեսած, գիտցած հայերէնս թերթին կը պարտիմ:

— Բաներ մը մրոտեցի, չտկեցէք, այս– քան ալ «Յառաջ»ին չնորհիւ է:

Ես դեռ չենք խօսիր հայերէնը այս թերթը կարդալով սորված... Թրքախօսներու մասին:

Բայց նաեւ դրիչներ ծաղկեցան յատ– կապէս թերթին հիմնադրին՝ մեծ «Շ.»ի դուրգուրոտ խնամքին տակ: «Յառաջ»ի սերունդ բացատրութիւնը ցոյտուն տա– րած մը դարձաւ Ֆրանսահայ զաղութին մէջ: Երբեմնի որբեր՝ բեմ եւ ուսուցիչ, քաջալերող եւ սրբագրող դանելով իրենց ընդոծին ձիրքերը զարդացնելով դրող դարձան՝ ոմանք նոյնիսկ հաստատուն տեղ գրաւելով սփիւռքեան դրականու – թեան անդաստանին վրայ:

Արդարեւ, «Շ»ն էր, որ ճշդեց թերթին հիմնական առաքելութիւններէն մէկը դրելով, թէ « յարդի չիւղեր »ը խուձի պէտք է վերածել, այսինքն՝ դիր ու բան սիրող ազգասէր դրական – մտաւոր պի– մատիճ մը հաստատել այս ափերուն վը– րայ:

Ու այս մարդին մէջ ան իր թերթով եղաւ լեզուի մաքրութեան, ոճի բիւրե – զացման, մտքերու յստակացման ինքնա– տիպ ուսուցիչ մը, չքսելու համար դըպ– րապետ մը:

Այո՛, տարիներու, տասնամեակներու ընթացքին «Յառաջ» եղաւ լուսաստղ մը այս ափերուն վրայ, օր ըստ օրէ իր կո– րթամակ ուսը վեր բարձրացնող հայ մարդուն համար:

Օր նոր, ցաւ նոր: Որբեր զարձան ծը– նողք՝ տուն–տեղ եւ ընտանիք կազմելէ ետք: Եւ մեր հանդիսավայրերուն, ա– կումբներուն, եկեղեցիներու գաւիթնե – րուն մէջ եւ փողոցի մայթերուն վրայ սեւաչեայ մանուկներ սկսան ծաղկել օ– տարոտի հնչիւններով, բարբառներով:

— Լեզուն կը նահանջէ, մեղա՛յ, մե– ղա՛յ Աբրահամին,

Յաւատանջ անզօր ճիչը լսուեցաւ սփիւռքեան զրադէտին:

Ամբոցը կը խորտակուէր ներսէն: Ազ– գապահպանման հարցը սուր բնոյթ կը ստանար, հրապարակ կը դրուէր նորահաս սերունդի փրկութեան կարգախօսը:

Այս պայքարին մէջ եւս — եւ անկա– կած ամէնէն աւելին — զաղութին լեզուի պաշտպանութեան միջնաբերդը դարձաւ «Յառաջ»:

«Շ.»ի տիրական դէմքը ցցուեցաւ. խո– ժոռ՝ թուլամորթներու հանդէպ, անզի – ջող՝ նահանջողներու դիմաց, եւ ժպտա–

ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՆՏՌԱԾ ԱՏԵՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ԻՄ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՍ

14

Հոգեկան ապրումներ զիս կը կապեն նաեւ աղջնակներու այն խումբին որ 1911– ին եւ 1912ին լրացուցիչ աւարտեր էր, եւ որ կ'ուզէր հանրային աշխատանքնե– րու լծուիլ ինքն ալ իր հերթին՝ սրտա– պնդուած երէցներու օրինակէն: Զրոյց – ները զոյս այս տողերը դրողը կ'ունենար անոնց հաւաքոյթներուն՝ նոր գործու – նէութեան ամէնէն անուշ վայրկեաններէն եղան, ու իր յիշատակներուն կը կապեն խանդավառ այդ խումբը որուն մաս կազ– մեցին, Աննիկ Բէօշկէրեան, Մարի Քիւրքճեան, Նուարդ Պօշնակեան, Եռան– դիկ Պօշնակեան, Լորիս Տէրունեան, Ար– մինէ Մելիքեան, Սիրվարդ Շահպազ, Ֆի– լու Գըրըգճեան, Փեփրոնէ Գրիգորեան, եւ թերեւս դեռ ուրիշներ ալ:

Ցետագային ուրիշ զոյգ զասարաններ եւս պիտի քաղցրացնէին յիշատակները այս տողերը դրողին: Այդ արդէն առաջին մեծ պատերազմի դինադադարի օրերուն էր, երբ վարակուած հայ կեանքը համա– կող ոգեւորութենէն, Էսաեան վարժա – րանի 1917ի եւ 1918ի շրջանաւարտները «Այժմակ» Օրիորդաց Միութիւնը կազմե– ցին, եւ իրենց խանդավառութեան պտուղը եղաւ «Անոյշ» օփերան զոր ներկայա– ցուցին երկիցս բացառիկ յաջողութեամբ, բեմադրութիւն որուն մաս առին, երգա– հանին՝ Վարդան Սարգիսեանի ղեկավա– րութեան տակ, Արշալոյս Թէրլէմէզեանը, Արաքսի Պապիկեանը, Զապէլ Պօյաճեա– նը, Մարի, Հայկուհի եւ Արշալոյս Փէք– մէզեան քոյրերը, Գոհարիկ Գարիպեանը, Ալիս Տէրունեանը, — մեծ մասամբ այն աղջնակները որոնք պատերազմի տարի – ներուն Կոմիտասի հիւանդանոցի խուցէն ներս, սփոփանք էին տարեր քանիցս, եւ որոնց համար Անոյշի լիպրէթթօն յօրի – նելով այս տողերը դրողը կարծեր էր ե– րաժտագիտական պարտք մը կատարած ըլլալ նաեւ յանուն հայ երդի տարաբախտ վարպետին:

Պարագաները կապ պիտի խզէին յե– տոյ Էսաեանի հետ, բայց չէրցան մոռ – ցնել անուշ յիշատակները այնտեղ ընչած իմ երեք տարիներուս, եւ անոնց յաջոր– դող խանդավառ տասնամեակին:

15

Վաթսունըվեց տարի անցեր է մեր Էսա– եանը ձգելէն ի վեր: Այդէն քանի մը սե– րունդ հեռուներ է մեզ անոր դրասեղան– ներուն վրայ, եւ տարուէ տարի դպրոցն աւարտեր: Աչքերուս առջեւ ունիմ ես ա– հա յուցակը մեզմէ յետոյ դպրոցն աւար– տողներուն ու կը լեցուիմ արդար ինք– նասիրութեամբ մը: Անուններ կան անոնց մէջ, որոնք պարծանք կը բերեն զիրենք թիւեցնող յարկին եւ որոնք հպարտ կ'ը– նեն նաեւ մեզ:

Քի՞չ պատիւ է կրթական յարկի մը հա– մար իր զրասեղաններուն վրայ ունեցած ըլլալ երկու մեծ արուեստագէտները, Վահրամ Փափազեանն ու Արուս Ոսկան– եանը, որոնք հայ բեմը պճնեցին փառ – քով, ինչպէս եւ Սիրարփի Տէր–Ներսէս– եանը որ նոյնպէս անցաւ այդ զրասե – զաններէն՝ հայ արուեստներու պատմու– թեան մեծ հեղինակութիւն մը դառնալու համար յետագային:

Հպարտ չըլլա՞նք նաեւ Հայկանոյշ Մառքով, որ Էսաեանի առաջին տարինե– րու հունձքէն էր եւ որ իր ուսերուն առաւ հայ կնոջ դառը՝ տասնեակ տարիներ ոտհվիրան հանդիսանալով անոր:

Ցուցակները որ մեր ձեռքին տակ ու– նինք՝ դեռ չատ անուններ կուտան մեզի Էսաեան վարժարանի հունձքերէն: Մեր այս էջերուն մէջ չատերը մենք յիշեցինք անոնցմէ, անոնք որ մեր օրերուն համ– բաւի տիրացան: Մեզմէ եաք եւս տաս – նեակ տարիներ բերք տուաւ Էսաեանը, ու անոնց մէջէն կարկառուն դէմքեր ե– ղան այլազան մարզերու մէջ. թող ներ– նոնք ոգեկոչեն իրենց ժամանակակից – ները:

Բայց թող չմոռցուին նաեւ այն անուն– ները՝ զորս չենք դաներ ցուցակներուն մէջ, որովհետեւ անոնք դպրոցը կէս թո– ղուցին, իրենց ուշին չարունակելու հա– մար այլուր, բայց արդար է որ անոնց յետագայ փառքէն բաժին տրուի նաեւ Էսաեանին:

Այդպիսի դէմքեր եղան, օրինակ, այն քանի մը արուեստագէտները որոնք տար– բեր ատեններ անցան Էսաեանի զրասե – զաններէն, առանց աւարտելու անոր ըն– թացքը, սկսելով Հայկ Կիւրէնեանէն, որ իրեւ ջութակի վարպետ՝ համաչխար – հային դնահատութեան արժանացաւ՝ տեղ դտնելով երաժշտական համայնապիտա – րաններու մէջ, եւ որ Պոլիս իր այցերուն մեր հանդիսներուն յայտագիրը զարդա– րեց, մինչեւ Աբա Սարգսեան, մեծ քան– դակագործը որ իր աչքերը փակեց վեր– դակագործը որ իր աչքերը փակեց վեր– ջերս աւելի քան չորս տասնամեակ փառքի հանդիսանալէ յետոյ Խորհրդային Հա – յաստանի արուեստներուն, եւ որ մեր մտերիմ զրոյցներուն միջոցին՝ յուզու – մով կը յիշէր Էսաեանի մէջ անցուցած իր մէկ քանի տարին:

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(16 – Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ը՝ ԼՈՅՍԻ ԱՂԲԻՒՐ

Ցիսուն տարի առաջ, կարծես երէկ ըլլար... Թուրքիոյ խորերէն հալածուած հարիւրաւոր նման ես ալ եկած էի ազատ ըլլալու, երբեւ բանուոր աշխատելու: Պարագաներու բերումով ինկայ Արաքսի մէկ փոքրիկ գիւղը՝ Փոն ա'Օպնա. ես կ'աշխատէի հիւմի գործատունը, ուր կային տասնեակ մը Հայեր:

Առաջին օրէն ծանօթացայ Մշեցի Մարտիրոս Բարխանի. հուրջ քառասուն տարեկան զարգացած եւ յեղափոխական հնոցին մէջ թրծուած մէկն էր:

1925 Օգոստոս 4: Աշխատանքի զանգը դեռ չէր հնչած, երբ ուրախութեամբ ինծի մօտեցաւ եւ գրպանէն թերթ մը հանելով ըսաւ՝ «Դիզէ, այսօր առաջին թիւը, Օգոստոս 2ի «Ցառաջ»ը, խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաքեան»:

Մ. Բարխեան գիւղէն, որ Խարբերդի եմ. «Դուն լաւ չը՛ջանի Հայութեան կը պատկանիս, Խարբերդը հայ ժողովուրդին չատ եւ լաւ մտաւորական տուած է. քեզի բաժնուող պիտի արձանագրեմ այս թերթին»: Անկեղծ ըլլալու համար ըսեմ, որ սիրելի Բարխեանի ըսածներէն չատ բան չէի հասկնար, եւ ի՛նչպէս կրնայի հասկնալ. դեռ հազիւ դպրոցի սեմէն ներս մտած ազգիս արեւը խաւարեցաւ, արիւն, արցունք եւ տառապանք...

Բայց հակառակ այս բոլորին, մայրենիքիս եւ հայրենիքիս մէջ ապրելու սիրոյ բուռն փափաքն ունէի:

Այսօր, եօթանասուն տարիներու բեռին տակ կքած, որքան ուրախ եմ, որ սիրելի Բարխեանին չմերժեցի, որովհետեւ «Ցառաջ»ը եղաւ իմ տառապած մերկ կեանքիս լոյսը:

1975 Օգոստոս 2: Ցիսնամեակն է «Ցառաջ»ի, որպէս երախտապիտութիւն, երբ կը փորձեմ քանի մը տող թուղթին յանձնել, աչքերս կ'աղօտին ու սիրտս կը ճմլուի:

Ո՞ւր է մեր սիրելի խմբագրապետը, մեր ուսուցիչը, որ իր անսպառ նուիրումով ու հայրական զուարդուրանքով հազար հազարներ կորուստէ փրկեց, բառին հարազատ առումով դժբախտ սերունդ մը հայացուց:

Ախո՛ս, որ այսօր չկայ «Երկու խօսքը» Շ.ի, բայց հանդի՛ստ ննջէ՛ սիրելի Շաւարշ, հայ ժողովուրդը եւ, մանաւորապէս անապատի այն սերունդը, որ դուն դաստիարակեցիր, ինչպէս նաեւ «Նոր Սերունդ»ը, ուխտած են հաւատարիմ մնալ քու ազատատենչ ազնիւ զգափարիդ եւ սիրելի «Ցառաջ»ին, որ դարձեալ քու չունչովդ կը շարունակէ վառ պահել տարագիր Հայութեան ազգային զգացումները, մինչեւ որ գեղեցիկ օր մը երազներդ իրականանան, որուն համար աւելի քան կէս դար մաշեցար ու հալեցար:

Ցարգա՛նք քու անմոռաց յիշատակիդ:

Վալանս Ն. ԹԷՊՈՑԵԱՆ

"ԲԱՅՑ ԱԽԵԼԻ ԼԱՒ Է ՈՐ ԳՈՐԾԸ ԻՆՔ ԽՕՍԻ..."

Այսպէս կը վերջացնէր Շաւարշ «Ցառաջ»ի անդրանիկ խմբագրականը Օգոստոս 2, 1925 թուակիր: Ու այսօր, երբ անցած են յիսուն տարիներ, ժամանակի մշուշին մէջէն պայծառութեամբ մը կը շողայ խմբագրապետին մարգարէաշունչ պատգամի մը համազօր խօսքը, որ լի է հաւատքով անսասան:

Արդարեւ, 50 տարիներու տարածքին, «Ցառաջ»ի մէջ իրենք զիրենք գտան բոլորը, անխտիր, ազգային ու ժողովրդանուէր բոլոր իրագործումներով բարձր հայ սիրտերը, մեծն ու փոքրը, երէցն ու կրտսերը, ազգային թէ քաղաքական, ընկերային թէ բարեսիրական, արուեստի թէ մարզական հարցերով ու երեւոյթներով զբաղող, հետաքրքրուող ու ապրող սերունդներ: Աւելին, «Ցառաջ» դարձաւ շրջուն դպրոց մը բոլոր անոնց համար, որոնք եղեռնէն ճողոպրած հաստատուեր էին ասպնջական Ֆրանսա եւ որոնք իրենց մայրենի լեզուն սորվեցան «Ցառաջ»ի չնորհիւ:

Ցիսուն տարիներու ընթացքին «Ցառաջ» դարձաւ աննկուն պահակը Մեծասքանչին: Շաւարշ բծախնդրութեամբ դուրս չզըրտեց Մեսրոպի այդիէն բոլոր խորթ տարրերն ու տատասկները, որոնք կը խոթտրտին դեղեցկութիւնն ու հմայքը Մաշտոցեան բարբառին:

Չհանդուրժեց «Ցառաջ» եսի մարդոց կամայականութիւններու, անվրդով մընաց իր առողջ տեսակէտներուն եւ սկզբունքներուն վրայ: Ինաւ դերին չզար - ձաւ ներքին ու արտաքին եսապաշտ մարդոց սադրանքներուն:

«Ցառաջ», իր կէսդարեայ կեանքի ընթացքին, դարձաւ օրրանը հայ դրական ու արուեստի ուխտաւորներու, հայ տաղնապներով խռովող երիտասարդ դրիչներու, որոնք հիմնադիր-խմբագրապետին պատին անմիջական չունէին տակ՝ հեռու մնացին քաղաքական կիրքերէ, կուսակցական թշնամութիւններէ եւ փարեցան ազգային ընդհանուր շահերը պաշտպանող սկզբունքներուն: Ու այսպէս ծնունդ առաւ երիտասարդ գրողներու սերունդ մը, որոնք իրրեւ «Ցառաջ»ի սաներ՝ իրենց գրիչը ի սպաս դրին հայ դրականութեան եւ հայ կեանքի տարբեր երեսներու արտաբերման:

«Ցառաջ» քաջալերեց երիտասարդական շարժումները եւ դնահատեց անոնց վըստահուած առաքելութեան դրական բոլոր իրագործումները:

Ցիսնամեակին առթիւ, լաւագոյն վկայութիւնը «Ցառաջ»ի առաքելութեան, որուած է արդէն իր իսկ անդրանիկ խմբագրականի վերջին նախադասութեամբ, որ այնքա՛ն խօսուն է եւ այնքան իրաւ:

Արդարեւ, «Ցառաջ» կը ներկայանայ այսօր հանրութեան՝ իր գործով...:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

ղմ, երբ չանք, ճիգ եւ քրտինք թափող կղզւոյ տեղաւորութեան առաջին առնելու համար:

Հարկ էր զօրակոչի ենթարկել ժողովուրդի մը գիտակցութիւնը, հազարէ - ընդ անդամն ըլլալով յիշեցնել, թէ առանց լեզուի եւ մշակոյթի յուշ եւ թանգարանային նիւթ կը դառնան ազգային հաւաքականութիւնները: Եւ, ժողովուրդ մը, որ զարեր չարունակ այդպարացները դիմաւորած է մայրենի հնչեղ եւ զուարթ ազօթքով՝ հարկ է, որ նոր այդպարաց - ներն ալ դիմաւորէ նոյն լեզուով:

Եւ, եթէ այսօր զանգուածներ դեռ կ'ըմբռնեն այս ճշմարտութիւնը, այդ գիտակցութեան դարձումին մէջ եզակի դեր վերապահուեցաւ «Ցառաջ»ին: Աւելին՝ կազմակերպուած երիտասարդութեան մը դիմագիծը կերտեց ան այս ու այն անուններ տակ:

Հարկ կա՞յ յիշեցնելու, թէ սերունդ մը այսօր ազգային առողջ դիմագիծով կը ներկայանայ երէցներուն առջեւ՝ հետեւած ըլլալով թերթին յորդորներուն, ցուցմունքներուն եւ հրապարակ դրած առաջադրութիւններուն:

Ապրիլեան սերունդին տեղը բռնող մինչ սերունդի ներկայացուցիչներ դեռ կը յիշեն, թէ այս ուղղութեամբ որքան բարեբար դեր կատարեց իրենց հայրենի - քին, ապա նաեւ իրենցը դարձած «Ցառաջ»ը:

Այսպէս, կէս դարէ ի վեր թերթը քայլ նետեց իր գաղութին հետ, անոր հետ մակընթացութիւններ եւ տեղատուու - թիւններ արձանագրելով, պարզելով գաղութին պատկերը հարազատ գոյներու մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ. «Ցառաջ մնաց մի՛շտ, նկատեցաւ մի՛շտ Ֆրանսահայ գաղութին թերթը:

Եւ ասկից աննկատ առնուելիք երես - այթ մը չէ: Ընդհակառակն, կը նշանակէ, թէ թերթը հարազատ զարկերակը եղաւ միշտ Սէնէն Մինչերկրականեան ափերը կայք հաստատած հայ գաղութին անդամներուն սրտի եւ մտքի ապրումներուն:

Ու այսօր՝ նոր ժամեր ու նոր օրեր:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆ (175)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ԷՍՓԵՐԱՆՍ

— Ասոնք կը նշանակեն թէ, զաւակս, մարդուս ամէնէն յոռի թշնամին մարդն է: Ասոնք կը նշանակեն թէ վնասակար էակներ կան, որոնք հպարտութեան եւ փառասիրութեան համար կ'ուզեն իրը զեր ծառայեցնել զանոնք, որոնք իրենց եղբայրներն ըլլալու էին. ասոնք կը նշանակեն թէ երբեմն Աստուած կը ներէ որ չարիքը յաղթանակէ, զԺնդակ մթութիւնը տիրէ, բայց օր մը զարձեալ բարիքը կը յաղթանակէ եւ լոյսը գիշերը կը վռնտէ:

— Բայց ինչո՞ւ համար չարիք կայ, ինչո՞ւ համար գիշեր կայ, հարցուց Մոնթէ Քրիսթոյի որդին...

Կոմսը ձեռքը ճակտին տարաւ: Մանկութիւնը վսեմ տրամաբանութիւններ ունի:

— Այո, ինչո՞ւ, կրկնեց Մոնթէ Քրիսթօ գլուխը ցնցելով: Եթէ դուն, զաւակս, որ կեանքին ինչ ըլլալը հազիւ դիտես, դուն, որ երբեք չես ստած եւ ուղիղ հոգիներու վստահութեամբ կը մտնես կեանքին մէջ, եթէ յանկարծ մարդեր ստեղծելու, աշխարհ մը ստեղծելու վսեմ կարողութիւնը ունենայիր, ի՞նչ կ'ընէիր:

— Ես, հայր, կ'ուզեմ որ աշխարհ այնքան գեղեցիկ ըլլայ, մարդիկ այնքան բարի ըլլան որ, երկրիս վրայ ուրախութենէ եւ երջանկութենէ զատ բան մը չգտնուի, կ'ըսէի...

Մոնթէ Քրիսթօ իր զաւակը կուրծքին վրայ սեղմեց:

— Ո՛վ վսեմ արդարութիւն, մրմնջեց: Աստուա՛ծ իմ, կը լսե՞ք, ինչո՞ւ համար չըրիք ինչ որ այս տղան պիտի ընէր:

Քաղաքի մը մէջ տեղի ունեցած կատաղի պատերազմը ահռելի եւ միանգամայն վսեմ սոսկում մը կ'ազդէ. թմբուկները կը հնչեն փողոցներու բաւիղնե - րուն մէջ, անոնց սուր ու հնչուն արձագանգը անդադար կը կրկնուի, յեսոյ դէնքի պայթիւնները չառաչիւններու նըման քարերուն կը զարնուին եւ զանոնք կը դղրդեն: Երբեմն յամր ու յուսահատ աղաղակներ կը լսուին: Ամէն կողմէ զիբար կը կանչեն, սկիզբները չուսարումի չփոթութիւններ կը զգացուին:

Պատերազմի դաշտերուն վրայ տեսակ մը գիտական ճշդութիւն կայ, որ մաթեմաթիքական ուղղութիւն մը կուտայ կըռիւին. թշնամի դունդերը հսկայական էակներու նման լուռ կը չարժին: Եւ եթէ աղաղակներ ալ ելլեն, անհունութեան մէջ կը կորսուին...

Ընդհակառակն քաղաք մը կը նմանի կատաղի ովկիանոսի մը, որուն ալիք - ներն իրար կը բախին եւ իրարու կը խառնուին: Ամէն բան կը բախի, ամէն բան տակնուվրայ կ'ըլլայ, ամէն տուն միջ - նարերդ մը, ամէն սալաքար բերդ մը, ամէն որմածակ պատնէշ մը կը դառնայ:

Մահը, որ ամէն տեղ կծկտած է, ամէն տեղէ դուրս կը ցատքէ, ինչպէս որ հըսկայ մեծութիւն ունեցող գիշատիչ կեն - դանի մը իր անծանօթ որջերէն կը ցատքէ դուրս:

Եւ Մոնթէ Քրիսթօ անվրդով բայց ճակտին վրայ ունենալով վիշտերու անհաչ - ուելի կնճիռներ, մտիկ կ'ընէր եւ դիտէր թէ ամէն մէկ պայթիւն սպանութիւն մըն էր որ աւեր եւ յուսահատութիւն կը թողուր իր հետեւը:

— Հայր, ըսաւ Էմիլեանս, այս կռուող մարդոց մէջ մեղի համար ալ տեղ չկա՞յ:

— Քիչ մը վերջը, ըսաւ Մոնթէ Քրիսթօ: Ո՛հ, հանդիստ եղիր, տղաս, պիտի գայ այն ժամը որ ես, քու հայրդ, պիտի ըսեմ քեզի որ երթաս ու այս գիշերուան մշուշին մէջէն պայծառութեամբ մը կը չողայ խմբագրապետին մարգարէաշունչ պատգամի մը համազօր խօսքը, որ լի է հաւատքով անսասան:

Արդարեւ, 50 տարիներու տարածքին, «Ցառաջ»ի մէջ իրենք զիրենք գտան բոլորը, անխտիր, ազգային ու ժողովրդանուէր բոլոր իրագործումներով բարձր հայ սիրտերը, մեծն ու փոքրը, երէցն ու կրտսերը, ազգային թէ քաղաքական, ընկերային թէ բարեսիրական, արուեստի թէ մարզական հարցերով ու երեւոյթներով զբաղող, հետաքրքրուող ու ապրող սերունդներ: Աւելին, «Ցառաջ» դարձաւ շրջուն դպրոց մը բոլոր անոնց համար, որոնք եղեռնէն ճողոպրած հաստատուեր էին ասպնջական Ֆրանսա եւ որոնք իրենց մայրենի լեզուն սորվեցան «Ցառաջ»ի չնորհիւ:

Ցիսուն տարիներու ընթացքին «Ցառաջ» դարձաւ աննկուն պահակը Մեծասքանչին: Շաւարշ բծախնդրութեամբ դուրս չզըրտեց Մեսրոպի այդիէն բոլոր խորթ տարրերն ու տատասկները, որոնք կը խոթտրտին դեղեցկութիւնն ու հմայքը Մաշտոցեան բարբառին:

Չհանդուրժեց «Ցառաջ» եսի մարդոց կամայականութիւններու, անվրդով մընաց իր առողջ տեսակէտներուն եւ սկզբունքներուն վրայ: Ինաւ դերին չզար - ձաւ ներքին ու արտաքին եսապաշտ մարդոց սադրանքներուն:

«Ցառաջ», իր կէսդարեայ կեանքի ընթացքին, դարձաւ օրրանը հայ դրական ու արուեստի ուխտաւորներու, հայ տաղնապներով խռովող երիտասարդ դրիչներու, որոնք հիմնադիր-խմբագրապետին պատին անմիջական չունէին տակ՝ հեռու մնացին քաղաքական կիրքերէ, կուսակցական թշնամութիւններէ եւ փարեցան ազգային ընդհանուր շահերը պաշտպանող սկզբունքներուն: Ու այսպէս ծնունդ առաւ երիտասարդ գրողներու սերունդ մը, որոնք իրրեւ «Ցառաջ»ի սաներ՝ իրենց գրիչը ի սպաս դրին հայ դրականութեան եւ հայ կեանքի տարբեր երեսներու արտաբերման:

«Ցառաջ» քաջալերեց երիտասարդական շարժումները եւ դնահատեց անոնց վըստահուած առաքելութեան դրական բոլոր իրագործումները:

Ցիսնամեակին առթիւ, լաւագոյն վկայութիւնը «Ցառաջ»ի առաքելութեան, որուած է արդէն իր իսկ անդրանիկ խմբագրականի վերջին նախադասութեամբ, որ այնքա՛ն խօսուն է եւ այնքան իրաւ:

Արդարեւ, «Ցառաջ» կը ներկայանայ այսօր հանրութեան՝ իր գործով...:

ՀՐԱՆԴ Ա.ՃԷՄԵԱՆ

ըրած երդումս կատարես...

— Ո՛հ, հայր, տես սա դրօշը...

Մարդ մը — Իտալացի մը — կեանքը վտանգի մէջ դնելով յաջողած էր բարձրանալ մինչեւ եկեղեցիի մը կատարը, որուն սուր ծայրը կ'երեւար Վիտիզէրթիի տունէն եւ հոն — երկինքին տակ — տընկեր էր ազգային դրօշը:

Ցանկարծ — առաւօտեան դորշ լոյսով — տեսնուեցաւ որ այդ մարդը թեւերը բացաւ, ինքն իր վրայ դարձաւ, յետոյ պարապութեան մէջ ինկաւ ու անհետացաւ:

Բայց դրօշը մնացած էր:

Այդ վայրկեանին դուռը բացուեցաւ եւ Պերթուչիօ երեւաց:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Մոնթէ Քրիսթօ անոր մօտենալով: Ի՞նչ խմացար:

— Պարոն կոմս, մեր մարդերէն մէկը միջնաբերդը մտեր է: Պ. ա'Աղլիթթան հոն չէ գտած:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես: Փախե՞ր է: Անկարելի է, որովհետեւ եթէ փախած ըլլար՝ հոս պիտի ըլլար:

— Ղրկած մարդս ասկից աւելի բան չէ կրցեր իմանալ. միայն սա գիտէ որ երբ այս առաւօտ իր բանտը մտեր են: Ինք հոն չէ եղեր, եւ անոր տեղ ուրիշ մը անցեր է:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ...

— o —

Կիրակի օր պարզուեցաւ որ Թուրքիա կը սպառնայ վերջ տալ իր զինուորական գործակցութեան Միացեալ – Նահանգ – ներուն հետ եթէ նոր երկկողմանի հա – մաձայնագիր մը չգոյանայ: Այս կէտը ճշդեց Տէմիրէլ Կիրակի օր Պոլսոյ մէջ: Վարչապետը ըսաւ նաեւ թէ ամերիկեան զինուորական կայաններու ամերիկացի անձնակազմերը, որոնք Թրքական հակա – կշռի տակ առնուելցան կրնան Թուրքիա մնալ եթէ ուզեն: «Երկու հեռանկարներ կան մեր առջեւ, կ'ըսէ Տէմիրէլ, որ նոր կը վերաղառնար Հելսինքիէն ուր տես – նուած էր Ֆորտի հետ.— ա) Միացեալ – Նահանգներու հետ կը բանակցինք նոր համաձայնագիր մը չուրջ, որ ընդունելի ըլլայ Թուրքիոյ: բ) Եթէ որեւէ կարգադրութեան չյանգինք բանակցու – թիւնները վերջ կը գտնեն: Այսինքն վերջ կը տրուի Ամերիկայի հետ զինուորական գործակցութեան: Տէմիրէլ կը ճշդէ թէ 7500 Ամերիկացիները դուրս չեն նետ – ուիր բայց այլեւս կը զրկուին տուրքերու իրենց առաւելութիւններէն, բայց ներ – կայիս ամերիկեան կայանները գտնուող Ամերիկացիներէն զատ ոեւէ ուրիշ մէկը չի կրնար Թուրքիա մնալ առանց Թուրք զինուորական իշխանութեանց արտօնա – գիր մը ունենալու:

Տէմիրէլ հերքեց սակայն այն լուրը ըստ որուն Ֆորտի հետ խօսակցութեանց առեն ըսած է թէ Թուրքիոյ ամերիկեան դիւրութիւնները կրնան օգտագործուիլ Օթանի կողմէ նոյնիսկ եթէ Քոնկրէսը չվերցնէ զէնքերու վրայ դրուած ար – գելքը: Այս մասին արդէն Ներկայացու – չական ժողովի հերթապահը ըսած է թէ յոյս չկայ որ գտնէ 2/3ի մեծամասնու – թիւնը, որ անհրաժեշտ է վերցնելու հա – մար ամպարկօն:

Բանի մը տողով

ՔՈՄՈՒՆԵՐՈՒ մէջ առանց արիւնա – հոսութեան պետական հարուած ծմբը կա – տարուեցաւ եւ իշխանութեան գլուխ ան – ցաւ Ալի Սոլիհ: Կ'ըսուի թէ նոր ղեկա – վարները կողմնակից են աւելի սերտ գոր – ծակցութեան մը Ֆրանսայի հետ: Ծանօթ է որ ամիս մը առաջ, վռնտուած ղեկա – վարը՝ Ահմետ Ալթաալա միակողմանի կերպով անկախութիւն հռչակած էր:

ՕԳՈՍՏՈՍԻ արձակուրդի մեկնումները

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻԶԻ Եան'ց ակումբը 1000 Ֆր. կը նուիրէ առ ի գնահատութիւն Թերթին յիսնամեայ վաստակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻՆ խումբ մը երիտասարդ Դաշնակցականներ անհուն ուրախու – թեամբ կ'ողջունեն «Յառաջ»ի յիսնամ – եակը եւ այս ուրախ առթիւ կը նուիրեն 1000 Ֆր.

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայ Մշակոյթի Տան յանձ – նախումբը կ'ողջունէ «Յառաջ»ի յիսնամ – եայ հանդրուանը ու այս առթիւ կը նը – ւիրէ 500 Ֆր.

×

Կապոյա Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղը 500 Ֆր. կը նուիրէ այս ուրախ առթիւ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մու – րատեան 500 Ֆր. կը նուիրեն չնորհաւո – րելով Թերթին յիսնամեակը:

×

Վասպուրականի Հայրենակցական Մի – ութիւնը «Յառաջ»ի յիսնամեակի առթիւ կը նուիրէ 200 Ֆր.

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ (Մարսէյլ) Սուրբ Գէորգ Ե – կեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը չնորհա – ւորէ «Յառաջ»ի յիսնամեայ հեղուն գոր – ծունէութիւնը ու այս առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր.

×

ՍԷՆԹ – ՄԱՐԿՐԻԹԻ (Մարսէյլ) Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Թաղականու – թիւնը կը չնորհաւորէ «Յառաջ»ի այս յատկանշական հանդրուանը եւ այս առ – թիւ կը նուիրէ 100 Ֆր.

աննախընթաց խճողումի բախեցան ուր – բաթէն մինչեւ երկուշաբթի: Ձոեսնուած «պուչօն»ներ դէպի Սպանիա կամ Քոթ տ'Ազիւր: Առաջին հաշուեկշիռով 104 մեռեալ կայ եւ 1250 վիրաւոր ինչ որ համեմատաբար մեծ թիւ մը չէ եւ դրա – կան արդիւնքն է խճողումներուն: Սա – միկ տաքը կը չարունակուի բովանդակ Ֆրանսայի մէջ ուր 31էն մինչեւ 38 աս – տիճան է տաքը:

ԱԿԱՏԻՐԻ մօտ (Մարոք) Յորդանանեան օդուժի Պօյինկ մը ճգմուեցաւ եւ 188 հո – գի մեռան: Բոլորն ալ մարոքցի բան – ուորներ էին որ Ֆրանսայէն իրենց ընտա – նիքներուն մօտ արձակուրդի կ'երթային:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ կարելի չեղաւ կա – ռավարութիւն կազմել:

ՎԻԼՆՈՒՅԻ մէջ Թուրք եւ Յոյն կիպ – րացի համայնքներու միչեւ բանակցու – թիւնները կը կաղան: Միայն մէկ համա – ձայնութեան կէտ գտնուեցան 9000 Թուրք կիպրացիներ յունական չրջանէն Թրքա – կան չրջան պիտի անցնին եւ 800 Յոյն կիպրացիներ ալ պիտի կարենան վերա – դառնալ իրենց ընտանիքներուն մօտ, հիւ – սիս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւնը իր ջերմագին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ Փարիզի Էսաեան Սանուց Միու – թեան 820 Ֆր.ի գնահատելի նուիրատու – ութեան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԴԱՐԱՆԻՆ

այցելութեան առթիւ

Տիկ Ասաղիկ Շէյթանեանէ (Ռոմանէն) 30 Ֆր: Ընկ. Կ. Գրալեանէ (Մոնթրէալ) 20 Ֆր.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունկա մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայ – նասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդում – ներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող – բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի – րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ԱՄՐԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — ՀԱՅԱՍՏԱՆ —

Երկու հոլինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի ապասարկութիւն Երեւանի Ֆէ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ չրջապտոյտ – ներ երկու քաղաքներու մէջ:

ՕԳՈՍՏՈՍ 8ԷՆ 23
Երկու օր Մոսկուա, 13 օր Երեւան
2·850 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12ԷՆ 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2·800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8ԷՆ 21
2·900 ՖՐ.

ՍԵՊ. 12ԷՆ 25
2·900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն երեքչաբթի եւ ուրբաթ հէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE: Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC
AÉROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART :	RETOUR :
15 Août	28 Août
5 Septembre	18 Septembre
19 Septembre	2 Octobre

F 2500

Départ : 3 Octobre	Retour : 16 Octobre
7 Novembre	20 Novembre
26 Décembre	8 Janvier 76

Ces prix comprennent :
— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
6
MERCREDI
6 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·362

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.362

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՈՒՅՑ

ԵՐԵՒԱՆ (Ամէնփրէս Յուլիս 28–29)

ՎԱՉԳԻՆ Ա.՝ ՎԱՐԶԱՊԵՏ Գ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄՈՏ

Հայաստանի վարչապետ Գրիգոր Արզումանեան ընդունած է այցելութիւնը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի: Տեսակցութեան ընթացքին Վազգէն Ա. պատմած է իր ապաւորութիւնները Իւմանիա, Պուլկարիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Յորդանան եւ Իսրայէլ կատարած ճամբորդութիւններէն: «Ամէն տեղ.— ըսած է ան, — մենք բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցանք արտասահմանեան հոգեւոր եւ աշխարհիկ պաշտօնական անձերու, հանրային կազմակերպութիւններու ղեկավարներուն հետ: Մեր խօսակցութիւնները կ'անդրադարձան բարեկամութեան եւ իրեր – նակացողութեան ոգիով: Այդ երկիրը – ներու մէջ ապրող Հայերը իրենց սէրն ու նուիրումը կ'արտայայտէին հայ – րենիքին հանդէպ»:

Ապա, Վազգէն Ա. Ամրհ. Հայաստանի կառավարութեան յանձնած է երուսա – ղէմի պատրիարքութեան կողմէ իրեն նը – պիրուած ԺԹ դարու հայկական թանկա – գին ձեռագիրներէն մէկը, որ պահպա – նուածքով է հռչակաւոր մանրանկա – րիչ Թորոս Ռոսլինի կողմէ, ինչպէս նաեւ է դարու ձեռագիր մը որ կը պահուի Էջ – միածին:

Գրիգոր Արզումանեան կաթողիկոսին ընծայութիւն յայտնած է թանկագին ձեռագիրներուն համար:

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐԸ

Սկսած չհապատրծուիլ Կիրովականի Մորթի – Մուշտակեղէնի գործատան նոր շէնքը: Պատրաստ է նաեւ հումքի պահեստաւորման հաստատութիւնը: Կիրո – վականի մորթի – մուշտակի գործատունը ծանօթ է Ամրհ. Միութեան մէջ: Անոր արտադրած կանացի նորաձեւ մուշտակ – ները կը սպառին երկրի գրեթէ ամէն կող – մերը: Գործատունը կ'արտադրէ նաեւ տղամարդու մուշտակներ ու կիսամուշ – տակներ, գլխարկներ, կանացի զգեստ – ներ, մորթէ օձիքներ:

Ընթացիկ հնգամեակին, որ նախատես – ած էր ժողովրդական սպառման ապ – րանքներու արտադրութեան զգալի ա – ճեցում մը, մեծ յաջողութիւն արձա – նագրած է հանրապետութեան երրորդ քա – ղաքի թեթեւ արդիւնաբերութեան զար – գացման մարզին ներս: Նշենք որ միայն Մեհրան Շահումեան կարի գործատան տարեկան վերակառուցման շնորհիւ ար – տադրանքի ծաւալը աճած է 7 անգամ: Իսկ կօշիկի գործատան նոր բաժնի շա – հագործումով յառաջիկային երկու քուկէս անգամ կ'աւելնայ կօշիկի արտադրու – թիւնը:

×

ՎԱՆԱՅԻ ԳՐՈՂ ԿԱՄՍԱԽՈՒՐԴԻԱՅԻ ՄԱՀԸ

Վրաստանի մէջ՝ 84 տարեկանին, մե – ռած է Վրացի ծանօթ գրող եւ վրաս – տանի Ակադեմիայի անդամ Կոնստան – դին Կամսախուրդիա: Անոր լաւագոյն վէպերը, վիպակներն ու պատմութիւն – թիւնները թարգմանուած են Ռուսերէնի, հայերէնի եւ ուրիշ լեզուներու: Ծանօթ են հեղինակին «Լուսնի առեւանգումը», «Վագրի ծագկումը», «Վարպետաց վարպե – տի աջը», «Դաւիթ Վինարար» վէպերը, որոնք վրաց գրականութեան մեծագոյն նուաճումները կը նկատուին:

Կ. Կամսախուրդիա մեծ բարեկամ մըն էր հայ ժողովուրդին: Ան քանիցս անգամ ըլլալով հայ ժողովուրդի ու գրականու – թեան պատմութեան, իր հայրենիքին մէջ գրած էր հայ մշակոյթի ծանօթացնող ու տարածող: Սերտ բարեկամութիւն ու – նէր հայ գրողներու հետ եւ բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ նուիրած Հայաս – տանին, յօդուածները գրած է Ա. Իսա – հակեանի, Դ. Դեմիրճեանի եւ ուրիշ հայ գրողներու մասին: Հակառակ իր պատ – կառելի տարիքին՝ Կամսախուրդիա միշտ կը մասնակցէր հայ գրողներու համա – դումարներուն եւ կ'արտայայտէր Հա – յաստանի ու հայ գրականութեան մասին:

×

ԼԵՀ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւան այցելած են Լեհաստանի Լիւբ – լինի համալսարանի յառաջադէմ խումբ մը ուսանողներ, ծանօթանալու համար Հայաստանի ուսանողական կեանքին եւ տեսարժան վայրերուն: Երկու երկիրնե – րու համալսարաններուն միջեւ այս հա – մագործակցութիւնը երկար տարիներու պատմութիւն ունի: Տակաւին 1950ական թուականներուն, Երեւանի համալսարա – նին մէջ պատմագրութեան հարցերու շուրջ դասախօսութիւններ կը կարդար Կրակովի համալսարանի փրոֆ. Լեւիցկի: Իսկ Երեւանի պետական համալսարանի փրոֆ. Վաչէ Նալբանտեան Կրակովի հա – մալսարանին մէջ կը դասախօսէր հայ հին գրականութեան մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՃԷՎԻՏ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԲՈԼՈՐ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ ԱԼ ԵՐԹԱՆ

—o—

Նախկին վարչապետ եւ Հալքի պարա – գլուխ Պիւլէնտ Էճէվիտ մամուլի ասուլ – լիս մը ուսած է առջի օր եւ յայտարարած որ չի հասկնար թէ ինչո՞ւ ամերիկեան անձնակազմը դեռ կը մնայ պինուորական կայաններուն մէջ, որոնք Թուրքերու ձեռ – քէն անցան: Ինք կ'ուզէ նաեւ որ Ատա – նայի մօտ եւ Ատալանտեան կազմակերպու – թեան պատկանող Ինճիրլիքի կայանն ալ փակուի: Էճէվիտի համար, Ամերիկա – յէն զատ, Եւրոպան ալ չատ վստահելի չէ: Արդարեւ Էճէվիտ կ'ըսէ.— «Դժուար է տարբերութիւն դնել Ամերիկայի եւ Ա – թլանտեան Եւրոպայի մեր յարաբերու – թիւններուն մէջ: Հասարակաց Շուկայի անդամ 9 երկիրները բարի կամեցողու – թիւն ցոյց չտուին Թուրքիոյ նկատմամբ: Կիպրոսի եւ յոյն – Թուրք յարաբերու – թեանց մասին, նոյնիսկ Թուրքիոյ դէմ դիրք բռնեցին: Ուրեմն կարելի չէ պի – րենք անկողմնակալ միջնորդներ նկա – տել:

Թուրքիոյ մէջ ալ մի՛ – կուսակցական բանավէճերը չեն պակսիր եւ վերջերս մի – ջադէպեր ալ պատահած են Տէմիրէլի եւ երզպազանի միջեւ թէեւ այս վերջինը, որ Միլլի – Սէլամէթի պարագլուխն է մաս կը կազմէ կառավարութեան:

Կիւնայտընը հետեւեալը կը դրէ այս մա – սին.—

«Մարաշի մէջ, վարչապետ Տէմիրէլ ա – րեւահար եղաւ եւ նուաղումի պէս բան մը ունեցաւ, ճակատը եւ թեւերը «քօ – լոնեայով» չփեցին եւ միջոց մը հան – դըստացաւ տեղւոյն քաղաքապետարանին մէջ:

«Տէմիրէլ չատ դէշ նեղուեցաւ երզպա – զանէն, նոյնիսկ յայտնապէս զայրացաւ եւ պէտք է որ բարկանար: Տէմիրէլ հիմ – նարկէքի կուգար եւ երզպազան փոխա – նակ վարչապետին հետ գալու եւ անոր միանալու, անջատ խումբ մը կազմած էր իր համախոհներով, իր հաշւոյն քարո – զութիւն ընելու եւ Տէմիրէլի դէմ դիրք բռնելու համար:

«Այդպէս ալ ըրաւ, Տէմիրէլէ կէս ժամ վերջ իր մարդոցմով քաղաք մտաւ եւ սկսաւ ցոյցեր ընել: Եւ դիտէ՞ք թէ ինչ ըրաւ.

— Միլլի Սէլամէթի կուսակցութեան կեդրոնատեղիին պատչգամէն խօսք ուղ – ղեց ժողովուրդին եւ քննադատեց այն կառավարութիւնը, որուն մաս կը կազմէ եւ վարչապետի օգնական ալ է: Երզպա – զան սոպէս ըսաւ.

— Մեր կառավարութեան մասնակից – ները սխալ ճամբու մէջ են, մոլորեալ դաշակիցներու կը հետեւին: Մենք պիտի հետեւինք ատաուածային ճամբուն: Մի՛լ – լի Սէլամէթն է որ ամէն օր նոր գործա – րան մը կը բանայ, հրելով, հրմշտկելով եւ իր հետ քշելով կառավարութեան միւս բաժնեկիցները:

«Պետական նախարար Սէյֆի Էօզթիւրք իմացաւ Նէճմէտտին Էրպազանի այս խօս – քերը, զանոնք նօթագրեց եւ անմիջապէս տեղեկագրեց Տէմիրէլի, որ սաստիկ զայ – րացաւ, մանաւանդ «Ամէն օր մենք գոր – ծարան մը կը բանանք» խօսքէն:

«Երբ էրպազան կը խօսէր, Ալփասլան Թիւրքէշ եւս դէմի պատչգամէն հետեւ – եալը կ'ըսէր քօմանտոներուն.

–« Միլլիմէթճի Հարէքէթի որեւէ կու – սակցութեան պիտի չմիանայ: Անոնք որ միաբանութիւն եւ գործակցութիւն կ'ու – զեն, պէտք է հաւաքուին Միլլի Հարէ – քէթի դրօշին տակ:

«Միլլի Սէլամէթի եւ Միլլի Հարէքէթի պատկանող երիտասարդները, որոնք հա – ւաքուած էին հրապարակին վրայ, ցոյ – ցեր ըրին իրենց պետերուն, էրպազանի եւ Թիւրքէշի: Երբ էրպազան խօսքի սկսաւ, Միլլի Հարէքէթի երիտասարդ – ները իրենց ամբողջ ուժով «Պաշպուղ Թիւրքէշ» կը պոռային, եւ երբ Թիւր – քէշ կը խօսէր, այս անգամ Միլլի Սէլա – մէթի երիտասարդները անընդհատ կը կրկնէին.— Ռազմիկ էրզպազան:

«Այս աղաղակներուն հետեւանքով, եր – կու ղեկավարներն ալ դժուարաւ վեր – ջացուցին իրենց խօսքերը:

«Տէմիրէլ չատ նեղուեցաւ, Ֆէյզիօղլու ուղեց հաշտեցնել զայն էրպազանի հետ, բայց չկրցաւ, եւ դիշերը երբ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, Տէմիրէլ սահպուեցաւ էր – պազանի քով նստիլ, բայց կռնակը անոր դարձուցած էր եւ խոժոռադէմ էր:

Aucun Quotidien demain à Paris

—o—

Թիւրքիոյ Բանուորներու սենտիքան ան – դամ մը եւս գործադուլի հրահանգ տուած ըլլալով, ոչ մէկ վարիզեան օրաթերթ կրնայ լոյս տեսնել վաղը: Ուրեմն «Ճա – ռաջ» եւս լոյս չի տեսներ (Օգոստ. 7, Հինգշաբթիի թիւ): Աւելի ծանալուն շար – ժում մըն ալ նախատեսուած է Օգոստոս 20ին, այս անգամ ամբողջ Ֆրանսայի հա – մար:

Ծանօթ է որ Փարիզիէն Լիպերէի տագ – նապն է որ ամիսներէ ի վեր պատճառ է այս չարժումներուն: Արհեստակցական Ընկերակցութիւնը կ'ուզէ այս ձեւով ճըն – շում բանեցնել Փարիզի օրաթերթերու սենտիքային վրայ, որպէսզի ան իր կար – դին ազդէ Փարիզիէնի անօրէնին՝ Ամօրիի: Բայց աւելի քան տարի մըն է Փարիզիէնը դադրած է մաս կազմելէ վերոյիշեալ սեն – տիքային: Մնաց որ Փարիզիէն լոյս կը տեսնէ ՍԷ–ԺԷ–ԹԷի չպատկանող բան – ուրներով, նաեւ իր պատճառով ծագած գործադուլի օրերը...:

"ԱՐԱՐԱՏ"Ի ՆՈՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հրազդան մարզադաշտին վրայ, կիրա – կի Օգոստոս 3ին, Ամրհ. Միութեան ա – խոյեներութեան մրցաշարքին, Արարատ նոր պարտութիւն մը կրեց Մոսկուայի Տինամոյէն՝ 3 – 5 արդիւնքով:

×

Կը յիշեցնենք մեր մարզասէրներուն որ Ամրհ. Միութեան բաժակի աւարտական մրցումը տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի մէջ՝ Օգոստ. 9ին, Արարատի եւ Զարիայի մի – ջեւ:

ՊԸՆՈՒԱ ՖՐԱՇՈՆԻ ՄԱՀԸ

82 տարեկանին մեռաւ Պընուա Ֆրաշոն, որ ձեւով մը ՍԷ–ԺԷ–ԹԷին Մօրիս Թո – րէզն էր: Բանուորական դասուն ամէնէն ժողովրդական դէմքերէն մէկը, նախա – պէս անհվանական, ապա՝ համայնա – վար, Ֆրաշոնի կեանքը կը նոյնանայ Ֆը – րանսայի բանուորական պայքարին վեր – ջին 50 տարիներու պատմութեան: ՍԷ–ԺԷ – ԹԷի մէջ նախ գործակիցն է Ժուհոյի բայց 1945ին է միայն որ կը գրաւէ ընդհ. քար – տուղարի աթոռը, զոր պիտի պահէ մին – չեւ 1967, տեղը տալով Սեկիէի:

Ծուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ժամը 15ին Փէռ–Լա – չէզի գերեզմանատունը, ուր Ֆեռերէնե – րու պատին դիմաց կայ համայնավար – ներու «քառակուսին»:

Քանի մը տողով

ՎԻԵՆՆԱՑի մէջ Կիպրոսի Յոյներուն եւ Թուրքերուն բանակցութիւնները անգամ մը եւս յետաձգուեցան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ չորս գաւառներու մէջ մէկ տարիէ ի վեր տեւող պաշարման վի – ճակը վերջ գտաւ:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼի մէջ կացութիւնը ծա – նր է:

ՄԵՌԵԼ ՄԸ, ՈՐ ՏԷՐ ՉՈՒՆԷՐ

Տասնամեակէ մը ի վեր կ'ապրէր մեկուսացած կեանք մը։ Հեռու էր հայկական շրջանակներէ։ Քաշուած էր Պասքինթէ պիւղը, ու կ'ապրէր սենեակի մը մէջ, ուր ո՛չ ոք մտաւ մինչեւ իր մահուան օրը։ Այդ օրը մարդիկ կրցան մուտք գործել այս տարօրինակ զրոյին սենեակը, որ բոլորովին զուրկ էր բնակարան կոչուելու իմաստէն։ Ի՞նչպէս ապրած է հոն, ուր կը վախնար նոյնիսկ մըտնելու. մութ էր սենեակը, որովհետեւ երբեք անոր պատուհանները չեն բացուած, ըստ տանտիրուհիին վկայութեան։ Ան - նաւ էր, որովհետեւ երբեք թոյլ չէ տուած որ պիւղին վայլուն արեւը ճառագայթէ հոնկէ ներս։ Ես ալ այսօր մտած եմ մահացած զրոյին խոնաւ ու մութ, նկուղ յիշեցնող սենեակէն ներս, ու հայ քահանայի մը ընկերակցութեամբ նաեւ քանի մը պիւղացի բարեկամներու ներկայութեան, կը պրպտենք Սարգիս Աչճեանի թղթածրարները, ձեռագիրները, պիրք - րը եւ տետրակները։

— Օրիորդ, զգուշութեամբ քննեցէք սա ձեռագիրները, կարեւոր բաներ կ'ըլլան։

Ականջիս փսփսացողը Ներսէս անունով հայ երիտասարդ մըն է, որ մէկ բառ հայերէն չի գիտէր, որովհետեւ ծնած է Պասքինթա պիւղին մէջ, ուսանած է պիւղին զրոցին մէջ, զարգացած է հոս եւ հիմա գործած է պիւղին փնտռուած երիտասարդներէն մէկը։ Նախիս կը կոչեն զինք բոլորը, ու ես այսօր կը ծանօթանամ այսներսէսին, որ հետս Սարգիս Աչճեանին ձեռագիրները կը պրպտէ։

Խոնաւ հոտ մը կ'արտահոսի փոշիներու մէջ թաթխուած թուղթերէն։ Ձիս կը զարմանցնէ այս Ներսէսին սրտոտ վար - մունքը հանդէպ Ըսթէգին, անոր յիշատակին։ Ու Սարգիս Աչճեան ամբողջ Պասքինթային Ըսթէգն է։ Անոր աչակերտած են պիւղին գրեթէ բոլոր երեւելի դաստակերդին զաւակները, մասնաւորապէս Պաքալօրէայի ներկայանալիք տարիներուն։ Աչճեան անոնց սորվեցուցած է անգլերէն լեզու եւ գրականութիւն, ֆըրանսերէն լեզու եւ մշակոյթ, ու մտերմութիւնը չարունակած է Ըսթէգ Սարգիսին հետ։

×

Կիրակի, 6 Յուլիսի գիշերին մեր տան գրան զանգը հնչեց, երբ արդէն քնանալու պատրաստուած էինք։ Ուշ գիշերին ո՞վ կրնար ըլլալ այս հեռաւոր պիւղին մէջ մեր դուռը բախողը։ Դրացի տիկինն էր։

— Վարը քանի մը անձեր ձեզ տեսնել կ'ուզեն կարեւոր հարցի մը համար։

Զարմացած կ'իջնեմ վար։ Պիւղացի քանի մը երիտասարդներ են։ Անմիջապէս կը յայտնեն իրենց ըսելիքը։

— Մեզի ըսին թէ այս տան մէջ գրող օրիորդ մը կայ։ Հաւանաբար ճանչնաք Ըսթէգ Սարգիսը։ Կեանքը ձեզի քիչ առաջ մեռաւ սրտի կաթուածով։ Թաղման մասին կը մտածենք։ Արդեօք հայկական ծէս՞ով կ'ուզէք թաղել թէ մենք մեր մէջ հոս կարգադրութիւն մը ընենք։

Ուշ գիշեր էր։ Չէինք կրնար չարժել մեր տեղերէն քաղաք իջնելու համար։ Գիւղին հեռաձայնի գիծերն ալ խանգարուած էին։ Պէտք է սպասէինք որ գիշերը անցնէր, լուսնար եւ ապա մտածել։ Ապահովցուցի երիտասարդները, որ յաջորդ առաւօտ կրնանք կատարել թաղումը, բայց պէտք էր իմացընէինք մեր ազգային իշխանութեան։

Երկուշաբթի առաւօտ լուսնալուն հետ դացինք Պիքֆայա, լուր տուինք Վեհափառին, որ անմիջապէս պատշաճ կարգադրութիւն մը ըրաւ Սրբազան Առաջնորդ Հօր հետ։ Վերջապէս անտէր մնացած մեծաւոր Սարգիս Աչճեանին տէր մը հարկաւոր էր նախքան անդենական մեկնիլը։ Սարգիս Աչճեան չէր ամուսնացած, եւ ո՛չ մէկ հարազատ ունէր։

×

Հաւաքուած ենք Ըսթէգ Փարաժ Հարպի բնակարանը։ Այս տան մէկ մասնաւոր սենեակին մէջ կը բնակէր զրոյց, թարգմանիչ, մանկավարժ ու կրթական մշակ Սարգիս Աչճեան, որ ծանօթ է լիբանահայութեան եւ պղտահայութեան մտաւորականներուն, իր գրական աշխատանքներով, մամուլի էջերէն թէ մասնաւոր հրատարակութիւններով։

Ըսթէգ Փարաժ չատ ազնիւ մարդ մըն է, պիւղի Փրէրներու զպրոցին վաստակաւոր ուսուցիչը, որուն հետ մօտ քսան տարիներու բարեկամութիւն ունեցած է Սարգիս Աչճեան։ Յուղուած են պիւղացիները, կը դովեն մեռնող Ըսթէգին պարզ ու ժուժկալ կենցաղը, համեստ ու ազնիւ մարդ ըլլալը։ Բայց կ'ապրէր լինչէ՞ս այդ անշնչելի սենեակին մէջ, որուն յատակը կարծես երբեք աւել չէր տեսած եւ լեցուած էր սիկարէթի կճամաններով։

— Իր սենեակէն ներս մարդ չէր մտած, կը հաստատէ տանտիրուհին։ Ողորմած հոգին չատ ազնիւ մարդ էր։ Չէր ձգեր որ մաքրէի իր սենեակը։ Ձգնաւորի կեանք կ'ապրէր։ Թէյի գաւաթով չարունակ սուրճ կը խմէր եւ անդադար թաթլի կը ծխէր։ Մեր յամառ հրաւէրին հազիւ կը պատասխանէր, սեղանակից ըլլալու ճաշի պահերուն։ Հպարտ մարդ էր։

Այս քանի մը նախադասութիւններուն մէջ արդէն կը ճանչցուի տարօրինակ, մարդէ հեռու ապրող զրոյին կեանքը։ Այդպէս էր Աչճեան։ Նոյնիսկ վերջին տարիներուն հազիւ թէ կը բարեւէր Հայէրէն։ Դառնացած էր Հայերէն, ու կը յարաբերէր միայն պիւղի բնիկներուն հետ։ Իր նախկին բարեկամներուն բարեւին իսկ չէր պատասխաներ։ Չես գիտեր ի՛նչ կը մտածէր։ Ինչո՞ւ այդ դառնութիւնը։ Ու Յուլիսի 6ին, որի զօրաւոր տաղնապ մը կը զգեստէր այս մենակեացը, այս «հայտեացը»։

«Կորսուած մարդ մըն եմ», պատասխանած է երկու օր առաջ Ներսէսին (որուն հետ կը խօսէր Ֆրանսերէն լեզուով), երբ ան թելադրած էր իրեն հանդիպիլ բժիշկի մը եւ կամ մտնել հիւանդանոց մը արեան քննութեան եւ բուժումի համար։ Բայց արեան ակարութիւնը, սնունդի չափազանց պակասը, ծխախոտը, բնակարանային նեղած մթնոլորտը գործած էին իրենց աւերը։

×

Քահանան կ'ուշանար պէյրութէն։ Գիւղացիները որոնջացին։

— Վա՛ռ, մենք կը թաղենք Ըսթէգը, ըսին։

— Բայց քահանան դաշտ եւս պիտի, բերէ, ապահովցուցինք զիրենք ու սպասեցինք։

Քահանան հասաւ պէյրութէն, բայց հետը դագաղ չբերաւ հակառակ որոշ - ուածին։ «Գիւղէն կը կարգադրենք» մըտածած է եկեղեցականը։

— Հոս միայն խնձորի անտուկներ ու - նինք, ըսաւ տաքարիւն երիտասարդ մը, եւ ինքնաչարժին նետուելով գնաց պէյրութ։ Սա կը նշանակէր յաւելեալ երեք ժամ սպասում։ Ու մեռելատեղերս, քանի մը հայ գիւղացիներ, անհամանում ժա - մեր սպասեցինք օտար մարդոց բնակարանին մէջ։ Մարդիկը սիրով կը վարուէին Ընթէզ Սարգիսին հայրենակիցներուն հետ։ Սուրճ ու սիկարէթ,օշարակ կը հրամցնէին, ու... կուլային։ Վերջապէս, «մահամերձն ալ կ'ուզէր երկու բան. նախ կեանքը, ապա լացող մ'իր վրան...»։

Երեկոյեան ժամը հինգի էր, երբ Ըսթէգ Փոստա եւ Սիմոն Հովիւեան Անթիլիասէն դագաղ մը հասցուցին։ Ներսէս դագաղին վրայ գրեց հանդուցեալին անուան սկզբնատառերը։ Մունկ ծխեցինք։ Տիրացուի պարտականութիւնը կատարեց Պր. Հովիւեան։ Ուշ ժամանակ էր, որոշեցինք ննջեցեալը թաղել պիւղի գերեզմանին մէջ։ Բայց տրամադրելի դամբարաններ չկային։ Երկար մտմտուքէ եւ խորհրդակցութիւններէ ետք, տանտէրը, Ըսթէգ Փարաժ ընդունեց իր ընտանեկան դամբարանին մէջ պահել դագաղը Սարգիս Աչճեանի։ Թափօրը եղաւ բաւական խիտ։ Եկան պիւղացի երիտասարդները, Աչճեանի աշակերտած լուսագէմ տղաք, իրենց ուսերուն չալկեցին դագաղը և հայկական չարականով, բարձրաձայն երկիւղածութեամբը քահանային եւ Սիմոն Հովիւեանի (իր կարգին քահանայի զաւակ), մտանք Մար Պուէթրոս եկեղեցի։ Հոս եւս աղօթք մը կատարուեցաւ, երգուեցաւ «Ի վերին երուսաղէմ», եւ հուսկ յուղեցինք գերեզմանատան ճամբան։ Հեռու տեղ մը չէր Աչճեանին վերջին կայքը։ Երբ դագաղը սահեցուցին հարպերու դամբարանէն ներս, պիւղացիներու աչքերուն արցունք կար։

Հայ գրող, օտար դամբարան, բայց... լիբանանեան դամբարան... ո՛չ ազգային թաղում, այլ... միջազգային։ Յուզիչ է երբ տարբեր ժողովուրդներու ներկայացուցիչներ նոյն զգացումներով կը թաղեն մարդ մը, գրչի մարդ մը։

— Ինչ փափաքած էր, որ զինք թաղեն այս պիւղին մէջ, արդարացուց պատասխանական պիւղացի մը, եւ բոլորս «մխիթարուեցանք»։

Գերեզմանատունէն վերադարձին, այս երիտասարդ, սեւ պեխերով Ներսէսը, որ հայերէն լեզուին համը չէր ճաշակած, դեռ կը խնդրէր ինձմէ, որ Ըսթէգին ձեռագիրներուն հետ լաւ վարուէինք։

Վերջապէս, Հայո՛ւ արիւն...

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ» (Պէյրութ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»Ի ԷՋԵՐԸ

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ

— o —

Ախալքալաքի շրջանը ունի մէկ քաղաք՝ Ախալքալաք, որ ունի 10·800 բնակիչ (1970) եւ 64 գիւղ։ Բնակչութեան 90,8 առ հարիւրը Հայեր են, 5,7 առ հարիւրը՝ Վրացիները, 3,5 առ հարիւրն ալ այլ ազգեր (1970)։ Ախալքալաքի եւ համանուն շրջանին մէջ կան իւղի, պանիրի, գովացուցիչ ջուրերու, գարեջուրի գործատուներ։ Շրջանի անտեսութեան մէջ տիրապետողը գիւղատնտեսութիւնն է, յատկապէս՝ մսակթնատու անասնապահութիւնը։ Քաղաքին եւ շրջանին մէջ կը գործեն 75 հանրակրթական, գիշերօթիկ, երաժշտական գպրոցներ, գիւղատնտեսական ուսումնարան, 63 գրադարան, 37 ակումբ, 24 չարժանկար, զաւառագիտական թանգարան մը, հինգ հիւանդանոց։ Ախալքալաքի մէջ լոյս կը տեսնէ «Փարոս» – «Ճուքուրա» (երեք էջը՝ հայերէն, մէկ էջը՝ վրացերէն) թերթը։ 1934–40ին Ախալքալաք ունեցած է հայկական պետական թատրոն։ 1944էն ի վեր կը գործէ «Կիրով» մշակոյթի տան հայկական թատերախումբը։

Ախալքալաքի շրջանը մաս կազմած է Մեծ Հայքի Գուգարք նահանգին Ջաւախք (վրացերէն՝ Ջաւախեթի) գաւառին։ Հայաստանի առաջին բաժանումէն (387)ետք Սասանեանները Գուգարքի միւս գաւառներուն հետ Ջաւախքն ալ կը միացնեն Վրաց մարզպանութեան։ Թ. դարուն Ջաւախքի հարաւային մասը՝ Գոգչէն, կը միացուի հայ Բագրատունիներու թագաւորութեան, իսկ Ախալքալաք քաղաքը կը չարունակէ մաս կազմել Վրաստանի։ Վրաց Բարեխաղաց Մհրատ – Բագրատ Գ. (975-1014) Բագրատունի թագաւորը 1008–12ին կը կառուցանէ Ախալքալաքի աւետարակները եւ գումբերը, իսկ Բագրատ Դ.ի (1027–74) որով, 1044–1047ին կը կառուցուին քաղաքին պարիսպները։ Ախալքալաք այնուհետեւ իրրեւ վարչական կեդրոն կը փոխարինէ Ծունդա, քաղաքը (Հայերը կը կոչէին Քալա–սուն, այժմ՝ Սուլդա գիւղ)։ 1065ին Թուրք – Սելճուքները կ'ասպատակեն քաղաքը։ Ախալքալաք իրրեւ առեւտրական – արհեստագործական մեծ կեդրոն կը ծաղկի ԺԱ.–ԺԲ. դարերուն։ Զաքարեաններու ժառանգական կալուածը կը դառնայ Ջաւախքի հայոսին ԺԲ.–ԺԴ. դարերուն։ Զաքարեաններու աթոռանիստ վայրն էր Թմոգուի ամրոցը (Թմկաբերդ)։ Անոնց իշխանութեան օրով քաղաքը ինքնավար էր։ 1266ին Ախալքալաքի գաւառը Ախալցխայի հետ կը կազմէ կիսանկախ Սամցխէ - Սաաթաբագոյի իշխանութիւնը։ Թուր -

ՅՈՒՇԵՐ ԻՐ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՆՏՌԱԾ ԱՏԵՆ

ԷՍԱՅԵԱՆԻ ԻՄ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՍ

16

Խաւեան վարժարանի 75ամեակը տօնելու առեն մեր բոլորիս պարտքն է միտք բերել նաեւ այն կրթական յարկը՝ որուն յաջորդելու կոչուած էր Խաւեանը։ Կ'ակնարկենք Նարեկեան վարժարանին, որ հիմնուած 120 տարիներ առաջ, 1849ին, փառքի չրջաններ ունեցաւ մանաւանդ 1861էն յետոյ, սահմանադրական կոչուած չրջանին՝ երբ Մկրտեան քահանայի, Եղիազար Մուրատեանի, Եղիա Տէմիրճիպաշեանի, Գարեգին Սրուանձտեանցի, Մելքոն Կիւրճեանի, Յարութիւն Կէլի - պոլեանի պէս դէմքեր իբր դասախօս ունեցաւ, եւ իր ծոցէն տուաւ դաստիարակուած Հայերու քանի մը սերունդ, որ պէտք մեզմէ ճիշդ 80 տարիներ առաջ, այն է 1890ին, ձեռնարկուի նոր չէնք մը կառուցանել արդէն անբաւարար դարձած հին վարժարանին տեղ։

Այդ ձեռնարկը պիտի իրականանար հազիւ հինգ տարի յետոյ, 1895ին, առատաձեռնութեամբ չնորհիւ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Խաւեան եղբայրներու որոնց անունով ալ պիտի կոչուէր այնուհետեւ կրթարանի նոր չէնքը։

Տեղը չէ պատմականն ընել այն վէճերուն որոնք տեղի ունեցան սոյն անուանափոխութենէն յետոյ, երբ Աբփիարեանի եւ Զօպանեանի պէս դէմքեր հրապարակ իրենց դժգոհութիւնն յայտնեցին՝ Նարեկեան անունը նոր զրոցին վրայ քանդակուած չտեսնելով։ Բողոքողներուն դժգոհութիւնը կը բխէր անկէ որ հայ ժողովուրդի համար նուիրական անուն մը կը սրբուէր կրթական յարկի մը ճակատէն, թէեւ արդար չըլլար Խաւեան եղբայրներուն զլանալ իրաւունքը իրենց հերոսասանին անունը անմահացած տեսնելու հիմնարկութեան մը վրայ՝ որ կառուցուած էր իրենց նիւթական զոհողութեամբը։

Բայց անոնց այս իրաւունքը որեւէ կերպով ստուեր չի կրնար ձգել պաշտելի այն անունին վրայ՝ որ Պէյօղլուի Հայոց կրթական յարկը կոչուեցաւ ամբողջ կէս դար, եւ ողորմիս մը զլանալ այն բարի Հայերուն համար որոնք 1849ին Նարեկեան Ընկերութիւնն էին հիմնած, իրենց զլուխն ունենալով Տոքթ. Ստեփան Ալանեանը, յետագային փաշա։

Երախտապարտ ըլլանք Օրմանեան Սրբազանին՝ որ Նարեկեան անունը այլապէս փրկեց, ապահովելով նուիրատուութիւնը երկար առեն անծանօթ մնացած բարերարի մը՝ որ յետագային պարզուեցաւ թէ ժաք Յակոբեանն էր եւ որուն կոզմէ նուիրուած չէնքին մէջ զետեղուեցաւ 1913ին թաղին մանկապարտէզը, Խաւեանի յարակից, որ պահեց Նարեկեան անունը, մինչ այդ որոշ առեն մը հանուած Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին տատուած Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին չրջաբակի չէնքին մէջ։

17

Խաւեանի 75 տարիները տօնել՝ կը նշանակէ երախտապիտութեան պարտք մը հանդուցանել Խաւեան եղբայրներուն, որոնց ծախքով կառուցուեցաւ դպրոցը։ Խաւեան այդ զոյգ եղբայրներն էին Յովհաննէս (1841–1900) եւ Մկրտիչ (1843–1921), իմ սերունդս զոյգ բարերարներէն անդրանիկը չճանչցաւ։ Փոխարէն՝ այս տողերը գրողը առիթ ունեցած է ճանչնալու Մկրտիչ Խաւեանը։ Նախ չնորհիւ անոր դիպուածական այցերուն գպրոց, երբ արդէն ալեւոր, ազնուական իր դէմքը կ'անցնէր մեր առջեւէն, իր դողդոջուն ձեռքով արդիւլելով մեր ծափը։

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(17 – Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ ԲԱԶՄԱՀԱՋԱՐ ԺՈՂՈՎՈՐԴ

—o—

ՄԱՐՍԻԼ (Ցառաջ).— Տարուէ տարի, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարու – թիւնը, վալալպի դաչտահանդէսը կ'ուռ – նէ արտակարգ երեւոյթ: Կատարեալ աղ – գային համախմբում, եւ ուխտաղնացու – թիւն, որ իր տեսակին մէջ նմանը չունի

քերը 1637ին կը դրաւեն քաղաքն ու զա – ւառը կը վերածեն Ախալցխայի փաշայու – թեան մէկ սանճաքը: 1806–1812ի ռուս – թրքական պատերազմին Ռուսերը կը գրա – ւեն Ախալքալաքը, սակայն Պուքրէշի հաշտութեան պայմանագիրով նորէն կը վերադարձնեն Թուրքիոյ: 1828 Յուլիս 23ին ռուսական բանակը Զօր. Պասկեվի – չի հրամանատարութեամբ կը գրաւէ պայն, իսկ Ադրիանապոլսոյ դաշնագիրով 1829 Սեպտեմբեր 2ին քաղաքը չէզոքին հետ կը կցեն Ռուսիոյ: Պատերազմի ժա – մանակ քաղաքը կ'աւերուի, իսկ բնա – կիչները կը հեռանան հոնկէ: 1829–30ին կարնի (էրզրում), մասամբ՝ Արտահանի եւ Քոսպի գաւառներէն հազարաւոր Հա – յեր կը գաղթեն եւ բնակութիւն կը հաս – տատեն Ախալքալաքի շրջակայքը՝ հիմ – նելով մօտ չիստուն գիւղ: 1831ին Ախալ – գայլի տեղափոխուած կարնեցիները ա – ւերուած քաղաքին վայրին վրայ կը կա – ռուցանեն ժամանակակից Ախալքալաքը: Հայ արհեստաւորները ԺԹ. դարու առա – ջին կէսին կը հիմնեն արհեստանոցներ, արհեստակցական կազմակերպութիւններ: Ախալքալաքի մէջ գոյութիւն կ'ունենան մօտ 19 տեսակ արհեստներ: 1860ին Ա – խալքալաք կը գառնայ նոր կազմուած համանուն գաւառի (մինչ այդ մաս կը կազմէր Ախալցխա գաւառին) կեդրոնը եւ կ'ունենայ 2967 բնակիչ, 1893ին՝ 4303 (որոնց 4084ը՝ Հայեր): Կարնէնէն գաղ – թած Հայերը 1856ին կը կառուցանեն Ս. Նաչ եկեղեցին, որու գաւիթին մէջ կը գտնեն ծխական Ս. Մեսրոպեան տղոց (հիմնուած 1836ին) եւ Ս. Սանդխտեան աղջկանց դպրոցները: 1889ին կը բաց – ուի քաղաքին ուսումնարանը: 1913–16ին Ախալքալաքի մէջ լոյս կը տեսնէ «Ջա – ւախք» շաբաթաթերթը: Ախալքալաքի մէջ եւ շրջակայքը պահպանուած են բազմա – թիւ պատմական ուսումնարաններ՝ Աբու – լի եկեղեցին (Ժ. դար), Զրեակի անա – պատը, Բարալեթի եկեղեցին (ԺԱ. դար), կառնուտը եւ Ախալքալաքի ամրոցը հեռլն: Ախալքալաք ծնած է Դ. Դեմիր – ճեան:

ոչ միայն Ֆրանսա, այլեւ Ամերիկաներէն մինչեւ Լիբանան, Պարսկաստան:

Յուլիս 27ին, ամառնային սքանչելի այդ օրով, ո՞րքան էին, սոճիներով, կաղ – նիներով, ցախերով եւ այլ միջերկրական – եան բուսականութեամբ բուրող Վալալպի անտառին մէջ:

Ո՞րքան էին, առաւօտեան առաջին ժա – մերէն մինչեւ ուշ գիշեր, եկած ոչ միայն Մարսէյլէն եւ մերձաւոր հայաբնակ փոքր քաղաքներէն ինչպէս Կարտան, Էքս, Թուլոն, Լա Սիոթա... այլ նաեւ Նիսէն, Գանէն, Ավինեոնէն, Վալանսէն, Վիէ – նէն, Լիոնէն, մինչեւ իսկ Փարիզէն, շա – տերուն համար ըլլալով իրենց արձա – կուրդներու մէկ հանգրուանը: Ո՞րքան էին, օրօրոցի մէջ աչքերը հաղիւ բացող նորածինէն մինչեւ ալեհեր, իննսունամ – եայ ծերունին: Վեց հազար, թերեւս ութ հազար, ամանոյ համար տասը հազար: Անկարելի է մօտաւոր թիւ մը տալ, միայն ըսենք բազմահազար ժողովուրդ օրին մէջ: Այդ լայնատարած դաշտը, անտառը նե՛ղ պիտի գայ արդեօք: Տպաւորիչ պատ – կեր մը տալու համար ըսենք, որ հան – դիսավայրէն մէկ քիլոմեթր առաջ եւ մէկ քիլոմեթր վերջ ճամբուն եղերքներուն վը – րայ, յաճախ երկու կամ երեք կարգի վրայ, կ'երկարին կառքերու անծայրա – ծիր շղթաներ որոնք կը խանդարեն նոյն – իսկ երթեւեկը:

Հանդիսավայրին մէջ խանդավառու – թիւնը, մթնոլորտը, տրամադրութիւն – ները միշտ բարձր են: Ամէն տարիքի, ամէն սերունդի համար կան զանազան զբաղումներ՝ մանկական խաղեր, պուլի մրցում, հայկական նուագ եւ պար, գե – ղարուեստական յայտադիր, ճառախօսու – թիւն, եւրոպական նուագախումբ եւ պար: Մուտքին մօտ Հ. Ց. Դաշնակցու – թեան սթանոը ուր կարելի էր տեսնել Հ. Ց. Դ.ական առաջին մանիֆէսթին բնա – դիրը, կարգ մը պատմական վաւերա – թուղթեր, Խանասորի հերոսներու երդ – նագրերը, Խանասորի արշաւանքի մար – տական խումբերու, հերոսներու խմբա – նկարները, բազմաթիւ հրատարակու – թիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն: Այս նոյն սթանոին մէջ, ամբողջ օրը, ան – ընդհատ կերպով, եղան նկարներու լու – սարձակում՝ յեղափոխական դէմքերու, Փէտայական խումբերու, Ապրիլեան ե – ղեռնի վաթսունամեակի Մարսէյլի մէջ եղած տոնախնդին եւ ոգեկոչումին, ինչ – պէս նաեւ Փարիզի մէջ եղած ցոյցերուն, Հայաստանի Հանրապետութեան տօնա – կատարութեան 57րդ տարեդարձը Մար – սէյլի մէջ, Հայաստանի տեսարժան վայ – րերու համայնապատկերներ...:

Նոյնպէս Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդ ու – նէր իր սթանոը ուր կային զանազան թերթեր, հայկական սալեր, կարգ մը յիշատակի առարկաներ եւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յատակագիծը իր զանա – զան բաժիններով: Աւելցնենք որ Մար – սէյլի Մշակոյթի Տան համար կազմա – կերպուած էր վիճակահանութիւն մը, ո – րուն առաջին մրցանակն էր ճամբորդու – թիւն մը դէպի Հայաստան: Կրնանք ըսել որ այս երկու սթանոները լայն հետա – քրքրութիւն ստեղծեցին մասնակցողնե – րու մէջ:

Օրուան խորհուրդը, այսինքն Խանա – սորի արշաւանքի պատմա – քաղաքական իմաստը եւ տարողութիւնը բացի բանա – խօսներէն Կ. Փոլատեան (հայերէն) եւ Ա. Պիպէրեան (ֆրանսերէն) մերթ ընդ մերթ կը տրուէր բարձրախօսներէն՝ ..

... « Խանասորի արշաւանքը հայ ժո – ղովուրդի ապրելու, տեւելու կամքի ար – տայայտութիւնն է:

« Խանասորի արշաւանքը Հայուն վրի – ժառու բազուկն է, ազդարարութիւն մը, ուղղուած ջարդարարներուն:

« Խանասորի արշաւանքով, դարերով ընկճուած հայ ժողովուրդը, տեսաւ յաղ – թանակ, տեսաւ որ արդարութեան, ազա – տութեան ճամբան կ'անցնի անպայման բռունցքէն:

« Խանասորի տօնակատարութիւնը կոչ է հայ մարդուն ուղղուած, ուղղուած մասնաւորաբար հայ երիտասարդութեան, յանձնառու ըլլալու, որպէսզի հայ ժողո – վուրդը, մեր ժողովուրդը տիրութիւնը ընէ իր արդար իրաւունքներուն »...:

Պաշտօնական յայտադրի ընթացքին խօսք առաւ Կարտանի քաղաքապետը, Պր. Փ. Լիոթօ, բերելով իր համակրանքի խօսքը: Արտասանեց Միհրան Գաբրիէլ – եան: Իսկ երգերով, խմբերգներով ընկե – րակցութեամբ նուագի, Նիսի Հայ Մշա – կութային Ակումբի Սարգարապատ երգ – չախումբը զեղեցիկ ելոյթ մը ունեցաւ խանդավառելով հսկայ բազմութիւնը: Զենք ուզեր անուններ յիշատակել, կը միացնենք բոլորն ալ նոյն ծափահարու – թիւններուն եւ նոյն գնահատանքի խօս – քերուն մէջ: Նիսի Հայ Մշակութային Ա – կումբի նուիրեալ եւ խանդավառ նախա – գահը Յակոբ Յակոբեան կը չեշտէր թէ իրենց նպատակն է հայ երիտասարդները ի մի բերել, ստեղծել անոնց միջավայր եւ մթնոլորտ: Գեղեցիկ նախաձեռնու – թիւն եւ աշխատանք որուն համար կը մաղթենք յաջողութիւն:

Վերջացնելով կրնանք չնորհաւորել ան – վերապահ, նախաձեռնող մարմինը Հ. Ց. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջանային Կոմիտէն, Հ. Ց. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբի երիտասարդ ընկերները, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամները եւ բոլոր անոնք որոնք սատարեցին այս հանդի – սութեան կատարեալ յաջողութեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԻՓԵԱՆ

կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը
տարածեցէք

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Վերջերս կազմուած «Ֆրանսայի Հայ Բժիշկներու Միութիւնը» (Ի. Մ. Ա. Ֆ.) չարունակութիւնն է Հայ Բժիշկներու Մի – ութեան եւ ունի նոյն նպատակները.—

— Սատարել գաղութին գլխաւորաբար բարեխիղճ կազմակերպութեանց բժշկական կարիքներուն:

— Յարաբերութիւններ հաստատել ֆը – րանսական եւ միջազգային գիտական ըն – կերութեանց հետ:

— Բարոյական եւ նիւթական օժանդա – կութիւն ընծայել անդամներուն եւ ու – սանողներուն:

— Մասնակցիլ հայ բժիշկներու միջազ – գային համագումարներու կազմակերպու – թեան:

Ընդհ. ժողով մը գումարուած է 1975 Մայիս 14ին: Նոր ծրագիրը – կանոնագրի ընթերցումէն եւ վաւերացումէն ետք, ներկայ 74 բժիշկ, ատամնաբոյժ, դեղա – գործ եւ կենսաբան, փարիզեան շրջանի, ընտրած են դիւանը հետեւեալ կազմով.—

Նախագահ.— Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան (բժիշկ)

Փոխ – նախագահներ.— Տոքթ. Ժ. Փիէր Քիպարեան (ատամնաբոյժ), Օր. Ալիս Սեդրակեան (դեղագործ)

Քարտուղար.— Տոքթ. Միշել Տէրվիշ – եան (բժիշկ)

Անդամներ.— Տոքթ. Էմի Ադամեան (բժիշկ), Տոքթ. Արմէն Տաուտարեան (բժիշկ), Տոքթ. Մարի–Հելէն Տէր–Սար – գիսեան (բժիշկ):

Միութեան վերաբերեալ որեւէ տեղե – կութեան համար դիմել կեդրոնատեղին.—
11, Avenue de Verdun
94410 St. Maurice

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՏՐԱԿԻ ՎԱՐՊԵՏ
ՀԵՆՐԻԿ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ
200ՐԴ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԺԹ դարու ծանօթ Ռուս ճարտարկի վար – պետ Ալեքսանդր Պետրովին նուիրուած խնդիրներու եւ ուսումնասիրութիւններու միջազգային մրցումին, որ տեղի ունեցած է Մոսկուայի մէջ, կը մասնակցէին 19 երկիրներու 380 հեղինակներ: Մրցումին դատական կազմը առաջնութեան մրցա – նակը տուած է Հենրիկ Գասպարեանին, որ նուաճած է Վրաստանի, Հայաստանի եւ Անդկովկասի ախոյեանի տիտղոսը:

Այս մրցանակով Հենրիկ Գասպարեանի մրցանակներուն թիւը կը հասնի 200ի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (176)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ԷՍՓԵՐԱՆՍ

— Ուրի՞շ մը. ո՞վ:

— Մարդ մը, զոր պարոն կոմսը կը ճանչնայ. ան որ Փարիզի մէջ Քավալ – քանթի հալարապետ կը կոչուէր:

Մոնթէ Քրիսթօ սարսռաց:

— Ինքը... այդ մարդը ի՞նչ ըրեր են:

— Մեր մարդը միջնաբերդէն ելած ա – տեն, զայն հրացանի բռնելու դատապար – տած են:

— Այդ պատաւճիռը գործադրուե՞ր է:

— Չեմ գիտեր: Մարդը վախցեր է որ կը բռնուի, եւ իրեն հրաման տրուած էր որ ամէն վտանգէ զգուշանայ, որպէս – զի կարենայ պատասխան մը բերել ձեզի:

— Լաւ, բաւ կոմսը: Բայց Աալիթթան:

— Աալիթթան մեռա՛ւ, գոչեց ցաւագին ձայն մը:

Եւ Լուչիոլա հերթական, ժպտուն, վիշ – տէն խեղթեցած, եկաւ ինկաւ Մոնթէ Քրիսթոյի ոտքերուն տակ:

— Մեռա՛ւ, գոչեց կոմսը: Ո՞վ ըսաւ:

— Մտիկ ըրէք, նայեցէք, ըսաւ Լու – չիոլա պատուհան վազելով:

Մոնթէ Քրիսթօ վար ծռելով՝ սոսկալի տեսարան մը տեսաւ:

Ժողովուրդէն մարդիկներ դլուխնին բաց՝ յանկարծակի չինուած պատգարա – կի մը վրայ կը կրէին անշարժ, կիսամերկ եւ պատառոտուն զգեստներով մարմին մը: Այս մարմինը Աալիթթա մարքիզին մարմինն էր:

— Ինչ առաջ, չարունակեց Լուչիոլա չնչասպառ, միջնաբերդին չուրջը աչքէ անցընելու գացող մարդիկներ խրամնե – րուն մէջ մարմին մը տեսած են որ կը ծփար. կեանքերնին վտանգի դնելով՝ զայն իրենց քաշած են: Աալիթթայի դիակն էր անիկա:

Յուղարկաւորներու չուրջ խռնուած ամբոխը կը դոռար.

— Վրէ՜ժ, մա՛հ մարդասպաններուն:

Մոնթէ Քրիսթօ պահ մը անշարժ մնա – ցած էր չանթահար. առաջին անդամն էր որ խօսքը չէր պահած: Լուչիոլայի ըսած էր.

— Աալիթթան պիտի փրկեմ:

Եւ սակայն Աալիթթան մեռած էր:

Խեղճ կինը հեծկլտալով իր ծունկերուն կը փարէր եւ այս վիշտն իսկ սոսկալի յանդիմանութիւն մըն էր, որ անոր սիր – տը կը յօշոտէր:

Ցանկարծ ձեռքը ճակտին տարաւ եւ իր բարձր հասակը կամաց կամաց չըռ – կուեցաւ:

Խափերանս, որ զայն կը դիտէր, անոր աչքերուն մէջ յանկարծական լոյս մը տե – սաւ եւ անոր ձեռքը բռնելով՝ չրթունք – ներուն տարաւ եւ մրմնջեց.

— Հայր, տես ինչպէս կուգայ...

Մոնթէ Քրիսթօ երկու ձեռքերը դրաւ իր զաւկին մազերուն վրայ, յետոյ աչ – քերը երկինք բարձրացուց:

Եւ հանդարտութեամբ ինքզինքին իշ – խելով եւ զինքը չարչարող անձկութիւն – ները լռեցնելով, մեղմիկ մկկդի ըրաւ Լուչիոլան եւ դէպի դուռը գնաց:

Ցամբ ու հանդիսական քայլերով վար իջաւ. երբ փողոց ելաւ, խռնուած ամ – բոխը ճամբայ բացաւ իր առջեւ: Սակայն կ'աղաղակէին.

— Ժողովուրդին բարեկամն էր ան, զայն ապաննեցին. անոր վրէժը պիտի լուծենք...

Մոնթէ Քրիսթօ կարծես չէր լսեր: Իր աչքերը հեռուն, հեռաւոր հորիզոնի մը կը նայէին, զոր ուրիշները չէին տեսներ:

Պատգարակին մօտեցաւ, մատովը դէ – պաւ զայն կրողներէն մէկուն ուսին եւ ըսաւ.

— Կեցէք եւ թողէք որ գործս տեսնեմ..

Ոոր լռութիւն մը տիրեց, զոր կ'ընդ – հատէր միայն Մոնթէ Քրիսթոյի անու – նը, զոր կը փսփսային:

Իսկ ան ուշադրութեամբ քննեց երի – տասարդին ժպտուն դէմքը, յետոյ ծռե – ցաւ արտեւանունքը բացաւ եւ աչքերուն գունդը քննեց:

Լուչիոլա անոր եռեւէն եկած էր, եւ անոր մօտ կծկուած՝ իր արցունքով լե – ցուն աչքերը այս մարմարի նման սպի – տակ դէմքին վրայ յառած էր:

Ցանկարծ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ա – նոր շրթունքներուն վրայ թեթեւ ժպիտ կը թրթռար:

— Այս մարդը իմ տունս տարէք, ըսաւ Մոնթէ Քրիսթօ կարուկ ձայնով մը:

Պատգարակ կրողները կարծես համոզ – ուած ըլլալով թէ այն մարդը իրենց տէրն էր, որուն ամէնքը պէտք էր հնազանդէին առանց վարանելու պատգարակը վերցու – ցին եւ դէպի Վէտիզերթիի տունը գացին:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

“ՅԱՌԱՋ”Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Քանաքեան չնորհաւո – րելով թերթին յիսնամեակը 100 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Խոյեան, 100 Ֆր:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.—

Տէր եւ Տիկին Վարդան Սարգսեան 100 Ֆր. կը նուիրեն յիսնամեակին առթիւ ան– կեղծ համակրանքով եւ հին յիշատակ – ներով:

×

ԼԻՈՆ.—

Իրենց սիրելի «Ցառաջ»ին յիսնամեա – *կին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւ*– *մէճեան* 150 Ֆր. եւ *Այրի Տիկին Մամուր*– *եան* 50 Ֆր. կը նուիրեն:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պատուլեան իրենց զաւ– *կին Տալիթայի ապաքինման առթիւ* 50 Ֆրանք կը նուիրեն *Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս*– *Պետրոս եկեղեցիին եւ* 25 Ֆր. «*Ցառաջ*» *ին* (*ստանալ «Ցառաջ»էն*):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալու – *թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար* – *ները*.—

Այրի Տիկին Փիլիկեան (*Պօռտօ*) *իր ա*– *մուսնոյն Սեդրակ եւ եղբօր Անդրանիկ Թումայիկեաններու հոգեհանգստեան առ* – *թիւ եկեղեցւոյ* 250 Ֆր., *զպրոցին* 100, *Աղքատախնամին* 100Ֆր: *Մմբաւ Գաս* – *պարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղ*– *կեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Ճարուքիւն Կի*– *րակոսեան* (*Մարսէյլ*) *եկեղեցւոյ* 50, *զպրոցին* 50, *Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կի*– *րակոսեան եկեղեցւոյ* 20, *Պ. Փայլակ Կի*– *րակոսեան եկեղեցւոյ* 30, *Տիկին Մա* – *ռուկեան* (*Ներօն*) *եկեղեցւոյ պայծառու*– *թեան* 1000: *Պ. Մարկոս Պաղտասարեան արկածէ մը ապաքինման առթիւ եկեղե*– *ցւոյ* 20, *Աղքատախնամին* 20: *Ապառուհի Քէլէկեանի* (*Ծնեալ Ճնկարեան*) *մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ Պ. Վահէ Քիթապճեան եկեղեցւոյ* 200, *զըպ*– *րոցին* 200, *Պրնք. Կ. եւ Ժ. Ճնկարեան եկեղեցւոյ* 500, *Պ. Կարապետ Քէլէկ* – *եան եկեղեցւոյ* 200, *Տիկին Օհաննէսեան* 300, *Պ. Արման Ուզունեան զպրոցին* 300, *Տիկին Մ. Օհաննէսեան եկեղեցւոյ* 50: *Պ. Միշէլ Վարժապետեանի ամուսնու* – *թեան առթիւ Տիկին Վարժապետեան եկե*– *ղեցւոյ* 30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային կեդր. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստա– *ցած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հե*– *տեւեալ նուէրները*.—

Սահակ Շահինեան՝ ողբացեալ Յակոբ Շահինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100Ֆր, *Յարութիւն Տէ* – *րոյեան՝ իր ողբացեալ կնոջ Հայաստանի* 10րդ *տարեդարձի առթիւ* 100 Ֆր, *Տի*– *կին Սօնա Նշանեան* 100, *Ժիրայր Սա* – *րաճեան* 30, *Վահրամ Ճարաեան* 50, *Տիգրան Թաղոյեան* 50, *Արէգնազ Մկըր*– *տիչեան* 100, *Սիմիոն Շարիկեան* 50, *կա*– *րապետ Կօնօեան* 50, *Նարտուր Պալեան* 50, *Յակոբեան Վահան* 50, *Գրիգոր Մե*– *րիկեան* 30, *Աբրահամ Շալճեան* 100, *Ժագ Պաղտասարեան* 200, *Վարդան Կարապետ*– *եան* 50, *Մուրատ Ինճէեան* 20:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐ ՀԱՅԱԳԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մա– *տենադարանի վարչութիւնը, առ ի պե*– *տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հա*– *սարակութեան թէ՝ ընդառաջելով ար*– *տասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրող*– *ներու փափաքին, որոշած է Մատենա* – *դարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:*

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ. ամսուան ընթացքին տարե– *կան արձակուրդի առիթով:*

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, *Սքուար Ալպոնի*
Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Մխիթեան կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն *ի վեր չեն վճա*– *րած իրենց աղգային տուրքը, Թող բա*– *րեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով ե*– *կեղեցւոյ գրասենեակը:*

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

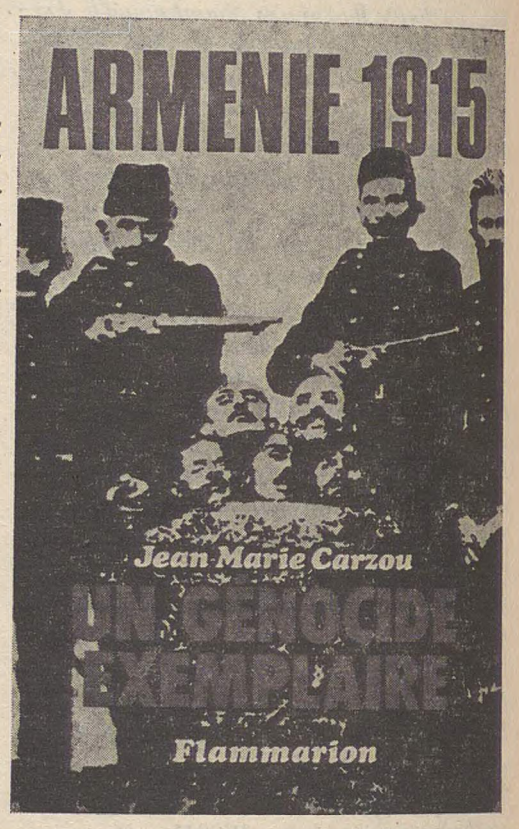
ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփո– *խութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն* 4–5 *օր առաջ, տալով Հին եւ նոր հասցէները եւ կցելով* 5 *Ֆրանքի դրոշմաթուղթ:*

Վարչութիւնս դարով կը յայտնէ սա– *կայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՑ համար, ուր թղթատարը չատ աւելի ան*– *կանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չ դոհացում տալ բաժանորդներուն:*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ԱՄՐԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ –

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բաւմաթիւ չրջապտոյտ– *ներ երկու քաղաքներու մէջ:*

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12ԷՆ 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 *օր Երեւան*
2·800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8ԷՆ 21
2·900 ՖՐ.

ՍԵՊ. 12ԷՆ 25
2·900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուսկեհանի, ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ հէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE: Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՀԲԸՄ

ՀՐԱԽԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. Վարչական Ժողովը կը հրաւիրէ Մ ի ու թ ե ա ն բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 62րդ *Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր* 18, 1975, *առաւօտեան ժամը* 10ին, *Առաջ*– *նորդարանի Կիւլպէնկեան Մշա*– *կութային կեդրոնի Գալուստեան սրահին մէջ,* 630 *Սեքընտ Էվընիւ, Նոր Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ:*

Ներկայս 62րդ *Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խըն*– *դրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուա*– *կանին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպ*– *տեմբեր* 23, 1975, *իրենց փոխանորդա* – *դրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդ*– *հանուր տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.*—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y. 10016

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

1· *Ներկայացում եւ վաւերացում* 1974 *տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագրի:*

2· *Ներկայացում եւ վաւերացում* 1974 *տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:*

3· *Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի:*

4· *Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:*

5· *Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:*

6· *Գնահատականի բանաձեւեր:*

Ի դիմաց կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ֆ. ԿՐԵԿԸՐԻ

Մայիս 6, 1975
Նիւ Եորք, Ն. Ե.

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE
SPÉCIAL - CHARTER
Paris - Athènes - Paris
800 Fr.
YASSOU A NOS PRIX GRECE
INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS
ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ
ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ
Կատակերգութիւն 4 արար
(Մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած
կը գտնուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը
9, rue de Trévise — 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կազ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարե– *կան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառպո*– *նիէռ:*

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
8
VENDREDI
8 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ԴՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·363

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.363

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Սփիւռքային վիճակը երեն հետ բերաւ սփիւռքային հոգեբանութիւն եւ մտա – ծողութիւն Հայութեան ապագային մա – սին: Ստեղծուեցան յոռետես եւ լաւատես տրամադրութիւններ:

Զյուսալքելու համար հայ տարասփիւռ գաղութները, խոհեմ եւ հասուն մտա – տողականներ լաւատեսութեամբ պինուած, կը հաւատային եւ կը հաւատացնէին թէ Հայութիւնը սփիւռքի մէջ կրնայ երկար դիմանալ ձուլուելու վտանգին դէմ: Մի – այն պէտք էր մէկոցներ ձեռք առնել:

Յոռետես տրամադրութիւններուն դէմ, գործնական միջոցներ պէտք էին, եւ ահա երկաթեայ կամքով, բեղուն եւ պողպատեայ գրիչով, երբեմն հին խմբագիրը տա – րիներու փորձառութեամբ օժտուած՝ Շա – ւարշ Միսաքեան ձեռք առաւ գործը, վըս – տահութեամբ նետուելով հրապարակ: Նոյն դողդոջուն քայլերով (չարաթը երեք անգամ), ապա ամենօրեայի վերածուե – լով «Յառաջ»ը իր բոցավառ գիրերով, թիւերը լայն բացած, մտաւ հայ տուներ – էն ներս, ու եղաւ փրկութեան լաստ մը, եղաւ նաեւ չաղկապ մը Հայութիւնը ի – րար կապող գաւառ գաւառ, գաղութ գաղութ, մանաւանդ եղաւ ազդակ մը մը – տաւորական անունդ հայթայթող:

Միւս բոլոր տեղական կամ արտասահ – մանեան օտար թերթերէն տարբեր էր իր կազմը եւ առաքելութիւնը: «Յառաջ» չէր կրնար ըլլալ պարզ տեղեկատուու – թեան թերթ. ատիկա այլեւս «Յառաջ» չէր կրնար ըլլալ: Մեր վէրքերը շատ էին ու խոր, պէտք էր հիմնական դարման: Ու իր շուրջ բոլորուեցան հայ մնացորդացի լաւագոյն մտաւորականները, կա – րող եւ զրագէտ խմբագիրներ, երգիծա – բաններ եւ աշխատակիցներ:

Այսքանը արտաքին երեւոյթն է: Ներ – քին սպառող «խոհանոցային» աշխատան – քը, ինչպէս կը կոչէր Շաւարշ, մեքենա – կան ըլալէ հեռու, ստեղծագործական էր: Նախ իր հատու եւ թանկարժէք խըմ – բագրականները, ապա լուրերը գտնել եւ տալ կարեւորը, սրբագրութիւնները ե – ւայլն, եւայլն: Ինչ որ տրուէր ժողո – վուրդին պէտք էր որ ըլլար լաւագոյն կերպով, մաքուր հայերէնով, բովանդա – կութեամբ: Կարմիր մատիտը անընդհատ կը գործէր: Այդ կարմիր մելանը դասախո – սակէ դեր կը կատարէր, անոնց որոնց հայերէնը տկար էր: Թղթակցութիւնը լոյս տեսնելէն եառ գաւառի թղթակից – ներէն չատեր կը նշմարէին սրբագրու – թիւնները եւ տարիներու ընթացքին չատ մը սխալներ սրբագրուած էին անոնց կող – մէ:

Բ. Աշխարհամարտէն եառ օր մը Շա – ւարշ լուր ղրկեց որ խմբագրատուն հան – դիպիմ: Որոշ գործ մը չառաջարկեց: Քիչ մը օձնական ամէն բանի համար: Բայց տեսնելով որ ինչ-որ պիտի ընկէ պատա – հանաբար գործ էր եւ ուժերէս վեր, վա – րանեցայ եւ մերժեցի: Եկո՛ւր, ըսաւ, քա – նի մը օրուան համար: Եւ այդ քանի մը օրը եղաւ տասը տարի: Ինչե՛ր չսորվե – ցայ այդ տարիներու ընթացքին: Ամէն անգամ որ փորձերուն կը հետեւէի, երբ ինք կը կարդար առաջին փորձերը, ամէն մէկ դիտողութիւնը գրուածքին մասին հայերէնի դասի մը համարժէք էր ինծի համար: «Այս տողը գրաբար կը հոսի, այս միւսը Թրքական դարձուածք է, այս մէկը՝ Ֆրանսական»:

«Յառաջ» կը կարդացուի ոչ միայն ա – նոնց կողմէ որ երկրէն բերած են իրենց հայերէնը եւ անոնց կողմէ որ քիչ թէ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ

—o—

ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՑՈՑՑԵՐ

Փորթուկալի հիւսիսը հակա – համայնապար բուռն ցոյցեր տեղի ունե – ցան առջի օր եւ իշխանութիւնները ստիպ – ուեցան «ընտիր» ուժեր ղրկել տեղւոյն վրայ կարգնուկանոնը վերահաստատելու համար: Ցոյցը սկսած էր կիրակի օր – ուան ղոհերէն մէկուն յուղարկաւորու – թեան առթիւ (կիրակի օր բազմութիւնը փորձած է ղրաւել համայնապար կուսակ – ցութեան տեղւոյն կեդրոնատեղին եւ եր – կու հոգի մեռած է): Այս անգամ ալ հա – մայնապար ղրաւենեակները թալանի ըղր – ուած են ինչպէս նաեւ առեւտրական այն խանութները որոնք համայնավարասէր մարդոց կը պատկանէին:

Ընդհանուր ձեւով երկրին մէջ չափա – ւորները կը փորձեն իրենց ճնշումը ը – րացնել:

Քանի մը տողով

Մէնի հիւսիսը վառելանիւթի Շէլ հաս – տատութեան մէկ հսկայ պահեստանոցը կրակ առած է Հինգշաբթի առտու ժամը 2ին եւ կարելի չէր եղած մարել հակա – ռակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն: 7 միլիոն լթն էսանս կը վառէր տակաւին ժամը 10ին եւ յոյս չկար որ արագօրէն վերջ գտնէ: Շուրջը ամբողջ պարպուած է եւ երկաթուղին ալ չի բաներ որոշ գի – ծերու վրայ: Առաջին քննութիւնները ցոյց կուտան որ ոճրային արարք մըն է:

ԺԻՍՔԱՐ տ'Էսթէն Հիպշաբթի օր Քին – շասա գնաց, որ Զայիրի (նախկին պել – ժիական Քոնկօ), մայրաքաղաքն է եւ ուր ատիճանը միայն 20 է:

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՒԲ կը չարունակուի ամ – բողջ Ֆրանսայի մէջ եւ Պորտոյի շըր – ջանը մեծնեժիթի քանի մը պարագաներ եղած են: Ասկէ զատ հազարաւոր ձու – կեր կը մեռնին, ոստրէներ եւլն: Թթուա – ծինը սկսած է պակսիլ:

ՎԵՆԵՏԻԿ որ 24 տարիէ Դեմօ–քրիս – թիանիներու մատակարարութեան տակ

չատ հայերէն կիսէին, այլեւ նոր սերուն – դին, այսինքն արտասահմանի մէջ հատակ նետած սերունդին կողմէ: Անոնք կը ղգան թէ իրենց երակներուն մէջ Հայու արիւն կը հոսի եւ պէտք է որ հայերէնը ժա – ռանգ անցընեն յաջորդ սերունդին:

Ցիսնամեակ: «Յառաջ»ին հիմնադրու – թեան օրը, արդեօ՞ք հիմնադիրը մեր – քէն կ'անցընէր թէ երկու սերունդ եառն ալ իր ստեղծած գործը կրնար չարու – նակուիլ: Բայց Շաւարշի մահէն տաս – նեւութ տարի եառ կը չարունակուի իր թերթը, նոյն վճռականութեամբ, նոյն ոգիով, եւ նոյն բարձրութեան վրայ: Այս բոլորը հրճուանք միայն կ'պղդեն եւ կը մաղթենք որ չարունակուի «Յառաջ»ը մինչեւ Հայուն վերջնական կայանը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՄՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնա – խումբս կուզայ սրտանց շնորհաւորել «Յառաջ»ը իր ծննդեան 50ամեակին առ – թիւ:

Սիրելի Շաւարշն էր որ գտաւ այս Տու – նը որ մեծ ձգտեցաւ նպաստաւոր պայ – մաններով: Այդ թուականէն, մինչեւ օրս «Յառաջ» միշտ զօրավիգ եղած է, ըն – դառաջ երթալով մեր բոլոր յայտարա – րութիւններուն ու կոչերուն անձնուիրա – բար:

«Յառաջ» ոչ միայն բաջալեր հանդի – սացաւ մեր դժուարին աշխատանքներուն, այլեւ սատարեց Տան մէջ գրասենեակ ու – նեցող բոլոր կազմակերպութիւններուն:

Թող երկար ապրի եւ երթայ միշտ յա – ռաջ:

Յարգանք Միսաքեանի անմոռաց յի – շատակին, ուժ եւ կարողութիւն իր ան – խոնջ տնօրէնուհիին:

ՓԱՐԻԶԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

×

«Յառաջ» օրաթերթի յիսուներորդ տա – րեդարձին առթիւ, մեր բոլորին մտա – ծումները կ'ուղղուին այն անձնուն կամ – քին, որ արեւտր օր մը արեւմտեան աշ – խարհին լսելի դարձուց իր ազգի բեկոր – ներուն ձայնը եւ վճռակամութիւնը՝ հայ – օրէն ապրելու եւ մեծանսխանչով բար – բառելու:

«Յառաջ» հանդիսացաւ այն լաստը, ո – րուն փարեցաւ օտար ջուրերու կուլ եր – թալու վտանգէն սարսափած արմատա – խիլ Հայութիւն մը: Ան իր ծոցին միա – խմբեց սեփական հող եւ տուն, հայրենի օդ եւ շունչ կորսնցուցած խլեակներ, դառնալով հոսանքին վրայ իսկ հիմնուած հայկական յանդուգն օջախ մը, որ ազ – գային ոգի, արիւթիւն, կորով եւ տոկա – լութ կամք ներշնչեց անոնց: Ամոթեց ցա – տերը: Անոնց տուաւ իրենց կորսնցուցած հայաշունչ մթնոլորտը: Պահեց եւ պա – հել տուաւ Մեսրոպեան լեզուն: Գուր – գուրաց անոր վրայ եւ կարելի միջոցնե – րու դիմեց՝ այլախօս եւ կիսագրագէտ զանգուածներուն սորվեցնելու Ոսկեղի – նիկը:

Մտաւորական դիմագիծով է որ ներ – կայացուց այդ անկերպարան բազմու – թիւնները օտար աշխարհին, զիրենք վե – րահաստատելով այսպիսով իրենց վիրա – տրուած, արհամարհուած ազգային ար – ժանապատուութեան մէջ: Դարձաւ ա – նոնց ապրումներուն, յոյզերուն եւ յոյ – սերուն արտայայտիչը: Այլ մանաւանդ՝ անոնց բողոքող, պահանջող բերանը, անլռելի ձայնը, որ միջոցին մէջ կ'արձա – գանգէ ու կը յիշեցնէ անվերջ այն ահա – ւոր անմարդկայնութիւնը, որուն ենթար – կուեցաւ ամբողջ ժողովուրդ մը, որ սա – կայն վերածնաւ հրաշալի յարութեամբ մը ու կը յառաջանայ դէպի պայծառ ա – պագայ:

Այսօր, իր հիմնադրութենէն 50 տարի յետոյ ալ *Յառաջ* կը շարունակէ սփիւռք – եան օրաթերթի իր դերը, տալով պատ – կերը ֆրանսահայ գաղութի, սփիւռքեան եւ հայաստանեան կեանքի: Այսօր առա – ւելաբար հայ թերթի եւ հայաշխարհի աճ – ցուդարձերուն հետեւելու ճամբով է որ կը պահպանուի Մեսրոպեան լեզուն եւ Հայ ոգին տուներէ ներս:

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը ըլլալով հայ լեզուի եւ հայկական ոգիի պահպանման առաջադրութիւնը ունեցող միութիւն մը, խորապէս կը գնահատէ սփիւռքեան պայմաններու մէջ հայ թեր – թի կատարած դերը այս ուղղութեամբ: Ուստի սրտանց կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ը իր յիսնամեակի առթիւ եւ կը մաղթէ որ բոլոր հայ թերթերուն հետ ան ապրի կենսունակ, մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ Հայութիւնը պիտի մէկտեղուի իր հայրենիքին մէջ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կրնայ ընկերվարական քաղաքապետ – մը ունենալ, վանդի վերջին ընտրութիւն – ներուն, Քրիստոնեայ Դեմոկրատները կրսնցուցին իրենց առաւելութիւնը եւ 18 աթոռով փոքրամասնութեան եւ ընդ – դիմութեան մէջ մնացին: Մեծամասնու – թիւնը ժողովրդական ճակատին ձեռքն է՝ 22 համայնավար եւ 10 ընկերվարական:

ԻՍՐԱՑԵԼԵԱՆ օդուժը ոմբակոծած է Լիբանանի պաղեստինեան կայանները: 10 մեռեալ կայ եւ 11 վիրաւոր ըստ Պէյ – րութէն հասած լուրերուն:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 4)

ԱՐԱՐԱՏԻ ՎԵՐՋԻՆ ԽԱՂԸ

Ինչպէս յայնած էինք մեր նախորդ թի – ւով, Հրազդան մարզադաշտին վրայ, կի – րակի Օգոստ· 3ին, Մոսկ· Միութեան ա – խոյենութեան մրցաշարքին՝ Արարատ նոր պարտութիւն մը կրած էր Մոսկուայի Դինամոյէն՝ 3–5 արդիւնքով: Երեւանի վերջին հեռատիպը հետեւեալ մանրամա – նութիւնները կուտայ այս խաղին մասին.

«Առաջին քառորդ ժամն անցաւ հիւրե – րուս նախաձեռնութեամբ: 15րդ վայրկեա – նին արդէն անոնք նշանակեցին առաջին կօլը, որ սթափեցուց դաշտին տէրերը, որոնք անցան գրոհի եւ քիչ եառ, Լեւոն Իշտոյեանի զօրաւոր հարուածը չկրցաւ զսպել Մոսկուացիներուն բերդապահը եւ Նազար Պետրոսեան հաւասարեցուց ար – դիւնքը: Երկրորդ կիսախաղին 16րդ վայր – կեանին, դարձեալ Պետրոսեան նշանա – կեց կօլ մը, որուն պատասխանեցին Մոս – կուացիներ՝ չորս վայրկեան եառ: Դաշ – տին հիւրերը մինչեւ խաղին վերջը կրցան 3 կօլ նշանակել, մինչ Արարատի տղաքը՝ միայն մէկ: Խաղը վերջացաւ 3–5 արդիւն – քով:

«Հրազդան»ը չէր տեսած ընդհակներու այդպիսի առաւելութիւն իր հիմնադրու – թեան օրէն ի վեր, եւ Երեւանցիները չա – տոնց 5 կօլ չէին կերած իրենց սեփական դաշտին վրայ: Արարատը խաղին օրը ղրկուած է իր երկու հիմնական խաղա – ցողներէն: Առաուն մարզանքի պահուն վիրաւորուած է Ալեքսանդր Միրզոյեանը՝ (կեդրոն) եւ ամէնէն յուսալի պաշտպա – նը, իսկ խաղէն առաջ՝ Սերգէյ Պօղոս – եան:

ԽՕՍՔԵՐ ՍՐՏԱԳԻՆ, ՅՈՒԲԵԼԵԱՐ "ՅԱՌԱՋ"-ԻՆ

— o —

Սիրելի «Ցառաջ» .— Տարիները որքա՜ն չուտ անցեր են յուշիկ - յուշիկ, եւ ահա՛, դուն կը ներկայանաս մեզի, յի - սո՛ւն տարիներու օգտաշատ վաստակով մը բեղնաւոր, առոյգ ու լուսաշող: Պատշաճութեան եւ զգացումներուս դա - տաճանած սիրտ ըլլայի, եթէ յարգանքի եւ մեծարանքի այս համեստ գիրը, չուշ - ղէի քեզի:

Գիտե՞ս, մեր առաջին հանդիպումը ե - զաւ, ասկէ չիսուն տարիներ առաջ, յու - նական կղզիի մը մէջ, Մ.Թ.Լ.ինի, ուր կը գտնուէր հայ գաղութ մը, Նիկոմիդ - իոյ վիճակէն, Թուրքիւհելլէն պատերազ - մին պատճառաւ, Թրքական եաթաղանէն մաղազուած ազատած:

Ցոյն բարեխառնամ կառավարութիւնը Իզմիթէն նահանջի ժամանակ, Հարիւր չիսուն հազար Հայութիւնը տեղափոխեց Յունաստան եւ զանոնք տեղաւորեց զա - նազան գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, ուուն տեղ ուուաւ անոնց, կերակրեց զա - նոնք որոշ շրջան մը, գաղթականաց յանձնախումբերու միջոցաւ, մինչեւ որ ինքնաբաւ եղան: Որքա՜ն երախտապարտ ենք յունական կառավարութեան որ մեր կեանքը փրկեց, այլապէս Իզմիրի Ջար - դէն առաջ, Իզմիթի կոտորածը պիտի ըլլար 1921 Օգոստոսին...

Մ.Թ.Լ.ինի մէջ, քիչ առնէն եղանք կազմակերպուած գաղութ մը, իր եկե - ղեցիով ու դպրոցով եւ հայ երիտասար - դաց մխիթեան յաւուկ ակումբով: Ես տակաւին պատանի, մաս կազմեցի այդ Մխիթեան եւ օր մըն ալ, սեղանին վը - րայ, Սեբաստիայի «Հորիզոն»ին, Ամիէնքի «Նոր Օր»ին կողքին, քե՛զ տեսայ, սի - րելի «Ցառաջ» բոցաւառերովդ, որ կար - ծես մեզի կը պատգամէիր «Նոր Օրերու լուսապսի հորիզոնին, յոյսով ու հաւատ - քով, ընթանալ յառաջ»: Եւ այն օրէն սկսաւ մեր մտերմութիւնը:

Հայ կեանքի ասպնդական վիճակը պարտադրեց մեզ որ 1926 Յունուարին հաստատուինք Լիոն ու ըլլաս մեր օրա - թերթը, ըլլաս մեզի մխիթար եւ ուղղե - ցոյց եռ սիրտիարար խօսքդ հասաւ ամե - նուս: Դուն եղար պահապանը մեր ա - ւանդութիւններուն եւ պահակը հայկական դպրութեան ու մայրենիքին:

Ուսուցիչ եւ դպրոց՝ ինձ նման նախա - կրթարանը հազիւ աւարտած եւ ուսման ծարաւի պատանիներուն: Ժամանակի ընթացքին ունեցար քու «Սաներ»դ. ես եղայ աշակերտդ ու հետեւող քու դպրո - ցիդ:

Ցիսո՛ւն տարի, յարատեւ տոկալ ամէն դժուարութեան, հրաշքի պէս բան մըն է, հայ օրաթերթի մը համար, մանաւանդ այս օրերուն, որ մամուլի, դրքի տաղ - նապը կայ, եւ շատ մը օտար թերթեր տախտակած կ'ըլլան դադրեցնել իրենց հը - րատարակութիւնը, նիւթական անբաւա - րարութեան պատճառաւ:

Բայց Հայու ոգիին, դիմանալու եւ տո - կալու ազգային նկարագրին չնորհիւ դուն կը յարատեւես, հակառակ բոլոր դժ - ուարութիւններուն:

Ցարգանքի եւ երախտագիտութեան խոր զգացումներով համակուած, կ'ողեկոչեմ յիշատակը անզուգական խմբագրապետին, «Հոգեւոր ծնողիդ» Մեծն Շաւարշին, ո - րուն հրեղէն խմբագրականները ոգեւո - րեցին, խանդավառեցին եւ յոյս ու հա - ւատք ներշնչեցին Ֆրանսահայ գաղու - թին, անմիջական գործակցութեամբը Տիկնին Մխաքեանին եւ Նարդունիին, աշ - խատակցութեամբ՝ պետական անցեալ ունեցող, մտաւորական ու գաղափարա - կան բարձր արժանիքներով օժտուած անձնաւորութիւններու, որոնք, ա՜ւ՛ղ, երկար տարիներէ ի վեր, բաժնուած են մեզմէ: Սակայն անոնց յիշատակը եւ ո - գին, կը դանենք մենք, քու էջերուդ մէջ, յաւէտ կենդանի ու ներկայ:

Օտար թերթերը, ձայն - պատկերա - փիւռը, կրնան տեղեակ պահել մեզ, հա - մաշխարհային պատահարներէն, սա - կայն, երբեք չեն կրնար կատարել քու դերդ: Դուն կը բերես մեզի, կապակ - ցութիւնը ընդհ. Հայութեան եւ մաս - նաւորապէս Ֆրանսահայ կեանքին: Զոր - բորդ եւ երրորդ էջերդ հայկականու - թիւն կը բուրեն, հանդէս - լինելոյք նկա - րագրական, զուարթ եւ տխուր լուրե - րով, կուսակցական եւ միութենական ժո - ղովներու յայտարարութիւններով եւ քու բարգաւաճմանդ համար եղած սրտա - գին նուէրներով: Երկրորդ էջդ, գրական - բանասիրական մինչ յօդուածներ եւ ա - ռաջին էջդ ալ, միջազգային ամփոփ լու - րերու կարգին, խապրիկներ հայրենիքէն եւ կուռ խմբագրականը, անխոնջ եւ բազ - մահմուռ ընկեր Հրանտ Սամուէլեանի:

Յիսնամեակիդ առթիւ, սիրելի «Ցա - ռաջ», կը մաղթեմ քեզի նորանոր յաջո - ղութիւններ: Ո՛հ, որքա՜ն ուրախ կ'ըլ - լամ, ամէն անգամ որ նամակատուփիս մէջ կը գտնեմ դքեզ, կ'ընդունիմ առա - ւօտեան մտերմիկ ողջոյնդ, որպէս սըր - տակից բարեկամի, եւ կը բանամ փաթ - թոցիկդ, հայկականութեան նոր շունչով մը ողեւորուած:

Կը մաղթեմ քեզի յարատեւ եւ բար - գաւաճ կեանք մը, որովհետեւ դո՛ւն, սի - րելի «Ցառաջ» մեզի համար պատգամ մըն ես, ոգի եւ խորհուրդ, անմոռանալի ներկայութիւն, եւ քա՛ղցր յիշատակ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆ ԱՅՍՕՐ

— o —

Սովետական արուեստ ամառային ընթա - յիկ տարուան Ցունիսի Թիւը կը բացուի երաժշտական քննադատ Գէորգ Գէօղակ - եանի չափական մէկ յօդուածով՝ «Հայ երաժշտական քննադատութիւնն այսօր» վերնագրով:

Ցօդուածագիրը կ'անդրադառնայ վեր - ջին տասնամեակին հայ երաժշտութեան մարզէն ներս մեր քննադատներուն եւ ա - նոնց գրուածքներուն եւ կը մտանդէ որ ընդհանրապէս լաւ հիմքերու վրայ դըր - ուած չէ հայ երաժշտական քննադա - տութիւնը մեր մէջ, ինչ որ պատճառ կը դառնայ, որպէսզի յաճախ կորսուին գա - տապարտուին իրաւ արժէքներ եւ միշտ գովասանքներու՝ ենթարկուելով ժողո - վրդականացած «տաղանդներ» օր մը փուլ գան, ենթարկուելով իրաւ քննադատու - թեան:

Խօսելով 1960ական թուականներու հայ երաժշտական քննադատութեան վիճակին մասին Հայաստանի մէջ, յօդուածա - գիրը՝ հիմնուելով 1968 թուականէն իր հաւաքած նիւթերուն վրայ, կը մէջբերէ կարգ մը եզրակացութիւններ, որոնց հա - մաձայն «երաժշտական քննադատութեան վիճակը մեր մամուլին մէջ ընդհանուր առմամբ բաւական տխուր է: Որակեալ ե - րաժշտական քննադատութիւնը հանրա - պետութեան թերթերուն մէջ գրեթէ դադ - րած է գոյութիւն ունենալէ: Անոր տեղը գրաւած է տեղեկատուութիւնը՝ աւելի կամ պակաս սպառիչ ,աւելի կամ պակաս հետաքրքիր, բայց յաճախ՝ գորշ, ան - դէմ, «լրագրային» միապաղաղ լեզուով գրուած:

Նման տեղեկատուական նոթերն ու յօդ - ուածները իրենց բնոյթով, իրրեւ կա - նոն, անկապ են եւ պատահական, այս - տեղ գերիչխողը հիմնականին մէջ գովա - բանական – յորելենական ոճն է»: Ապա, չարունակելով իր եզրայանգումները՝ յօդուածագիրը կը նչէ հետաքրքրական օրինակներ որոնք ցայտուն ապացոյցը կուտան «սպասարկու» քննադատութեան: «Եթէ չարքային արուեստագէտներու մա - սին կը գրեն հանդիսաս – բարեացակամ ոճով, – կ'ըսէ յօդուածագիրը, — (բայց, ի հարկէ, առանց որեւէ քննադատական դիտողութեան), ապա չատ թէ քիչ աչ - քի ընկող մենաբանողներն արդէն կ'ար - ժանանան միայն ու միայն հիացական ներբողներու: Յաճախ կարելի է մեր մամուլին մէջ յօդուածներ տեսնել այս - պիսի խորագրերով՝ «ճշմարիտ վերածնո - ւկան պարիթօն» (որ կը յարմարէր ձայնի ընոյթով ու տաղանդով, ըսենք, Տիտա Ռուֆոյին հաւասար երգչի), «Զարմա - նալի, յուշիչ պահեր»՝ յօդուած երի - տասարդ թենորի մասին կամ երիտասարդ երգչուհիի համերգի մասին՝ «Ցուզում եւ ներշնչանք»:

Ընդհանրապէս պէտք է ըսել, «տա - զանդ», «վարպետութիւն», «ներշնչանք» բառերը իւրատեսակ գնայուն տարրեներ դարձեր են, որոնք կ'օգտագործուին ա - նանց չափի ու թաքսի, յաճախ վերագ - րուելով չատ սովորական, ոչ մէկ բա - նով աչքի ընկող իրողութիւններու»...:

Գէօղակեան անդրադառնալով 1965 – 1968 տարիներու երաժշտական քննադա - տութեան անյաջող վիճակին՝ կը մատ - նանչէ հիմնական պատճառը դրելով. «Կը կարծեմ՝ մեր քննադատութեան՝ տխուր վիճակի հիմնական պատճառը ոչ ճիշդ վերաբերումն է բուն քննադատութեան նկատմամբ, անոր դժնաւոր դերի եւ նը - շանակութեան սխալ ըմբռնումը: Կա - մայ թէ ակամայ, հրապարակաւ թէ լը - ռելեայն, քննադատութեան հիմնական դերը նկատուած է «սպասարկումը» եւ այդպէս ալ հաստատուած է գործնականին մէջ: «Սպասարկում» ոչ թէ երաշտական արուեստին ընդհանրապէս այլ յատուկ երաժշտագէտներու, մեկնաբանողներու երաժշտական բազմակերպութիւններու եւ խումբերու: Եւ ահա կարգ մը կատա - րողներու և երաժշտագէտներու համար դրուած օրէնք դարձաւ ամէն գնով եւ անպայման հանրել այն բանին, որ մա - մուլը արձագանգէ իրենց իւրաքանչիւր ելոյթին եւ ստեղծագործութեան: Ա - նոնցմէ աւելի «ակտիւները» իրենք «կը կազմակերպէին» նման «արձագանգները» եւ այժմ ալ «կը կազմակերպեն»:

Ցօդուածագիրը բնութագրելով խախ - ման քննադատի նկարագիրը կը գրէ՝ «խո - կական քննադատը կը ծնի այն ատեն, երբ «ինքզինք վտանգելով՝ սեփական դատողութիւններ ունենալու ձգտում մը կը զգայ իր մէջ, եւ ոչ միայն ունենալու, այլեւ այդ դատողութիւնները պաշտպա - նելու, անոնց համար պայքարելու ձըգ - տում: Եւ այդ կը պահանջէ արիութիւն, համարձակութիւն:

«Ահա պատճառ մըն ալ, թէ ինչու այդ - քան քիչ են խոկական քննադատները: Բայց եթէ կ'ուզենք որ այդպիսիները ըր - լան, պէտք է պաշտպանենք անոնց այդ ձգտումը, համապատասխան մթնոլորտ ստեղծելով»:

Երաժշտական քննադատութեան այ - սօրուան ներկայացուցած տխուր պատ - կերի մասնակիցն եղաք, յօդուածա - գիրը կ'անդրադառնայ նաեւ բացատ - րար դրոյթիւն ունեցող կարգ մը քննա - դատներու, որոնք իրենց ճիշդ, վճռակ եւ արդար դիտողութիւններով նպատակ են հայ երաժշտութեան զարգացման: Այդ կարգին յիշած է անուններ՝ Մարիկա Բերկօ, Մարգարիտա Տէր Սիմոնեան, Ա - նահիտ Գրիգորեան, Կարինէ Խուդաբաշ - եան, Մարգարիտա Ռուխկեան, Գ. Տիգ - րանեան, որոնք հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւններուն մասին իրենց գրած խոր վերլուծումներով, առողջ ու արդար քննադատութիւններով մեծ չա - հագրգռութիւն ստեղծած են ընթերցող հասարակութեան մէջ:

Գ. Գէօղակեան մտանաւոր գնահա - տանքով կը յիշէ անունը երաժշտագէտ Եղբայր Ցովհաննիսեանի իրրեւ սուր ու լրջամիտ քննադատ, որուն վերկեր «Պրավդա»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածը կարեւոր հարցեր կ'առաջադրէր՝ ազգա - յին երաժշտական արուեստի յեռպայ ճակատագրին վերաբերեալ:

Այնուհետեւ, յօդուածագիրը կը խօսի վերջին տարիներու մեր երաժշտական քննադատութեան ասպարէզին մէջ եղած կարգ մը տեղաշարժերուն մասին, յի - շեցնով հանրապետութեան թերթերու եւ հանդէսներու վերաբերումին մէջ կա - տարուած փոփոխութիւնը: «Շատ չէ ան - ցած այն ժամանակներէն, — կը գրէ յօդուածագիրը, — երբ մենք սրտի ցաւով ու վրդովմունքով կը խօսէինք համագ - րութիւններուն մէջ հեղինակներու նկատ - մամբ անյարգալից վերաբերումին մասին, այն մասին, թէ ինչպէս երբեմն առանց հեղինակը տեղեակ պահելու, կը կրճա - տեն նիւթը, կը հարթեն սուր անկիւն - ները, ոճն ու լեզուն կը զարձնեն գորշ եւ «ընդհանուր – լրագրային»: Այժմ պէտք է ըսել որ աւելի հոգատար ու խը - նամքով կը վերաբերին հեղինակի ստեղ - ծագործութեան նախաբարն էր Հա - մլետին: Փորթուգալ փաշա հնարաւոր դարձուց որ Իսաեան եղբայրները կարե - նան գանձել Համլետի անձնական գանձէն իրենց ունեցած պահանջը, եւ անկէ յա - ջին արամադրեն իրենց հիմնած վարժա - րանին: Փորթուգալ փաշա տեսակ մը եղեանց եղաւ՝ որ Սանասարեանը մղեր էր իր մեծ բարեբարութիւնն ընելու:

Փակելու առթիւ այս ուրուագիծը Իս - եանի մէջ անցուցած երեք տարիներուս մասին՝ թող թոյլ տրուի ինձ երախտա - գիտութեան վերջին տուրքը մը տալ նուի - րական այն յարկին ուր օրօրուեցաւ ալ - խատութիւնս եւ ուրախ մանկութիւնս եւ խոնա - հիլ յիշատակին առջեւ բարի այն հոգե - ներուն որոնք իմ առաջին դաստիարակ - ներս եղան, եւ ինծի բացին խորհրդաւոր այն ճամբան որ կեդրոնականէն անցաւ մինչեւ Անձնական Գանձուն:

Պուէնոս Այրես
1969 Օգոստոս 14

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԵՐ ԻՐ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՆՏՌԱՓ ԱՏԵՆ

ԷՍԱԵԱՆԻ ԻՄ ԵՐԵՔ ՏԱՐԻՍ

17

Մկրտիչ Էսաեանը ճանչցայ աւելի յե - տոյ Էսաեան Սանուց Միութիւնը վարած օրերուս, երբ ինձ վիճակեցաւ հաղորդել իրեն՝ իր անուանումը իբր պատուոյ ան - դամ մեր Միութեան: Ինձ վիճակեցաւ նոյնպէս հրաւիրել զայն հայ տառերու դիւտին դարագարձին առթիւ մեր սար - քած մեծ ցերեկոյթին Փըթի–Շանի ձմեռ - նային Թատրոնին մէջ 1913 Հոկտեմբեր 13ին եւ օթեակին մէջ իր մօտ էի, երբ աչքերը արցունքով լեցած կախարդանքին տակ Ով մեծասքանչ դու լեզու խմբեր - գին՝ զոր Կոմիտաս բեմին վրայ կը վա - րէր՝ ինքնաբեր նուիրատուութիւն մը կ'ընէր «Գուսան» երգչախումբին:

Բայց ես աւելի լրիւ պիտի ճանչնայի զայն՝ երբ առիթը տրուէր ինձ եւ մեր նորագոյն պատմութեան անծանօթ է - ջերը թղթատելու, եւ վերահաստ ըլլա - լու այն թանկագին աջակցութեան զոր ան տուեր էր Արիմեանին ու Վարժապետ - եանին, ինչպէս եւ այն բացառիկ դերին, զոր ունեցեր էր Աբիկ Ունճեանի հետ, իրականացնելու համար Ներսէս պատ - րիարքի մէկ ուրիշ երազը, որ կեդրոնա - կան վարժարանի հիմնարկութիւնն էր: Մկրտիչ Էսաեան հիմնադիրներէն մին հանդիսացաւ արդարեւ կեդրոնականին, եւ անոր խնամակալութիւնը վարեց ամ - բողջ տասը տարի: Իր աղդին մատուցած այս ծառայութեանց մէջ, Մկրտիչ Էսա - եան սովորական բարերարէ մը աւելի եղաւ:

18

Դուք որ հիմա Էսաեանի 75 տարինե - րուն հետ մէկտեղ կ'ոգեկոչէք զոյգ ա - նունները որոնք զպրոցին բարերարները եղան՝ չմոռնաք ողորմիա մը ըսել նաեւ այն մեծ Հայուն համար որ մուքին մէջ մնացած իսկական բարերարն էր եղեր անոր: Այդ մեծ Հայը Միքայէլ փաչա Փորթուգալն էր: Իր կենդանութեան ոչ ոք չգիտցաւ ատ: Պէտք եղաւ որ ան իր աչքերը փակէ, որպէսզի աշխարհ գիտ - նայ նաեւ մեծ սիրտը որ կը բաբախէր անոր կուրծքին տակ, ոչ միայն Ալիշանի գիտութիւնն ու ոգին ծծած օրերուն, եւ յետոյ՝ հետազօտութեանց առարկայ ը - րած առեն եղիչէն, այլեւ երբ արդէն

18 եւ վերջ

ՄՈՍԿՎԱ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՕԴԱՆԱՎԱՅԻՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ՈՒՂԻՂ ԵՒ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ
ՕԴԱՆԱՎԱՅԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՒ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՍԻԱՅԻ
ՀԱՄԱՐ ԱՄԵՆԱՀԱՐՄԱՐ ԵՒ ՀԱՐՄԱՐԱՎՈՐ
ՕԴԱՆԱՎՈՎ ԵՒ ՕԴԱՓՈՂՈՎ
ՄԱՐՏԻՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ՄԱՐՏԱԿԱՆ
ՕԴԱՆԱՎՈՎ ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ
ՄԱՍԻՆ ՏԱԼԻՔ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ
ՈՒ ՊԱՏՎԱՍԽԱՆ ԱՄԵՆ ԿԱՐԳԻ
ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ
ՆԱԵՒ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՏԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ
ՀԱՍՑԷ ՄԸ ԿԱՄ ԳՐԵԼ
ՀԵՌԱԽՕՍԱՅԻ ՄԷՋ
ԿԱՄ ՆԱՄԱԿ ՈՒՂԱՐԿԵԼ
ՀԱՍՑԷԻ ՀԱՍՑԵ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՎԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՍԿՎԱ, ՍՈՒԱՆՑՈՎԻ ՓՈՂՈՑ, ԹԻՎ 3
ՀԵՌԱԽՕՍ 5-50-60, 5-50-61
ՀԱՍՑԵ ՄԸ ԿԱՄ ԳՐԵԼ
ՀԵՌԱԽՕՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՀԱՍՑԵԻ ՀԱՍՑԵ

ՈՂՋՈՒՆ

Թ.

Ինչ որ ատոր չափ չեմ ձգտած ես երբեք, չափ մը կայ որ ինձ կը թուի թէ ամենափոքր ցանկութիւնն էր իմ կեանքիս մէջ, ու որ ինձ կը թուի թէ ամենամեծ երջանկութիւնն էր ինձ համար։ Ես միշտ ուզած եմ ապրիլ հանդարտ, ինքզինքս ապահով զգալ, ու ինչ որ ալ ըլլայ, ինչ որ ալ պատահի, ինչ որ ալ ըլլայ ինձ համար, ես միշտ ուզած եմ ապրիլ ինչպէս որ ապրեցան ծնողքս, ինչպէս որ ապրեցան իրենց ծնողքները, ինչպէս որ ապրեցան ամէն մարդ, որ ես ճանչցայ, որ ես սիրեցի, որ ես յարգեցի։ Ես միշտ ուզած եմ ապրիլ

Այրի Տիկին Ենովք Պործաքեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Պործաքեան, Տէր եւ Տիկին Մաքս Պործաքեան եւ զաւակները, Ժիրայր Պործաքեան, Պործաքեան եղ – բայրները իրենց ընտանիքներով եւ ըն – տանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ– հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԵՆՈՎՔ ՊՈՐԾԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոս· 4ին, 75 տարեկանին, յետ կարճատեւ հիւանդու – թեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Օգոս· 8, ժամը 16·30ին փա– րիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին 15 ռիւ Ժան–Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փո – խադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամ – բարանը:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երկուշաբթի (Մեռելոց) Օգոս· 18ին ժամը 11ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղե– ցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին ի յիշա – տակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ, իր կնոջ յիշա – տակին, Պ· Նաշալեան կը նուիրէ 500 Ֆր· Դպրոցասէրի, 500 Ֆր· կարմիր Խաչին, 200 Ֆր· Աղքատախնամին, 100 Ֆր· Կա– պոյտ Խաչին, 100 Ֆր· «Յառաջ»ի: (ստա– նալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Միհրան Եղիազարեանի *մահուան տա– րին Տրապիզոնի Հայրենակցական Մի– ութիւնը 50ական Ֆր· կը նուիրէ կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն, փոխան ծաղկե – պսակի:*

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՓԱՐԻԶ·— Էսաեան Սանուց Մխիթիւն 500 Ֆր·

×

ՓԱՐԻԶ·— Օր· Երանուհի Օհանեան 500 Ֆր·

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները իրենց ամենաջերմ մաղ – թանքներով 300 Ֆր· կը նուիրեն:

×

ՓԱՐԻԶ·— Գարագաշեան ընտանիք 200 Ֆր·

×

ՔԱՆՆ·— Տէր եւ Տիկին Հաճի Յով – սէփ Սահակեան 200 Ֆր·

×

ԼԻՈՆ·— Միասք Միրզէ 200 Ֆր· կը նուիրէ, «Յառաջ»ի չուքին եւ չունչին ներքեւ մեծցած ըլլալու կրկնապատիկ ուրախութեամբ:

×

ՓԱՐԻԶ·— Տոքթ· Փաթրիք Նազարեան 100 Ֆր· վասն չնորհաւորութեան եւ եր– կար, շատ երկար տարիներ մաղթանքնե– րով «Յառաջ»ի:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վարդան Մուրատեան 100 Ֆր· նուիրելով կը մաղթէ որ «Յա – ռաջ» հարիւրամեակին ալ արժանի ըլ – լայ···:

×

ԻՍԻ·— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սա – նոսեան 50 Ֆր·

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ· Մխիթեան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Թատերախումբը (Հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար) կը ներկայացնէ երկու քաքջալիր կատակերգութիւններ բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆԻ

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V — PARIS (8e)
Métros : George V et Alma-Marceau

Ժորժ Ֆէյդոյի

(LA PUCE A L'OREILLE)
ԿԱՍԿԱԾԸ ԿՆՈՋ ՄՏՔԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին
Շաբաթ Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(LES MENDIANTS RESPECTABLES)
երաժշտական կատակերգութիւն

Ուրբաթ Սեպտեմբեր 19, ժամը 20·45ին
Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ· եւ 30 Ֆ·

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝
U .G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻԻՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ· Մխիթեան կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճա– րած իրենց ազգային տուրքը, թող բա– րեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ· 1, ներկայանալով ե– կեղեցւոյ գրասենեակը:

Restaurant

LA CAPPADOCE

3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

annonce à son aimable clientèle qu'il restera ouvert pendant le mois d'AOUT avec un menu touristique.

A PARTIR DE SEPTEMBRE

il présente son nouveau décor au premier étage et souhaite bonnes vacances à ses clients.

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE

CARZOU

JUIN / OCTOBRE

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷՔԵԱՆ, Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՋԵԶԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործակցութեամբ

AÉROFLOT et INTOURIST

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն·—

2.800 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Սեպտեմբեր 5
Սեպտեմբեր 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Սեպտեմբեր 18
Հոկտեմբեր 2

2.500 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Հոկտեմբեր 3
Նոյեմբեր 7
Դեկտեմբեր 26

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 20
Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ·—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ եօթուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգիոց սենեակներ, Ա· կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
etJacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1975 – 1976

Ուսումնական տարուան արձանա– գրութիւնները բացուած են: Մնողք– ներ որոնք կը փափաքին իրենց աղ– ջիկները ուղարկել Ֆրանսական պետական ծրագրին հետ, տալ նաեւ հայերէն դասախարակութիւն, կրնան անվա– րան զանոնք յանձնել Հայ Վարժա– րանին:

Դիմել դպրոցի Տնէնութեան·—
DIRECTION TEBROTZASSERE
1, Bd. du Nord
93340 LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Ող – բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի– րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅՑԷՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փո– խութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԴՐԱՒՈՐ, փոխոխութենէն 4–5 օր առաջ, տալով Հին եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 Ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սա– կայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՑ համար, ուր թղթատարը չատ աւելի ան– կանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ գոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
9-10
SAMEDI
DIMANCHE
9-10 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար·	170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար·	200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·364

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.364

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՆ

(Մեր դաշնագրին 55ամեակին առթիւ)

— o —

1920ը պատմական թուական մը կազ – մեց հայկական տարեգրութեանց մէջ, պատմական՝ իր դրական եւ ժխտական կողմերով:

Ու երբ այսօր, 55 տարի վերջ, չեռա – պրձ ակնարկ մը կը նետենք մեր ժա – մանակակից պատմութեան այդ բախտո – րոշ թուականին վրայ, ցաւով կը հաս – տատինք, որ ժխտական դէպքերը չատ աւելի ծանր կը կշռեն քան դրականները:

1918ի Զինադադարը խանդավառութեան ալիքներ բարձրացուցեր էր Հայութեան երկու հատուածներու հոգիներուն մէջ: Մինչ սահմանին միւս կողմը, Արարատի հովանիին տակ կեանքի կոչուած անկախ Հայաստանը կը չարունակէր զարմանել իր ահաւոր վէրքերը, ապրին Մեծ Եղեռ – նէն հրաշքով փրկուած բեկորներ անա – պատներէն դէպի տուն կը վերադառնա – յին՝ վերաշինելու համար իրենց աւեր – ուած օճախները:

Մէկ կողմը ունէինք հայկական պետու – թիւն՝ ազգային բանակով, սեփական դը – րօշակով եւ ամէն բանով; միւս կող – մը՝ Հայկական Լեգէոն, որ դրաւած էր ցանկալի Կիլիկեան, երկը վերածելով ի – րականութեան: Պահ մը մոռցեր էինք Մեծ Եղեռնը:

1919ին ոգեւորութիւնը հասած էր իր բարձրագոյն աստիճանին: Դարաւոր ե – հիւը ծունկի եկած էր յաղթական զաշ – նակիցներուն առջեւ, որոնք դրաւած էին Օսմանեան կայսրութեան կէսէն աւելին: Յոյները յաղթական կը յառաջանային փոքր Ասիոյ մէջ: Պոլիսն ու Ատանան կը դառնային հայկական մշակոյթի վառա – րանները:

Սակայն Թշնամին մուխին մէջ կը դա – չէր: Կը կազմակերպուէր՝ օժանդակու – թեամբ այն հզօր պետութեանց, որոնց դէմ կը կռուէր երէկ: «Մ'իլլի» չարժումը կը սկսէր փորձանք դառնալ 1919ի աշունէն սկսեալ: 1920ի սկիզբը Մարաշ եւ Զէյ – թուն, յետոյ Ուրֆա, Այնթապ, հուսկ ու – րմէն Հաճըն հերոսական կռիւներով նոր էջեր կ'արձանագրէին հայկական մար – տիրոսագրութեան պատմագրքին մէջ:

Մինչ սահմանին այս կողմը 1920ին «լու – ծարք»ի կ'ենթարկուէր Հայկական Լե – գէոնը եւ Կիլիկեան «Հայկական Օջախ»ի վերածելու յոյսերը հեռուհեռ յօդս կը ցնդէին, յայնկոյս սահմանին Հայաստանի անկախութիւնը կը քանդուէր՝ հարաւի եւ հիւսիսի հարեւաններուն միացեալ ճըն – շումներով, դաշնակիցներու անզօր աչ – քերուն առջեւ:

1920ի միակ դրական երեւոյթն էր Սեւ – րի դաշնագրին առորագրութիւնը Օգոստ· 10ին: Այնոր պիտի յաջորդէր նախագահ Ուիլսընի իրաւաբարական վճիռը Հայաս – տանի սահմաններուն մասին, 22 Նոյեմ – բեր 1920ին:

Սեւրը հանդիսաւորապէս կը նուիրա – գործէր «Անկախեւ Միացեալ Հայաստա – ն»ը: Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակ – ներու հոգիները կը խայտային անդէ – նականին մէջ: Մեր ուրախութեան չափ ու սահման չկար: Մոռցեր էինք 1919ի «ծովէ ծով Հայաստան»ը, որուն չուրջ ա՛նքան աղմուկ յարուցեր էին ռամկա – վարները՝ Ահարոնեանը «դաւաճան» որա – կելու աստիճան:

Սեւրը՝ Ուիլսընեան սահմաններով՝ լի – ուլի կը գոհացնէր մեր ազգային – քաղա – քական բաղձանքներն ու պահանջները:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՋԱՅԻՐԻ ՄԷՋ

ԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ժխտքար ա՛նթիէն, կինը եւ զաւակնե – րէն երեքը, չատ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացան նախկին պելժիական Քոն – կոյի, այժմ՝ Զայիր մայրաքաղաքը՝ Քին – շաշա: Աւելի քան 100 հազար հոգի «Ժխ – քար» պոռալով դիմաւորած են Ֆրան – սայի նախագահը: Ժխքար իր առաջին իսկ ելոյթին մէջ, խօսք ուղղելով Մոպու – թուի ըսած է «Քաղաքացի հիմնադիր–նա – խագահ յեղափոխութեան ժողովրդական չարժումին, Զայիրի նախագահ, Զայի – րուհիներ եւ Զայիրցիներ, եկած եմ ձեզի բերելու Ֆրանսայի ողջոյնը եւ բարեկա – մութիւնը: Ձեր միջոցաւ ողջոյնս ուղ – ղուած է ամբողջ Ափրիկէի, որովհետեւ անոր սրտին վրայ կը գտնուիք»:

Ժխքարի համար կարեւոր է որ Ֆը – րանսայի կողմէ օժանդակութեան առա – ջարկներու հարց չըլլայ այլ՝ համա – խոհութեան:

Ժամանուան օրուան (Հինգշաբթի) Փոլքլորէն եաք, Ուրբաթ նաւային պը – տոյտ մը ընթացքին է որ երկու նա – խագահները պիտի խօսէին: Մոպուճու որ երբեք չի բաժնուիր իր զաւազանէն (հե – ղինակութեան խորհրդանիշ) եւ ընճառու – ծէ մորթէ իր գդակէն (ուժի խորհրդա – նիշ), համոզուած է այլեւս թէ չնորհիւ իրեն Զայիրի ղեկավարը լուրջի կ'առնուի ինչ որ պարագան չէր ասկէ 10 տարի ա – ռաջ, Զոմպէի եւ Քազավուպուի օրով:

Անիկա արդար գինն էր ոչ միայն մեր պաշտելի մարտիրոսներու արեան, այլև բոլոր ճակատներու վրայ դաշնակիցներու կոդքին կռուող մեր բիւրաւոր զինուո – ղներու եւ կամաւորներու անդին զոհողու – թեանց:

1878ին Պերլինի մէջ Ներսէս Հայրիկ «Թուղթէ չերեփ»ով ներկայացեր էր հըզ – կայ կաթսային առջեւ եւ չէր կրցած բա – ժին ստանալ հերհսայէն:

1920 Օգոստոսին Աւետիս Ահարոնեան ճակատագիր կը ներկայանար յաղթա – կան պետութեանց արհսպագոսին առջեւ, հաւասարազօր իրաւունքներով, ու կը ստանար Հայութեան արդար բաժինը:

Սեւրը պաշտօնապէս կը սրբագործէր հայ բազմաչարչար ազգի անկորնչելի ի – րաւունքներու, — սեփական անկախ հայ – րենիք, յայսկոյս եւ յայնկոյս սահմանի իր պատմական հողերու միացումով:

Երբ Ուիլսըն կը գծէր Հայաստանի սահ – մանները, Հայութիւնը արդէն իսկ ար – մատախիլ էր եղած Թրքահայաստանէն: Սակայն ատիկա պատճառ մը չէր կազմած ճանչնալու Հայոց իրաւունքները վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի որոշ մասերուն վրայ:

Թուրքերու բռնապրաւած այդ հողերը պատմականօրէն եւ արդարօրէն կը պատ – կանին Հայերուն, նուիրագործուած աշ – խարհի ճակատագիրը տնօրինող մեծ պե – տութեանց եւ Օսմանեան կառավարու – թեան պաշտօնական ներկայացուցիչներու ստորագրութեամբ, 10 Օգոստոս 1920ին:

Անժամանցելի է Սեւրի դաշնագիրը, մբիջազգային այդ մուրհակը, որ ուշ կամ կանուխ, բայց անպայման պէտք է վը – ճարուի:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐ "ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

6 ՕԳՈՍՏՈՍ· 1975· ՓԱՐԻԶ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աւարտեցաւ 50րդ տարին մեր մեծա – ւուն ընկերոջ՝ Շաւարշ Միսաքեանի հիմ – նած օրաթերթ՝ *ՅԱՌԱՋի*:

Ֆրանսահայ գաղութի պատմութեան մէջ, որպէս Հայկական եւ Դաշնակցու – թեան ներկայութիւն, մեծ եղաւ դերը *ՅԱՌԱՋի*: Մանաւանդ՝ համակ Հայու – թիւն եւ համակ Հ· Յ· Դաշնակցութեան գաղափարական հորիզոնի ընդարձակում հանդիսացաւ ընկ· Շաւարշ Միսաքեանի ներշնչող խօսքը ափիւռքի դժուար պայ – մաններուն մէջ:

Վերապրող սերունդին հազուագիւտ ու – սուցիչներէն մին եղաւ Ընկ· Շաւարշ Մի – սաքեան, իսկ իր թերթը՝ ուսումնարան:

Յանուն մեր բոլոր ընկերներուն եւ մար – միններուն, հաւատարիմ կը մնանք երէց – ներէն ժառանգուած իտէալին:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

Հ· Յ· Դ· ԱՐԵՒՄՏ· ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ· ԿՈՄԻՏԷ

×

«ՅԱՌԱՋ»ԻԴ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ·— Ցիսուն տարիներ fա – լեցիր անխոով մրրիկներուն ընդմէջէն, յոյսի ու լոյսի մայրենիէի հանգանակով, եւ պատգամեցիր գորովագին տարա –՛ փիւռ Հայութեան, յառա՛ջ··· մի՛շտ յա – ռաջ···

— Իսկ մենք կը գոչենք «Պատիւս Արժանաւորաց»

Հ· Յ· Դ· «Ս· ՄԻՆԱՍԵԱՆ»
ԵՆԹԿՈՄ·

Քանի մը տողով

ՊՐԱՒԴԱ Խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը չատ խիստ յօդուած մը հրատարակած է, ուր խմբագրապետը չի վարանիր չեչտելու թէ «փոխանակ փորձելու իշխանութիւնը ձեռք առնել քաղքենի ընտրութիւններու միջոցաւ, համայնավարները պէտք է պայքարին որպէսզի կրնան եւ ոչ վեր – ջին նպատակ պրոլետարիատի մենատի – րութեան հաստատման համար»: Ասիկա յստակ է եւ հաւանաբար կը վերաբերի Փորթուկալի ուր համայնավարները ձայ – ներու միայն 18 առ հարիւրը ստացած են բայց կ'ուզեն իրենք պիրենք պարտադրել ինչ որ համայնավար ըմբռնումն է ժո – ղովրդավարութեան: Պրաւդա կ'ըսէ նաեւ թէ համայնավարները պէտք չէ պիջումներ ընեն եւ պարագլուխի իրենց դիրքէն հրա – ժարին միացեալ ճակատներու համար, ու վերջապէս հարկ է չմոռնալ համայնա – վար դասական տեսակէտը՝ «մեծամաս – նութիւնը չի չափուիր թիւով ինչպէս կ'ըսեն քաղքենիները այլ միայն քաղա – քական լեզուով»:

ՖԻՆԻՍԹԷՌԻ նահանգին մէջ (Պրը – թաները) վառօդարան մը պայթած է: 4 մեռեալ, 36 վիրաւոր եւ չորս ալ անհե – տացած կայ: Արկածին հետեւանքով 3 քիլոմեթր շրջագծի մը վրայ աւերները մեծ են: Արկածը կասկած չի վերցներ թէեւ ահաբեկչական խմբակ մը, որ պա – տասխանատուութիւնը պահանջած է Մէ – սի եղեռնափորձին, ասոր ալ տէր կ'ըլ – լայ եւ ուրիշներու ալ սպառնալիքը կ'ընէ, չեչտելով թէ նպատակն է խզում մը ստեղ – ծել իշխանութեանց եւ ժողովուրդին մի – ջեւ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾՈՒ

ՄԱՆՈՒԷԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ՝ ԱՒՈՑԵԱՆ

Լենինկրատի մէջ տեղի ունեցած ամառ – նային Ճրդ Սպարտիական մրցումներուն մասնակցած է նաեւ Երեւանցի պատանի Մանուէլ Գրիգորեան, որ օղակներու վար – ժութեան մէջ ցոյց տալով բարձրագոյն արդիւնքը՝ հանդիսացած է ախոյեան: Նոյն վարժութեան մէջ երկրորդ մրցա – նակը ստացած է երեւանցի Ռուբէն Մի – քայէլեան:

×

ԹԻՖՇԻԲԱՇԻՒԻ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Մոսկուայի «Խորհրդային նկարիչ» հը – րատարակչութիւնը լոյս ընծայած է «Թիֆլիսեան պարիսպներու մօտ» գիր – քը որ կը պատմէ Ուրարտական պետու – թեան տնտեսական կեդրոնի՝ Թէյչէբայ – նիի պեղումներու մասին:

Հայկական լեռնաշխարհի այդ հին քա – ղաքակրթութիւնը հիմնուած է մեր թուա – դրութենէն առաջ 9րդ դարուն եւ տեւած է 3դար: Ուրարտուի թագաւորութիւնը կամ ուրիշ ձեւով՝ Բիայնի – Նայիրին ե – ղած է հզօր պետութիւն մը եւ մրցած է Ասորեստանի հետ: Ռեբեկա Ռուբին – չեէյնի այս գիրքը նուիրուած է Նայիր – եան հռչակաւոր քաղաքներէն Թէյչէբ – այնիի պատմութեան, զոր տասնամեակ – ներու պեղումներու չնորհիւ աշխարհին ծանօթացուց ակադ· Բորիս Պիոտրովսկի:

Գիրքը առանձին գլուխներով կը պատմէ կարմիր բլուրի պեղումներու, անոր ա – ռեղծուածներու լուծման, Բիայնի երկրի տնտեսութեան, արուեստի եւ բերդի կոր – ծանման մանրամասնութիւնները, որոնք բացայայտուած են Պիոտրովսկիի ղեկա – վարած արշաւախումբի տասնամեակներու աշխատանքով: Գիրքին մէջ զետեղուած են 8 – 7 րդ դարերու զէնքի ու ռազմական հանդերձանքի, պաշտամունքի առարկա – ներու, տնային գործածութեան իրերու, արձանիկներու եւ օրմնանկարներու լու – սանկարներուն վերապատութիւններ:

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ, ԼԵԶՎԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ

10 - 14 ՀՈՒԼԻՍԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ, ԼԵԶՎԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

[ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒԳԱՐԱՆԻ, ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ, ԼԵԶՎԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՊԱՏՄԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ, ԼԵԶՎԻ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՄԲ]

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՒԳԱՐԱՆ»

(ՄՈՍԿՎԱ)

— o —

Ֆրանսիայի 1817 - 1818 թվականների ֆինանսական ճգնաժամի պատճառների մասին Ն. Ֆրանկի «Ուրարտեան նայրագիրը եւ ռեվիզիոնիզմը» (1938) յոդուածում կարդում ենք. «Ֆրանսիայի ֆինանսական տնտեսութեան վերականգնման համար Լուի Ֆիլիպի կառավարութեան ձեռնարկած միջոցառումները, որոնք ուղղուած էին ֆրանկի կայունացման եւ ոսկու ստանդարտի վերականգնման, ինչպէս նաեւ ֆրանսիական արդիւնաբերութեան զարգացման, ամենեւին չեն նշանակում, որ Ֆրանսիան ազատուեց ֆինանսական ճգնաժամերից։ Ընդհակառակը, ֆրանսիական կապիտալիզմի զարգացման ներկայ փուլում ճգնաժամերը դարձան աւելի խորը եւ աւելի տեւական։ Ֆրանսիական կապիտալիզմի զարգացման ներկայ փուլում ճգնաժամերի խորութեան եւ տեւականութեան պատճառները պէտք է փնտրել ֆրանսիական կապիտալիզմի զարգացման յատկանիշների մէջ

ՊՐԿԱՏ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ-ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ

ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀՈՎՀ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

—o—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. մկըր– տիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի ԽԱՉՈՒՄ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին. Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 18 Օգոստոս, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մա– տուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պա – տարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխման Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ, Իսի լէ Մուլինոյի Ս Մար– իամ Աստուածածին նորակառոյց եկեղե– ցւոյ մէջ – 6 աւընիւ Պուրկէն — առաւօ– եան ժամը 10ին պատարագ կը մատուց – ուի:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ուրբաթ 15 Օգոստոս
ՍԻՆ ԼՈՒ ԿԻՐԱԿԻ 17 Օգոստոս

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող – օրհնէք, կը պատարագէ Շահան խաչա– կիր քհնյ· Տէտէեան:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Օգոստոս 17 կիրակի առաւօտ Աստուա– ծածնայ ծոնին առթիւ տեղի պիտի ունե– նայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող– օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շըր– ջակայից հայ ժողովուրդը: Այս առթիւ կը խնդրուի բարեպաշտ աղջիկներէն որ չմոռնան բերել իրենց մասնակցութիւ– նը եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լասիօթայի Ս. կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լըտրիւ Ռոլէն, վերափոխման տօն կը կատարուի 15 Օգոստոսին Ուրբաթ օր, Մատուռին երկրորդ տարեդարձին առի– թով, պատարագը կը մատուցանէ եւ քա– րոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապե – տական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ցետ Ս. Պատարագի կը կատարուի հո– գեհանգիստ եւ աւանդական խաղողօրհ – նէք:

Ժամը 13ին ի պատիւ Պատուիրակ Սրբա– զան հօր եւ իր չքախումբին տեղի կ'ու– նենայ ճաշ Լասիօթայի Սէն Ժան թաղի ծովահայաց ՔԻՆԿ Հայկական ճաշարա– նին մէջ: Ճաշի մասնակցութիւն 50 Ֆր· արձանագրուիլ նախապէս Լասիօթայի հո– գաբարձութեան եւ Մայր Եկեղեցւոյ քար– տուղարութեան մօտ, եւ նոյն օրը տեղ– ւոյն վրայ:

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ վերա– փոխման տօնը կը կատարուի 17 Օգոստ· Կիրակի օր: Կը կատարուի եպիսկո – պոսական հանդիսաւոր Պատարագ եւ քա– րոզ, ապա խաղաղօրհնէք: Սկիզբ ժամեր– գութեան 8 Ս·պատարագ 9·45, քարոզ 11ին խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 11– 50ին:

ՏԷՕԻՆ

Տէօինի եկեղեցւոյ անուանակոչութեան Սուրբ Աստուածածնայ տօնը, 17 Օգոստոս Կիրակի առաւօտ: Կը կատարուի մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ

15 Օգոստոս Ուրբաթ հոգեհանգստեան արարողութիւն կէսօրէն առաջ ժամը 10ին իւիշատակ Բ. Պատերազմի ամբակոծու– թեանց զոհ Վալանսի Հայերուն հոգւոյն:

Իսկ Աստուածածնայ տօնի առթիւ Վա– լանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը: Վերա– փոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խա– ղողօրհնութիւն, 17 Օգոստոս Կիրակի:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ.— Վասպուրականի Հայրե – նակցական Միութեան Կեդրոնական վար– չութիւնս «Ծառաջ»ի Օգոստ· 1ի թիւէն ցաւով իմացաւ որ, Ֆռանսայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է, տասնեակ տա– րիներով Միութեանս վարչութեան գոր– ծօն անդամներէն

ՏՈՔԹ· ԱՐՄԵՆԱԿ ՇԱՀՊԱԶԼԵԱՆ

կեդրոնական վարչութիւնս Տէօինի եւ Վի– էնի իր մասնաճիւղերով միասին ցաւակ– ցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Անդ – րանիկ Շահպազեանի եւ բոլոր ընտա – նեկան պարագաներուն:

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Մարսէյլի Նոր Սերունդը Օգոստ· 15ի առթիւ, այցելութիւն մը կազմակերպած է Նոր Սերունդի Բանակումը:

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE
SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT)
— Téléphone : 76-01-76

Արձանագրուիլ ամէն իրիկուն ժամը 18·30էն 20 Ս.Հարոնեան Ակումբը, 26 ռիւ տէ Փոնվալէսան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Օգոստ· 16, ամբողջ օրը Պելֆոնթէնի կապոյտ Խաչի կայանը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հեռաձայնի թիւն է·– (82) 33–05–61

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհա– տական թէ հաւաքական,

Մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 6 au 20 Septembre — du 25 Octobre au 8 Novembre
du 4 au 18 Octobre — du 20 Décembre au 3 Janvier

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos bróchures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE — Dicran Cazarian
61, rue Paradis — 13 Marseille — Tél. 54 07 51 et 93 36 19

Licence Voyages : A. 721.

APPEL URGENT

A nos compatriotes commerçants, artisans, industriels et même aux particuliers :

Notre association sollicitée par de nombreux demandeurs d'emplois, lance un appel pour faire face à cette situaton d'urgence.

Adressez vos offres, directement à notre siège social : A.A.A.S., 77 Rue Lafayette Paris (9e), Tél. : 878-02-99.

Notre service entièrement bénévole, vous mettra en contact avec les intéressés.

×

ԿՈՉ

Ազգայիններու եւ Առեւտրական Հաստատութեանց Տնօրէններու

Վերջերս, Աղքատախնամի գրասենեա– կը ունեցաւ, բազմաթիւ դիմումներ, զա– նազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայ– րենակիցներու կողմէ, դրամական աջակ– ցութիւն եւ օրապահիկներ ապահովող գրաղում մը հայթայթելու համար:

Սոյն գաղթողներէն ամանք կ'ապրին պանդոկներու մէջ սուղ գիներով:

Աղքատախնամի Օգնութեան Յանձնա – խումբը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցնե – րուն ու առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն, որ նկատի ունենան վե – րոյիշեալներու պարագան եւ տրամադրեն իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակ– ցութիւնը դիմելով Աղքատախնամի գրա– սենեակը վերոյիշեալ հասցէով:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր սրտագին շնորհակալիքը:

(ԿՆԻՔ)

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայ– նասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդում– ներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ· Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որ – բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի– րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե·ի սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
12
MARDI
12 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար·	170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար·	200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·365

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.365

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

—o—

Հելսինքիի խորհրդաժողովը եկաւ ան-դամ մը եւս ապացուցանելու, որ Թուրքիա կը շարունակէ իր «չանթաժ»ի քաղաքականութիւնը, առ ոչինչ դրելով բանական ամէն սկզբունք եւ քաղաքական պարկեշտութիւն։

Անցեալի դիւրին յաղթանակներէն քաջալերուած, Իսմէթի եւ Րիզա Նուրի ժամանակնորդները Հելսինքիի մէջ Յուլիս 31ին կրկնեցին նոյն յանձնապաստան եւ ամբարտաւան քաղաքականութիւնը, որ այնքան յաջողած էր Լօզանի, Սանճաքի եւ Կիպրոսի մէջ։

Կը յիշուի, որ Լօզանի հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ, մինչ կը քննուէր Հայկական Ազգային Օջախի խնդիրը եւ Փոքրամասնութեանց Ենթայանձնախումբի զեկուցաբեր Մոնթանեա կը սկսէր կարդալ այդ մասին իր պատրաստած տեղեկագիրը, Թուրք պատուիրակութիւնը, Տոքթ. Րիզա Նուրի գլխաւորութեամբ, ցուցարարական կերպով կը հեռանար ժողովասրահէն, առանց մտիկ ընելու նախագահ Լորա Ֆըրզընի խիստ ազդարարութիւնը։

Թուրքիոյ Ֆ. պատուիրակը իր յուշեցումն մէջ յոխորտանքով կը պատմէ, թէ ինչպէս ծիծաղելի դարձուցեր էր հզօր Անգլիոյ եւ Ամերիկայի եւ միւս դաշնակիցներու պատուիրակները, որոնք կ'ուզէին նուազագոյն հաւտուցում մը ընել Հայերուն, Թրքական հողի վրայ, Թուրք կառավարութեան գերիշխանութեան տակ՝ պատառ մը հող չնորհելով հայ բեկորներուն, իբրեւ համախմբման վայր։ Ո՛չ անկախութիւն, ոչ իսկ տեղական – վարչական ինքնավարութիւն։

Հելսինքիի մէջ, երբ Կիպրոսի նախագահ Մակարիոս արք· ձայն կ'առնէր պաշտպանելու համար իր բռնագրաւուած երկրի իրաւունքները, վարչապետ Սիւլեյման Տէմիրէլի գլխաւորութեամբ Թուրք պատուիրակութիւնը ցուցարարական կերպով կը հեռանար ժողովասրահէն, չեշտելու համար իր հակառակութիւնը Կիպրոսի վէճը արդար կարգադրութեան մը հասցնելու մասին։

Պարզապէս «չանթաժ»։

Օր մը առաջ, Յուլիս 30ին, Թուրք պատուիրակութիւնը լսած էր Եուննաստանի վարչապետ Քարամանլիսի ամբաստանագիրը Թրքական նոր բռնագրաւման դէմ։ Հիմա այն պահուն, երբ Ժընեւի մէջ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենային Կիպրոսի մասին։ Թուրքերը բացէ ի բաց բըռնաբաած էին այն սկզբունքները, որոնք հիմը կը կազմեն Հելսինքիի խորհրդաժողովին։ Քարամանլիս չեշտեց, որ անիմաստ է համաձայնագրեր ստորագրել Եւրոպալի խաղաղութեան մասին, երբ անդին անարդար կացութիւն մը կը շարունակէ տիրապետել Կիպրոսի մէջ, սպառնալով Միջերկրականեան զգայուն գօտիի խաղաղութեան։ Պատիժ պէտք է տրուի Թուրքիոյ, որպէսզի անոնց ղէմ, որոնք կը խախտեն Հելսինքիի մէջ ընդունուած ստորագրութիւնները։

Մակարիոս արք· մեղադրեց Թուրքիան, որ իբրեւ երաշխաւոր պետութիւններէն մէկը, փոխանակ պահպանելու Կիպրոսի անկախութիւնը, բռնաբարեց զայն։ Եւ այժմ կը յայտնէ թէ կը մերժէ Կիպրոսի համար գործադրել Եւրոպալի ապահովութեան մասին ընդունուած սկզբունքները։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՋՈՀԵՐ

—o—

Պարզ է որ յիսնամեայ մենատիրական վարչակարգէ մը ետք, դիւրին չէ մէկ օրէն միւսը վարժուիլ ազատութեան ու հաստատել ժողովրդավար կարգեր։ Այսպէս է որ Փորթուկալ չի յաջողիր կայուն եւ ազատախոհ կառավարութիւն մը գըտնել հանել, որ կարենայ, իբրեն հետ ուղենալով ժողովուրդը, վարել Փորթուկալի ներքին թէ արտաքին հարցերը։

Այսպէս առջի իրիկուն չատ ծանր մի-ջադէպեր պատահած են Պրակայի մէջ, ուր կաթոլիկները յարձակած են համայնավար կեդրոնատեղիներու վրայ, թալանի տալու համար։ Ներսը գտնուող չարքայինները կրակ բացած են եւ 2 մեռեալ, ու 12 վիրաւոր կայ։ Պէտք է ըսել որ Պրակայի արքեպիսկոպոսին, Տոն Ֆիրանսիսքօ Մարիա Տա Սիլվայի քարոզը քրիստոնէական եղբայրական սիրոյ հրաւէր մը չէր։ Արդարեւ եպիսկոպոսը, որ նաեւ երկրին առաջնորդն է ըսած էր ի

Խորհրդաժողովին մէջ չգտնուեցաւ մէկը, որ սանձ դնէր Թուրք պատուիրակութեան պաթուրբա պաշըպոզուխութեան։ Ոչ ոք մեղադրեց Տէմիրէլի եւ ընկերներուն անքաղաքավար ելոյթը։ Կարծես բոլորն ալ լռելեայն կ'արդարացնէին բիրտ ուժի գերակշռութիւնը իրաւունքի եւ արդարութեան դէմ։

Տէմիրէլ իր ճառին մէջ ի զուր փոր – *ձեց կասկածի տակ դնել Մակարիոս արք·ի հանգամանքը՝ իբրեւ ներկայացուցիչ Կիպրոսի Հանրապետութեան։ Իր տրամաբանութեամբ Թուրք փոքրամասնութեան ներկայացուցիչն ալ իրաւունք ունէր բազմելու արքեպիսկոպոսի կողքին...։*

Այդէն պարագայի ա՛չ Հելսինքիի պաշտօնական խորհրդաժողովը, ոչ ալ նըրբանցքներու մէջ տեղի ունեցած մանակի խօսակցութիւնները որեւէ լուծում բերին Կիպրոսի ցաւոտ հարցին։ Վիէննայի երկկողմանի բանակցութեանց մէջ Թուրքերը կը յաջողին պարտադրել իրենց տեսակէտները կղզիի հարաւակողմը ապրող Թուրքերուն։ Դէպի հիւսիս՝ Թրքական գօտին տեղափոխուելուն մասին, մինչ 180·000 յոյն գաղթականներ՝ բռնազբուրկ եւելի քան մէկ տարիէ ի վեր կը տուայտին վրաններու տակ, ամենավատ պայմաններու տակ՝ քաղաքակիրթ աշխարհի անզօր աչքերուն առջեւ։

Անդին՝ Անդարայի վարիչները կը շարունակեն իրենց «չանթաժ»ի քաղաքականութիւնը Ամերիկայի դէմ, ամուր փակած Ծորտի եւ Քիսինկէրի օձիքին, առաւելագոյն չահը ապահովելու համար իրենց երկրին։ Դժուար է սակայն լեցնել Թրքական դանայեան տակառը։

Ինչի՞ ծառայեց Հելսինքիի խորհրդաժողովը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՐԱՐԱՏ ԿՐԿԻՆ ՏԻՐԱՑԱԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻՆ

ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ 3Ա.ՂԹԵՑ ՉԱՐԻԱՅԻ 2-1

Մոսկուայի մէջ, Շաբաթ իրիկուն, Արարատի տղաքը փայլուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին Զարիայի դէմ եւ մէկի դէմ 2 կէտով չահեցան, անդամ մը եւս Փութպոլի Խորհրդային Բաժակը։

Բոլոր կէտերը նշանակուեցան առաջին կիսախաղին։ Այսպէս 8րդ վայրկեանին Զարիա նշանակեց իր առաջին եւ վերջին կօլը, իսկ Արարատի կօլերը նշանակուեցան 38րդ վայրկեանին (Անդրէասեան) եւ 43րդ վայրկեանին (Մարգարով)։

Երկրորդ կիսախաղը ոչ մէկ փոփոխութիւն բերաւ արդիւնքին վրայ, Իշտոյեան փոխարինուեցաւ Պետրոսեանի կողմէ, որ չատ դեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ։

Ընդհանուր ձեւով Արարատի տղոց հաւաքական խաղը չատ գնահատուած է։

Ինչպէս ծանօթ է այս յաղթանակը թոյլ կուտայ որ «Արարատ» կրկին մասնակցի եւրոպական մրցաշարքի խաղերուն, Սեպ· 17էն սկսեալ։

Վիճակահանութիւնը կատարուած ըլլալով արդէն, Խորհրդային բաժակակիրը ուրեմն՝ Արարատ պէտք է մրցի Կիպրոսի Ֆամակուսթայի խումբին դէմ։

Մոսկուայի մէջ այլոց·— «Կը մերժենք ընկերութիւն մը որ կը խորտակէ ճշմարտութիւնը, կը նպաստէ սուտին եւ մատնութեան եւ կը քայքայէ զրպարտութիւնը եւ անուանարկութիւնը։ Համայնավարութիւնը մեր կրօնքին թշնամին է։ Չենք կրնար հաւատալ անոնց պետերուն երբ կը յայտարարեն թէ կը յարգեն կրօնական համոզմունքները երբ իրենց բոլոր արարքները հակառակը կը փաստեն»։

Միւս կողմէ Լիզպոնի մէջ կացութիւնը փայլուն չէ։ Յեղափոխութեան Խորհուրդէն հեռացուած են չափաւոր սպաներ, որ Մելօ Անթունէսի խմբակը կը կոդմէին։ Դժգոհութիւն կը տիրէ երկրին մէջ։

Քաւի մը տողով

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հիւանդանոցի մը մէջ, սրտի տագնապէ մը մեռած է Խորհրդային ժամանակակից մեծագոյն երաժշտագէտներէն՝ Տիմիտրի Շոստակովիչ։ 69 տարեկան, երաժիշտը մեծ ձիրք ցոյց տուած է մանկութենէն իսկ եւ 20 տարեկանէն արդէն մեծ համբաւ կը վայելէր Խորհ· Միութեան մէջ ,ուր կ'ունկնդրուի իր «առաջին համանուագը»։ Շնորհիւ Պրիւնօ Վալթէրի, Թոսքանինիի եւ Սթոքովսկիի համբաւը կը տարածուի նաեւ արեւմուտք։ 1936ին սակայն իր կարգ մը գործերը խիստ ամբաստանագրի մը կ'արժանանան Պրաւդա–ի կողմէ եւ կ'ապրի անորոշ չրջան մը։ 948ին իր եօթներորդ համանուագը՝ Լենինգրադ մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէ եւ Սթալինի մահէն ետք 6 պաշտօնական մրցանակներ կը ստանայ, որոնց կարգին՝ Լենին մրցանակը։

ԺԻՄՔԱՐ յայտարարեց թէ Ֆրանսա այլեւս ղէնք պիտի չծախէ հարաւային Ափրիկէի։

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՓԷՆ ետք, աննախընթաց փոթորիկներ աւեր գործեցին Ֆրանսայի կարգ մը չրջաններու մէջ։ Էթըթա, ուր բնակարաններու 80 առ հարիւրը վնասուած են աղետեալ չրջան հռչակուեցաւ ինչպէս նաեւ Ֆեքան։

ԿԻՊՐՈՍԻ յոյն համայնքին պետը՝ Քլերիտէս յայտնեց թէ մահափորձ մը պատրաստուած էր Մակարիոսի դէմ, բայց կարելի եղած է կանխել։ Բեռնատար կառք մը պայթուցիկներով լեցուած ողը պիտի ելլէր Մակարիոսի կառքին անցած

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԱՆՔԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 4–5)

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐԸ

Սեւանայ լճի եւ Գեղամաւան գիւղի միջեւ գտնուող տարածութեան մը վրայ բացուած է մանկական առողջարան մը՝ ջրային հիւանդութեամբ տառապող մանուկներու համար։ Առողջարանը, որ ունի 200 հոգիի տարողութիւն մը, օժտուած է հանգիստի եւ բուժման ամէն յարմարութիւններով։

Ջերմուկի մէջ կը կառուցուի մանկական բուժարան մը՝ 150 մահճակալներով։ Առողջարաններ կառուցելու համար գանձան չրջաններու մէջ՝ 1975ի համար, առողջապահութեան նախարարութիւնը յատկացուցած է 10 միլիոն ռուբլի։

×

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ՊՏՈՒՂՆԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾՈՒՄԸ

Այս տարի կեռասի, բալի եւ ծիրանի բերքը առատ եղած է՝ խաղողագործութեան, գինեգործութեան եւ պտղաբուծութեան գիտահետազօտական հիմնարկութեան հողամասին վրայ փորձարկուող ծառերէն։ Գիւղատնտեսական գիտութիւններու թեկնածու Լմմա Գաբրիէլեան, 32 տարիներու ընթացքին, արտասահմանեան բազմաթիւ երկիրներէ բերել տուած ու Հայաստանի պայմաններուն մէջ փորձարկած է կեռասենիի 80 եւ բալենիի 40 տեսակներ։ Իր ամուսինը զբաղած է չոր մերձարեւադարձային մշակումներ (ձիթապտուղ, նուռ, նուշ), ինչպէս նաեւ դեղձենիի, ծիրանենիի նոր տեսակներ ստեղծելով։

ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ

— o —

Գաբրիէլ Սունդուկեան ծնած է 1825ին Թիֆլիս: Բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ վտքր տարիքէն կորնչնելով հայրը, մօր քաջալերանքով եւ հոգածութեամբ կը հետեւի ուսման եւ կրթութեան նախ Թիֆլիսի կիմնազիայի եւ ապա Փեթերսպուրկի համալսարանի մէջ ,որուն պատմական եւ լեզուագիտական ճիւղը աւարտելէ ետք՝ 25ամեայ երիտասարդը կը վերադառնայ Թիֆլիս եւ կը դառնայ պետական պաշտօնեայ, վարելով Թարգմանի պաշտօն կովկասեան փոխարքայի դրասենեակին մէջ: Սունդուկեան մինչեւ խոր ծերութիւն կը մնայ պետական ծառայութեան մէջ, ազատ ժամերուն նուիրուելով գրականութեան, մանաւանդ՝ թատերգութեան ոեւին: Ծանօթ էր ռուսերէն, վրացերէն, ֆրանսերէն, պարսկերէն, արաբերէն, թուրքերէն, իտալերէն եւ լատիներէն լեզուներուն:

Սունդուկեան թատերագրական ասպա – րէզ կ'իջնէ 38 տարեկանին, , երբ Ն. Փուղինեանի «Դալալ Ղազօ» կատակերգու – թեան ներկայացման ներշնչումին տակ կը գրէ իր «Փիչերուան Սապրը խեր է» թատերախաղը: Այնուհետեւ կը սկսի ստեղծագործական իր չքնաղը արագ թափով: Իրարու հետեւ կը գրէ Խաթաբալա (1866), Օսկան Պետրովիչ էն կինճումը (1866), Նոր Դիոգինէս (1869), Էլի մէկ զոհ (1870), Պէպօ (1871), Քանդուած օճախը (1871), Ամուսինները (1890), Սէր եւ Ագատութիւն (1909)եւ այլ կատակերգութիւնները, որոնք առօրեայ կեանքի զանազան երեւոյթներէն առնուած իրական պատկերներու ներկայացումով, տեղական վարք ու բարքի յոռի դիծերու մատնանշումով մեծապէս նպաստեցին մեր ժողովուրդին մէջ բարոյական արժէքներու պիտակցութեան արթնութեան: Անոր գործերուն մէջ ներկայացուած տիպարները Թիֆլիսցի են եւ կը պատկանին ժողովուրդի առեւտրական ունեւոր դասակարգին եւ աղքատ անլրաւուած ու տառապող խաւին: Ան մեծ վարպետութեամբ ստեղծած է Զիմզիմովի տիպարը որ կը խորհրդանշէ խաբեայ եւ կեղեքող դրամատէրերը, Պէպօյի տիպարը որ ներկայացուցիչն է աշխատաւոր դասակարգի, թէեւ անուս եւ անտաշ, բայց պատուախնդիր եւ հոգիով ազնիւ:

Կ'արժէ մաքերու մէջ թարմացնելու համար յիշել նիւթերը մեծ թատերագրի դէմ քանի մը կատակերգութիւններուն, որոնք մինչեւ այսօր ալ պահած են իրենց այժմէականութիւնը:

ԽԱԹԱԲԱԼԱ իրական կեանքէ առնուած կատակերգութիւն մըն է: Երիտասարդ Մասխեանը կ'ուզէ ամուսնանալ. ան սիրահարած է դեղեցիկ կնոջ մը (Նատալիա), որ կինն է ուրիշի մը (Իոայի), սակայն Մասխեանին ծանօթ չէ այս պարագան: Գործը գլուխ հանելու համար, Մասխեան կը դիմէ Իոայիի օգնութեան: Այս վերջինը, կարծելով որ Մասխեանի տեսած կինը Զամբախովի աղջիկն է, միջնորդուհիի մը (Նամփեր) միջոցով կը կազմակերպէ առաջին տեսակցութիւնը: Սակայն Մասխեան կը զայրանայ, երբ կը տեսնէ որ իրեն կը ցուցնեն ուրիշ տղեղ աղջիկ մը: Զամբախով, որ հարուստ եւ խաբեբայ մարդ մըն էր, կը ջանայ ամէն գնով իր տգեղ աղջիկը ամուսնացնել, նոյնիսկ պատրաստ է մեծ գումար մըն ալ բաժին տալու փեսացուին: Սակայն Մասխեան՝ զարդացած եւ լուսա – միտ երիտասարդը, չհյնար Զամբախովի ծուղակը, եւ հիասթափ կը փախչի այդ փորձանքէն: Ի վերջոյ Զամբախով կը դժբախտացնէ իր աղջիկը:

ՊԷՊՕ աղքատ ու երիտասարդ ձկնորս մը, որ վերջին ծայր պատուախնդիր է: Ունի քոյր մը՝ Կէկէլը, որ նշանուած է: Պէպոյի հայրը, մեռնելէն առաջ, հազար ռուբլիի մուրհակ մը թողած է իր հաւատարիմ բարեկամ Դիպոյին, որպէս կէկէլի ամուսնութեան օժիտ: Գիպօ կորսնցուցած է մուրհակը. պարտատէրը Աբուքին Զիմզիմով՝ առիթէն օգտուելով կ'ուրանայ իր պարտքը: Կէկէլին նշանածը կը լքէ նշանուքը: Պէպօ կը զայրանայ: Զիմզիմով՝ իրեն դէմ եղած նախատինքներուն համար, դատարանի միջոցով բանտարկել կուտայ Պէպօն: Բայց անակնկալօրէն մուրհակը կը գտնուի: Զիմզիմով կ'ուզէ սիրաշահիլ Պէպօն՝ նոյնիսկ կրկինը վճարելով, սակայն պատուախնդիր Պէպօն կ'ուզէ որ Զիմզիմով դատարանին առջեւ քաւէ իր մեղքը իրրեւ խաբեբայ ու զեղծարար:

ՔԱՆԴՈՒՄԱՆ ՕՃԱԽԸ դարձեալ առօրեայ իրական կեանքէ առնուած թատերախաղ մըն է: Օսկի Բաբի, միջակ վաճառական մըն է, որ հազիւ կ'ապրեցնէ իր ընտանիքը, մինչ իր կինը՝ Սալոմէ եւ աղջիկը՝ Նաուո, շռայլօրէն կը ծախսեն արդուարդի համար: Սալոմէ կ'ուզէ իր աղջիկը կնութեան տալ ոսոիկան Մարմարովին, որուն կը խոստացուի նաեւ 7000 ռուբլի դրամ, զոր կը մերժէ վճարել աղջկան հայրը, որովհետեւ պարտք ունի ուրիշ վաճառականի մը, որ նոյնպէս կ'ուզէ իր աղջիկը նոյն երիտասարդին տալ: Օսկիը նեղ կացութեան մատնելու եւ Մարմարովի ու Նաուոյի նշանուիլը խափանելու համար՝ վասիլ (պահանջատէրը) կը դիմէ դատի եւ կը պահանջէ իր դրամը: Այն պահուն երբ Օսկիի տան մէջ տեղի կ'ունենայ նշանուքի հանդէսը, Վասիլ կը հասնի ոսոիկաններով եւ դատական պաշտօնեաներով՝ դրաւելու տունը եւ դոյքերը: Այսպէս կը քանդուի պատուաւոր մարդուն օճախը, իսկ փեսացուն ալ կը հրաժարի աղջիկէն:

Գ. Սունդուկեան իր թատերախաղերով ոչ միայն ստեղծեց մեծ խանդավառութիւն մը թատերասէր հանրութեան մօտ, այլ եւ իր ստեղծած հերոսներով ճաղ – կեց ժամանակաշրջանի ընկերային կեանքին մէջ գոյութիւն ունեցող յոռի բարքերը, բարոյական խաթարումները, «Նոյթ»ի եաեւէն վազելով ընտանիքներ դժբախտացնող մոլութիւնները, ոուէի, կեղծիքի եւ դրամապաշտութեան հոգե – բանութիւնը, որոնք բոյն դրած էին հայ ընտանիքներու մէջ: Կատակերգութիւն – ներուն մէջ երբեք ծիծաղ խլելու հիմ – նական նպատակ չէ հետապնդած թատերագիրը, այլ ծիծաղին հետ Սունդուկեան տուած է նաեւ լացը եւ մարդոց տառապանքը: Ծիծաղի եւ լացի հակադրութեամբ ու խօսուն պատկերներով ան կը ջանայ բարձրացնել բարոյական ըմբռնում – ները մակարդակը մեր ժողովուրդին:

Թէեւ մեծ թատերագրին գործերը այսօր մատչելի չեն մեր ժողովուրդի լայն զանգուածներուն համար, իրենց լեզուին պատճառով (գրած է Թիֆլիսի բարբառով), այդուհանդերձ Գ. Սունդուկեան եղաւ արեւելահայ թատերգութեան մեծագոյն ու պայծառ դէմքերէն մէկը, որ իր գործերով նոր ուղղութիւն մը տուաւ արեւելահայ բեմին՝ իրապաշտութեան ուղղութիւնը: Պատմական աղբերդու – թիւնները այլեւս չէին հետաքրքրեր ժողովուրդը: Իրական կեանքն էր որ կը փնտռէր ան: Եւ այս կացութիւնը ըմ – բռնելով Սունդուկեան թատերագիրը տրաւաւ իր գործերուն ընդմէջէն իրական կեանքին չունչը:

Մոր ծերութեան մէջ, Գ. Սունդուկեան կը մեռնի 1912ին եւ թաղումը տեղի կ'ունենայ իր կատակին համաձայն, բացի մէկ յանձնարարութենէ.— փափաքած էր որ Պէպոյին համար արձան մը կանգնեցնեն Թիֆլիսի մէջ, ինչ որ չիրագործուեցաւ:

Գ. Սունդուկեան, բացի թատերախաղերէ, գրած է նաեւ արձակ էջեր եւ գրած է թարգմանութիւններ ֆրանսական եւ ռուսական դրականութենէ: Իր գործերը արժանացած են բազմաթիւ հրատարակութիւններու եւ ամենք ալ թարգմանուած են վրացերէնի եւ ռուսերէնի, իսկ Պէպօն թարգմանուած է նաեւ անգլերէնի, գերմաներէնի եւ աւրպեճաներէնի:

Այժմ Երեւանի դրականութեան աւուեսի է: Զարենց Թանգարանին մէջ կը պահուին Գաբրիէլ Սունդուկեանի հարուստ դիւանը, որ կը բովանդակէ հեղինակին գրական գործունէութեան վերաբերող բազմաթիւ փաստաթուղթեր, ստեղծագործութեան ինքնագրեր, նամակներ, անձնական բնոյթ ունեցող նիւթեր եւ այլն: Հոն կը գտնուին օտար եւ հայ գրողներէ ստացած 217 նամակ եւ հեղինակի գրած 1176 նամակներ:

Հետաքրքրական է «Պէպօ»ի ձեռագիրները եւ հրատարակութիւններու օրի – նակներուն մէջ տեսնել անոր ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Սունդուկեան՝ ֆրանսագէտ Սթաւլինի հետ, այն մտածումով որ իր սիրուած հերոսը օր մը կրնար բարձրանալ Փարիզի բեմահարթակը: Սակայն հեղինակին այդ փափաքը չիրականացաւ: Իր 1879 Մայիսին Թիֆլիս Տարկանին գրկած (Փարիզ)իր նամակին մէջ Սունդուկեան ներդութիւն կը խնդրէ որ չէ կրցած հանդիպիլ եւ կը յայտնէ թէ Տիմայի նամակ պիտի գրէ, որպէսզի ձեռագիրը յանձնէ իրեն (Տարկանին), որովհետեւ, ըստ Տիմայի նամակին, յոյս չկայ որ «Պէպօ»ն բեմադրուի Փարիզի մէջ:

Մեծ թատերագիրը եղած է ցարական բարձրաստիճան պաշտօնեայ հոգազործութեան ասպարէզէն ներս եւ բարեխիղճ կերպով կատարած իր պարտականութիւններուն երբեւ գնահատանք իրեն չնորհուած են վկայականներ ու չքանչաններ՝ ռուս ցարերու հրամաններով: կարգ մը լուսանկարներ կը վկային այն մտերմութեան մասին, որ Սունդուկեան ունեցած է Աքաչիձէի, Արեւելեանի Զարիֆեանի եւ ուրիշներու հետ:

Հետաքրքրական է 1898ին գրած իր մէկ նամակը, որուն մէջ Սունդուկեան կը գրէ, թէ իր թատերախաղերու դրական հերոսներու տիպարները ստեղծելուն, նպատակ առած է ինքզինք: «Խաթաբալա»ի Մասխեանցը, — կ'ըսէ այդ նամակին մէջ, — ես եմ, «Էլի մէկ զոհ»ի Միքայէլը՝ ես եմ, Պէպօն դարձեալ ես եմ հասարակ կինտոյի մշակի տակ: Այս վերջին հանդամանքը երեւան է նաեւ Պէպոյի յառաջաբանիչ: Շատ կծու արտայայտութիւններ կան ,որ Պէպօն ասում է Զիմզիմովին, հնարուած չեն, այլ ասել եմ ես, մինչեւ Պէպօն գրելը, իմ հակառակորդին, իրականում, վկաների ներկայութեամբ»:

Գ. Սունդուկեանի դիւանը՝ բազկացած տասը հազար թուղթերէ, կը պահուի ներկայիս Երեւանի Թանգարանը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԺԸ-ԺԹ ԴԱՐԵՐՈՒ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՎՐԱՅ

— o —

Հայ թատրոնը թէեւ ունի երկհազարամեայ պատմութիւն մը, սակայն իրրեւ տեւական չարժում մը հայ թատրոնի կեանքը կը սկսի ԺԸ դարու կէսերուն:

Արդարեւ, իբր առաջին հայ թատրոնական գործ կարելի է յիշատակել Թէպլինեան կրօնաւորներու նախաձեռնութեամբ, 1668ին Լէմպէրկի մէջ Հռիփսիմէ սուրբերդութեան բեմադրութիւնը հայ աշակերտներու կողմէ: Սակայն այս չարժումը պէտք է ըսել որ ազգային հանգամանք չունեցաւ: Մինչդեռ Միխիթարեան

հետ, այն մտածումով որ իր սիրուած հերոսը օր մը կրնար բարձրանալ Փարիզի բեմահարթակը: Սակայն հեղինակին այդ փափաքը չիրականացաւ: Իր 1879 Մայիսին Թիֆլիս Տարկանին ղրկած (Փարիզ)իր նամակին մէջ Սունդուկեան ներդութիւն կը խնդրէ որ չէ կրցած հանդիպիլ եւ կը յայտնէ թէ Տիմայի նամակ պիտի գրէ, որպէսզի ձեռագիրը յանձնէ իրեն (Տարկանին), որովհետեւ, ըստ Տիմայի նամակին, յոյս չկայ որ «Պէպօ»ն բեմադրուի Փարիզի մէջ:

Մեծ թատերագիրը եղած է ցարական բարձրաստիճան պաշտօնեայ հոգազործութեան ասպարէզէն ներս եւ բարեխիղճ կերպով կատարած իր պարտականութիւններուն երբեւ գնահատանք իրեն չնորհուած են վկայականներ ու չքանչաններ՝ ռուս ցարերու հրամաններով: կարգ մը լուսանկարներ կը վկային այն մտերմութեան մասին, որ Սունդուկեան ունեցած է Աքաչիձէի, Արեւելեանի Զարիֆեանի եւ ուրիշներու հետ:

Հետաքրքրական է 1898ին գրած իր մէկ նամակը, որուն մէջ Սունդուկեան կը գրէ, թէ իր թատերախաղերու դրական հերոսներու տիպարները ստեղծելուն, նպատակ առած է ինքզինք: «Խաթաբալա»ի Մասխեանցը, — կ'ըսէ այդ նամակին մէջ, — ես եմ, «Էլի մէկ զոհ»ի Միքայէլը՝ ես եմ, Պէպօն դարձեալ ես եմ հասարակ կինտոյի մշակի տակ: Այս վերջին հանդամանքը երեւան է նաեւ Պէպոյի յառաջաբանիչ: Շատ կծու արտայայտութիւններ կան ,որ Պէպօն ասում է Զիմզիմովին, հնարուած չեն, այլ ասել եմ ես, մինչեւ Պէպօն գրելը, իմ հակառակորդին, իրականում, վկաների ներկայութեամբ»:

Գ. Սունդուկեանի դիւանը՝ բազկացած տասը հազար թուղթերէ, կը պահուի ներկայիս Երեւանի Թանգարանը:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

ՎԻՊԱՊԱՇՏ ՈՋԻՐ ՄԸ

— Այդ չատ դիւրին է:

Վենետ անմիջապէս գործի անցաւ եւ փնտռեց որճերին յարմար վայր մը: Քաղաքի վարի թաղի փողոցներէն մէկուն մէջ, կար խարխուլ տուն մը, որ բաղկացած էր երեք յարկերէ: Գետնայարկը բաղկացած էր երկու սենեակէ եւ խոհանոցէ մը: Խոհանոցը ընդարձակ և մութ սրահ մըն էր, պատերը սեւցած, սալայատակը խոնաւ ու լպրծուն, հոն կը բնակէր ծեր ամոլ մը, աղքատ եւ ընչաքաղց: Առաջին յարկը վարձուած էր սպանացի աղքատ ու բազմանդամ ընտանիքի մը, իսկ ձեղնայարկը՝ Անն Պլնուա կոչուած պերճաղիճի մը կողմէ:

Մուքը կոխածին պէս, ո՛չ մէկ պատուուոր քաղաքացի կ'անցնէր այս տան առջեւէն, որովհետեւ անիկա նկատուած էր ապականութեան վայր մը:

Գետնայարկի բնակիչնեկրը կը կոչուէին Պանքալ: Առտու մը, Վենետ գարկաւ Պանքալներու դուռը: Այր ու կին նստած անկիւն մը կը նախաճաշէին հացով եւ թեթեւ ապուրով: Վենետ մարդը մէկ կողմ քաշեց եւ անոր պարզեց հարցը: Մարդը շատ չխանդավառուեցաւ. բայց երբ Վենետ գրպանէն հանեց հնչիւն ոսկիները, կնոջ աչքերը սկսան փայլիլ: Համաձայնութիւն գոյացաւ Պանքալները քանի մը յաւելեալ ոսկիի փոխարէն իրենց մանուկգութիւնը պիտի բերէին ոճիրին:

Այսքան ուժ բաւական չհամարելով, Վենետ դիմեց Քոլար կոչուած նախկին պինուորի մը, որ կը կենակցէր ձեղնայարկի պերճաղիճին հետ: Քոլար ուրախութեամբ ընդունեցաւ Վենետի առաջարկը: Ու վերջապէս Պուաքիէ կոչուած բեռնակիր մը որ պահակ պիտի կենար փողոցին մէջ եւ Միխոնիէ կոչուած մուրացկան մը, որուն խելքը տեղը չէր:

19 Մարտի դիշերը թակարդը պատրաստ էր: Դուրսը կը տիրէր խոնաւ մթութիւն մը: Մինչ դաւադիրները՝ փոխանակ լուռիւն պահելու, իրարու հետ կարդախօս կը փոխանակէին կամ սուլոցներ կ'արձակէին ,ինչպէս կ'ընեն դիչերապահները, դրացիներուն ուշադրութիւնը արթընցնելով:

Ժամը ճիշդ ութին, Փուալտէս կը յայտնուի փողոցին սկիզբը: Ժանեխոն զայն համոզած էր որ պարտքերը պիտի վճարէ այդ գիշեր, տան մը մէջ, որ կը գտնուէր այդ կողմերը: Այդ տունը հասնելու միակ ճամբան, այս չարագուշակ փողոցն էր:

Փուալտէս թեւին տակ ունի կաշիէ պատեակ մը, որուն մէջ կը յուսայ դնել գանձած գումարները: Բանէ մը չի կասկածիր:

Քանի մը քայլ եւս եւ պիտի հասնին Պանքալի տան առջեւ, երբ յանկարծ հինգ հոգի Փուալտէսի վրայ կը յարձակին, բերանը եւ ձեռքերը կապելով կը տանին ներս: Այս ընդհարումի ընթացքին ,ձեռքէն կ'իյնայ դաւազանը, բայց ոչ ոք կը մտածէ զայն առնել ու տանիլ ներս, յետագային անհետացնելու համար:

Փուալտէս կը հասկնայ որ ինկած է թակարդի մը մէջ, բայց չի կրնար դուշակել անոր ելքը: Ընդարձակ խոհանոցին մէջ հետեւեալ տեսարանը կը յայտնուի աչքին: Քաթրին Պանքալ լապտերը բռնած աղօտ լոյս մը կը սփռէ ազտոտ պատերուն վրայ: Ժանեխոն կանգնած է դէմը, իսկ քեռկալը՝ Վենետ, ձեռքը բռնած է թուղթերու տրցակ մը:: Միւս դերակատարները կանգնած են իր չուրջը:

Վենետ ձեռքի թուղթերը սեղանին վրայ դրաւ, եւ դառնալով Փուալտէսին պոռաց.

— Ստորագրէ՛, անմիջապէ՛ս...

Այդ թուղթերը ընկալագրեր էին, որոնք կը համապատասխանէին ժանեխոնի եւ Վենետի ստորագրած մուրհակներուն:

Փուալտէս աչք մը պտըտցուց իր չուրջինները վրայ, գտնելու համար կողմնակից մը: Հոն էին Պանքալ ամոլը՝ քոլար եւ անոր պերճաղիճ հոմանուհին: Բոլորն ալ սպառնական դէմքով:

Փուալտէս նստաւ աթոռին վրայ, խորհուրդ սեղանին առջեւ եւ դողդողալով ստորագրեց ընկալագրերը:

Հաշիւը փակուած կը կարծէր ,երբ քեռկալը Վենետ ,թուղթերը առնելէ ետք, Փուալտէսի աչքերուն մէջ նայելով ըսաւ.

— Հիմա պարտքերուն հաշիւը փակուած է. կը մնայ քու հաշիւդ...

Այս լսելով, Փուալտէս ցատկեց իր աթոռէն եւ մէկ ոստումով վազեց դէպի դուրսը: Բոլորը վրան նետուեցան: Փուալտէս ,ոչ ոքմէ ազատուելու համար, կրկին փախաւ իր զահիճներուն ձեռքէն, բայց ազատուիլը անկարելի էր: Ծունկի ինկաւ եւ աղաչեց որ խնայեն իր կեանքին: Բայց չար քրքիջներ պատասխանեցին իր պաղատանքներուն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒԵԱՆ

(Շար. 2)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

«Յառաջ»ի յիսնամեակին նուիրուած Օգոստ. 1ի թիւը հաճոյքով ու նաեւ խանդաղատանքով կարդացի:

Եւ ահա՛, «Յառաջ»ի հինգ տասնամեակները, իրենց կուռ անցեալով եւ մեր հրապարակագրական ասպարէզին ու մշակոյթին մատուցած անգնահատելի ծառայութեամբ:

«Աչքերնիդ լոյս» ուրեմն եւ սրտաքին չնորհաւորութիւններ:

... Ահա՛ ուրեմն՝ կը գտնուիք արդէն պատկառելի հանդրուանի մը վրայ, ուրկէ, կրնաք պարծանքով դիտել այսու հետեւ, ձեր առջեւ պարզուած դէպի ապագայ հորիզոնները, որոնք, ձեզի ներ չընչման աղբիւր ընելով, նոր ուժ ու կորով պիտի պարգեւեն ձեզի եւ ձեր յիսուն տարիներու հաշուեկշիռն ընելէ եռք միայն՝ նոր թափով ու վերանորոգուած եռանդով պիտի դիմագրաւէք յարալիկայ գալիք օրերուն համար վերապահուած նոր պանոր հանդրուանները:

Թողլով որ հեղինակաւոր գրիչներ, «Յառաջ»ի յիսուն տարիներու վաստակին վերաքաղն ընեն, ես պիտի գոհանամ այս քանի մը պարզ բառերով հիացումի եւ գնահատանքի բաժինս բերել, որ նամակի մը սահմանները չեն անցնիր: Արդէն, ի՞նչ հարկ, եւ ո՞ր խօսքն ու գրիչը պիտի կարենային պատկերացնել «Յառաջ»ի կէս դարու բերքն ու վաստակը. երբ նոյնինքն գործն իր արդիւնքովն է որ կը ցցուի մեր առջեւ իբրեւ պրատական, յիսուն տարիներու խոնջէն քով ճեռք ճգուած իր վիթխարի նուա ճումներով, որոնք, աւելի քան բառերը, լաւին կ'արդարացնեն հիացումի ու նաեւ երախտիքի մեր զգացումները:

Այս տեսակէտով նիւթերու ի՛նչ ան հատնում չտեմարան ապագայ պատմագրին համար:

1915ի վերապրող սերունդը չա՛տ ու շատ կը պարտի «Յառաջ»ի էջերուն, որոնց չնորհիւ է որ տարիներու ընթացքին կարդալով, սերտելով պաշար ամբարելով իր միտքն հերկեց: Եւ անոնցմէ շատեր, ոչ միայն «Յառաջի Սաներ»ը եղան, այլեւ՝ «Յառաջ»ը դպրոց մը հանդիսացաւ անոնցմէ շատերուն, ես ալ մէկն ըլլալով: Ամէն օր կարելի էր նոր բան մը սորվիլ, կամ սխալ մը սրբագրել, երբ պիտենք թէ մեր սերունդը դժբախտ սերունդ մը ըլլալով, զրկուած մնաց դպրոցէ եւ հետեւաբար ուսումէ:

Եւ որքա՜ն երախտապարտ ենք այսօր, անցեալի այն վաւերական գրիչներուն, որոնք «Յառաջ»ը դարձուցին առանց որմի ցորենի արտ մը եւ իւրաքանչիւրս, իւրացուցինք մեզի բաժին ինկած հասկը: Ու այս րոպէիս, ինքնաբերաբար, մեր միտքն ու մտածումը կ'երթան բոլոր անոնց, որոնց կորուստով վիթխարի փոս մը բացուեցաւ հետզհետէ հայ մտաւորական անդաստանին մէջ. ի՜նչ տերեւաթափ: Ո՛մանք, յառաջացած ալեւորութեան մէջ հրաժեշտ առին այս աշխարհէն, բայց շատեր ալ վաղահասօրէն բաժնուեցան, առանց կարենալ իրենց լրումին հասցնելու իրենց խոհքն ու բաղձանքը:

Ի՛նչ հարկ յիշելու այստեղ անունները անոնց, որոնք իրենց անձին հմայքով ու դրչին հմտութեամբ ոչ միայն բազմաթիւններ մաղնիսացուցին, այլեւ «Յառաջ»ի դաշտը հերկելով, նոյն այդ բազմութիւնները հոգեկան եւ մտաւոր սնունդ նեբարկեցին, մէջտ, ի հարկէ, նպաստակ ունենալով հայ լեզուին ծառայելը ու անոր բիւրեղացումը: Անոնք չկան այժմ, բայց «Յառաջ»ը կայ ու կը մնայ, չնորհիւ այն ուժին ու հաւատքին, որ տեւական եղան ու հակառակ փշոտ տաք ու պաղ քա մ իներուն միշտ անխախտ ու անդրդուելի մնաց:

Այս ա՛լ մթթէ, իր տեսակին մէջ հերոսութիւն չէ՞... եւ, վաստնուած բոլոր այս չանքերն, նուիրումը եւ զոհաղութիւն ները, անտարակոյս, ծափի եւ հիացումի արժանի են բոլորին կողմէ: Կ'ըսեմ բոլորին՝ որովհետեւ, այս պարագային դաշնակցական ըլլալը պայման չէ եւ ատանց հատուածական նկատումներու, ամէն ողջամիտ հայ պէտք է ճանչնայ ու հիանայ «Յառաջ»ի յիսուն տարիներու մեր հայ իրականութենէն ներս ներմուծած ծանր բերքն ու նպաստը, երբ պիտենք թէ ի՛նչ զոհաբերութիւններով է որ հայ թերթ մը, այն ալ օրաթերթ, գոյութիւնը կը պահուի: Այդպէս չեղա՞ւ «Յառաջ»ը, որ հանդրուան-հանդրուան ցատքելով, իրեն վերապահուած երկունքի իր ճամբային անսայթաք քալելով, կէս դարու վաստակովն է որ կը ներկայանայ այսօր, մեր առջեւ:

Յարգանք ու յիշատակի ոգեկոչում անոր ծնունդ տուողին: Պատիւ ու պարծանք զայն կանգնող պահող ձեռքերուն:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

4 Օգոստ. 1975
ԷՎԻՆ

×

Շատ սիրելի "Յառաջ" իս

—o—

Մի՛ երկրականի կապտաւուն ափերէն, թո՛ղ ձայնս ալ միանայ այն բազմահազար մենէ անդարձ բաժնուած ու դեռ չնչող ձայներուն, որոնք, մեր պատմութեան ամէնէն դժխեմ օրերուն «Յառաջ»ի հետ ճամբայ ինկան, անոր հետ քալեցին ու անոր չուքին ու չունչին տակ Հայաստեան եւ Մայրենիքին քաղցրութիւնը ճաշակեցին:

Հաղա՛ր օրհնէնք իր յիսնամեակին:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (179)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԴ.

ԷՄՓԵՐԱՆՍ

Հայտէ խնամքով դոցուած նամակ մը յանձնեց.

Մօնթէ Քրիսթօ կնիքը քակեց:

Այս նամակը մէկ տող միայն կը պարունակէր:

«Վշտէս կը մեռնիմ: Եկէք»:

Եւ անոր տակ գրուած էր սա անունը, որ Մօնթէ Քրիսթօյի ամբողջ անցեալն էր:

«Մէրսէդէս»:

Թուղթը Հայտէի տուաւ ու ըսաւ.

— Կարդա՛ եւ ըսէ թէ ի՞նչ պէտք է ընեմ.

Հայտէ կարդաց գրուածքը անունը տեսաւ եւ պարզապէս ըսաւ.

— Երբ պիտի մեկնինք:

— Լաւ, Հայտէ՛, լա՛ւ ըսաւ կոմսը անոր ձեռքը համբուրելով: Հոս գործս աւարտածին պէս պիտի մեկնինք... Հրամայէ՛ որ զբօսանաւը ճամբայ ելլելու պատրաստ ըլլայ: Եւ հիմա, յարեց վերջապէս Ալիթթայի վրայ ծռելով, դուն, որ երդում ըրի փրկել քեզի, չատպէ ապրելու:

ԺԴ.

ՓՈՓՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՄԵԾ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

•

— Տարէ՛ք այս մարդը, ըսած էր Պէնեդէթթօ, եւ առաւօտուն կանուխ հրացանի բռնեցէք:

Պարթօլոմէոյի գործը լմնցած էր, արդարեւ այն թշուառականը բուռն ու արժանաւոր մահվիրով մը նախատելու հոհունակութիւնը ունեցեր էր: Բայց վերջապէս մեռած մարդ մը կը համարուէր:

Պա՛հ, ի՛նչ կ'ուզեր թող ըլլար. միայն թէ իր մահը իրացնէ բանի մը օգտակար եղած ըլլար: Եթէ Ալիթթա ջրմուղին աւլիքներէն խեղդուած էր, ըսել է իր զոհողութիւնն ալ ապարդիւն եղեր էր:

Իրոլոր այս բաները կը մտածէր, եւ ինչպէս որ պիւրին է հասկնալ, ամեւէն դժ չէր, մինչդեռ վինուորները, պարզ յիւնապետի մը առաջնորդութեամբ, իր առջեւէն ու ետեւէն կը քալէին այն դեղնափոր բաւիղներուն մէջ, ուր Պարթօլոմէոս աոջեւէն ու ետեւէն կը քալէին այն դեղնափոր բաւիղներուն մէջ, ուր Պարթօլոմէոս առանձ կը մեռնէր:

Պարթօլոմէոյ զայն դիտեց: Եւ որով հետեւ ասանկ պարագաներու մէջ ամենափոքր բան մը մարդուս ուշադրութիւնը կը գրաւէր, իրեն այնպէս եկաւ թէ այս չատ խարտեաշ ու տխմար գլուխը բոլորովին անծանօթ մէկը չէր իրեն:

Յիւնապետը ներս մտած էր — բայց ինչո՞ւ:

Արդարեւ բաւական դժուարին էր այս բանը հասկնալ. որովհետեւ քիթը առաստաղին դարձուցած անշարժ կը կենար եւ կարծես թէ չփոթած էր: Ինչ որ պէտք է խոստովանիլ թէ հազուագիւտ է այնպիսի մարդու մը կոմսէ, որ ուրիշ մարդու մը գլխուն մէջ քան զնդակ տեղաւորելու պաշտօն ունի:

Պարթօլոմէոյ համբերելու մէջ չահ մը չունէր: Ուստի իր խռպոտ ձայնով հարցուց:

— Ի՛յ, ի՞նչ կ'ուզէք:

Յիւնապետը այս ձայնէն չափէն աւելի չփոթած երեւցաւ:

— Ե՛ս, ոչինչ, ըսաւ:

— Ուրեմն կրնայիք գիս հանգիստ թողուլ: Հոգիս Աստուծոյ յանձնած միջոցիս՝ կ'ուզեմ որ գիս չվրդովեն:

ՅԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Պ. Երուանդ Աժտէրեան, Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան, Տէր եւ Տիկնոջ– ժաք Աժտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրուհի Սուճեան (Սէնթ – Լթիէն), Տիկին Արշալոյս Ճնկըլըրեան (Սէնթ–Լթիէն) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, հարսին եւ քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ճիղմէճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 9ին, 66 տարեկանին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստ. 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 16ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երկուշաբթի (Մեռելոց) Օգոստ. 18ին ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԻԷՐ

Էտուար Իւթիւճեանի յիշատակին, Տիկ. Աստղիկ Ճանիկեան 10 Ֆր. կը նուիրէ Ֆրանսա – Հայաստան Բարեկամութեան Միութեան: (Ստանալ «Ցառաջ»էն):

"ՑԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.— Քնեազեան – Պետրոսեան ընտանիքը 300 Ֆր. կը նուիրէ նոր յիսնամեակի մաղթանքով...

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Դաւիթեան չնորհաւորելով եւ տեւական յաջողութիւն մաղթելով 100 Ֆր. կը նուիրէ:

ՊՐՈՆ.— Սարգիս Յովակիմեան 100 Ֆր.

ՊՐՈՆ.— Կարապետ Յովակիմեան 100:

ՏԵՍԻՆ.— «Ցառաջ»ի յաղթական յիսնամեակին առթիւ, ուժ եւ կարողութիւն մաղթելով, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հապլեան 100 Ֆր.

ՓԱՐԻԶ.— Գ. Ուշագլեան «Ցառաջ»ի յիսնամեակ մը եւս բոլորելու մաղթան – քով 100 Ֆր. կը նուիրէ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Ցարութիւն Մազաքեան «Ցառաջ»ի յիսնամեակին ուրախ առթիւ կը բերէ իր ընտանիքին բարեմաղթու – թիւնները, 100 Ֆր կը նուիրէ բարգա – ւաճման, միշտ հաւատարիմ «Ցառաջ»ի ու նաեւ բաղձանք անոր երկարատեւու– թեան:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայկազ Պօղոսեան սիրելի «Ցառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ յիսնամեակներու մաղթան – քով:

ԻՍԻ.— Տիկին Աղիկ Ճանիկեան 20Ֆր.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Վեհանոյշ Պասմաճեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն Մելքոն Պասմաճեանի մահուան Բ.րդ տարելիցին փոխան հոգեհանգիստի 100 Ֆր. կը նուիրէ իր չա՛տ սիրած «Ցառաջ» թերթին առ ի գնահատութիւն իր յիսնամեայ վաստա – կին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

—o—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխմանն Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. մկըր– տիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 18 Օգոստոս, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պա – տարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն Հանգուցեալներու:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխմանն Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ, Իսի Լէ Մուլինոյի Ս Մար– իամ Աստուածածին նորակառոյց եկեղե– ցւոյ մէջ – 6 աւընիւ Պուրկէն — առաւօ– տեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուց – ուի:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի Իսի Լէ Մուլինոյի եւ շրջանի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ուրբաթ 15 Օգոստոս

ՍԷՆ ԼՈՒ ԿԻՐԱԿԻ 17 Օգոստոս

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող – օրհնէք, կը պատարագէ Շահան խաչա– կիր քհնյ. Տէտէեան:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Օգոստոս 17 կիրակի առաւօտ Աստուա– ծածնայ տօնին առթիւ տեղի պիտի ունե– նայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող– օրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շըր– ջակայից հայ ժողովուրդը: Այս առթիւ կը խնդրուի բարեպաշտ ազգայիններէն որ չմոռնան բերել իրենց մասնակցութիւ– նը եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լասիօթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լըտրիւ Ռօլէն, վերափոխման տօն կը կատարուի 15 Օգոստոսին Ուրբաթ օր, Մատուռին երկրորդ տարեդարձին առի– թով, պատարագը կը մատուցանէ եւ քա– րոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապե – տական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ցետ Ս. Պատարագի կը կատարուի հո– գեհանգիստ եւ աւանդական խաղողօրհ – նէք:

Ժամը 13ին ի պատիւ Պատուիրակ Սըր– բազան հօր եւ իր չքախումբին տեղի կու– նենայ ճաշ Լասիօթայի Սէն Ժան Թաղի Ծովահայաց ՔԻՆԿ Հայկական ճաշարա– նին մէջ: Ճաշի մասնակցութիւն 50 Ֆր. արձանագրուիլ նախապէս Լասիօթայի հո– գաբարձութեան եւ Մայր եկեղեցւոյ քար– տուղարութեան մօտ, եւ նոյն օրը տեղ– ւոյն վրայ:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ վերա– փոխման տօնը կը կատարուի 17 Օգոստ. կիրակի օր: Կը կատարուի եպիսկո – պոսական հանդիսաւոր Պատարագ եւ քա– րոզ, ապա խաղողօրհնէք: Սկիզբ ժամեր– գութեան 8 Ս.պատարագ 9·45, քարոզ 11ին խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 11– 50ին:

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ անուանակոչութեան Սուրբ Աստուածածնայ տօնը, 17 Օգոստոս կիրակի առաւօտ: Կը կատարուի մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ

15 Օգոստոս Ուրբաթ հոգեհանգստեան արարողութիւն կէսօրէն առաջ ժամը 10ին իւիշատակ Բ. Պատերազմի ռմբակոծու– թեանց զոհ Վալանսի Հայերուն հոգւոյն:

Իսկ Աստուածածնայ տօնի առթիւ Վա– լանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը: Վերա– փոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խա– ղողօրհնութիւն, 17 Օգոստոս կիրակի:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ Աստուածածին եւ Խաղողօրհնէք:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Աժտէրեան, Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան, Տէր եւ Տիկնոջ– ժաք Աժտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրուհի Սուճեան (Սէնթ – Լթիէն), Տիկին Արշալոյս Ճնկըլըրեան (Սէնթ–Լթիէն) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, հարսին եւ քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ճիղմէճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 9ին, 66 տարեկանին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստ. 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 16ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Օգոստ. 16, ամբողջ օրը Պելֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի Կայանը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հեռաձայնի թիւն է.– (82) 33–05–61

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստա – ցած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հե– տեւեալ նուէրները.—

Կապոյտ Խաչ Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղ 250, Տիկին Վարդերեսեան իր եղ– մօր Ստեփանի յիշատակին 50, Պօմոնի Պատժ. թաղ. խորհ.՝ Վարդան Ելքո – վանեանի ամուսնութեան առթիւ 20 Ֆր. Դարբինեան ընտանիք՝ փոխան ծաղկե – պսակի Սաթենիկ Տէր Ղուկասեանի մահ– ուան առթիւ 500, Յակոբեան Յովհաննէս 20, Ալեքսան Պապաեան 20, Ժիլբայր Տէր– ոէրեան 60, Յովհաննէս Տէր Վարդանեան 50 Ֆրանք:

Գումար՝ 2745

Նախկին գումար՝ 99·145

Ընդհ. գումար՝ 101·890

ՖԻԼՄԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԷՎԻԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, Հինգշաբթի ժամը 21ին Էվիանի Օթէլ Ռուայալի սրահին մէջ պի– տի ցուցադրուի Սթէֆանէսքոյի ֆիլմը «Հայաստան Համբորդութեան» վերա – բերեալ եւ անտիպ ֆիլմ մը Գառզուի վը– րայ: Նոյն առթիւ Նան Գառզու կը ստո– րագրէ իր գիրքը՝

«Le Voyage en Arménie»

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Մարսէյլի Նոր Սերունդը Օգոստ. 15ի առթիւ, այցելութիւն մը կազմակերպած է Նոր Սերունդի Բանակումը:

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN

34 BEZIERS (HERAULT)

— Téléphone : 76-01-76

Ամէնագրուիլ ամէն իրիկուն ժամը 18·30էն 20 Ահարոնեան Ակումբը, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ող– բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի– րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC

AÉROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART : RETOUR :

5 Septembre — 18 Septembre
19 Septembre — 2 Octobre

F 2500

Départ : 3 Octobre — Retour : 16 Octobre
7 Novembre — 20 Novembre
26 Décembre — 8 Janvier 76

Ces prix comprennent :

— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
13
MERCREDI
13 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·366

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.366

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

—o—

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԿՐ ՀԱԼԱԾՈՒԻՆ ԵՐԿՐԻՆ ՀԻՒՍԻՍԸ

—o—

Ֆրանսայի Համայնավար Կուսակցութիւնը կոչ մը ըրաւ երկուշաբթի իրիկուն Ձախի իր ընկերներուն (ընկերվարական եւ ձախ – արմատական) որպէսզի հանդիպում մը ունենան եւ միացեալ քաղաքականութիւն մը որոշեն դէմ դնելու համար Փորթուկալի «հակայեղափոխական» վտանգին: Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյի յայտարարութիւնը, որ իսմաձիք է հրատարակած է երեք – շաբթի օրուան իր թիւով եւ որու խորագիրն է «Կեցնել Լարգարարներու թեւերը», կոչ մըն է նաեւ բոլոր Ֆրանսայի դեմոկրատներու եւ մանաւանդ քրիստոնեաներու ժողովրդավարութեան պահպանման համար:

Ծանօթ է որ Փորթուկալի հիւսիսը համակամայնավար հալածանքը բաւական մեծ համեմատութիւններ առած է եւ Պրակայի մէջ մէկ համայնավար չէ մնացած Գերպ· Տա Սիլվա տեսակ մը խաչակրութեան ձեռնարկած ըլլալով: Ինչ որ համայնավար է թալանի ՝կամ կրակի տրուած է: Այս առելավառ պայքարը, զոր դիւրին է անշուշտ փաչիստ մկրտել (մեկնելով այն նախնական սկզբունքէն որ ինչ որ համայնավար չէ անշուշտ միայն փաչիստ կրնայ ըլլալ···) անդամ մը եւս ցոյց կուտայ որ Փորթուկալ ինքզինքը չի գըտներ եւ թէ երկրին ղեկավարները չեն կըրցած տէր դառնալ երկրին ու իսկապէս կառավարել: Դատապարտելով հանդերձ այս հակահայնավար արշաւանքը, կարելի չէ սակայն չանդրադառնալ թէ կացութեան մը հոս յանկերգուն մէջ, բաւական պատասխանատու են Փորթուկալի համայնավարները, որոնք հաւատարիմ ժողովրդավարութեան իրենց յատուկ ըմբռնումին, ձայներու 18 առ հարիւրով կ'ուզէին անպայման իրենք տէրն ու տիրականն ըլլալ երկրին:

Երկուշաբթի իրիկուան ցոյցերը նորէն բաւական զոհ պատճառած են եւ 40 վիրաւորի մասին կը խօսուի:

Գալով Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ· քարտուղարին՝ Մարչէի, առջի օր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին փորձեց մոքերը հանդարտեցնել, երբ հարցումներ եղան իրեն Պրաւդաի խմբագրականին առթիւ: Մարչէ չէ տեղեկ թէ իր կուսակցութեան որոշումները «Փարիզ կը որոշուին եւ ոչ՝ Մոսկուա»: Ուրիշ մեկնաբանութեան մասնաւոր պատճառ մը չկայ Պրաւդա–ի ըսածին առթիւ: Ընդհանրապէս կուսակցական պաշտօնաթերթը կը յիշեցնէր պարզապէս թէ համայնավար կուսակցութիւնները պէտք է տիրապետեն եւ իրենց գերիշխանութիւնը պարտադրեն, առանց նկատի առնելու թէ ուրու համեմատութիւնը կամ «քաղքենի ընտրութիւնները»: Այս առթիւ է որ Մարչէ կ'ըսէ թէ իրենց որոշումները Փարիզ կը որոշուին եւ ոչ՝ Մոսկուա, կէս մը ոչ Չեները···:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՔԱՏՈՒԹ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 5)

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ՝ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՄԷՋ

Հրազդանի մէջ Շաբաթ մը ներկայացումներ տուած է Թիֆլիսի Ս· Շահումեան տրամաթիք թատրոնի խումբը: Թատերախումբը Զարենցաւանի, Աղաւնաձորի, Ֆանտանի, Արզաքանի եւ այլ դիւղերու մէջ ներկայացուցած է Սուրէն Աւչեանի «Տնիեսայ», Իւրայր Անանեանի «Թաքսի, թաքսի» եւ այլ թատերախաղերը: Հրազդանցիները չատ գնահատած են թատրոնի ներկայացումներու ընթացքին դերասանները:

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՀԻՒՍՈՒԱԾԵՂԷՆԻ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԸ

Մոսկուայի մէջ, թեթեւ արդիւնաբերութեան նախարարութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած համամիութենական տօնավաճառին, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործատունը ներկայացուցած է իր արտադրանքի 38 տեսակները որոնցմէ 11ը 1976ի նորաձեւութեան նմոյշներն էին: Տօնավաճառի աշխատանքի յանձնախումբը եւ նախարարութեան գերազուեստական խորհուրդը գնահատած են Լենինականցիներու արտադրանքին լաւ որակը եւ արտօնած՝ արտադրութիւնը: Տոնի – Ռոստովի, Խարկովի եւ ուրիշ քաղաքներու կարգ մը առեւտրական կազմա-

Քանի մը տող

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ իրենց վէթօն դրին երկու Վիէթնամներու ՄԱԿի անդամակցութեան: Ամերիկեան այս որոշումը պատասխան մըն է Խորհրդային նախորդ վէթոյին Հարաւային Քորէայի անդամակցութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախագահը, ընտանիքով արձակուրդը կ'անցընէ Կապոն: Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահ մը արտասահման կ'անցընէ իր արձակուրդը, ուր ոչ մէկ կերպ վարտակ կամ հրամանագիր կրնայ ստորագրել: Բայց ատիպողական պարագայ մը, կրնայ Ֆրանսական դեսպանատունը երթալ քանի Ֆրանսական հողամաս է:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ամենայն Հայոց վեհափառ հայրապետը սոյն թուականի Մայիսի 1ից ձեռնարկեց արտասահման իր տասներորդ հովուա – պետական ուղեւորութեանը:

Հայոց Հայրապետը Մայիսի 1 – 28 օրերին ռումին օրթոտոքս եկեղեցու պետ Նորին Սրբութիւն Տ· Ժուստինեան պատրիարքի եւ ապա պուլկար օրթոտոքս եկեղեցու պետ Նորին Սրբութիւն Տ· Մաքսիմ պատրիարքի հրաւէրներով այցելեց Ռումինիա եւ Պուլկարիա: Պուխարեստի եւ Պլովդիւի հայկական եկեղեցիներում սուրբ պատարագ մատուցեց, իր ողջոյնը եւ օրհնութիւնը տուեց հայ հաւատացեալներին, նախագահեց թեմական առաջնորդ տ· Տիրայր եպս· Մարտիկեանի դիւանաւորութեամբ իր պատուին կազմակերպուած ընդունելութիւններին եւ պետական մակարդակի հանդիպումներ եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ:

Հայոց Հայրապետը Յունիսի 5 – 20 օրերին Անգլիայի Հայոց հայրապետական պատուիրակ տ· Ներսէս Եպս· Պոզապալեանի եւ Արեւմտեան Եւրոպայի հայրապետական պատուիրակ եւ Ֆրանսայի Հայոց առաջնորդ տ· Սերովբէ արքեպիսկոպոս Մանուկեանի հրաւէրներով եղաւ Լոնտոնում եւ Փարիզում:

Յունիսի 8ին Հայոց Հայրապետը Ս· Պատարագ մատուցեց եւ կատարեց Լոնտոնի Հայոց Ս· Պետրոս համայնքային նոր եկեղեցու օծումը:

Յունիսի 15ին Հայոց Հայրապետը կատարեց Փարիզի արուարձաններից իսի Լէ Մուլինոյի Հայոց Ս· Աստուածածին նորակառոյց եկեղեցու օծումը:

Լոնտոնում եւ Փարիզում Հայոց Հայրապետի պատուին կազմակերպուեցին համայնքային ընդունելութիւններ եւ ճաշկերոյթներ:

Լոնտոնում Հայոց Հայրապետը նախագահեց միջեկեղեցական էքիւմենիք հանդիսաւոր արարողութիւնների եւ հիւրը եղաւ Քենթրբերիի արքեպիսկոպոս տօքթ· Ֆրեդերիք Տոնալա Կոգանի, իսկ Փարիզում՝ եղբայրական ջերմ հանդիպումներ ունեցաւ Փարիզի Աբք· կարդինալ Ֆրանսուա Մարտիի ու պապական նուիրակ կարդինալ Ռիկի Լամպերթինի հետ:

Փարիզում Հայոց Հայրապետը նախագահեց Հայկական Բարեգործական ընդհ· Միութեան Երիտասարդաց Ընկերակցութեան «Ալեքս Մանուկեան» նորակառոյց մշակութային նոր կեդրոնի բացման հանդիսութեանը:

Յունիսի 20 – 22 օրերին Հայոց Հայրապետն այցելեց Ամման: Յունիսի 22ին քարոզեց Ամմանի Հայոց Ս· Թադէոս եկեղեցում եւ նախագահեց իր պատուին տրուած համայնքային ճաշկերոյթին:

Երուսաղէմի Հայոց ամենապատիւ տ· Եղիշէ արք· Տէրտէրեանի հրաւէրով Յունիսի 22ին, կիրակի օրը, Հայոց Հայրապետը ժամանեց Երուսաղէմ ու կատարեց Ս· Յարութեան տաճարի հայկական մասի նորակերտ Ս· Խորանների օծումը եւ նախագահեց Ալեքս Մանուկեան նորակառոյց ժառանգաւորաց վարժարանի բացման հանդիսութեանը:

Յունիսի 29ին, կիրակի օրը, Հայոց Հայրապետը Ս· Պատարագ մատուցեց Քրիստոսի լոյս դերեզմանի վրայ եւ քարոզեց:

Երուսաղէմում գտնուած օրերին Հայոց Հայրապետը էքիւմենիք ոգով հանդիպումներ եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Ս· քաղաքի հոգեւոր բոլոր պետերի եւ յարանուանութիւնների ներկայացուցիչների հետ:

Ամմանում Հայոց Հայրապետն այցելեց Յորդանանի Նորին վեհափառութիւն Հիւսէյն Բ· թագաւորին:

Երուսաղէմ Հայոց Հայրապետն այցելեց նաեւ Հանրապետութեան նախագահ տիար Էֆրայիմ Գացիրին:

Հայոց Հայրապետն արտասահման կատարած իր տասներորդ ուղեւորութիւնից Մայր Աթոռ վերադարձաւ Յուլիսի 8ին:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՏԻՐ ԱԹՈՌԻ

Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածին
19ը Յուլիսի 1975 թ·

կերպութիւնները Լենինականցիներու հետ կնքած են 26 միլիոն 900 հազար ռուբլիի պայմանագիր:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 6–7)

ԱՄԱՍԻՈՑ ՆՈՐ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամասիոյ մէջ կառուցուած է նոր մանկապարտէզ մը 300 մանուկներու համար: Մօտերս հոն կը սկսին նաեւ կառուցման աշխատանքները 2 բազմայարկ բնակելի շէնքերու, 400 հոգինոց չարժական նկարի սրահի եւ միջնակարգ դպրոցի մը, որ պիտի կարենայ ընդունիլ 1170 աշակերտներ:

×

ԱՐԹԻՒՐ ԱՅԴԻՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Գորիսի մէջ համերգ տուած է երգիչ Արթիւր Այդինեան, որուն երգացանկին մաս կազմած են Հայ, Ռուս եւ Եւրոպական դասական հեղինակներու ստեղծագործութիւնները: Դաշնակով ընկերակցած է Ջուլիէտա Սվաճեան:

×

ԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հայաստանի երգչախմբային ընկերութիւնը, լուսաւորութեան նախարարութեան հետ կազմակերպած է պիւղական դպրոցներու երգչախումբերու մրցում մը, որուն մասնակցած են 27 խումբեր: Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ կարգի վկայականներու արժանացած են Սեւանի թիւ 3, Դիլիջանի կիւրիչեւ պիւղի, Արտաչատի ջրջանի Մրգաշատի, Ախուրեանի ջրջանի Ջալուռի եւ Հոկտեմբերեանի ջրջանի Նալբանտի դպրոցական երգչախմբերը:

×

ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը դպրոցներու ուսումնական նիւթական հիմքի հարստացման համար՝ յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին յատկացուցած է 3 միլիոն 903 հազար ռուբլի, այսինքն 1974ին եղած յատկացումէն մէկ միլիոն հարիւր հազար ռուբլի աւելի: Այդ դումարի կէսը պիտի ծախսուի տարրական, տարրական, կենսաբանութեան եւ էլեկտրական թէքնիքի աւելի քան 500 աշխատասենեակներու կահաւորման համար: Զգալի աշխատանքներ յառաջ կը տարուին դպրոցական նոր շէնքերու կառուցման, եղածներու նորոգման եւ գոյքերու պահպանման ուղղութեամբ:

×

ՄԱՐԻԱ ՂԱԲԱՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մոսկուայի արուեստի աշխատողներու կեդրոնական տան մէջ տեղի ունեցած է դաշնակահարուհի Մարիա Ղամբարեանի նուագահանդէսը: Դաշնակահարուհին մեկնաբանած է Շոփէնի, Լիսթի եւ Սքրիապինի գործերը, ինչպէս նաեւ հայ դասական եւ ժամանակակից հեղինակներու կարգ մը կտորները:

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հոդվածներ և նամակներ

Կազմեցին Ա. Ալպոյաճյանը և Ա. Ղազարյանը

Հրատարակչություն «Սովետական գրող»

Երևան — 1967

Գինը 1 ռ. 20 կ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հոդվածներ և նամակներ

Կազմեցին Ա. Ալպոյաճյանը և Ա. Ղազարյանը

Հրատարակչություն «Սովետական գրող»

Երևան — 1967

Գինը 1 ռ. 20 կ.

ՄԻԱՑԵԼ-ՀԱՐԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՂԹԱՆԱԿՑԵՑ ԾԵՑ ՀԱՅԱՑՔԻ ՄԻՔ

Ա՛ր.

Ցնծասիրտ, որ երիտասարդ էր եւ ո՛ր ոյժ հոգուն մէջ կը զգար, ինչպէս ամբողջ աշխարհ իր կամքին ենթարկուած կը տեսնէր, ինչպէս ամէն ինչ կը հնազանդէր իր ակնարկին։

— Ես էլ ուզում եմ գնալ, ասաց Գոհար։ Ուշ է արդէն։

Ցնծութեամբ կանգնեցաւ եւ ձեռքը մեկնեց։

— Ես էլ ուզում եմ տանը լինել։ Մայրիկ, ես էլ եմ գնում։

— Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս... Ես ուզում եմ, որ դու մնաս։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ընթրես։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ընթրես։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ընթրես։

— Ես էլ ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ընթրես։ Ես էլ ուզում եմ, որ դու ինձ հետ ընթրես։ Ես էլ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Կալոյր եւ զաւակները, Օր. Սօնա Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Արա Պարթեւեան, ինչպէս նաեւ Պարթեւեան, Թօշիկեան, Գալէնտէրեան, Փափազեան, Տէօվլէթեան, Օնօրեան, Կէօճէմեան, Սահակեան, Սողոմոնեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր, քրոջ եւ աղգականին

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՒԱՐԴ ՊԱՐԹԵԻԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստ. 9ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, Հինգշաբթի 14 Օգոստ. ժամը 14ին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Երուանդ Աժտէրեան, Օր. Հերմինէ Աժտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Աժտէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սիրուհի Սուճեան (Սէնթ – Էթիէն), Տիկին Արշալոյս Ճնկըլըրեան (Սէնթ–Էթիէն) Տէր եւ Տիկ. Ժան Սուճեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, հարսին եւ քեռկինին՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՐՓԻ ԱԺՏԷՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Ձիլմէճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 9ին, 66 տարեկանին յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստ. 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին ժամը 16ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԾԱՆՕԹ.— Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ԺԱՄԸ 16ին (եւ ոչ 15ին ինչպէս գրուած է անհատական մահազդներուն վրայ):

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՄԱՆԻՆԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԺԸ. ՅԱՒՆԿ

Պ. Սուրէն Փափազեան (Փարիզ) 500, Պ. Ժան Ալանեան (Լա Թրօնշ) 100, Պ. Վաղինակ Մխոքճեան (Լիոն) 100, Պ. Փօլ Թուրիկեան 500, Սեդրակ Մատիւեանի յիշատակին՝ Մատիւեան ընտանիք (Փարիզ) 80, Իսկուհի Հիւսեանի յիշատակին՝ Պ. Ալէն Պազըճեան 200, Պ. Կարապետ Քէշիշեան (Մարթիկ) 100, Սարաճեան ընտանիք 100, Պ. Վարդան Պանտիկեան 50, Շալճեան ընտանիք 30, Ֆօթօ Վանիկ 30, Վասպուրականի Հայրենակցական Միութիւն 50, Աւտոյեան եւ Սաղըրեան ընտանիք 80, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Վէմեան 30, Գինոսեան ընտանիք 20, Յովհաննէս Ներսէսեանի յիշատակին Պ. Արամ Տէրտէրեան 10, Պ. Վարուժան Անտոնեան 20, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գիլիճեան 10 ֆրանք:

Գումար՝ 2010
Նախկին գումար՝ 101·890
Ընդհ. գումար 103·900

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Օննիկ Նաշալեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի երկուշաբթի (Մեռելոց) Օգոս. 18ին ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՄԱՐԻ ՆԱՇԱԼԵԱՆԻ

մահուան երրորդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի ժամը 11ին ձայնաւոր պատարագ Աստուածածնայ վերափոխման տօնին առթիւ եւ Խաղողօրհնէք:

Կը պատարագէ ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԻՇՀԵԱՑԵԱՆ

ՖԻԼՄԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻԻՆ ԷՎԻԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, Հինգշաբթի ժամը 21ին Էվիանի Օթէլ Ռուայալի սրահին մէջ պիտի ցուցադրուի Սթէֆանէսքոյի ֆիլմը «Հայաստան Համբորդութեան» վերաբերեալ եւ անտիպ ֆիլմ մը Գառզուի վերաբերեալ: Նոյն առթիւ Նան Գառզու կը տարաբաղդէ իր գիրքը՝

«Le Voyage en Arménie»

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխմանն Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻԻՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 18 Օգոստոս, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխմանն Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ, Իսի լէ Մուլինոյի Ս Մարիամ Աստուածածին նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ – 6 աւրընիւ Պուլկէն — առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողի Օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողութիւններուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ Ուրբաթ 15 Օգոստոս

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԿԻՐԱԿԻ 17 Օգոստոս

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող – օրհնէք, կը պատարագէ Շահան խաչկիր ՔՀՆՅ. ՏԷՄԷեան:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Օգոստոս 17 Կիրակի առաւօտ Աստուածածնայ տօնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն: Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայից հայ ժողովուրդը: Այս առթիւ կը խնդրուի բարեպաշտ ազգայիններէն որ չմոռնան բերել իրենց մասնակցութիւնը եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՏՑՐ ԵՒԵՂԵՑԻ

Լասիօթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ռիւ Լբարիւ Ռօլէն, վերափոխման տօն կը կատարուի 15 Օգոստոսին Ուրբաթ օր, Մատուռին երկրորդ տարեդարձին առիթով, պատարագը կը մատուցանէ եւ քարոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ցետ Ս. Պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ եւ աւանդական խաղողօրհնէք:

Ժամը 13ին ի պատիւ Պատուիրակ Սրբազան հօր եւ իր շքախումբին տեղի կունենայ ճաշ Լասիօթայի Սէն Ժան թաղի ծովահայաց Քինկ Հայկական ճաշարանին մէջ: Ճաշի մասնակցութիւն 50 Ֆր. արձանագրուիլ նախապէս Լասիօթայի հոգաբարձութեան եւ Մայր եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ, եւ նոյն օրը տեղւոյն վրայ:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ վերափոխման տօնը կը կատարուի 17 Օգոստ. Կիրակի օր: Կը կատարուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Պատարագ եւ քարոզ, ապա խաղողօրհնէք: Սկիզբ ժամերգութեան 8 Ս.պատարագ 9·45, քարոզ 11ին խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 11-50ին:

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ անուանակոչութեան Սուրբ Աստուածածնայ տօնը, 17 Օգոստոս Կիրակի առաւօտ: Կը կատարուի մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

ՎԱԼԱՆՍ

15 Օգոստոս Ուրբաթ հոգեհանգստեան արարողութիւն կէսօրէն առաջ ժամը 10ին իշխատակ Բ. Պատերազմի ռմբակոծութեանց զոհ Վալանսի Հայերուն հոգւոյն:

Իսկ Աստուածածնայ տօնի առթիւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը: Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն, 17 Օգոստոս Կիրակի:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ Աստուածածին եւ Խաղողօրհնէք:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Օգոստ. 16, ամբողջ օրը Պելֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի Կայանը:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հեռաձայնի թիւն է՝ (82) 33–05–61

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ողբացեալ Տիկին Իսկուհի Հիւսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Սարաճեան ընտանիք 50, Ֆօթօ Վանիկ 20, Քինոսեան ընտանիք 10, Պ. Ղազար Տէրտէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մխիթիք 10, Թոմասեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Աճէմեան 20, Տէր եւ Տիկ. Ե. Տօրումեան 30, նուէր տիկին Աարիւնէ Փափազեանէ՝ «Տէր Ողորմիա»ի առթիւ 50, Այրի Տիկին Ճգնաւորեան եւ զաւակները 50, Ողբացեալ Տիկին Կիւզէլ Պէապոսեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Նուարդ Զարուքեան 10, Պ. Վարդան Իշխանեան 50, Պ. Կարապետ Շիրինեան 10, Պ. Գրիգոր Թիւթլեան 20, Տէր եւ Տիկ. Կայծեան 20 Ֆր.

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Մարսէյլի Նոր Սերունդը Օգոստ. 15ի առթիւ, այցելութիւն մը կազմակերպած է Նոր Սերունդի Բանակումը:

CAMP DU NOR SEROUND, COLONIE
SAINT ANDRE, ROUTE DE BESSAN
34 BEZIERS (HERAULT)
— Téléphone : 76-01-76

Արձանագրուիլ ամէն իրիկուն ժամը 18·30էն 20 Ահարոնեան Ակումբը, 26 ռիւ տէ Քոնվալէսաս:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Ազգ. Մատենադարան
ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ
ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԵԲԻՈՍԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՑ
ԲՆԱԳՐԻՆ ՎԵՐԱՑ

Գրեց՝ Դր. Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան
ՎԻԵՆՆԱ, Մխիթարեան տպարան.

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ԱՄՐԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
– Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն –

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ չրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12էն 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2·800 Ֆր.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8էն 21
2·900 Ֆր.

ՍԵՊ. 12էն 25
2·900 Ֆր.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուճճեանի, ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
14
JEUDI
14 AOUT
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·367

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.367

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹՍՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 8)

ՃԱԶԻ ՆՈՐ ՀԱՄՈՑԹ ՄԸ՝ ՇԻՐԱԿ

Լենինականի մէջ կազմուած է ճապկի նոր համոյթ մը, որ կը կոչուի Շիրակ։ Խումբին մաս կը կազմեն քաղաքի մշակոյթի պալատներու, ակումբներու գեղարուեստական խումբերու չնորհալի մեկնաբաներ։ Տեղի ունեցած է նորակազմ խումբի անդրանիկ համերգը, որու ընթացքին մեկնաբանուած են Ռուսական, հայկական ուկրայինական, վրացական եւ ժողովրդական երգեր, Եւրոպական ու Հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններ։ Նորակազմ խումբի գեղարուեստական ղեկավարն է Վասիլ Յակոբեան։

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼԸ

Մոսկուայի Լուժնիկի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած Խորհ· Միութեան պատանեկան ախոյեանութեան թեթեւ մարզական մրցումներուն, Լենինականցի 19-ամեայ Յովհաննէս Ստեփանեան հեռաց – ցաւոքի մէջ ցոյց տալով 7,50 մեթր արձիւնք, արժանացած է երկրի ախոյեանի ոսկէ մետալին։ Ան ընդունուած ըլլալով Խորհ· Միութեան պատանեկան հաւաքականի կազմին մէջ, Օգոստոսի վերջերուն պիտի մասնակցի Յունաստանի մէջ տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյենական մրցումներուն։

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Արփի – Սեւան ջրատարի կառուցման աշխատանքները յառաջ կը տարուին։ Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, Օգոս – տոս 1ին արդէն ջրատարը հասած է 46·067 մեթրի, իսկ կրաղիւտուած մասը 39 քիլոմեթրի։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրու – թեան հիմնարկութիւնը վերջերս լոյս ընծայած է Փրոֆ. Կարօ Ղաֆադարեանի «Երեւանի միջնադարեան յուշարձանները» աշխատութիւնը, որ հեղինակին քառասուն տարիներու ընթացքին հաւաքած նիւթերու եւ ըրած ուսումնասիրութիւններու արդիւնքն է։ Ներածական բաժնին մէջ պատմաբանը բազմաթիւ հնագիտա – կան տուեալներու հիման վրայ ցոյց կու – տայ որ Միջնադարեան Երեւանը Ուրար – տական Էրեբունիի քաղաքի շարունակութիւնն է։ Այնուհետեւ ան կը նկարագրէ Երեւանի այսօրուան սահմաններուն մէջ գտնուող միջնադարեան յուշարձանները (եկեղեցիներ, գերեզմանոցներ, կա – մուրջներ, բերդեր, բնակելի տուներ), կը նշէ անոնց կառուցման ժամանակն ու նպատակը, կը նկարագրէ անոնց ճարտարապետական կրած փոփոխութիւնները, մեծ կարեւորութիւն կուտայ Աւանի տա – ճարին, կը ճշդէ անոր կառուցման ժա – մանակը եւ ունեցած դերը հայ ճարտա – րապետութեան մէջ։

Գրքի երկրորդ մասին մէջ զետեղուած են վանքերու եւ եկեղեցիներու պատերէն, խաչքարերու ու տապանաքարերու վրա – յէն քաղած 293 վիմական արձանագրութիւններ։ Անոնք կարեւոր աղբիւրներ են միջնադարեան Երեւանի պատմութեան, մշակոյթի, ընկերային – տնտեսական յարաբերութիւններու, լեզուի եւ հայ մարզերու ուսումնասիրութեան համար։

×

ԱՐՏԵՄ ՄԻԿՈՑԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր երեկոյ մը նուիրուած Արտեմ Միկոյեանի ծննդեան 70ամեակին։ Երեկոն կազմակերպած են Խորհ· Միութեան օդանաւի արդիւնաբերութեան նախարարութիւնը, ռազմա – օդային ուժերու հրամանատարութիւնը, բնագիտութեան ու թէքնիքի պատմութեան հիմնարկութիւնը։ Արտեմ Միկոյեանի գիտական եւ տեղ – ծադրծական կեանքի մասին խօսած է Ռ· Բելեակով, որմէ եաք ծանօթ գիտնականներ եւ չինարարներ պատմած են իրենց աշխատանքի եւ մարտական ընկե – րոջ հետ ունեցած յուշերը։ Երեկոյին ներկայ եղած է գիտնականին աւագ եղբայրը Անաստաս Միկոյեան եւ ընտանեկան պարագաները։ Ցուցադրուած են վաւերագրական ժապաւէններ, որոնց կարգին՝ «Երեւան» սթիւտիոյի պատրաստած «Գըլխաւոր չինարարը» հեռատեսիլի ժա – պաւէնը։

×

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ՆՈՐ ԳԻԾ ՄԸ՝ ԵՐԵՒԱՆ – ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ – ԵՐԵՒԱՆ

Օգոստոս 6ին, Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզի կեդրոն Ստեփանակերտէն մեկնած «եակ 40» ինքնաթիռը վայրկեան մը առաջ վայրէջք կատարած է Երեւանի օդանաւակայանը։ Այսպիսով բացումը կատարուած է օդանաւի նոր դիծի մը։ Լեռնային Ղարաբաղէն մինչեւ Երեւան կամ Երեւանէն Ստեփանակերտ հանրակառքով 10 ժամ – ուան ճամբորդութիւն էր, իսկ այժմ չորհիւ օդանաւային նոր դիծի հաստատման՝ 40 վայրկեանէն կարելի պիտի ըլլայ կտրել հեռաւորութիւնը։ Ստեփանակերտը դարձաւ Խորհ· Միութեան եւ արտասահմանեան քառասուներորդ քաղաքը, որ Երեւանին կապուեցաւ օդային կամուրջով։

×

ԻՏԱԼԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉ ՌԵՆԱԹՕ ԿՈՒՏՈՒՉՕ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստան այցելած է իտալացի ծանօթ նկարիչ Ռենաթօ Կուտուզօ եւ նկարիչներու տան մէջ հանդիպում ունեցած է Երեւանի արուեստագէտ հասարակութեան հետ, որուն ընթացքին կարգացած է դասախօսութիւն մը՝ «Միքէլ Անճելօն որպէս քաղաքացի» նիւթին շուրջ։ Վերծանելով մեծադոյն նկարչի ու քան – դակագործի ստեղծագործութիւնը վերլուծելու առեն, դասախօսը ընդգծած է այն կրքոտութիւնը, որ ցոյց տուած է Միքէլ Անճելօ նոր արուեստի ստեղծման ու հաստատման համար։ Ապա Կուտուզօ յայտնած է իր առաջին տպաւորութիւնները Հայաստանի մասին։ «Հայաստանը շատ նման է իմ հայրենիքին, – ըսած է ան, – չրջապատութեան առեն երբ կը դիտէի աքանչելի դաշտանկարները, կը թուէր, թէ տունն եմ։ Ես ծանօթացայ հարատարապետական շատ կառոյցներու։ Հռիփսիմէ տաճարը գողտրիկ է։ Գառնին եւ Գեղարդը զարմանահրաշ կոթողներ են։ Ես կարդացած էի անոնց մասին, բայց ինչ որ տեսայ՝ անկրկնելի է։ Ժամանակակից արուեստի թանգարանը դիտելուն կարելի է ամբողջական պատկերացում ունենալ այսօրուան հայ կերպարուեստի զարգացման լաւագոյն ուղղութիւններու մասին»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԻՐ ԱՆՈՐՈՇ ՆԵՐԿԱՅՈՒՎ ԵՒ ԱՊԱԳԱՅՈՒՎ

—o—

Մինչ Զորեքշաբթի օր, Ֆրանսայի ձախ ճակատը (համայնավար, ընկերվարական եւ ձախ – արմատական) հանդիպում մը կ'ունենար մտքերու փոխանակութեան համար Փորթուկալի դէպքերուն շուրջ, Մարիօ Սոարէս կը չարունակէր ձաղկել համայնավարներու դիրքը եւ պահանջել վարչապետ Կոնսալվէսի (համայնավարամիտ) մեկնումը։ Սոարէս կը կրկնէ որ «երկարած ձեռքի» քաղաքականութիւնը միայն լրագրողներու երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունեցած է եւ թէ «համայնավարները երբեք լրջօրէն որեւէ հրաւէր չեն ըրած, ընդհակառակն, կը պընդեն բռնատիրական եղանակի մը վրայ, վարդապետական եւ նեղմիտ»։ Սոարէս կը պահանջէ ոչ միայն Կոնսալվէսի հեռացումը այլեւ վերադարձուիլը Ռեփուպլիքա թերթին եւ ձայնասփիւռի կաթողիկէ կայանին։ Ընկերվարական պարագլուխին համար միակ ճամբան «Ազգ· փրկութեան եւ միութեան» դահլիճի մը կազմութիւնն է եւ ատոր համար ալ Մելօ Անթունէսի Իննեռու խմբակին պատրաստած փաստաթուղթը միակ կարելի հիմն է որու շուրջ հաշտութիւն կրնայ գոյանալ եւ փրկել յեղափոխութիւնը։

Երեքշաբթի իրիկուն Լիսոբայի ցոյցը, զոր ընկերվարականները կազմակերպած էին, միջադէպի առիթ չտուաւ։ Ակէ զատ Ռոփիոնի ալ չափաւոր տարրերը կոնսալվէսի քաշուիլը կ'ուզեն։

Իւմանիթէ հսկայ խորագրով մը կ'ըսէ «Ֆրանսայի մէջ, յուզումի եւ բողոքի ալիք Փաչիզմի դէմ», բայց ինչպէս դիտել կուտայ սրամտութեամբ ժաք Ֆէզան իր օրական ծաղրանկարին մէջ, քիչ մը զբաղուար է Փաչիստի տեղ անցնել մարդիկ որ, ընդհակառակն, կը մերժեն բռնատիրական նոր վարչակարգ մը, հատ մը ճաշակած ըլլալով 50 տարի։

Նաւվէղ – Օպսէրվաթէօրի տնօրէնը՝ ժան Տանիէլ անուանարկութեան դատ բացաւ Իւմանիթէի դէմ, որ կը գրէր թէ ձախ չաթաթաթերթին տնօրէնը կ'արդարացնէ Պրակայի եւ Փորթուկալի այլ ցոյցերը, խեղաթիւրելով, խմբագրին դըրած եւ որովհետեւ Իւմանիթէ «պատասխանի իրաւունք» չի ճանչնար (արտայայտութեան ազատութեան մասին եղած քարոզները ուրիշներուն համար են...) եւ մերժած է տալ Տանիէլի պատասխանը, այս վերջինն ալ դատարան դիմած է։

× Լա Քրուա, կաթողիկէ օրաթերթը կը դատապարտէ Պրակայի արք·ին, Գերպ· Տա Սիլվայի հակահամայնավար խաչակրութիւնը։ Հակահամայնավար միջադէպերը կը չարունակուին սակայն Փորթօ, Թուտելա եւ Վիլա Վեռոէ։ Փորթուկալի համայնավարները այսօր դոնէ պէտք է հասկնան թէ սխալ քաղաքականութիւն վարեցին սկիզբէն եւ իրենք իսկ ծնունդ տուին ներկայ սաստկութեանց, որոնցմէ տուժողը, ինչպէս միշտ, ժողովուրդն է, եւ Փորթուկալի ժողովուրդը մանաւանդ, այլեւս իրաւունք ունէր ազատ ապրելու արեւուն տակ, այս է զոր համայնավարները չհասկցան։

ՅԱԽԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

—o—

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԲՕՍԱՊՏՈՑՏԻ ԿԱՌՈՒՑԸ ՓՈՍ ԿՊԻՏՆԱՑ 35 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

Պոլսոյ թերթերը (Օգոստ· 11) հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս արկածին մասին·—

Օթօպիւսի եղերական արկած մը պատահեցաւ Կիրակի, Օգոստ 10ին Պէյքօզի Համբուն վրայ, պատճառ դառնալով 35 հոգիի վիրաւորումին։ Անոնք փափաքած էին Պէյքօզի Րիվա գիւղը զբօսապտոյտի երթալ եւ այս նպատակով օթօպիւս մը վարձած էին, բայց այս փափաքը աղէտով մը վերջացաւ։ Դէպի գիւղ տանող Համբուն վրայ, օթօպիւսը չկրցաւ իր ուղղութիւնը ճշդել հեղեղային ջուրերուն հետեւանքով եւ գլորեցաւ ամբը խորութեամբ փոսը, եւ 35 հոգին վիրաւորուեցան, իրենցմէ եօթը ծանրապէս։ Շտաերը տարեց անճեր եւ կիներ։

Բոլորն ալ Հայեր էին եւ ուզած էին նախ եկեղեցի երթալ եւ իրենց ուխտը կատարելէ վերջ պտոյտ մը ընել դէպի Րիվա գիւղ, հաճելի կիրակի մը անցընելու համար։ Խաղալով–խնդալով, երգեր երգելով զացին Րիվա, աղտոտ օր մը ան – ցուցին, բայց վերադարձին այդ փոր – ձանքը պատահեցաւ, հեղեղային անձրեւը սկսաւ եւ օթօպիւսը Մահմուտ Շէվքէթ փաշա գիւղին մօտ դէմ առ դէմ եկաւ իր վրայ խուժող ջուրերուն հետ։ Շարժավարը չկրցաւ տիրապետել մեքենային եւ օթօպիւսը իր վրայ երեք անգամ թաւալելով խորունկ փոսը գլորեցաւ։ Ծանր ու թեթեւ վիրաւորները մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հանել օթօպիւսէն եւ հիւանդանոց փոխադրել։ Մարնօրէն վիրաւոր, հիւանդանոց փոխադրուեցան 65 տարու Աբա Փիւսիւլ, 55 տարու Պերճուհի Գանթար, 70 տարու Արմենուհի Ա – լիքեան, որոնք Փաշապահչէի հիւան – դանոցը փոխադրուեցան։ Հայտարփա – չայի հիւանդանոցը փոխադրուեցան 65 տարու Վազգէն Մուշլու, Տիկինը՝ Նազլը Մուշլու եւ Եւթիմէ Մուշլու։ Ս· Յակոբ հիւանդանոցը փոխադրուողներու վէր – քերը թեթեւ են, միւսները՝ ծանր։ Ս· Յակոբ գտնուողներն են՝ ժան Հալէպլի, Աբրահամ Ճանթաչ, Մաննիկ Գրըմօղլու եւ Սերովբէ Թէրզեան։ Զբօսապտոյտը կազմակերպուած էր Էսաեան Սանուց Միութեան կողմէ։

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

•

ԱԿՈՒԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(1899 – 1937)

— o —

Եօթանասունեւվեց տարի առաջ, 1899 Յունիս 13ին, Գորիսի մէջ (Զանգեզուր) ծնած է Ակսէլ Բակունց՝ 1937 Թուականի Սթալինեան հալածանքի եւ վայրա – գութեանց զոհ նահատակ արձակագիրը, որ Մկրտիչ Արմէնի, Վահան Թոթովենցի, Գուրգէն Մահարիի եւ Եղիշէ Չարենցի հետ մաս կը կազմէր մինչեւ 1930ական տարիներու Խորհրդահայ մտաւորականութեան ընտրանիին եւ որուն վաստակը այսօր ալ կը պահէ գրական բարձրորակ իրագործում մը ըլլալու իր վաւերակա – նութիւնը:

Նախակրթութիւնը գիւղական նախա – կրթարանին մէջ ստանալէ ետք՝ 1917ին յաճախած է Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանը, իսկ գրական նախափորձերը – պատանի պահեր – հրատարակու – թեան տուած է 1924ին, «Մարտակոչ»ի մէջ:

Նորավիպային, վիպական թէ երկի – ծաւալուն արձակի իր բոլոր էջերուն մէջ՝ որոնք համադրաբար կ'երեւին «Յովնա – թան Մարչ», «Կարմրաբար», «Մթնա – ձոր», «Սպիտակ ձիւն», եւ «Սեւ ցելերի սերմնացանը» անուններով յայտնի դրա – ծերուն մէջ, Բակունց ոգեղաչուութիւնը կը միանայ քնարականութեան զօրեղ չեշտի մը: Իր գիւղը եւ գիւղացին աւանդապաշտօրէն հայ են, կ'ապրեցնեն պա – պենական մեր բարքերը, հաւատքը, տեն – չերն ու երազները. նուիրականութիւն – ներու պաշտամունքը, հողին սէրը, ազա – տութեան եւ պայքարունակ կեանքի ձրդ – տումը: Դէպքերու եւ պատկերներու, խո – սակցութեանց թէ խորհրդածութիւններու բառի եւ պատումի վերածումը կը հպա – տակի արուեստի մը՝ որ բանաստեղծական ու նկարչական ներշնչումով կը յատկա – նշուի: «Շինովի» չէ՝ բնո՛ւմ է. ար – ուեստական չէ՝ բնական է. ծանծաղ չէ՝ խիտ է եւ թելադրական: Տիպարները, զոր կ'ապրեցնէ պատմուածքներուն ու վէպե – րուն մէջ, լեռնականի անկեղծութիւնը եւ հերոսապաշտութիւնը կեանքի հանդանակ կը դաւանին, ցեղին պատմութիւնը իբրեւ արիւն կը կրեն իրենց երակներուն մէջ ու պատգամներու չափ զօրեղ արտայայ – տութեանց կը վերածեն իրենց ընթա – ցիկ խօսակցութիւններուն մէջ անդամ: Կարդացէ՛ք իր «Սեւ ցելերի սերմնացա – ցը» անունին տակ լմբուած պատմուածք – ները ու պատկերները եւ ճանչցած կ'ըլլաք մեր ժողովուրդի չինական մեծամասնու – թեան կենցաղային բարքերը, բարոյական լմբռնումները, աւանդապաշտիկ հակում – ները, կեանքի լմացումները, ժառանգա – կան – առհասական ձգտումները:

Խորհրդահայ քննադատութիւնը բա – կունցի մէջ գտած էր «լիրիզմը (քնարա – կանութիւնը) բաղաքական ակտուալու – թեան կարենալ զուգորդելու» վարպետու – թիւնը՝ այսինքն իր խառնուածքը խոր – հըրդային զրական հանդանակներուն եւ պահանջներուն հետ կարենալ ներդաշ – նակելու, «այժմէական» (ակտուալ) դառ – նալու կարողութիւնը:

Սակայն կեանքը ցոյց տուաւ որ 1936 եւ 1937 տարիներու խորշակէն վերծ չը – կրցաւ մնալ՝ իբրեւ «դաշնակցական»ի ամբաստանուելու եւ «մաքրագործուելու» համար Զարենցի եւ Թոթովենցի նման ղէմքերու հետ:

Կը յիշուի թերեւս որ 1923 Նոյեմբերի 20ին, երբ Բոլշեւիկները Երեւանի պետա – կան թատրոնին մէջ հանդիսաւորապէ՛ս «լիկվիտացիա»յի (հաշուեյարդար, լու – ծարք) կ'ենթարկէին Դաշնակցութիւնը՝ օրուան արարողապետութիւնը յանձնած էին Բակունցի:

Սակայն գրագէտին հասկնալի՛ այս հա – ճոյակատարութիւնը բաւական չեղաւ որ ան մինչեւ իր մահը, գրեթէ 15 տարի, պարբերաբար չսաստուի իբրեւ «Հայկա – կան Նացիոնալիզմի» յառաջապահ եւ... հրապարակայի՛ն խոստովանութիւններով չդատապարտէ իր «սխալներն ու սայ – թաքումները», իբ «հակայեղափոխա – կանութիւնը«, ի վերջոյ, 1937ին, Ձեկայի կողմէ ձերբակալուելու եւ սպանուելու համար...

Տեսո՛ք թէ ի՛նչ կը գրէր Կիրպոտին, Սթալինի նուիրյակը՝ Հայաստանի 1937 Թուականի մաքրագործումներու օրերուն.

— «Բակունցը, Ալազանը, Սիմոնեանը եւ ուրիշներ՝ գրականութեան մէջ գոր – ծել են որպէս վնասարարներ, հակայեղա – փոխականներ, Տրոցկիստներ եւ Դաշնակ – ներ, որպէս միջազգային կապիտալիզմի գործակալներ՝ որպէսզի հայ ժողովուրդը շեղէին երջանիկ կեանքի ուղուց (այսինքն սովետական իրականութենէն, Մ.) եւ վերադարձնէին անցեալում նրա ապրած սարսափներին» (այսինքն՝ նախախորհրդա – դային շրջանին, Մ.):

Մանրամասնութիւնները կարելի է գտնել Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբա – թաթերթի 23 Ապրիլ 1937ի թիւին մէջ, ուր կ'երեւի համայնավար դատախաղին ամբաստանագիրը:

Յետագային, երկու ամիս ետք, նո՛յն – քան թունոտ մոլուցքով նման ամբաստա – նութիւններ պիտի ընէր նաեւ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան առաջին քարտուղար Ամատունին՝ «պարտիա»յի 10րդ համագումարին մէջ, եւ Բակունց (Աղասի Խանջեանի, Վահան Թոթովենցի, Զապէլ Եսայեանի եւ հարիւրաւոր ու – րիշներու հետ) Սթալինեան եղեռնապա – տումին զոհ պիտի դառնար՝ իր «դաշ – նակցականութեան» ընծա՛յ զարձնելով կեանքն ու տաղանդը...

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

Մ. Թ.

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԱՒԱՆԴԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

Ընաիր աշխատութիւն մըն է, արժանի յուշարձան Ղանալեանի վաղամեռիկ զա – ւակին՝ «Տիգրանիկի անմոռաց յիշատա – կին»:

Շահեկան «Առաջաբան»ին մէջ, հեղի – նակը իրաւամբ կ'ըսէ որ «Աւանդութիւն – ները ժողովրդական բանահիւսութեան այն տեսակներից են, որոնք մեզանում մինչեւ այժմ չեն արժանացել քիչ թէ շատ ամբողջական հրատարակութեան» (էջ. է.): Վաստակաւորն Ղանալեան այս կա – րեւոր պակասը կը լրացնէ ներկայ լաւ – մաշխատ եւ ստուարաթերթ հատորով:

Հեղինակը՝ ի բնէ զգայուն՝ մեծ զու – պուրանքով ի մի հաւաքած է հայկական աւանդութիւնները, զանոնք խնամքով խմբաւորելով: Գործը իրապէս տիտա – նական վաստակ է, քանի որ ամբողջ հա – յաշխարհ, իր բազմահազարեան անցեա – լով, աւանդութեանց այլաւեսակ գան – ձարան մըն է, երեւութապէս անսպառ: Ղանալեան ըրած է ինչ որ կարելի է մարդկօրէն կատարել, առանց ունենալու նման նաճախեռնակներ: Հակայական աշ – խատանք է կատարած պրպտելով մեր մա – տենաղրութիւնը, պարբերական մամուլը, բերանացի աւանդութիւնները, համադ – րելու համար այս գործը:

Աբամ Ղանալեան խօսելով իր նպատակին մասին՝ կը գրէ. «Հայ ժողովրդական ա – ւանդութիւններին նուիրուած ներկայ հա – տորը,... նպատակ ունի ի մի բերել մեզ մատչելի տպագիր ու ձեռագիր աղբիւր – ներում եղած համապատասխան բոլոր նիւթերը». իր աշխատութիւնը կը բովան – դակէ.

1.— Ուսումնասիրութիւն, որ ունի 3 հիմնական գլուխ. Ա.) Աւանդութիւնների մասին ընդհանրապէս, Բ) Հայոց ազգա – յին աւանդութիւնները, Գ) Միջազգային եւ եկամուտ աւանդութիւններ:

2.— Աւանդապատում, որ իր հերթին բաղկացած է երեք մասերէ Ա) Ստուգա – բանական եւ բացատրական աւանդութիւն – ներ. Բ) Վարքաբանական աւանդութիւն – ներ. ասոնցմէ ետք՝ կուգան Աղբիւրներ եւ Ծանօթագրութիւններ, եւ վերջապէս Յանկեր:

Ուսումնասիրութեան մասը կը զբաւէ հատորին սկզբի ՃՂ (190) էջերը, որմէ ետք կը սկսի բուն հատորին 1 էջահա – մարը:

Շահեկան պիտի ըլլար եթէ Ղանալեան (էջ Կ.) հետապնդէր Տրդատի Հաւլունի թուրին աւանդութիւնը, որ իրապէս բա – ցատրութեան կը կարօտի եւ կարօտ է մեկնութեան: Իսկ էջ ՃԹ. չի ծանրա – նար Լուսաւորչի վերագրուած աւանդու – թեանց վրայ. օրինակ՝ Վիրապին մէջ ս – ձերու եւ կարիճներու մէջ նետուիլը. Լու – սաւորչի բազմատեսակ չարչարանքներու աւանդութիւնը. Տրդատի խողանալու ը – րոյցը, անոր վերագրուած ուժի կատա – րումները:

Հին Զուղայի կամուրջի համար «քով ոսկի ղրամ լցնելու» աւանդութիւնը՝ Զու – ղայեցիք իբրեւ հետ բռնագաղթին տարած են Նոր Զուղա, Սպահան, ուր դեռեւ վե – րայ չինուած կամուրջին հիմքին ղրուելով իբր թէ անոր ընթացքը կը կեցնեն շահի կոչուած արծաթ ղրամով: Այդ կամուր – ջը Նոր Զուղայեցիներուն ծանօթ էր իբր «Շաֆռազի կամուրջ», որով աւանդու – թիւնը՝ որ կրնայ շատ աւելի հին ըլլալ՝ մեծագոր հարստութեան մասին է (էջ կթ.):

Էջ ԾԳ. Աղջկայ բերդի կամ Աղջիկոյի աւանդութիւնը՝ միջազգային ծագում ու – նի եւ համանման է Ռոմէօ – Ջուլիէթի աւանդական պատմուածքին. անոնցմէ – կոյս՝ շատ ու շատ հին:

Աւանդութեանց ուսումնասիրական մա – սը կ'ունենայ էջ ՃՁ.: Այս մասին մէջ, մենք որեւէ յիշատակութիւն չգտանք «Շապհոյ Բագրատունւոյ» կազմակեպ «Պատմութիւն» գրքի մասին, որ ամբող – ջապէս միջնադարեան աւանդութեանց հաւաքածոյ մը կ'երեւի: Գրիգոր Դերենիկ, Թէոդորոս Ռշտունիի, Վարդ Պատրիկի եւ այլ բազմաթիւ պատումները պարզապէս աւանդութիւններ են, Հայ – Բիւզանդա – կան եւ Հայ – Արաբ յարաբերութեան խը – տագումներ, որոնք պէտք էր որ յիշուէին:

Էջ 1ով կը սկսին «Ստուգաբանական – բացատրական աւանդութիւններ» իրենց մասնաբաժանումներով եւ տարբերակնե – րով:

Բնական է, աւանդութեանց մեծագոյն մասը Արեւելեան Հայաստանէն են, եւ համեմատաբար քիչ են Թրքական մասի Հայաստանէն եւ հայ կեդրոններէն, պարսկական բաժնի Հայաստանէն եւ գո – դութիներէն, ինչպէս նաեւ Կիլիկեան շըր – ջանէն եղածները: Անկասկած, կատա – ուած աշխատութիւնը՝ որքան ալ հպա – յական՝ չէ կարելի ակնկալել որ կարելի ըլլայ մէկ մարդու, նոյնիսկ Աբամ Ղա – նալեանի նման աննկուն վաստակաւորի մը միջոցներով ամբողջական կատարել: Բացակայ են, օրինակ, Երզնկա եւ Եկեղ – եաց գաւառ՝ իր Սեպուհով, Սրնգոլով (Սուրբ Գրիգոր) Լուսաւորչի աւանդու – թիւններով (Հաբէշարանաց Լուսաւորիչ, տատասկի արտ, Մնկատեղի). չեն յիշ – ուիր Զորեհանպիտա, Սըրբերի Սբ. Թո – րոս, Լուսաւորիչներ, Տրդատի սուրով ճեղքուած ժայռ, Հռիփսիմէ եւ Մարիամի քարայրներ, Բարեհամ աղբիւր, Ինն սըր – բոց գերեզմանք, եւայլն եւայլն:

Էջ 417, կը սկսի «Աղբիւրներ եւ Ծանօ – թագրութիւններ». կ'ուսումնասիրէ էջ 488, որ – մէ ետք հայկական աւանդութեանց ա – խարհագոյց մը կը տրուի: Անուանացան – կերէ եւ լուսանկարներէ յետոյ կը տրուի բովանդակութիւնը եւ վերիպակներու ցանկ մը:

Մենք հիացումով է որ կը փակենք հա – տորը: Հեղինակը՝ բազմավաստակ եւ

ՎԻՊԱՊԱՇՏ ՈՃԻՐ ՄԸ

✳

Ամբաստանեալները կը չարունակէին ու – րանալ՝ հակառակ վկայութիւններուն: Եւ ատեանը չկրցաւ որոշել թէ ո՞վ սպանած էր Ֆուալտէսը եւ ինչո՞ւ: Երբ եկաւ տի – կին Մանսոնի վկայելու կարգը, ատենա – պետը կը յորդէր հետաքրքիրներու բաղ – մութեամբ մը հարցաքննութիւններու ըն – թացքին երեք անգամ մարեցաւ: Անգամ մը միայն մառը ուղղելով Վենսանի կոզ – մը, տիկին Մանսոն պոռաց.

— Խոստովանի՛ ոճիրդ, ո՛վ ոճրա – գործ..

Բայց անմիջապէս ետք աւելցուց.

— Ո՛չ, ես երբեք չեմ գտնուած Պան – քալներու տան մէջ:

Քանիերորդ նիստին, երդուեալները ա – ռանձնացան՝ համաձայնելու համար վճի – ռի մասին: Նիստը շատ երկար տեւեց, ո – րովհետեւ բոլորն ալ համոզուած էին ամ – բաստանեալներու յանցապարտութեան:

Ատեանին նախագահը կարգաց վճիռը, որ շատ խիստ էր. Վենսան, Ժանսիոն, Քոլար, Պանքալ եւ Պուաքիէ մահուան դատապարտուեցան, Քաթրին Պանքալ եւ Անն Պլնուա՝ քանի տարուան տաժանա – կիր աշխատանքի:

Հարցը փակուած կը նկատուէր, բայց այդպէս չեղաւ: Պաշտպան փաստաբան – ները պատճ էին խոցելի կէտ մը ձեւա – կերպութեան մէջ: Պահանջեցին վճռա – բեկութիւն եւ նոր դատավարութիւն եւ դիմացում ստացան: Ընդհանուր դատա – խազը, որ շատ չէր աղդուած Քլարիս Մանսոնի դերասանութենէն, պահանջեց անոր ձերբակալութիւնը:

Հանգստանալէ խուց մը յատկացուե – ցաւ անոր: Քաղաքին երիտասարդութիւնը ամէն օր այցելութեան կուգար նուէր – ներով: Թղթակիցներ հարցապրոյց ու – նեցան անոր հետ եւ անունը տարածեցին ամէնուրեք: Տիկին Մանսոն չզոհանալով այս ժողովրդականութենէն, սկսաւ ղը – րել իր յուշերը, զոր ընդօրինակել կու – տար եւ կը բաժնէր իր հաւատարիմնե – րուն: Սկսաւ նոյնիսկ բանաստեղծութիւն – ներ ղրել:

Երկրորդ դատավարութիւնը տեղի ու – նեցաւ Ալպի քաղաքին մէջ, ուր հաստատ – ուած էր վճռաբեկ ատեանը: Դատա – պարտեալները դրուեցան երկաթէ վան – դակներու մէջ, տեղափոխութեան ըն – թացքին: Տիկին Մանսոն հեծած էր ձեր – մակ ձի մը եւ անոր կ'ընկերանային երեք երիտասարդ սպաներ: Թղթակիցներն ալ ձիակառքերով հետեւեցան այս տարօ – րինակ կարաւանին:

Շրջակայ քաղաքներէն մարդիկ խու – ժերին դէպի Ալպի, տեսնելու համար օր – ուան հերոսուհին եւ անկէ խնդրելու ձե – ռագիր ստորագրութիւն մը:

25 Մարտ 1818ին, Ալպիի ատեանին ա – ջեւ, տիկին Մանսոն չարունակէր իր դի – րասանութիւնը եւ բազմաթիւ անգամ մա – րեցաւ: Ատեանին վճիռը քիչ մը տարբեր եղաւ առաջուանէն, որովհետեւ այդ ժա – մանակամիջոցին պատահած էին քանի մը անակնկալ դէպքեր: Պանքալ անձնասպան եղած էր իր խուցին մէջ մեծաքանակ ժանդատ կուլ տալով: Մահապարտներուն թիւը իջաւ երեքի. Վենսան, Ժանսիոն եւ Քոլար. Քաթրին Պանքալ եւ Անն Պլնուա – յի պատիժը ծանրացաւ՝ ցրկեանս տա – ժանակիր աշխատանք, Պուաքիէ նոյն պա – տիժին դատապարտուեցաւ:

3 Յուլիսին, Ռոտէզի հրապարակին վը – րայհասատատուած էր կառափնարանը: Ժանսիոն բարձրացաւ աստիճանները քա – ջարար, յայտարարելով որ ինք անար – դարութեան զոհը կ'երթար, Քոլար լա – լով ելաւ տախտակամածին վրայ: Վենսան րուն ոճրագործը կը յառաջնար մեքե – նայի մը պէս: Երբ գահիճը մազը կը կըտ – րէր, անոր ականջին չշնջաց.

— Ի՞նչ պիտի ըսէ ծնողքս:

Ընդհանրապէս երբ ոճրագործները վը – ճարեն իրենց պարտքը, հարցը փակուած կը նկատուի: Սակայն հանրային կար – ծիքը կը չարունակէր հետաքրքրուիլ Քու – ալտէսի մահով, որովհետեւ համոզուած էր որ այդ երեւելի մարդուն մահը ունէր աւելի խորհրդաւոր պատճառներ, որոնք ունէին քաղաքական բնոյթ:

Տարի մը ետք տեղի ունեցաւ երրորդ դատավարութիւն մը երեք անձերու դէմ, որոնց անունը տիկին Մանսոն յիշած էր իր վկայութիւններու ընթացքին: Այդ ե – րեք անձերը յարգուած եւ ծանօթ դէմ – քեր էին. Վենսանի զարմիկներէն մէկը, նոտար մը եւ ոստիկանապետ մը: Տիկին Մանսոն ըսած էր որ ոճրին դիչերը այդ երեք ամբաստանեալները տեսած էր ոճ – րագործներուն հետ, Պանքալներու տան մէջ:

Դատաւորները չփոթի մէջ էին: Այդ տարօրինակ կինը զարձած էր հանրային իսկական ազէտ մը: Երեք ամբաստանեալ – ները փաստեցին որ ոճիրի դիչերը իրենք կը գտնուէին ոճիրի վայրէն շատ հեռու: Արժանահաւատ վկաներ հաստատեցին Իրենց ըսածները եւ գատարանը անպար – տութեան վճիռ արձակեց եւ ներողա – մտութիւնը խնդրեց այդ երեք պատաս – խանէն, ո – ւոր ու պարկեշտ քաղաքացիներուն, ո – րոնք կրնային գոհը ըլլալ անօգուտ ու փո – ռասոյլ կնոջ:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. 4)

ՀՈՒՇԱՏԵՏՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑԻ

ՊՐԿԱՏ

ՀՈՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ-ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆԱԿԻՑ

— Ծրագրեալ ժողովի մը համար է։ Ֆեյսալ ալ պիտի գայ։ Ես ալ պիտի երթամ։ Ինչո՞ւ չես գար դուն ալ։ Ինչ կ՚ընես հոս մենակդ։ Ֆեյսալ ալ պիտի գայ։ Ես ալ պիտի երթամ։ Ինչո՞ւ չես գար դուն ալ։ Ինչ կ՚ընես հոս մենակդ։

— Ո՛չ, պատասխանեց Ա. ինքնիրեն, ես հոս պիտի մնամ։ Ես ալ պիտի գամ, բայց ոչ ժողովի համար։ Ես ալ պիտի գամ, բայց ոչ ժողովի համար։

Ա. ինքնիրեն կ՚ըսէր թէ ինչո՞ւ ինքն ալ չէր գար ժողովի համար։ Ինչո՞ւ ինքն ալ չէր գար ժողովի համար։ Ինչո՞ւ ինքն ալ չէր գար ժողովի համար։

— Ես ալ պիտի գամ, ըսաւ Ա. ինքնիրեն,

“ԾԱՌԱՋ”Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՏՕՎԻԼ.— Շաւաբշ Մխաքեանի հին օրերուն յիշատակին, հին բարեկամ մը (Շ. Վ.) 300 Ֆր. կը նուիրէ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ա.Եփոս Մելքոնեան 200 Ֆր. կը նուիրեն չնորհաւորելով յիսնամեակը։

×

ՆԻՍ.— Պ. Հրանդ Ամասեան քաջուԹեան եւ յարատեւուԹեան մաղԹանքնե– րով 100 Ֆր. կը նուիրէ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վ. Քիւրքէեան 100 Ֆր։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շահին Մակարեան 100 Ֆր.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նիսէն Տիկին Վառնաճեան իր զաւմիկին Հրանդ Սիյահիի մահուան տխուր առԹիւ 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Սիրարփի Գ. Թովմասեան ցաւակցուԹիւնները կը ներկայացնէ ողբացեալ ԵռովՔ Պործաքեանի Այրիին եւ ընտանիքին ու փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Ալչի ՊէլֆոնԹէնի կայանին։ (Ստանալ «Ծառաջ»էն)։

Նոյն տխուր առԹիւ Տէր եւ Տիկին Հաճի – Յովսէփ Սահակեան ցաւակցուԹիւն կը յայտնեն Տիկին Պործաքեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն ԵռովՔ Պործաքեանի մահուան առԹիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն «Ծառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձուԹիւնս չնորհակալու– Թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Ողբացեալ Պ. Գառնիկ Տալըտալեանի Թաղման առԹիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Վահէ Մուրաֆեան 20, Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան 30, Վահրամ Կապօքեան, Տէր Պօղոսեան ընտանիքները եւ Պ. Սուրէն Փափազեան իրենց մօր Տիկին Վարդուհի Դուստիկեանի հոգւոյն՝ Տէր Ողորմիայի առԹիւ 100, Ողբացեալ Տիկին Մանուկ– եան Իսկուհիի Թաղման առԹիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Մանուկեան ընտանիքէ 80, Պ. Ժան Յովհաննէսեան 50, Ողբացեալ Պ. Գարեգին Քէնտիրեանի Թաղման առ– Թիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Քէնտիրեան ընտանիք 100, Տիկին Անոյշ Գասպարեան 10, Պ. Վարդգէս Մրճօեան 50, Պ. Իսրա– յէլ Դարբինեան 100, Տիկին Աւետեան 50, Պ. Գրիգոր ԹիւԹէլեան 20, Պ. Ներ– սէսեան Համբարձում 10, Պ. Նազար Գա– լաճեան 10, Աւետիսեան ընտանիք 50, Տէր Ներսէսեան ընտանիք 25, Պ. Օհաննէս– եան Կարապետ 25, Այրի Տիկին Գօչօլեան 20, Ժի–Էմ–Ա. Սէնթ – ԱնԹուան 50 Ֆր։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue du Perche — Paris (3e)

Կիրակի ժամը 11ին ձայնաւոր պատա– րագ Աստուածածնայ վերափոխման տօ– նին առԹիւ եւ Խաղողօրհնէք։

Կը պատարագէ ՆԻԿՈՂՈՍ Ծ. Վ. ՔԷՀ– ՀԵԱՑԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԺԹ. ՅԱՆԿ

Տիկին Զարուհի Քէչիչեփ (Ալֆորվիլ), Աբգար եւ Հնազանդ Գէչիչեաններու յի– շատակին համար՝ 5.000, Ալիս Շահմիր– եան (իր սալերու հասոյԹէն) 945, Շա– քարեան (ՎէնԹապրէն) 50, Կիւզիրեան (Մեռէօյ) 50, Վազգէն Համբարձումեան (Լիգս) 100, Գուրեան ընտ. (Լիգս) 100, Տէրմէնճեան ընտ. (Կարաման) 30, Փօս– Թօկլու (Լիգս) 100, Գարեգին Քէնտիրեանի յիշատակին Տիկին Արմէնուհի Քէնտիր– եան 100, Պ. Մասիս Աւետեան 50, Աւետ– եան ընտ. 50, Տէր եւ Տիկին ԹիւԹէլեան 30, Ներսէսեան ընտ. 25, Կարապետ Օ– հաննեան 25, Գրիգոր ԹիւԹէլեան 20, Խա– գուհի Շէլէլէեանի յիշատակին Պ. Պա– րոյր Պոքասեան 10 Ֆրանք։

Գումար՝ 6.685
Նախկին գումար 103.900
Ընդհ. գումար՝ 110.585

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

—o—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա– փոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առԹիւ Փարիզի Ս. Յովհ. մկըր– տիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ։

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ։

Սկիզբ ժամերգուԹեանց՝ ժամը 8.30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 18 Օգոստոս, յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մա– տուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պա– տարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Վանն Համօրէն Ննջեցելոց։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա– փոխման Սուրբ Աստուածածնի։

Այս առԹիւ, Իսի Լէ Մուլինոյի Ս Մար– իամ Աստուածածին նորակառոյց եկեղե– ցւոյ մէջ – 6 աւրընկ Պուրկէն — առաւօտ– եան ժամը 10ին պատարագ կը մատուց– ուի։

Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Խաղողի ՕրհնուԹիւն։

Կը հրաւիրուի Իսի Լէ Մուլինոյի եւ շրջանի ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այս արարողուԹիւններուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԿՆԻ ՄԱՐԿՐԻԹ Ուրբաթ 15 Օգոստոս
ՍԿՆ ԼՈՒ ԿԻՐԱԿԻ 17 Օգոստոս

Հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող– օրհնէք, կը պատարագէ Շահան խոյա– կեր քհնյ. Տէրէեան։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

Օգոստոս 17 կիրակի առաւօտ Աստուա– ծածնայ տօնին առԹիւ տեղի պիտի ունե– նայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղող– օրհնուԹիւն։ Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շըր– ջակայից հայ ժողովուրդը։ Այս առԹիւ կը խնդրուի բարեպաշտ ազգայիններէն որ չմոռնան բերել իրենց մասնակցուԹիւ– նը եկեղեցւոյ պայծառուԹեան համար։

ՄՇԱՏԵՑԻՒ ՍՈՑԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Լասիօթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 30 ուիւ Լըպրիւ Ռօլէն, վերափոխման տօն կը կատարուի 15 Օգոստոսին Ուրբաթ օր, Մատուռին երկրորդ տարեդարձին առի– Թով, պատարագը կը մատուցանէ եւ քա– րոզէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապե– տական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Ցետ Ս. Պատարագի կը կատարուի հո– գեհանգիստ եւ աւանդական խաղողօրհ– նէք։

Ժամը 13ին ի պատիւ Պատուիրակ Սըր– բազան հօր եւ իր չքախումբին տեղի կ'ու– նենայ ճաշ Լասիօթայի Սէն Ժան Թաղի ծովահայոց ՔԻՆԿ Հայկական ճաշարա– նին մէջ։ Ճաշի մասնակցուԹիւն 50 Ֆր. արձանագրուիլ նախապէս Լասիօթայի հո– գաբարձուԹեան եւ Մայր եկեղեցւոյ քար– տուղարուԹեան մօտ, եւ նոյն օրը տեղ– ւոյն վրայ։

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ վերա– փոխման տօնը կը կատարուի 17 Օգոստ. կիրակի օր։ Կը կատարուի եպիսկո– պոսական հանդիսաւոր Պատարագ եւ քա– րոզ, ապա խաղաղօրհնէք։ Սկիզբ ժամեր– գուԹեան 8 Ս. պատարագ 9.45, քարոզ 11ին խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ 11– 50ին։

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ անուանակոչուԹեան Սուրբ Աստուածածնայ տօնը, 17 Օգոստոս կիրակի առաւօտ։ Կը կատարուի մատաղ եւ խաղողօրհնէք։

ՎԱԼԱՆՍ

15 Օգոստոս Ուրբաթ հոգեհանգստեան արարողուԹիւն կէսօրէն առաջ ժամը 10ին իշխատակ Բ. Պատերազմի ռմբակոծու– Թեանց զոհ Վալանսի Հայերուն հոգւոյն։

Իսկ Աստուածածնայ տօնի առԹիւ Վա– լանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձուԹիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի ՀայուԹիւնը։ Վերա– փոխման տօնին առԹիւ պատարագ եւ խա– ղողօրհնուԹիւն, 17 Օգոստոս կիրակի։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ Աստուածածին եւ Խաղողօրհնէք։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մա– տուցուի ժամը 10.30ին։ Ցաւարտ պատա– րագի խաղողի օրհնուԹիւն։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հան– դիսաւոր պատարագ վերափոխման տօ– նին առԹիւ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԷ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Օգոստ. 16, ամբողջ օրը Պել Ֆոնթէնի Կապոյտ Ալչի կայանը։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հեռաձայնի թիւն է.– (82) 33–05–61

ՖԻԼՄԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԷՎԻԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստ. 14ին, Հինգշաբթի ժամը 21ին Էվիանի Օթէլ Ռուայալի սրահին մէջ պի– տի ցուցադրուի Սթէֆանէսքոյի Ֆիլմը «Հայաստան ՀամբորդուԹեան» վերա– բերեալ եւ անտիպ ֆիլմ մը Գառզուի վը– րայ։ Նոյն առԹիւ Նան Գառզու կը սար– բադրէ իր գիրքը՝

«Le Voyage en Arménie»

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ալչի Սեբրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին։

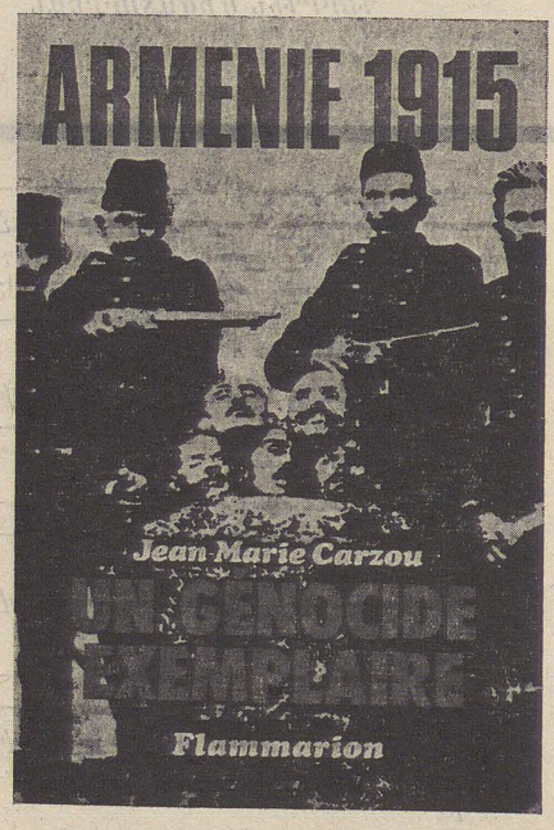
ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԿ

Ագգ. Մատենադարան

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵԲԻՈՍԻ ՊԱՏՄԱԳՐՈՑ ԲՆԱԳՐԻՆ ՎԵՐՄՑ

Գրեց՝ Դր. Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան

ՎԻՆՆԱ., Մխիթարեան տպարան.

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE
SPÉCIAL - CHARTER
Paris - Athènes - Paris
800 Fr.
YASSOU A NOS PRIX GRECE
INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS
ՁԵՐ ՇԱՐԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9Է6 19

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՈՒՐԲԱԹ ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
15-17
VENDREDI
DIMANCHE
15-17 AOUT
1975

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

LE NUMERO 1,20 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·368

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.368

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՑՏԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 8)

ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՑ ՋՈՒՐԵՐՈՒ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Անոնք որոնք պտնուած են Արագածի լանջերուն, նկատած կ'ըլլան որ քարերու արեւակէզ եւ հողմահար թագաւորութեան մէջ կը բլսին յորդառատ չատրուաններ: Ռուս բանաստեղծ Օսիպ Մանտելշտամը 30ական թուականներուն այցելելով Հայաստան, զայն կոչած է «Լերկ քարերու պատմութիւն»: Սառն, ջինջ, համեղ ջուրը ճնշումով ընդերքէն կը յորդի վայրկեանը 30–35 լիթր «արագութեամբ»: Անոնք զօրաւոր աղբիւրներ չեն, որ բխած են դէպի ջուրի ծարաւ հողերը: 150–300 մեթր խորութեամբ ջրհորները փորած են ջուրի երկրաբանները:

Ցայժմ ընդունուած էր որ Հայաստանի ջուրի պաշարները սահմանափակ են: Շատոնց նկատի առուած են քիչ թէ չատ գործնական նշանակութիւն ունեցող բոլոր ջեռակները, ջրամբարներն ու աղբիւրները: Իսկ ջուրի պահանջը հետզհետէ կ'աճի: Ջուրը անհրաժեշտ է քաղաքներուն եւ գիւղերուն, բուռն թափով զարգացող արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան համար: Հրամխային ա – պարներու ընդերքի խորքին պահուած է ջուրի ամբողջ ծով մը: Բայց հարցն այն է, որ ի՞նչպէս պէտք է դուրս հանել այդ ջուրերը:

Հայաստանի հողմամասի կէսէն աւելին ծածկուած է հրաբխային լաւաներու հզօր չերտով մը, որու հաստութիւնը կը հասնի 200էն մինչեւ հազար մեթրի: Դարեր չարունակ ճիւնհալի ջուրերը, կուտակուած եւ կազմած են հսկայական ջրամբարներ, որոնք յաջողութիւն արձանագրած են Երեւանի պետական համալսարանի, Ջրային հարցերու հիմնարկութեան դիտնականները եւ Հայաստանի երկրաբանութեան վարչութեան արշաւախումբը, որու ընդհանուր դիտական ղեկավարն է Փրոֆ· Սողոմոն Պալեան:

×

«ՊՐԱՒԴԱ»Ն ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ

«Պրաւդա»ի մէջ «Երգը եւ կեանքը» վերնագրով յօդուած մը գրած է Իվան Կոզլովսկի, անդրադառնալով Հայաստանի պետական երգչախումբի վերջին երկու երեք տարուան գործունէութեան: Յօդուածագիրը նշած է երգչախումբի վերջերս Մոսկուայի մէջ տուած համերգները, որոնք յաջողութիւն արձանագրած են: Համերգներու երգացանկին մաս կազմած են՝ Ֆօրէի «Ռեքուիէմ»ը, Կունոյի «Օրաթորիօ»էն հատուածներ, Հենդելի, Պախի, Վերտիի, Տանիէլի ստեղծագործութիւնները, ինչպէս նաեւ Կոմիտասի եւ Թլալիճեի գործերը:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ՖՐԱՆՈԱՅԻ ԶԱԽԸ ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ Է

— o —

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Վեց ժամ տեւեցին Ֆրանսական ձախի երեք կուսակցութեանց խօսակցութիւնները փորթուկալեան տագնապին մասին, յանգելու համար կաղ զեկոյցի մը: Ժողովը գումարուած էր համաձայնաւոր կուսակցութեան հրաւէրով բայց պարապուխները ներկայ չէին: Նիստին վեր – չատրութեան է միայն որ Մառչէ «Հոնկէ կանցնէր», մինչ Մէթերան Լանաերու իր պլանքը կը մնար, ուր իրեն երկու անգամ հեռաձայն կ'ընէին հրահանգներ առնելու համար: Այս հանդիպումին նախաձեռնութիւնը առած էր համաձայնաւոր կուսակցութիւնը այն միտումով որ կարելի կ'ըլլայ մէկ ճակատ կազմել Ֆաշիզմի դէմ, բայց տարբերը բան է Ֆաշիզմի դէմ ըլլալ, ինչպէս է ոեւէ ազատախոհ քաղաքացի եւ՝ տարբեր ընդունել համաձայնաւոր բոլոր տեսակէտները: Շատ պարզ է որ կարելի պիտի չըլլար, նոյնիսկ երեւութապէս միասնականութեան մը տարողութիւնը թողուլ, քանի փորթուկալեան տագնապը բաւեց ցոյց տալու համար թէ բացի ընտրական չահերէ, համաձայնաւոր եւ ընկերվարական երբեք չեն կրնար համաձայն ըլլալ հիմնական հարցերու չուրջ: Ներկայիս ընկերվարականները զօրավիգ են Մ· Սոարէսի իսկ համաձայնաւորները՝ Ալվարօ Քունալի: Ամէն պարագայի մէջ խիստ յատկանշական է որ զէկոյցը, զոր յանձնեն երեք կուսակցութեանց կարգաց համաձայնաւոր Քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Լիլան Լըռատ.— «Մտահոգ ապստակու – թեանց չղթայումէն ամբողջ երկրին մէջ, որուն վերջին ցուցադրութիւնները Հիւսիսին մէջ մասնաւորաբար պժգալի կերպով կը հարուածեն համաձայնաւորները, երեք կուսակցութիւնները, որ տարբեր վնաստուածներ ունին Փորթուկալի կառավարութեան զարգացման ծագումին չուրջ, համաձայն կը մնան ոակայն չեչտը դնելու համար այն ստիպողականութեան վրայ որ կայ այդ երկրին դեմոկրատ ուժերուն համար իրենց մերձեցման եւ գործակցութեան ճամբաները գտնելու:

«Ընկերվարական կուսակցութիւնը, ձախ – արմատականներու չարժումը, համաձայնաւոր կուսակցութիւնը, առանց ուզելու մէկզմուխ ըլլալ փորթուկալեան ներքին գործերուն, կը գտնեն թէ Ապրիլ 25ի յեղափոխութեան մէջ, սկիզբը միացած կուսակցութեանց եւ չարժումներուն կը պատկանի դէմ դնել Ֆաշիզմի որեւէ վերադարձի եւ ընել այնպէս որ կառավարութիւնը եւ քաղաքական կեանքի օրէնքները, զանազան մակարդակներու վրայ հաստատուին ժողովրդավար կերպով արտայայտուած ժողովրդական ամենա – լայն կամքին վրայ: Ձախ – արմատա – կանները, համաձայնաւոր կուսակցութիւնը, ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'որոշեն չփման մէջ մնալ դէպքերուն հետեւելու համար»:

Լեռը մուկ մը ծնաւ, կարելի է ըսել անշուշտ այս զեկոյցին համար որ միայն Ֆրանսական իշխանութեանց հացին իւղ քսելու կրնայ ծառայել քանի կը «պաշտօնականացնէ» Ձախին խոր տարակարծութիւնը, չեչտուած Փորթուկալի պատճառով: Ընկերվարականներուն համար ամբողջ պատասխանատուն Փորթուկալի համաձայնաւոր կուսակցութիւնն է, համաձայնաւորներուն համար, անշուշտ յանցաւորները բոլոր անոնք են, որոնք... համաձայնաւոր չեն, այսինքն ընկերվարական, եկեղեցի, հակայեղափոխութեան տարրեր, ազատախոհ, չափաւոր դեմոկրատ եւլ, եւլլն:

Դեռ նիստը երբ նոր կը բացուէր ընկերվարականները, որոնց ներկայացուցիչներն էին Ժան Փոլըռէն եւ Լուի Մեռմազ, Մէթերանի նամակը կը կարդային, որ արդէն կը պարզէր յստակ կերպով ընկերվարական տեսակէտը: Հոն կը չեչտուէին «փորթուկալեան համաձայնաւոր կուսակցութեան դատումի սխալները»:

Զեկոյցէն եւ այս նամակի բովանդակութենէն զատ ալ, Լուի Մէռմազ բառերը չէր ծամծմեր եւ կ'ըսէր թէ համաձայնաւորները չեն ուզեր ընդունիլ Փորթուկալի իրենց կուսակիցներուն ծանր պատասխանատուութիւնը:

Ամէն պարագայի, այս աւելորդ հանդիպումը չէր կրնար ծառայել Ձախի ճակատին ոչ ալ համաձայնաւորներուն: Այդ իսկ պատճառով միայն ռազմավարական սխալ մը, կարելի է նկատել համաձայնաւոր այս նախաձեռնութիւնը:

Քանի մը տողով

ՎԻԺՈՒՄԻ ազատութիւնը վերջնապէս պաշտօնական դարձաւ Ֆրանսայի մէջ, ուր Հինգշաբթի օր Պաշտօնաթերթին մէջ լոյս կը տեսնէր գործադրութեան վերջին հրովարտակը:

ՊԵԼՖԱՍԹի մէջ ռումբ մը պայթած է առջի օր: 3 մեռեալ եւ 20 վիրաւոր կայ:

ՀԱՑՖԱՑԻ զինուորական դատարանը այս միջոցին կը դատէ խորայէլացի կին զինուոր մը, 19 տարեկան, որ կապ հաստատած է ՄԱԿի աւստրիացի զինուորի մը հետ եւ թշնամի հող անցած է (Սինայի ճակատը), լքելով իր պաշտօնը, երկու գիշեր յաջորդաբար: Երեք ամբաստանութեան տակ է այս գեղուհին որ չըփոթած է սիրային ու զինուորական պարտականութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ Օգոստոս 18 էն սկսեալ կարգ մը ապրանքներու գիները պիտի բարձրանան: Առոնց կարգին անոյշը, չաքարեղէնը, ելեկտրա–ենական գործիքները եւլ– եւլլն:

«Օրչնեալ ես Գուր ի Կանացս...»

—o—

Մարիա՛մ, այս անկողնին վրայ երբ ննստիս
Ու ես առջեւդ, գորգին վրայ ծընրադիր,
Համբուրեմ խաժ երակներն
Այդ ձեռքերուդ՝ որոնցմէ լոյս կը ծորի,
Մարիա՛մ, տաք շընրթուներուս տակ կը զգամ
Էա՛կ մ'որ, լուռ, արիւնդ ումպ ումպ կը խմէ·
Այն գիշերէն՝ երբ մազերդ այդ բարձին վրայ
Անփութօրէն լեցուցած՝
Ծոցդ հաճոյքին բացիր, եւ բուռն հաճոյէն
Քընտիճ մ'առատ բուժերդ ի վար հոսեցար,
Եւ կուսութիւնդ մեռաւ
Արգանդիդ մէջ և աչերուդ երկնաքոյր,
Այն գիշերէն՝ թարթիչներէն կոպերուդ
Մե՛ղրը ծորեց, դուն եղար
Հեզահամբոյր, լընակեաց,
Ջիւնափետուր դուն աղաւնեակը եղար՝
Որ արեւուն տակ կը ծընկըլած՝ կ'երազէ
Բոյնին վընրայ շինուելիք...
Կը դիտեմ, արդ, բաղցրիկ հիւծումը
դէմքիդ
Եւ բաց շապկիդ մէջէն ծիծերդ՝
որոնց մէջ
Կը բաժնըւի կեանքդ եւ դուն
Բաժնըւելով մա՛յր կ'ընլլաս:
Մէն մի զարկին մէջ երակիդ՝ ես
կը զգամ
Տրոփիւնը ևո՛յն իմ սընրտիս
Եւ բողբոջումը արիւնիս ծաղիկին՝
Որուն բուրումը կ'արբեցնէ զիս եւ բեզ
Եւ սէրն է մեր երկուքին:
...Օրհնեա՛լ ընլլաս, Մարիա՛մ,
Դո՛ւն որ անհուն գորովով
Կողե՛րդ ինծի՛ կուտաս, եւ ո՛սկրէդ՝
ուրիշ
Ոսկրի մ'համար կը բամես,
Դո՛ւն՝ որ կ'ընլլաս ամէնէն
Մաքուր ակօսն՝ ակօսներէն բեղնաւոր,
Ու ամէնէն չընճուող թաղարը՝ բոլոր
Թաղարներէն շուշանի՝
Օրհնեա՛լ ընլլաս յաւիտեան:
Դո՛ւն՝ որ, ըզգօն, կը կընրես
– Խեփորին մէջ ինչպէս մարգրիտ մը
ազնիւ –
Աստուածատիպ մարդը խո՛րն այդ
արգանդիդ՝
Օրհնեա՛լ ընլլաս, Մարիա՛մ...

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱՑ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Ուրբաթ (Շաբաթ թիւ): Խմբագրատունը բաց է Շաբաթ օր:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՍՐ՛ՏԻՐՔ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— o —

Զիւնափետուր զուարթնոց հետ՝ դէպի երկինք ամբարձումիդ հազար լինը հարիւր տ՛յեան տարեվիցին առթիւ, տո՛ւր ինձ հին հաւատքս, Քրիստոսի մայր տ՛վ Սուրբ Մարիամ, որ զքեզ յիշելով եռակի խաչակնքեմ ու երկրպագեմ վերստին, տառապած Հայու մը, Նոր անապատականի մը ջերմեռանդութեամբ:

Մեր նախնիք, հայրապետներէն մին – չեւ ճգնաւորք ու մինչեւ յետին սարկաւագ, հրաժարած աշխարհի կեղծ ու պիղծ սէրերէն, աղուոր ուղերձներ ու գոհար քերթուածներ են հիւսուած Քու անձիդ վրայ: Ու զպիրները, մոմերու լոյսին տակ, ղրակալներու վերեւ թառած չարակնոցին մէջէն՝ քաղցրաձայն եղանակած են զա – նոնք, անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր:

Կը լսե՞ս դուն անուշ եւ քնքուշ ղը – րուաղներն այդ ղրուատինքներուն: Կի – ներուն մէջէն ամէնէն օրհնեա՛լը կը կո – չեն ու կը նմանեցնեն զքեզ մաքուր անապատանի մը, որ՝ մեղքի փուշերէն զերծ՝ առանց սերմի ծնցուցիր երկնային բոյսը:

Յովակիմին ու Աննային ո՛վ Դուն ալ – ջիկը պատուական, մարի՛կ ըրէ զեռ լինէ՛ր կ՛ըսենք Քեզ համար: Անթառամ ծաղիկ, արմատ՝ տնկոյն անմահութեան: Այդ անմահութենէն ծիլ մը դոնէ ինչո՞ւ չես շնորհեր բեկորներուն՝ սա մեր տառապահիւծ Հայութեան, որ հաւատա – րուկս ըզձանօք անունդ կրկնելէն՝ իր կո – կո՛րդը չորցուց:

Մեր անուս մամիկները որոնք Շնոր – հալիներու պէս ո՛չ թուղթ ունէին, ոչ ալ կաղամար, ուզած են Քու անունդ յա – ւերժացնել նորէն: «Մխածան»ը, տիեզե – րական Հաշուութեան կարակնաձեւ այդ աղեղը որ եթերին մէջ կը պարզուի՝ ու – նի կոչումը Աստուածամօր գօտիի, իսկ իր հոտով ու տեսքով՝ պարտէզներու պարծանք «Այծատերեւի» ծաղիկն ալ՝ Աստ – ուածամօր թաթիկի:

Բուսական չսեպելով սուրբի մակդիրդ, ամենապրպուռիի՛ անուանեցինք զՔեզ, եւ տիրուհի, թագուհի, իսկուհի, մաքրու – հի, երանուհի չնաշխարհիկ տիտղոսնե – րով բահանդեցինք Քու անձդ, միշտ երգելով: Բաշխող բարութեանց, աղբիւր ծարաւելոց եւ հանգիստ աշխատելոց: Եւ մեր մայրերէն ու քոյրերէն անոնք որ Քու անուններդ ունէին – էրմանիկներ, Մաք – րիկներ, Սուրբիկներ, Ուսկուհիներ, Թա – գուհներ ու Տիւրիկներ – գացին բռնել տարադրութեան աղէտալի ճամբան, ա – նօթի ծարաւ, անապաւէն եւ անչափիկ, մէկիկ մէկիկ վրայ տալով Հայու կնկան իրենց զանձերը թանկագին. ամօթխած – ծուխին, պատիւ, կեանք:

Քանի զարկ ի վեր մեր տաճարներուն մէջ Քու պատկերդ ենք կախած: Արծաթ կանթեղը չվերցուցի՛նք բնաւ խորանիդ առաջքէն ու զիւղեր ցորեկ լոյսն անպա – կաս ըրինք անոր մէջ: Առջիդ, մեր կե – ղոններն աշտանակեցինք բարեպաշտ Հա – յերս՝ առատ իւղիկուն, ծուխդ չոքեցանք, աղօթեցինք, խաչ հանեցինք չարունակ ու Քու բարեխօսութեա՛նդ ապաւինեցանք «անվրեպ ճայնիւ», փրկել զմեզ ի փոր – ձութենէ եւ յամեհայն վտանգից մերոց:

Գազանային ո՛չ մէկ փորձութիւն մնաց, սակայն, որ մեր վրայ չփորձուէր, եւ մահասաստ ո՛չ մէկ վտանդ՝ որմէ զերծ մնայինք:

×

Միտք կը բերեմ որ առենօք Դո՛ւն ալ, Քու կարգիդ, շատ սեւ օրեր անցուցիր: Անպատրոյն իւ՛նչ հրաման էր ան, զոր Հերովդէս կ՛արձակէր, սուրբ անցու – նելու համար Բեթլէհէմի մանուկները բոլոր, յերկեմեանից եւ ի խոնարհ . . . : Ու նշանածիդ սեւսլքին չնորհիւ, կծիկը զրիր զէպ ի Եգիպտոս, կաթընկեր պատկէ հ – չուն բակեզաթին մէջ ծրարած: Բայց քովինդ անհունապէ՛ս ատաւոր՝ հոգե – կան անձկութեանց անձնատուր չեզո՞ն մթին մեր մայրերն ու քուրիկները, որոնք առանկ փրկարար տեսլեաւ զուրկ, զա – ւակներուին ուսամբարձ եւ նորածիններն զրկապինդ՝ լեռնէ լեռ, սարէ սա՛ր փա – խան, օրերով, ամիսներով:

Երախաներու զանկեր զարշապարներով ճմռուած պահուն, ծոցուորներու փորեր՝ սուինի ծայրով պատռուած ատեն, շլե – ցի՞ր անոնց հեծկլտուքն ապիոգորմ. «Մարի՛կ Աստվածամա՛ր . . .»: Բայց՛, անոնք զո՞ւր հայցեցին Քու պաշտպա – նութիւնդ՝ ատատուածօրէն մայրական:

Դո՛ւն որ նախամօր Եւայի՝ ցաւով ծնա – նելուն անէծքը ջնջեցիր, Քրիստոս մը անսերմնապէս բերելով աշխարհ, Դո՛ւն որ անոնց պէս զող քաչեցիր եւ անոնց պէս ցաւցըտեցար, ի՞նչպէս Թոյլ տուիր որ մայրանալու սեմին վրայ կեցող եւ Զաւկիդ սուրբ անունը կրող այդ Քրիս – տոնեայ կիները մահերուն ամէնէն դառ – նագինը ճաշակեն: Սո՞ւտ ուրեմն մեր Շարականին այն վսեմ հատուածը որ կ՛ըսէ. Քե՛ւ կանգնեցաւ մեղուցեալ մայրն գլորեալ:

Անցան տարիները: Մանուկ Յիսուսդ մեծցաւ, զօրացաւ, պարծանքը զարձաւ համօրէն Հրէաստանի: Իր մեծութիւնը չքաշող կայքափաններ չարաժղղով զոմա – րեցին եւ ուզեցին զինքը վերջնել աչ – խարհէ: Մատնութիւն, խարազան, թուք ու մուր, փուշէ պսակ ու մահու զոր – ծիք՝ տառապանքի իր բաժինը կազմե – ցին: Այդ ամէնը լսեցիր, եւ աղիքներդ զալարեցան: «Գանկի Բլուր»ին վրայ ցցուած քառաթե՛ւն ալ տեսար եւ նուա – զումներ ունեցար: Քու զաւակդ պաշտող քանի՛ քանի՛ հայ կարիճներ սակայն վեր ելան նոր Գողգոթաներէ, ճակատին սիոյ ցաւը կողմնակից էր Նափոլէոն Բ.ին բայց Անգլիա, Աւստրիա եւ Գերմանիա կը պնդէին որ լաւագոյնը թագաւորական վարչակարգին վերադառնալն էր: Ուսմի դահ բարձրացաւ Հանդուցեալ Լուի ԺԶ. Թագաւորին եղբայրը եւ առաւ Լուի ԺԸ. անունը: Ինչու ԺԸ. եւ ոչ ԺԷ.: Որովհետեւ Քոնքորտի հրապարակին վրայ գլխատ – ուած Լուի ԺԶ. Թագաւորը եւ Մարի – Անթուանէթ Թագուհին ունէին մանչ զա – ւակ մը, որ դահ պիտի բարձրանար հօր մահէն ետք, եթէ 1789ի յեղափոխութիւնը վրայ հասած չըլլար: Գահաժառանգը ար – դելափակուած էր յեղափոխականներու հսկողութեան տակ: Զդիմանալով բանտի դժնդակ կեանքին, գահաժառանգը մա – հացաւ իր խուցին մէջ, 10 տարեկանին, կ՛ըսեն կարգ մը պատմաբաններ. բայց շատեր կը կարծեն որ գահաժառանգը փո – խարինուած էր նոյն տարիքը ունեցող մանչով մը, եւ իշխանները զայն ազա – ատած էին: 1815ին շատեր կը կարծէին որ գահաժառանգը դեռ ողջ էր եւ կը զըտնուէր զաղտնի վայր մը: Այնպէս որ Լուի ԺԶ. կը դրաւէր գահաժառանգին տեղը:

Թագաւորական կուսակցութեան մէկ մասը ապօրինի կը նկատէր ուրեմն Լուի ԺԸ.ի գահակալութիւնը: Վարչակարգին հակառակ էին նաեւ պոնափարթիստները եւ հանրապետականները:

Ի՞նչ կրնար ըլլալ Ֆուալտէսի դերը այս բոլորին մէջ: Գահաժառանգ Լուի ԺԷ.ի բանտարկութեան ժամանակ, Ֆուալտէս յեղափոխական դատարանի ազդու ան – դամներէն մէկն էր: Անոր դրամատիրու – թիւնը ենթադրել կուտայ, որ իր հան – րապետական համոզումները պատահա – կան բնոյթ ունէին: Անկարելի չէ երե – ւակայել որ թագաւորական շրջանակները չփոխմներ ունեցած ըլլան անոր հետ, որ – պէսզի դիւրացնէ գահաժառանգին փրկու – թիւնը: Իբր յեղափոխական դատարանի անդամ՝ Ֆուալտէս ազատ մուտք ունէր բանտերէն ներս, ուր կրնար նաեւ հրա – հանդներ տալ պահակներուն:

Կրնայ ըլլալ որ քանի մը մեղսակիցնե – րով ան փոխարինած ըլլայ գահաժառանգը ուրիշ մանչով մը, եւ իշխանը յանձնած ըլլայ Թագաւորի կողմնակիցներուն, ո – րոնք զայն փոխադրած ըլլան Ֆրանսայէն դուրս: Այնպէս որ բանտին մէջ մեռնողը Լուի ԺԷ.ը չէր այլ անձանօթ տղայ մը: Այս բանը ստուգուեցաւ երբ Թագաւորա – կան վարչակարգին հաստատումէն ան – միջապէս ետք, կարծեցեալ գահաժառան – գին մարմինը դիացննուքեան ենթար – կուեցաւ: Այս քննութենէն երեւան եկաւ որ այդ մարմինը կը պատկանէր 15 տա – րեկան պատանիի մը, մինչդեռ գահաժա – ռանգը իբր Թէ մեռած էր տասը տարե – կանին: Քանի մը հոգի միայն տեղեակ էին այս գաղտնիքին: Հաւանաբար Ֆուալտէս այդ քանի մը անձերէն մէկն էր: Անոր վկայութիւնը կրնար քաղաքական վերի – վայրումներու տեղի տալ, եւ Լուի ԺԸ. կրնար իր գահը կորնչցընել եթէ գահա – ժառանգին ողջութիւնը ստուգուէր: Այն – պէս որ շատեր կը կարծէին Թէ Պանքալ – Թորինոյի ճարտարապետութեան ֆա – քիւլթէի՝ ճարտարապետութեան պատ – մութեան ամպիոնը (անօրէն՝ Փրոֆ. Բաոլօ Վէրծոնէ):

Մորտրդ. Հայաստանի Գիտութեանց ա – կադեմիան (Արուեստի Ինսթիտուտ անօ – րէն՝ Փրոֆ. Ռուբէն Զարեան):

Պէրկամոյի Թուրքիատական կազմակեր – պութիւնը բերած է իր գործակցութիւնը:

Համաժողովի աշխատանքներուն պաշ – օնական բացումը կատարուեցաւ 24 Յու – նիսին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, հա – մալսարանական հիմնարկութեան հանդի – սութեանց սրահին մէջ: Ներածական պե – կուցումը ըրաւ Պէրկամոյի համալսա – րանի տեսուչ Փրոֆ. Սէրճիօ Կալէոթթի որ չեշտեց կարեւորութիւնը տարեկան ընոյթ կրող միջազգային հանդիպում – ներու, մինչանկեալ յիշելով 1974ին գու – մարուած վրացական արուեստին համա – դումարը, որոնք կը վկայեն Պէրկամոյի

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ - ՍԻՄԲՈԶԻՈՒՄ - ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

ՊԵՐԿԱՄՈ 1975

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ներկայ տարուան 28էն 30 Յունիս, Իտալիոյ Պէրկամօ քաղաքին մէջ դու – մարուեցաւ Հայ Արուեստին նուիրուած Առաջին Միջազգային Համաժողովը:

Անոր կազմակերպութեան առաջարկին, Պէրկամոյի համալսարանական հիմնար – կութիւնը (Արուեստի պատմութեան ամ – պիոն, սլաւական լեզուներու եւ Արեւել – եան Եւրոպայի երկիրներու պատմու – թեան ամպիոն, անօրէն՝ Փրոֆ. Նինա Գաուէիվիլի):

Միլանոյի Բոլիթեքնիքի ճարտարապե – տութեան Ֆաքիւլթէի դպրութեանց բա – ժանմունքը – Ուամանիստիկա – (Հայ ճար – տարապետութեան ուսումնասիրութեան կեդրոն անօրէն՝ Փրոֆ. Ատրիանօ Ալ – բաիօ Նովէլլօ):

կարմիր, ոսկերնին բոլիկ: Իրենց սիրե – լիներուն աչքին առջեւ՝ ճի՛շդ Քու տղուդ պէս չարչարուեցան ու խաչուեցան անոնք իսկ մայրեր՝ ձեռուընին աչքերնուն բըռ – նած՝ չմարեցա՞ն Քեզի պէս, այլ կուլ տուին իրենց հառաչանքը, «Մարի՛կ Ա – վածամա՛ր . . .» պաղատագին նոյն գոչը յեղյեղելով: Վասն զի անոնց ամէնքը, մեծէն մինչեւ փոքր, կը ճանչնային զՔեզ՝ իբրեւ մարմնացումը Շնորհքին եւ յա – ւերժարուխ կարեկցութեան:

Աւելի՞ն կար: Որպէսզի աղէտն իր լը – րումին հասնէր, որպէս զի նո՛յնն իսկ չմնար Հայուն դարաւոր բարեպաշտու – թեան, նոր ժամանակներու Փղշտացիներ ամէնուրեք ներս խուժեցին մեր տաճար – ներէն, խորանները վա՛ռ առին զՔեզ, տա – շտպեցին ինչ որ կար վրադ, կուրծքիդ մանեակը, ղվխուդ թագը, թաթիկներդ արծաթէ: Դանկըտեցին պատկերիդ օծ – եալ կտաւը, չրջանակին մէջ ծուէններ Թողլով միայն: Ու եղան որ մտածեցին Թէ ի՞նչպէս չարը չէիր խափաններ տեղն ի տեղը: Դո՛ւն որ չարխափանի համբաւն էիր հանած դարերէ ի վեր:

×

Մահուան մեր զաւիվերները՝ կոխկըռ – տուելէն մաշած, վիշտի փոթորիկներն ալ դպրած են այլեւս: Վերապրող Հայու – թիւն սակայն չէ՛ դադրած՝ աւերակ իր ժամերուն մէջ զՔեզ երգելէ. ո՛վ մայրե – րուն մայրը, պատիւը կուսութեան եւ պարծա՛նքը Քու սեռիդ: Ահա Թէ ի՞նչ կ՛ըսեն տակաւին Քեզ համար մեր Շարա – կանին պատռուած Թուղթերը. Համեղա – ճաշակ պտղոյն քաւուա՛ր բարուկակ, յորմէ կթեցաւ մեզ ողկոյզն անսպառ, յուրախութիւն տրտմեցելոցն . . .:

Է՛հ, եթէ կ՛ուզես տալ տրտմած սիր – տերնուս նոր ուրախութիւն, Սո՛ւրբ կոյս Մարիամ, նոր չուչան մը հոտոտէ, յոյս – կի՛ր վերստին եւ ծնցուր մեզ նոր Քրիս – տոս մը՝ որ անպարտելի ու անխոցելի Հերակլէս մը ըլլար:

Հին պատկերիդ առջեւ ո՛րչափ իւղ ու մոմ վառեցինք: Աւտոց փտխարժէքը չէ – յտակացուցի՛նք այն գործիքին որ Թերեւս մեր կեանքը փրկէր:

Իջի՛ր երկինքներուդ բարձունքէն եւ տե՛ս Թէ լուսեղէն ի՞նչ պատկեր կամա – րած ենք Քու ճակտիդ եւ ի՞նչ ալէլուներ կը զեղգեղենք անուանդ ճօնուած: Հա – նինները, նոր հարսեր եւ կուսանները կը չ – բունակեն զեռ Քու պահդ բռնել. վասն զի կը հաւատանք որ մեր զարեղն զար – մա՛նն ես Դուն, մեր աղօթքին Թարգ – մա՛նն ես Դուն, մեր «յոյսին խարիւ՛սին» ես Դուն: Ու մեր յոյսը՝ Հայաստա՛նն է միայն, Ազատութեան հորիզոնով զըր – կուած:

ԹԷՈՒԴԻԿ

1921

ՎԻՊԱՊԱՇՏ ՈՄԻՐ ՄԸ

Քլարիս Մանոխեան հրաժանգուեցաւ իր դերասանական ձիրքերը ցուցադրել տար – րեր վայր մը: Մեր հերոսուհին հաստատ – ուեցաւ Փարիզ, հրատարակել տալու հա – մար իր յուշերը, բայց չհասաւ իր նպա – տակին: Հակառակ ասոր, ան միշտ ապ – րեցաւ ճոխ կեանք մը եւ մինչեւ մահ, այսինքն 18 տարի չարունակ, ամսաթո – շակ ստացաւ Թագաւորական կառավա – րութենէն: Ինչո՞ւ: Այս ալ ուրիշ գաղտ – նիք մը, որ ցարդ վրիպած է պատմա – բաններու սրատեսութենէն:

Ֆուալտէսի մահը մեծ ազմուկ հանեց կառավարութեան հակառակորդներու չարքերուն մէջ: Անոր մէջ կը տեսնէին քաղաքական ոճիր մը, կարեւոր գաղտ – նիքի մը տէր մարդու մը անհետացումը:

Նախ տեսնենք Թէ ի՞նչ էր Ֆրանսայի քաղաքական կացութիւնը այդ Թուակա – նին, այսինքն 1817ին:

1815ին, Վաթերլոյի ճակատամարտէն ետք, Նափոլէոն Ա. Սէնթ Հելէն կղզին կ՛աքսորուէր, Անգլիացիներու հսկողու – Թեան տակ: Դաշնակից բանակները կը մտնէին Փարիզ եւ կը պարտադրէին իրենց կամքը: Թէեւ անոնք համաճայն չէին Ֆրանսայի վարչակարգին մասին: Ռու – սիոյ ցարը կողմնակից էր Նափոլէոն Բ.ին բայց Անգլիա, Աւստրիա եւ Գերմանիա կը պնդէին որ լաւագոյնը Թագաւորական վարչակարգին վերադառնալն էր: Ուսմի դահ բարձրացաւ Հանդուցեալ Լուի ԺԸ. Թագաւորին եղբայրը եւ առաւ Լուի ԺԸ. անունը: Ինչու ԺԸ. եւ ոչ ԺԷ.: Որովհետեւ Քոնքորտի հրապարակին վրայ գլխատ – ուած Լուի ԺԶ. Թագաւորը եւ Մարի – Անթուանէթ Թագուհին ունէին մանչ զա – ւակ մը, որ դահ պիտի բարձրանար հօր մահէն ետք, եթէ 1789ի յեղափոխութիւնը վրայ հասած չըլլար: Գահաժառանգը ար – դելափակուած էր յեղափոխականներու հսկողութեան տակ: Զդիմանալով բանտի դժնդակ կեանքին, գահաժառանգը մա – հացաւ իր խուցին մէջ, 10 տարեկանին, կ՛ըսեն կարգ մը պատմաբաններ. բայց շատեր կը կարծեն որ գահաժառանգը փո – խարինուած էր նոյն տարիքը ունեցող մանչով մը, եւ իշխանները զայն ազա – ատած էին: 1815ին շատեր կը կարծէին որ գահաժառանգը դեռ ողջ էր եւ կը զըտ – նուէր զաղտնի վայր մը: Այնպէս որ Լուի ԺԶ. կը դրաւէր գահաժառանգին տեղը:

Թագաւորական կուսակցութեան մէկ մասը ապօրինի կը նկատէր ուրեմն Լուի ԺԸ.ի գահակալութիւնը: Վարչակարգին հակառակ էին նաեւ պոնափարթիստները եւ հանրապետականները:

Ի՞նչ կրնար ըլլալ Ֆուալտէսի դերը այս բոլորին մէջ: Գահաժառանգ Լուի ԺԷ.ի բանտարկութեան ժամանակ, Ֆուալտէս յեղափոխական դատարանի ազդու ան – դամներէն մէկն էր: Անոր դրամատիրու – թիւնը ենթադրել կուտայ, որ իր հան – րապետական համոզումները պատահա – կան բնոյթ ունէին: Անկարելի չէ երե – ւակայել որ թագաւորական շրջանակները չփոխմներ ունեցած ըլլան անոր հետ, որ – պէսզի դիւրացնէ գահաժառանգին փրկու – թիւնը: Իբր յեղափոխական դատարանի անդամ՝ Ֆուալտէս ազատ մուտք ունէր բանտերէն ներս, ուր կրնար նաեւ հրա – հանդներ տալ պահակներուն:

Կրնայ ըլլալ որ քանի մը մեղսակիցնե – րով ան փոխարինած ըլլայ գահաժառանգը ուրիշ մանչով մը, եւ իշխանը յանձնած ըլլայ Թագաւորի կողմնակիցներուն, ո – րոնք զայն փոխադրած ըլլան Ֆրանսայէն դուրս: Այնպէս որ բանտին մէջ մեռնողը Լուի ԺԷ.ը չէր այլ անձանօթ տղայ մը: Այս բանը ստուգուեցաւ երբ Թագաւորա – կան վարչակարգին հաստատումէն ան – միջապէս ետք, կարծեցեալ գահաժառան – գին մարմինը դիացննուքեան ենթար – կուեցաւ: Այս քննութենէն երեւան եկաւ որ այդ մարմինը կը պատկանէր 15 տա – րեկան պատանիի մը, մինչդեռ գահաժա – ռանգը իբր Թէ մեռած էր տասը տարե – կանին: Քանի մը հոգի միայն տեղեակ էին այս գաղտնիքին: Հաւանաբար Ֆուալտէս այդ քանի մը անձերէն մէկն էր: Անոր վկայութիւնը կրնար քաղաքական վերի – վայրումներու տեղի տալ, եւ Լուի ԺԸ. կրնար իր գահը կորնչցընել եթէ գահա – ժառանգին ողջութիւնը ստուգուէր: Այն – պէս որ շատեր կը կարծէին Թէ Պանքալ – Թորինոյի ճարտարապետութեան ֆա – քիւլթէի՝ ճարտարապետութեան պատ – մութեան ամպիոնը (անօրէն՝ Փրոֆ. Բաոլօ Վէրծոնէ):

Մորտրդ. Հայաստանի Գիտութեանց ա – կադեմիան (Արուեստի Ինսթիտուտ անօ – րէն՝ Փրոֆ. Ռուբէն Զարեան):

Պէրկամոյի Թուրքիատական կազմակեր – պութիւնը բերած է իր գործակցութիւնը:

Համաժողովի աշխատանքներուն պաշ – օնական բացումը կատարուեցաւ 24 Յու – նիսին, առաւօտեան ժամը 10·30ին, հա – մալսարանական հիմնարկութեան հանդի – սութեանց սրահին մէջ: Ներածական պե – կուցումը ըրաւ Պէրկամոյի համալսա – րանի տեսուչ Փրոֆ. Սէրճիօ Կալէոթթի որ չեշտեց կարեւորութիւնը տարեկան ընոյթ կրող միջազգային հանդիպում – ներու, մինչանկեալ յիշելով 1974ին գու – մարուած վրացական արուեստին համա – դումարը, որոնք կը վկայեն Պէրկամոյի

ժամերուն մէջ զՔեզ երգելէ. ո՛վ մայրե – րուն մայրը, պատիւը կուսութեան եւ պարծա՛նքը Քու սեռիդ: Ահա Թէ ի՞նչ կ՛ըսեն տակաւին Քեզ համար մեր Շարա – կանին պատռուած Թուղթերը. Համեղա – ճաշակ պտղոյն քաւուա՛ր բարուկակ, յորմէ կթեցաւ մեզ ողկոյզն անսպառ, յուրախութիւն տրտմեցելոցն . . .:

Է՛հ, եթէ կ՛ուզես տալ տրտմած սիր – տերնուս նոր ուրախութիւն, Սո՛ւրբ կոյս Մարիամ, նոր չուչան մը հոտոտէ, յոյս – կի՛ր վերստին եւ ծնցուր մեզ նոր Քրիս – տոս մը՝ որ անպարտելի ու անխոցելի Հերակլէս մը ըլլար:

Հին պատկերիդ առջեւ ո՛րչափ իւղ ու մոմ վառեցինք: Աւտոց փտխարժէքը չէ – յտակացուցի՛նք այն գործիքին որ Թերեւս մեր կեանքը փրկէր:

Իջի՛ր երկինքներուդ բարձունքէն եւ տե՛ս Թէ լուսեղէն ի՞նչ պատկեր կամա – րած ենք Քու ճակտիդ եւ ի՞նչ ալէլուներ կը զեղգեղենք անուանդ ճօնուած: Հա – նինները, նոր հարսեր եւ կուսանները կը չ – բունակեն զեռ Քու պահդ բռնել. վասն զի կը հաւատանք որ մեր զարեղն զար – մա՛նն ես Դուն, մեր աղօթքին Թարգ – մա՛նն ես Դուն, մեր «յոյսին խարիւ՛սին» ես Դուն: Ու մեր յոյսը՝ Հայաստա՛նն է միայն, Ազատութեան հորիզոնով զըր – կուած:

ԹԷՈՒԴԻԿ

1921

ներու բնակարանին մէջ պատահած ոճիրը զրամատանէն շատ աւելի խորունկ պատ – ճառներ ունէր: Ոճրագործներուն բուն պարագլուխ Քլարիս Մանոխն էր, որ ներկայ եղած էր Ֆուալտէսի սպա – նութեան եւ արձանագրած էր բոլոր ներ – կաներու անունները: Այդ ներկաներուն մահապարտութիւնն ալ կը բացատրուէր միշտ այդ կարեւոր զաղտնիքին լոյսին տակ: Անոնց բոլորն ալ մահուան դատա – պարտուած էին սրսվհատեւ տեղեակ էին զաղտնիքին:

Կայ նաեւ աւելի վիպապաշտ տեսութիւն մը: Ինչպէս տեսանք մեր գրութեան սկիզբը, Ֆուալտէս ներկայ էր յեղա – փոխական հերոսուհի Շարլոթ Քորտէի դատավարութեան: Ան համաճայն կըլ – նուած էր Շարլոթի գլխատման եւ ձայն չէր բարձրացուցած անոր պատիժը մեղ – մացնելու համար: Շարլոթ Քորտէ ունէր հարստահարիչ եւ քաջ հիացողներ: Հար – կաւ զրամական խնդիր մըն ալ գոյութիւն ունէր: Ո՞վ էր արդեօք այդ հիացողը, ժանսիո՞ն Թէ Վենսան: Հաւանաբար ժան – սիոն, որ քաջաբար բարձրացած էր կա – ռավարանի աստիճանները, ինչպէս 14 տարի առաջ ըրած էր իր պաշտած հերո – սուհին, մէկեւ մահացու հարուածը ըրաւ – ած էր Վենսանի կողմէ:

Ո՞ր պատմաբանը պիտի կարենայ լոյս սփռել այս մութ առեղծուածին վրայ:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԹՈՒՏԵԱՆ

(Շար. 5 եւ վերջ)

— Կը՛ս, կոչ ալ ըրեր որ ձայն չտանք...

— Այո՛, ես ալ կ՚ուզեի, որ մարդիկ չձեղքուին ձայի մասին: Ինչո՞ւ, ձեր կեանքը փոխարինելու չէ ան...

— Լա՛ւ, խոստացա: Տասը միլիոն ալ դուն հոգ պիտի տանիս: Պարզապէս չեմ ուզեր, որ ինծի համար մարդիկ իրարու վիզ կտրեն: Պարոն Ֆիլիպ, ես ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

Ֆիլիպ ժպտեցաւ:

— Ներողութիւն, տիկին, ես ալ ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

Ծիծաղեցան երկուքն ալ:

— Ուրեմն, ընդունեցէք, որ ես ալ ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

— Ընդունեցի, պարոն Ֆիլիպ, ընդունեցի: Ես ալ ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

Ֆիլիպ ոտքի ելաւ:

— Ներողութիւն, տիկին, ես ալ ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

Տիկին Ֆիլիպ ոտքի ելաւ:

— Ներողութիւն, պարոն Ֆիլիպ, ես ալ ձեզ կը հրաւիրեմ ընթրիքի...

Ֆիլիպ ոտքի ելաւ:

— Ներողութիւն, տիկին Ֆիլիպ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

—o—

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 Օգոստոս, Տօն է վերա – փոխմանն Սուրբ Աստուածածնի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. մկըրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Եպիսկոպոսական Պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին.

Սուրբ Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 18 Օգոստոս, յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Վասն Համօրէն Ննջեցելոց:

ՎԱԼԱՆՍ

Իսկ Աստուածածնայ տօնի առթիւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը սիրով կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը: Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ եւ խաղողօրհնութիւն, 17 Օգոստոս կիրակի:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ Աստուածածին եւ Խաղողօրհնէք:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10·30ին: Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ վերափոխման տօնին առթիւ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 4–5 օր առաջ, տալով Հին եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՑ համար, ուր թղթատարը չատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ զոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Հայուհիէ մը (Պէյրութէն) 40 տոլար, Հայէ մը (Պէյրութէն) 30 Ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուէնոս-Այրոսի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ.

Տէր եւ Տիկին Ոսկեան՝ Ալանեանի հոգեհանգիստին առթիւ 20 Ֆր, Պէճեան ընտանիք՝ Չիլինկիրեանի, Պէճեանի եւ Կիւլեանի հոգեհանգստեան առթիւ 100 Ֆր, Տիկին Զապէլ Արզումանեան 10, Սառա Տաւորդեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան Վ. եւ Յակոբեան ընտանիք 50ական, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան – Թումաս, Տէր եւ Տիկ· Փափազեան, Տիկին Շահինեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 10, Գալուստեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Շանթքէր 50, այրի Տիկին Դալուստեան 10 Անահիտ Գալուստեանի եւ Տիգրան Քէչիչեանի պսակին առթիւ Պ· Պօղոս Պօղոսեան 40 Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ· 22ին:

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյ· 15ին, Շառպոնիէռ:

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՅՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի դիւտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտատահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ· ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ·— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի
Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօսթոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Տիկին Քիւրտեան 20, Տէր եւ Տիկին Թաչճեան 50, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնեան եւ զաւակները 20, Պ· Ժաք Թերզիպաշեան 10, Պ· Մխիքեան 100, Ողջացեալ Պ· Յովհաննէս Ներսէսեանի Թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան 10, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Ախրիկեան 50, Այրի Տիկ· Գ· Սինանեան 20, Այրի Տիկին Էլիզ Ներսէսեան 100, Պ· Յարութիւն Ներսէսեան 50, Պ· Սանասարեան Ժօռժ 20, Պ· Պետրոսեան Անտօն 20, Տէր եւ Տիկին Ճանտէրճեան Թորոս 50, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան 10, Պ· Աճէմեան Ժան 50 Ֆրանք:

(Շար.)

APPEL URGENT

A nos compatriotes commerçants, artisans, industriels et même aux particuliers :

Notre association sollicitée par de nombreux demandeurs d'emplois, lance un appel pour faire face à cette situaton d'urgence.

Adressez vos offres, directement à notre siège social : A.A.A.S., 77 Rue Lafayette Paris (9e), Tél. : 878-02-99.

Notre service entièrement bénévole, vous mettra en contact avec les intéressés.

×

ԿՈՉ

Ազգայիններու եւ Առեւտրական Հաստատութեանց Տնօրէններու

Վերջերս, Աղքատախնամի գրասենեակը ունեցաւ, բազմաթիւ դիմումներ, պահազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ, դրամական աջակցութիւն եւ օրապահիկնին ապահովող գրաղում մը հայթայթելու համար:

Սոյն գաղթողներէն ոմանք կ'ապրին պանդոկներու մէջ սուղ գինով:

Աղբատախնամի Օգնութեան Յանձնախումբը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցներուն ու առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն, որ նկատի ունենան վերոյիշեալներու պարագան եւ տրամադրեն իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը վերոյիշեալ հասցէով:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր սրտագին չնորհակալիքը:

(ԿՆԻՔ)

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

annonce à son aimable clientèle qu'il restera ouvert pendant le mois d'AOUT avec un menu touristique.

A PARTIR DE SEPTEMBRE

il présente son nouveau décor au premier étage et souhaite bonnes vacances à ses clients.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 6 au 20 Septembre
du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre
du 20 Décembre au 3 Janvier

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans deux voyages :
— du 2 au 16 Août
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE Dicran Cazarian
61, rue Paradis — 13 Marseille — Tél. 54 07 51 et 93 36 19

Licence Voyages : A. 721.

ԺԱՔ ՇԵԼԵԼԷԿԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՉԵԶԻ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Գործակցութեամբ
AÉROFLOT et INTOURIST

Գին, մաքդ գլուխ Մարսէյլէն·—

2.800 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Սեպտեմբեր 5
Սեպտեմբեր 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Սեպտեմբեր 18
Հոկտեմբեր 2

2.500 Ֆր.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Հոկտեմբեր 3
Նոյեմբեր 7
Դեկտեմբեր 26

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 20
Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ·—
— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայաններէն պանդոկ ենթադրձակները
— Բնակութիւն երկու հոգիանոց սենեակներ, Ա· կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
etJacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
19
MARDI
19 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·369

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.369

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԲԱՆԱԿԸ

—o—

ԱՐԻՒՆԱՒԻ ԲԱՒՈՒՄՆԵՐ ԱԼՔՕՊԱՍԻ

—o—

Այս անգամ կարգը եկած էր համայնավարներուն, որոնք ցոյց մը կազմակերպած էին Շաբաթ իրիկուն Լիզպոնի 80 քիլոմեթր հիւսիսը։ Հաղիւ 1500 համայնավար, ընտանեկան պարագաներով, երախաներով չէին կրցած լեցնել հանրահոդովին սրահը, նոյնիսկ Ֆրանսացի համայնավարները զացած են զօրավիդ կենալու փորթուկալցի իրենց ընկերներուն։ Ըստ երեւոյթին սակայն արտակարգ յաղթական մթնոլորտ մը չէ եղած և ցոյցախտակներուն վրայ համեստօրէն կը նախատեսուէր. «Յաղթանակը դժուար է բայց մերն է»։ Ամէն պարագայի մէջ հաղիւ սկսած հաւաքոյթը վիժած է եւ անմիջապէս վերածուած արիւնալի բախումներու ու համայնավար պարագլուխ Քիւնալ ալ հաղիւ ազատած է, քանի իր խօսիլ սկսած առենն է որ քարկոծութիւն մը սկսած է։ Սրահէն դուրս 30 գիւղացիներ («ճեռադիմական ֆաշիստներ», ըստ իւմանիթէի) կը չարունակեն քարկոծել «արդասպանները՝ դուրս» պոռալով, ու կռիւը կը սկսի որուն արդիւնքն է 15 վիրաւոր։ Համայնավարները կը քաշուին ըլուրի մը գագաթը, պատնէշ կը բարձրացնեն ու կը սպառնան «մի՛ յառաջանաք, կը քաշնք»։ Բանակը կը հասնի, միայն առաւօտեան 4ին եւ թոյլ կուտայ համայնավարներուն որ նահանջեն առանց երկի եւ ջիւնալ, բարոյալքուած կը մեկնի, յոռնալով անշուշտ որ 4 ժամ սպասած է որ զինեալ ուժեր հասնին։ Այս ժամգոյն արկածախնդրութիւնը պատճառ չէ սակայն, որ համայնավարները նոր ցոյցի մը հրահանգ չտան, երեքշաբթի օրուան համար, Փորթօ, ուր արդէն քոլեռայի 300 պարագայ կայ։

Այս պայմաններուն մէջ, վաքօ Կոնսալվէս կոչ մը ըրած է ժողովուրդին եւ բանակին Միասնականութեան։

Քանի մը տողով

ՊԱՆԿԱ-ՏԷՇԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է եւ օրուան ղեկավարը՝ Մուճիպուր Ռահման սպաննուած է ու փոխարինուած Քանտաքար Մուսթաք Ահմեսի կողմէ։ Երկիրը վերագտած է իր խաղաղութիւնը եւկառավարութիւն մը կազմուած, որ նախկինէն չատ տարբեր չէ։ Նոր վարչակարգը առաջին ճանչցողը եղած է Փաքիստան, որ չատ գոհ կը թուի։ Երկրին անունը որ ցարդ «Պանկլա-Տէշի ժողովրդական Հանրապետութիւն» էր, ասկէ եւեք եղած է «Պանկլա-Տէշի Իսլամական Հանրապետութիւն»։ Հընդ-

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԱՐԱՐԱՏ – ԶԱՐԻԱ ՄՐՑՈՒՄԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս յայտնած էինք «Յառաջ»ի Օգոստ· 12ի թիւով, «Արարատ» Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած Փութպոլի Որհ· Բաժակի աւարտական մրցումին, մէկի դէմ 2 կէտով յաղթելով «Զարիա»ի, կրկին կը տիրանար բաժակիր տիտղոսին։

Այսօրուան մեր թիւով կուտանք մանրամասնութիւնները յիշեալ մրցումի մասին, զոր կը հաղորդէ Ամէնփրէսի թղթակիցը։

ԵՐԵՒԱՆ (Ամէնփրէս Օգոստ· 11–13)

Խաղի առաջին իսկ վայրկեանէն «Զարիա»ի տղաքը անցան գրոհի։ Արարատցիները կարծես անակնկալի եկած, զոր ծեծին կարզ մը սխալներ, որոնցմէ մէկուն համար արժանացան պատիժի։ Առաջին այս կոլը սակայն իր դրական հետեւանքը ունեցաւ Արարատի տղոց վրայ։ Անոնք սկսան աւելի կազմակերպել իրենց խաղը եւ անցնելով յարձակողականի, ստացած կոլէն 6 վայրկեան անցած՝ Ակոպի Անդրէասեան, իրեն յատուկ վարպետութեամբ, խաճեց մրցակիցներու պաշտպանութեան գիծը եւ գեղեցիկ հարուածով գնդակը ղրկեց Զարիայի բերդէն ներս։

Արձանագրուած այս առաջին կոլը մեծ ուժ եւ վստահութիւն ներշնչեց Արարատի տղոց, որոնք Մարգարովի եւ Անդրէասեանի հմուտ ղեկավարութեամբ կը ճեղքէին Զարիայի պաշտպանութեան շղթան՝ դաշտին կեդրոնէն եւ ծայրերէն, ուր մասնաւորապէս աչքի կը զարնէր Նազար Պետրոսեան։ Կիսախաղին երկու վայրկեան մնացած, Մարգարով նշանակեց իր «Մարգարովեան կոլը»՝ դարձեալ դժուար, «ոչ կոլային» վիճակէն։

Երկրորդ կիսախաղին Զարիացիները անցան բուռն գրոհի, փորձելով փրկել կացութիւնը, սակայն արդիւնքի չհրցան հասնիլ։

Թէեւ հաշուի տարբերութիւնը մեծ չէր, բայց կը զգացուէր «Արարատ»ի բացայայտ առաւելութիւնը՝ եւ ժամանակը

կասան գոհ չէ անշուշտ «բարեկամ» վարչակարգի տապալումին։

ԿԻՊՐՈՍԻ համար Ուաշինկթըն նոր ճնշումներ կը բանեցնէ Անդարայի կառավարութեան վրայ, հարցը կարգադրելու համար Ազգաժողովէն առաջ։ Կ'ըսուի թէ Ուաշինկթըն թելադրած է Թուրքերուն որ իր զօրքը քաշէ Ցամակուսթայէն եւ կէս առ կէս պակսեցնէ իր զինեալ ուժերը կղզիին մէջ միջ-համայնական յաջորդ բանակցութիւններէն առաջ (Սեպտ· 3–9 Նիւ – Եորք)։

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ խաղերը որոնք տեղի պիտի ունենան Մոնթրէալ 1976ին կրնան աբեմտեան հեռատեսիլներէն չհաղորդուիլ դուիլ տրուած ըլլալով որ Քանատա շահ «ազահ» է եւ 18 միլիոն տոլար կը պահանջէ եւրոպական հեռատեսիլներէն որ 9 միլիոն 300 հազար տոլարէն սկնթ մը աւելի չեն ուզեր տալ։ Ցոյս կայ սակայն որ Քանատա զիջումներ ընէ։

ՔԻՍԻՆՆՋԷՐ նորէն ճամբայ կ'ելլէ դէպի Մերձաւոր – Արեւելք, նոր կարգադրութիւններ ձեռք ձգելու համար։

վայրկեան առ վայրկեան զիրենք դէպի յաղթանակ կը տանէր»։

*Խաղէն եռաք Ամէնփրէսի թղթակիցը զրմած է կարգ մը մասնագէտներու, անոնց կարծիքը առնելու համար խաղին մասին։ Որհ· Միութեան մարզական կոմիտէի ոռնագնդակի վարչութեան փոխնախագահ եւ «Արարատ»ի նախկին մարզիչ Նիկիտա Սիմոնեան ըսած է· «Արարատը իր վարպետութեամբ գերազան – ցեց մրցակիցները եւ այդ առաւելութիւնը կը զգացուէր ամբողջ 90 վայրկեաններու ընթացքին։ Հաճելի է, որ Երեւանցիները զգալով «գաւաթի համը», մէկ տարի անց նորէն գարձան պատուաւոր մրցանակի տէրը»։ «Ֆութպոլ Հոկէյ» չարաթաթերթի խմբագիր Լեւ Ֆիլատով այսպէս արտայայտած է· «Գաւաթի եզրափակիչ հանդիպումը որեւէ չափազանցուած հարց չձգեց։ Խաղի ընթացքը եւ անոր արդիւնքը օրինաչափ էին եւ միանգամայն հասկնալի։ Չէ՞ որ «Արարատ»ը ուժեղ էր իր մրցակիցէն։ Ես այդ առաւելութիւնը առաջին առթիւ կը բացատրեմ այն հանգամանքով, որ «Արարատ»ը երջանիկ խումբ մըն է· ինչո՞ւ երջանիկ չըլլայ, երբ ունի Մարգարովի ու Անդրէասեանի նման բարձրարուեստ վարպետներ»։

Խաղի իրաւարար Վլադիմիր Ռունդնեւ, որ ունի միջազգային համբաւ, պատասխանելով Թղթակցի հարցումին՝ ըսած է· «Իրաւարարութեան տեսակէտէ խաղը դժուար չէր, երկու խումբերն ալ չատ ուղղամիտ էին եւ ցոյց տուին լաւ խաղ մը»։ Իսկ Մարգարով որ յաղթանակի կոլը նշանակողն է, ըսած է· «Իմ կարծիքով, խաղը դժուար էր, լարուած, եւ ատիկա պարզ է, որովհետեւ բաժակը միայն մէկուն կը տրուի։ Ես ուրախ եմ որ մենք կրկին բաժակը կը բերենք Երեւան, առաջ իսկ ուրախութիւն պատճառելով Հայաստանի եւ արտասահմանի մեր բազմաթիւ երկրպագուներուն»։

×

«ԵՐՈՒԱՆԴ ՍԱՀԱՌՈՒՆԻ» ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ

Մոսկուայի կարգ մը արտադրական ձեռնարկութիւններու մէջ յաջող համերգներ տուած է Հայաստանի երգ եւ պարի ժողովրդական համոյթը։ Համերգներու երգացանկին մաս կազմած են երաժիշտ Վլադինէն Պալեանի «Ծանուն Հայրենիքի» ձօնը։ Մասնակցած է նաեւ քանոնահար Յասմիկ Էյլոյեան։

×

ԼԱԻԱԳՈՑՆ ՆՄՈՑՇՆԵՐՈՒ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ

Հաստոցաշինական գործատան հրիղոնական յղկման նոր հաստոցը ներկայացուած է պետական յանձնախումբի քննութեան։ Այս արտադրութիւնը իր արուեստագիտական բնութագրումով, չափագործման որակով եւ գեղարուեստական ձեւաւորումով կը գերազանցէ ներկայիս թողարկուող արտադրութիւնը եւ կը դրսեւորէ հայրենիքի եւ արտասահմանի լաւագոյն նմոյշներու մարկարդակին վրայ։ Գործիքի զանգուածային արտադրութիւնը կը սկսի 1976ին։

×

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 125ԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Ա· Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած՝ կի տը Մօփասանի ծննդեան 125ամեակին։ Հոն ցուցադրուած են ֆրանսացի գրագէտի ստեղծագործութիւններու հայերէն թարգմանութիւնները։ Այցելուները կը ծանօթանան հազուագիւտ հրատարակութիւններու, ինչպէս՝ 1889ին

ԻՆՉԸ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

ՀԱՅԵՐԸ ՈՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԲԱԺԱՆ ԲԱԺԱՆ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ԵՂԵՐ... ԹՈՒՐՔԻԱՆ

—o—

Ահա թէ ինչե՞ր կը գրէ Հիւրիյէթի մէջ, թերթին նիւ–եորքի թղթակիցը Տողան Ուլուչ·

«Թուրքիոյ յեղափոխական Քիւրտերու կազմակերպութիւնը», որուն կեդրոնը Եւրոպա կը գտնուի, միացաւ «Թրքա – Հայաստանի Ազատագրական կուսակցութեան» որուն կեդրոնն ալ Լոս Անճէլըս է, եւ որոշեցին միասին գործել Թուրքիոյ դէմ եւ այս նպատակով գործակցիլ Ամերիկայի հելլէն եւ հրէական խմբակցութիւններուն հետ։

Յեղափոխական Քիւրտերու պետն է Տօքթ· Ի· Վանլը, որ անցեալ չաբթու Ամերիկա անցաւ ընկերակցութեամբ Դեմոկրատիք կուսակցութեան քարտուղար Շալաք Ճէվհարլալի։ Երկու գործիչները մանաւանդ տեսակցութիւններ ունեցան Լոս Անճէլըսի եւ Պոսթընի «Հայաստանի Ազատագրական Կուսակցութեան» եւ հելլէնական Դաշնակցութեան ղեկավարներուն հետ։ Այս մանաւանդ ժողովներուն մէջ, հելլէնական եւ հրէական խմբակցութիւններն ալ որոշեցին ցվերջ ուժ տալ Իրարու, Թուրքիոյ արեւելեան եւ հարաւ-արեւելեան գաւիներուն մէջ հիմնելու համար «Անկախ Հայաստանի» եւ Անկախ Քիւրտիստանի» Հանրապետութիւնները։

Այս չորս կազմակերպութիւնները տեսակէտներու նոյնութեան յանգեցան, Թուրքիոյ դէմ գործունէութեան լծուելու համար։ Այս նպատակով, Սուրիոյ, Լիբանանի, Ֆրանսայի, Արժանթինի, Պրազիլիոյ եւ Ուրուկուայի եւ այլ երկիրներու Հայերը տենդոտ գործունէութեան մը սկսեր ձեռնարկեն, իրենց ապրած երկիրներուն վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու եւ Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի դատերը Միացեալ Ազգերը բերելու համար։

Այս առթիւ Ամերիկայի հակաթուրք խմբակները ստայօդ եւ զրպարտալից պլակներ կը հրատարակեն եւ զանոնք կը ղրկեն Սպիտակ Տուն, ամերիկեան Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական ժողովին ընկերային եւ կրօնական հաստատութիւններու, ՄԱԿ–ի եւ Ուաշինկթընի դիւանագիտական մարմիններուն եւ այլ հիմնարկութիւններուն։ Անոնց մէջ պէտք է յիշել չորս էջերէ բաղկացած այն պլակը որ կ'ըսէ թէ «սոսկալի Թուրքը, որ հենակ է միջազգային չարդերու եւ էրօինի համաճարակին, պատերազմ հռչակեց Ամերիկայի դէմ»։

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած «երեք զրոյց», 1891, 1897 թուականներուն «Քսան նորավէպեր եւ զրոյցներ» գիրքերը· ցուցադրութեան դրուած են նաեւ «Կովկասի Հայոց հրատարակչական ընկերութեան», Պաքուի «Ազանեան» տպարանի լոյս ընծայած «Ճարպագունդը» եւ «Զարդը» գիրքերը եւայլն։ Առանձին բաժին մը կը կազմեն Մօփասանի ստեղծագործութիւններու ռուսերէն եւ այլ լեզուներով թարգմանութիւնները։

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ՄԵԾՈՐԵՑԻՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԻՐՔԵՐԸ

— o —

Հայ դաստիարակութեան պատմու – թեան մէջ իր մանկավարժական գործու–

նէութեամբ յատնի Մեծոփեցիի վար–դապետը՝ Թովմա, նաեւ միջնադարեան մեր կեանքի մատենագրային վաստակին ընծայած է իր տուրքը, երկու գործե – րով. «Պատմութիւն Լանկ–Թամուրայ եւ յաջորդաց իւրոց» եւ «Յիշատակարան»:

Առաջինը կ'ընդգրկէ 1386 – 1440 տարի–ներու ողբերգութիւնը Հայաշխարհի՝ Լենկթիմուրի, անկէ եառ իշխող Թա – թարներու, Թիւրքմէններու եւ Իւրաք – րու յաջորդական արշաւանքներուն հե – տեւանքով:

Այս ժամանակագրային գործի պատրաս–տութեան ձեռնարկած է յիսուն տարե – կան ըլլալէ եառ՝ ինչպէս ինքն իսկ կը վկայէ իր գրքին մէջ, դիտել տալու հա–մար որ Թերութիւններ ունի մատենա – գրային այս աշխատասիրութիւնը. «Ի՛ու անմեղադիր լե՛ր — կ'ըսէ ընթերցողին, զի ծեր էի եւ յետ 50ամեայս սկսայ· վա–սն այսորիկ յետ եւ յառաջ գրեցի»...

Պատմական առումով կարեւոր ու ճըշ–գրիտ տեղեկութիւններ կան սակայն գոր–ծին մէջ, որ կը սկսի Թաթարներու կող–մէ 1386ին Սիւնիքի աւերման նկարագրա–կանով, — տխուր, սրտաբեկիչ մանրա–մասնութիւններով բոլոր այն ջարդերուն, թալանին, հալածանքներուն եւ գերեվա–րութեանց մասին՝ որոնք ճակատագրուած էին մեզի: Լենկթիմուրեան արշաւանքի մասին (1387) խօսելով, մէկիկ մէկիկ կը յիշատակէ վայրանունները աշխարհագ – րական այն գօտիներուն, ուր թշնամին աւեր ու սուգ է սփռած:

Խօսելով Վանայ մեծ կաթորածի մա – սին, որուն ականատես է եղած, սրտա–ճմլուկ իր նկարագրականին մէջ ի միջի այլոց կը վկայէ·

– «Տեսաք աչօք և լուաք ականջօք մե–րովք··· Ո՞վ կարէ պատմել զբիւր դե – րեացն եւ զսպանումն անմեղացն, զի լցաւ աշխարհս ամենայն գերութեամբ: Մեռան խահանայք եւ աշխարհականք, հաւա – տացեալք եւ անհաւատք··· Աւա՛ղ եւ ե–ղո՛ւկ ամենայն Հայոցս՝ զի աւերեցաւ ա–մենայն երկիրս, զի Արքիշոյ միջեւ ի տունն վրաց եւ միջեւ ի կուր գետն Ալ–ուանից շաղախեցաւ արմեամբ անմեղաց, երկիր ամենայն չարչարանօք, սպանմամբ եւ գերութեամբ եւ յետ գնալոյ յաշ – խարհէս մերմէ՝ եկն սով սաստիկ յաշ – խարհս մեր եւ տարածեցաւ յամենայն տե–ղիս··· Ոչ կարեմ պատմել զդառնութիւնս մեր, զոր տեսաք աչօք եւ լուաք ականջօք, զի չնչեցաւ մարդկութիւնս, մանաւանդ Հայկազեան գաւառիս»···

Կը հասնի 1395 թուականն, երբ Լենկ – թիմուր Միջագետքէն վերստին կը յար–ձակի Հայաստանի վրայ, աւերելով երզ–նկան, Բասէնը, Արարատեան դաշտ – ը, Կողբը, եւայլն: Կը յաջորդէ նկա – րագրականը Լենկթիմուրեան երրորդ յարձակման (1401), Սեբաստիոյ կոտո – րածներուն (1402), ինչպէս նաեւ պատ – կերացումը Լենկթիմուրի յաջորդող բռ–նակալներու եւ յարձակապաշտ թաթար, Թիւրքմէն եւ այլացեղ պետերու իրա – գործած ջարդերուն, կողոպուտին եւ ա–ւերումներուն·

— «Կսկիծ դառնութեանս անճառելի է ընդ գրով արկանել», կ'ըսէ Մեծոփեցի, «քայց սակաւ մի ծանօթութիւն տամ յետ մեզ եկելոցդ, զի լալով լայք զկորուստ ազգիս Հայոց, զի անձամբ ի ներս կա – յաք··· Այս եօթն ամք են որ ի ներքոյ դառն պատուհասի կամք· զի սուրն կո–րոյս, սովն սպան, գետին պակասեաց, գազանք կերան զմարդիկ»···

Արցունքը աչքերուն մէջ լճացած, ազե–խարշ տողերով կը պատմէ Հայոց մին–չեւ 1440 թուականի ողբերգութիւնը, Թանձրօրէն տխուր դէպքերու կողքին նա–եւ անդրադառնալով անկարելի այն ճիգե–րուն եւ գերմարդկային փորձերուն՝ ո – րոնց ճամբով մեր հոգեւորականութիւնը ձգտած է դիւութեան եւ կրթութեան ճը–րագը վառ պահել դժխեմ պայմաններու մէջ:

Մեծոփեցիի երկրորդ գործը («Ճիչ–տակարան») ժամանակագրային պատկե – րացումն է այն խորհրդակցութիւններուն ժողովներուն եւ դէպքերուն՝ որոնք տեղի ունեցան իր օրերուն, ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը — որ տարադիր էր մինչ այդ եւ հաստատուած Սսոյ մէջ (Կիլիկիա) – վերստին փոխադրելու հա–մար էջմիածին (1441):

Ինչպէս յայտնի է, օրուան ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Գրիգոր Ա· Մու – սաբէգեանց, չվերադարձաւ Մայր Աթոռ ու մնաց Սիս, իբրեւ Կիլիկեան Աթոռի առաջին հայրապետ· սակայն, իր ալ հա–նութեամբ, էջմիածնայ Աթոռին կա–թողիկոս ընտրուեցաւ Կիրակոս Ա· Վի–րապեցի:

Մայր Աթոռի էջմիածին փոխադրու – թեան չատագով արեւելեան բազմաթիւ վարդապետներու կարգին էր նաեւ Պրու–սայի Յովակիմ եպիսկոպոսը, որ եղաւ աշխարհի ամենայն գերութեամբ: Մեռաւ խահանայ եւ աշխարհական, հաւա – տացեալ եւ անհաւատ··· Աւա՛ղ եւ ե–ղո՛ւկ ամենայն Հայոցս՝ զի աւերեցաւ ա–մենայն երկիրս, զի Արքիշոյ միջեւ ի տունն վրաց եւ միջեւ ի կուր գետն Ալ–ուանից շաղախեցաւ արմեամբ անմեղաց, երկիր ամենայն չարչարանօք, սպանմամբ եւ գերութեամբ եւ յետ գնալոյ յաշ – խարհէս մերմէ՝ եկն սով սաստիկ յաշ – խարհս մեր եւ տարածեցաւ յամենայն տե–ղիս··· Ոչ կարեմ պատմել զդառնութիւնս մեր, զոր տեսաք աչօք եւ լուաք ականջօք, զի չնչեցաւ մարդկութիւնս, մանաւանդ Հայկազեան գաւառիս»···

Կը հասնի 1395 թուական, երբ Լենկ – թիմուր Միջագետքէն վերստին կը յար–ձակի Հայաստանի վրայ, աւերելով երզ–նկան, Բասէնը, Արարատեան դաշտ – ը, Կողբը, եւայլն: Կը յաջորդէ նկա – րագրականը Լենկթիմուրեան երրորդ յարձակման (1401), Սեբաստիոյ կոտո – րածներուն (1402), ինչպէս նաեւ պատ – կերացումը Լենկթիմուրի յաջորդող բռ–նակալներու եւ յարձակապաշտ թաթար, Թիւրքմէն եւ այլացեղ պետերու իրա – գործած ջարդերուն, կողոպուտին եւ ա–ւերումներուն·

— «Կսկիծ դառնութեանս անճառելի է ընդ գրով արկանել», կ'ըսէ Մեծոփեցի, «քայց սակաւ մի ծանօթութիւն տամ յետ մեզ եկելոցդ, զի լալով լայք զկորուստ ազգիս Հայոց, զի անձամբ ի ներս կա – յաք··· Այս եօթն ամք են որ ի ներքոյ դառն պատուհասի կամք· զի սուրն կո–րոյս, սովն սպան, գետին պակասեաց, գազանք կերան զմարդիկ»···

Արցունքը աչքերուն մէջ լճացած, ազե–խարշ տողերով կը պատմէ Հայոց մին–չեւ 1440 թուականի ողբերգութիւնը, Թանձրօրէն տխուր դէպքերու կողքին նա–եւ անդրադառնալով անկարելի այն ճիգե–րուն եւ գերմարդկային փորձերուն՝ ո – րոնց ճամբով մեր հոգեւորականութիւնը ձգտած է դիւութեան եւ կրթութեան ճը–րագը վառ պահել դժխեմ պայմաններու մէջ:

Մեծոփեցիի երկրորդ գործը («Ճիչ–տակարան») ժամանակագրային պատկե – րացումն է այն խորհրդակցութիւններուն ժողովներուն եւ դէպքերուն՝ որոնք տեղի ունեցան իր օրերուն, ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը — որ տարադիր էր մինչ այդ եւ հաստատուած Սսոյ մէջ (Կիլիկիա) – վերստին փոխադրելու հա–մար էջմիածին (1441):

Ինչպէս յայտնի է, օրուան ամենայն Հայոց կաթողիկոսը՝ Գրիգոր Ա· Մու – սաբէգեանց, չվերադարձաւ Մայր Աթոռ ու մնաց Սիս, իբրեւ Կիլիկեան Աթոռի առաջին հայրապետ· սակայն, իր ալ հա–նութեամբ, էջմիածնայ Աթոռին կա–թողիկոս ընտրուեցաւ Կիրակոս Ա· Վի–րապեցի:

Մայր Աթոռի էջմիածին փոխադրու – թեան չատագով արեւելեան բազմաթիւ վարդապետներու կարգին էր նաեւ Պրու–սայի Յովակիմ եպիսկոպոսը, որ եղաւ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ - ՍԻՄԲՈԶԻՈՒՄ - ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

ՊԵՐԿԱՄՕ 1975

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Միջանկեալ պէտք է յիշել որ Հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան ցու–ցահանդէսը որ 1968ին ծնունդ առաւ Իտա–լահայ Մշակութային Միութեան նախա – ձեռնութեամբ, արդէն ներկայացուած է Միլանոյի, Թորինոյի եւ Իտալիոյ զանա–զան քաղաքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Վիէննայի, Պուէնոս Այրէսի, Լիզպոնի, Պէյրութի եւ Մխիթիթի մէջ· եւ այժմ Պերկամոյի մէջ կը թեւակոխէ 11րդ ցու–ցադրութիւնը:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 15·30ին, մինչ կը սկսէին Սիմբոզիումին աշխատանք – ները Փալլածօ Թէրցիի «օրմնանկարնե – րու սրահ»ին մէջ, հովանաւորութեամբը Արտ· Գործոց Նախարարութեան, տեղի կ'ունենար մամլոյ ասուլիս մը որու ըն–թացքին լուսարանութիւններ տրուեցան աշխատանքներու մասին զոր կատարած են իտալական առաքելութիւնները ար – տասահմանի մէջ, եւ ի մասնաւորի, Մի–լանոյի ճարտարապետական Ֆաքիւլթէի իրագործումներու մասին Խորհ· Հայաս–տանի եւ Վրաստանի մէջ:

Յաջորդական 29–30 Յունիսի օրերուն չորսնախաւեցան գիտական նիստերը ո–րոնց մասնակցեցան 14 ազգերու պատկա–նող հարիւրէ աւելի մասնագէտ ուսում–նասէրներ (Անգլիայէ, Աւստրիայէ, Արեւ· Գերմանիայէ, Արեւմտ· Գերմանիայէ, Չուիցերիայէ, Իտալ – լայէ, Լիբանանէ, Հունգարիայէ, Միաց· Նահանգներէ, Պարսկաստանէ, Պելճիքա–յէ, Պուլկարիայէ, Ռումանիայէ, Խորհ·

Մ իւթենէ, Ֆրանսայէն) և ներկայացուե–ցան 60է մօտ զեկուցումներ եւ հաղորդաշ–րութիւններ ի ներկայութեան բազմաթիւ ունկնդիրներուն որոնց մէջ ակնբախ էին ափիւռքի հայկական համայնքներու ներ–կայացուցիչները:

Քննարկուած նիւթերն էին հետեւեալ – ները·— Ճարտարապետութեան արուա – յատութեան լեզուն (4 զեկուցումներ), Հնագիտութիւն (6 զեկուցումներ), Միջ–նադարեան ճարտարապետութիւն (13 զե–կուցումներ), Մշակութային յարաբերու–թիւններ Հայաստանի – արեւելքի – ա – րեւմուտքի միջեւ (19 զեկուցումներ), Զարդանկարչական արուեստներ (11 զե–կուցումներ): Նիստերու նախագահու – թիւնը փոխն ի փոխ ստանձնեցին՝ Փրոֆ· Վ.Բծոնէ (Իտալիա), Բ· Սամբոլճկի (Իտալիա), Մ.Բրագլիա-Թոպէրթի (Իտալ – լիա), Ճ· Եոնէսքու (Ռումանիա), Մ· Լանկ (Անգլիա), Ա· Ալբակօ Նովէլլօ (Իտալիա) Ժ· Մ· Թիէրի (Ֆրանսա), Պ· Առաքելեան (Խորհ· Հայաստան), Ժ· Պլանտոֆ (Պել–ճիքա):

Յուլիս 1ին տեղի ունեցաւ ուսումնա – սիրական ճամբորդութիւնը դէպի Վենե – տիկ, ուր Ս· Ղազարու կղզիի Մխիթար–եան մայրավանքին մէջ կատարուեցաւ համաժողովի փակման նիստը: Նախ քան այդ՝ ժողովականները եւ մասնակցող այ–ցելուները պատրաստուեցան վանքին թանգա – րանը, ձեռագրատունը եւ տպարանը:

Յաջորդող հիւրասիրութեան ընթացքին Միաբանութեան Ընդհ· Աբեղայակ Հայր Սերովբէ Վրդ· Աբգլեան բարի գալուստի խօսքեր ուղղեց ներկաներուն, ըսելով որ Մխիթարեան Տունը ամէն Հայու եւ անոր բարեկամներուն տունն է ուր պահպրուած են հայ մշակոյթին եւ արուեստին թան – կագին գանձերը ի սպաս գիտնականներու եւ ուսումնասէրներու: Յաջորդաբար խօսք առին Փրոֆ· Լանկ՝ Անգլիայէ՝ որ յիշեցուց Լորտ Պայրընի գտած ասպնջա–կանութիւնը Մխիթարեան կղզիին մէջ· Փրոֆ· Ի· Գաուչիչվիլի՝ Իտալիայէ, Փը–րոֆ· Պլանտոֆ՝ Պելժիայէ, Փրոֆ· Մո – լինակի՝ Գերմանիայէն, Տոքթ· Օննիկ Մանուկեան՝ յանուն Իտալիոյ Հայոց Միութեան, եւ հուսկ՝ Փրոֆ·Ալբակօ Նո–վէլլօ որ իր փակման ուղերձին մէջ յայտ–նեց որ նկատի առած է համապատասխարհ ժողովականներուն թելադրանքը Սիմբո–զիումի քարտուղարութեան ըստ որում՝ կը հրաւիրեն զայն յարաբերութեան մըտ–նելու Աւստրիական կառավարութեան հետ եւ առաջարկելու իր գործակցութիւնը

Թրքահայոց առաջին պատրիարքը՝ 1461 թուականին:

×

Մեծոփեցի Թովմա վարդապետ՝ «ու – սուցիչ ամենեցուն, մեծ հռետոր ու էապ թարգմանապետ» — ինչպէս կը յիշատակ – ուի ժամանակակիցց եւ յետնորդ գրիչ – ներէ — կը վախճանի 1446ին, իսկ իր եւ Յովհ· Մեծոփեցիի անունով ծանօթ դէպ–րոցը կ'անչքանայ 1456ին ու կը վերածուի բուռ մը վանականներով պղպջացող ճը–րագի···

Մ· Թ·

Ա Ր Ա Զ Ի Ն

Ս Է Ր Ը

Աշխարհումըս ախ չեմ էալի
Քանի վուր չաև իս ինձ ամա,
Անմահական չըրով լիէըն
Օսկէ փընչաև իս ինձ ամա···

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ

Որբանոցը, ուր կ'ապրէինք ,հայոց հի–նաւուրց ու ցուրտ եկեղեցիին չրջափա – կին մէջ էր: Գարուն ըլլալուն՝ կը պատ–կէինք տանիքը՝ բայ ու աստղազարդ եր–կընքին տակ: Այն գիշերը ես ու ընկերս չքնացանք գրեթէ: Լուսնի լոյսով ան ինձի կարդայ «Երդ Երդոց»ը ամբողջ՝ դանդաղ ու քնարական ձայնով: Ցետոյ սկսանք խօսիլ սիրոյ մասին ու քու մա – սին:

Ընկերոջս համար դուն ոչ առաջինն էիր, ոչ ալ վերջինը, իսկ ինծի համար սիրոյ պարտէզին վրայ բացուող առա – ջին պատուհանը եղար: Ահա թէ ինչու մինչդեռ ան մոռցաւ քեզ աւօրեայ կեան–քին մտահոգութեանց ու ալմուկին մէջ, ընդհակառակն ես ցայգաթիթեռի մը պէս ինկայ լոյսին մէջ: Անկէ յետոյ ամէն օր ձեր տանը առջեւէն կ'անցնէի թիթեղնե–րով՝ յուսալով, որ նորէն գործ մը կ'ըն–լայ ու բարի ձայն մը պիտ ներս կը կան – չէ: Քանի՛ անգամ կոթնած եմ ոտակ – կանատան պատին ու ժամերով զաղտնո–րէն ձեր պատուհանները դիտած՝ սպա – սելով, որ պատուհանները բացուին ու քու պայծառ դէմքդ երեւայ:

Օրեր յետոյ միայն՝ չարաթ երեկոյ մը դիս կանչեցիք հորէն ջուր քաշելու հա–մար: Հոգիս մարտի ուլի մը պէս կը ցատ–կէր ուրախութենէն: Ես գիտէի, որ ամէն չարաթ երեկոյ Հալէպի տիկինները իրենց տան սալայատակուած բակերը կը լուան, ու այն միտքը ,թէ չարաթը անգամ մը դուն ես պիտի կրնայի քեզ տեսնել ,դիս անհունօրէն կ'երջանկացնէր:

Այնքա՜ն բարեացակամութեամբ ու մեղ–մօրէն կը նայէիր ինծի, որ ինձ թուե – ցաւ ,թէ դիս տեսնելով ուրախացար: Սկսար հետս հայերէն խօսիլ: Կիրթ ու ճկուն հայերէն մը, որ ինծի կը յիշեց – նէր մեր տունը, զպրոցը ու մայրիկս: Քու ձայնդ կորսուած մօրս ձայնին չափ քաղցր էր, եւ քու բառերդ անօրինութեան չափ՝ նուրբ ու բարի: Այդ վայրկեանէն իսկ ես սկսայ փնտռել ինքզինքս ու հո–գիս մէջ հէն, զպրոցական փոքրիկ տը–ղան, որ այնքա՜ն լաւ կը խօսէր հայե – րէնը:

Ես կ'ուզէի, որքան կարելի է չուտ, քեզի ցոյց տալ, թէ ցնցոտիներուս տակ սիրտ մը ունէի ,որ կը հասկնար քեզ ու քու գեղեցկութիւնդ: Հիմա կը զգամ, որ այն օրերուն դուն ինձմէ լաւ հասկցած էիր զիս նայուածքէս ,չարժուձեւերէս զգա ցած էիր այն ազնուական, մաքուր ու բա–նաստեղծ տղան, որ ես էի անցեալին մէջ եւ որ հիմա չեմ:

Դուն պիտի լուայիր ամբողջ բակը եւ խոհանոցին սալայատակը, իսկ ես դոյ–լերով ջուր պիտի կրէի: Շարաթ երեկոյ ըլլալուն տիրուհիդ ու իր աղջիկը դուրս եկան, հաւանաբար զացին եկեղեցի: Տան մէջ մնացինք ես ու դուն: Անկշռելիօրէն երջանիկ էի ես, կրնայի նայիլ քեզի եր–կար, առանց խանգարուելու, ու կրնայի խօսիլ քեզի, նայուածքդ այդ համարձա–կութիւնը կուտար ինծի:

Ու սկսանք գործի: Դուն ներս զացիր, հագուստդ փոխեցիր ու բոպիկցար: որ–պէսզի կարենար ոտքերով քարերը չը – փել: Ես կը նայէի քու նուրբ ու սպիտակ ոտքերուդ հետքըքրքրութեամբ, բայց ա–ռանց չարութեան: Դուն գիտես, որ քիչ մը անառակ տղայ եմ ես: Առաջին ան – գամը չէր, որ աւիթը կ'ունենայի այդ աշխատանքը ընելու, բայց ուրիշ ան – գամներ միշտ ալ, երբ կը տեսնէի երի–տասարդ աղջիկներու մերկ ոտքերը ու սրունքները, մտքով անոնց հագուստները կը բարձրացնէի աւելի վեր, աւելի վեր, մինչեւ իրենց ազդերուն կոր ու խոռվիչ սահանքները, բայց քեզի հետ այդպէս չպատահեցաւ:

Զիս քեզ կապողը քու գեղեցկութիւնդ աւելի, քու մարմինդ աւելի, որ կա – տարեալ էր ու չքեղ, հոգիդ էր, քու բա–րութիւնդ ու քու քաղցր ու մելամաղձոտ ու պճատատ նայուածքդ: Քու հարա – զատ ու սրտանց վերաբերմունքդ տղու մը հանդէպ, որ մինչեւ այդ փողոցինն էր ու փողոցինն ալ կը հաշուէր իբզինքը:

Այնպէս արագ կ'աչխատէիր ,որ առաթ ու ժամանակ չէր ըլլար խօսելու: Միայն երբեմն յուզումներ կ'ընէիր մեղմու – թեամբ ու սիրով· կ'ըսէիր «Ջուր կը բե–թե՞ս», փոխանակ ըսելու «Ջուր բե՞ր»: Ես կը գիտէի քեզ գոհ ու խելօք նայ – ուածքով: Ու եղաւ, որ մազերուդ հիւսքը քակուեցաւ ու թափեցաւ ուսերդ ի վար: Չերքերդ թաց ու աղտոտ էին ,իսկ սանո–րդ ու ժպտաչէնդ ինկած էին գետին:

ՎԱՉԳԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(Շար· – 1)

ՄՐՑԱԿ-ՀԱՐՑՈՒՄՆ-ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ԴԱՎԱՅ

ՀԱՅԱՑԱՔԱՂԱՏԱՑԻ ԾԵՓ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄԻՋԻ

ԳԼՈՒԽ Ե.

— Մ՛չ, չէ՛ լաւ. մեր կեանքն ինչպիսին որ կայ, այնպէս էլ պիտի մնայ: Ամէն ոք իր տեղը գիտէ, ամէն ոք իր պարտականութիւնը գիտէ, ոչինչ չի խանգարում, որ բոլորս էլ երջանիկ լինենք...

— Ինչպէ՞ս թէ ոչինչ չի խանգարում, ես ինքս էլ քանի՜ անգամ եմ ուզել ինձ սպանել, միայն թէ չկարողացայ, որովհետև ինձ ասին, որ ես ունեմ մի ընտանիք, որ ինձ սիրում է, որ ես պարտաւոր եմ նրանց համար ապրել, որ ես պարտաւոր եմ աշխատել, որ ես պարտաւոր եմ ուրախ լինել, որ ես պարտաւոր եմ ամէն բան մոռանալ, որ ես պարտաւոր եմ ամէն բան համբերել... Ես համբերում եմ, համբերում եմ, համբերում եմ, մինչև որ ինձ համար համբերելն անհնարին է դառնում, եւ ես ինքս ինձ ասում եմ, որ ես պարտաւոր եմ ամէն բան մոռանալ, որ ես պարտաւոր եմ ամէն բան համբերել

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՇԱԽԻԼ.— Պ. Յարութիւն Փափազեան 300 Ֆր. կը նուիրէ եւ տարեկան մը «Յառաջ» Տիկին Անժէլ Տէր – Մէրկէրեանի (Մարսէյլ):

×

ՊՕՄՈՆ.— Կապոյտ Ծաչի մասնաճիւղը կուգայ «Չնորհաւորել «Յառաջ»ի գնահատելի աշխատանքին մէջոցաւ այսօրուան մեր «Յառաջ»ին փայլուն վարկը եւ կը մաղթէ իրեն երկարատեւութիւն որ մեզ տանի միշտ յառաջ» և այս առթիւ 300Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Խոսրով Վչտունի 200 Ֆր. փունջ մը չահաքրոմի համար Շաւարշ Մխսաքեանի հիւրմին:

×

ՀԱՄՊՈՒՐԿ.— Պ. Հմայեակ Բաղդասարեան 200 Ֆր. «սրտանց չնորհաւորելով եւ ցանկալով չարունակէք այդ ծանր աշխատանքը ի չահ հայ ազգի»:

×

ԷԿԻՑ.— (Պուշ տիւ Ռոն), Տէր եւ Տիկ. Գ. Տօնապետեան 150 Ֆր. մաղթելով աչքի լոյս եւ ուժ գործը չարունակելու համար:

×

ՕՊԸՆԱ.— Տիկին Նուարդ Կրկըզեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն 30 Ֆր:

×

ԻՋԻՒ.— Պ. Գարեգին Բարսեղեան հայ դիւրերու տարածման համար 100 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան երկար կեանք ու կորով մաղթելով, 100 Ֆր. կը նուիրեն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն–Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Հոգեհանգիստ վերժին Պէմպեգեանի՝ Ասատուր Պէքմեզեան 100, Պ. Պորանեան 50, Ժաք Պէքմեզեան 40, Դ. Պորանեան 30, Լ. Տէր Պօղոսեան 20, Յովհ. Պօղոսեան եւ Սիվաղլեան 10ական: Հոգեհանգիստ Յովսէփեան եւ Խաչխաչեան գերդ.՝ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յովսէփեան 50: Հոգեհանգիստ Յարութիւն Բարուցեանի՝ Տիկին Գամպուրեան 50, Տէր Սահակեան, Օր. Պ. Բարուցեան, Տէր եւ Տիկին Լէֆլէֆեան, Ա. Բարուցեան, Ժ. Բարուցեան, Մ. Բարուցեան եւ Բօրնէլօ – Բարուցեան 15ական: Հոգեհանգիստ Գրիգորեան՝ Գր. Գրիգորեան եւ Լ. Գրիգորեան 50ական:

Թաղում երուանդ Մանտալեանի՝ Պօ – ուրեան, Եարտմեան 30ական, Յ. Պօղոսեան, Լ. Աշնաուրեան, Պուրնուզեան, Աղապապեան 20ական, Սէֆէրեան, Պ. Չիլինկիրեան, Ա. Մելքոնեան, Ա. Մարկոսեան, Մ. Թերզեան, Անթէպլեան, Հ. Չիլինկիրեան 10ական: Թաղում Թագուհի Շէլէէֆեանի՝ Ռ. Շէլէքեան, Յովհ. Շէլէլէքեան, Վ. Շէլէլէքեան 100ական, Վարդան ընտանիք 50, Ն. Օհանեան 25 եւ 25 դպրոցին, Հասրեկեան ընտանիք 25 եւ 25 դպրոցին, Սեմեզեան ընտանիք 50 եւ 50 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Գոզլեան 50, Պ. Պօքասեան, Վ. Նոյհատեան, Տիկ. Եղեկեան 10ական: Մկրտութիւն փոխրիկն Լեւոնեանի՝ Կ. Լեւոնեան 100, Ս. Լեւոնեան 50: Պասկ Գ. Գէորգեանի՝ Գէորգեան ընտանիք 200, Հոգեհանգիստ երուանդ Մանտալեանի՝ Մ. Մանտալճեան 100, Արծրունի 50, Վ. Զուբուբեան 10: Հոգեհանգիստ Կարպիս Կարկալեանի՝ Տ. Կարկալեան 100, Ժ. Կարկալեան, Ե. Կարկալեան, Շ. Կարկալեան 50ական եւ Կուկասեան 20: Ալ – Ֆորվիլլէն Տիկին Արուսեակ Ալեանաքեան ուխտի մը առիթով կը նուիրէ 100 Ֆր: Հոգեհանգիստ Թագուհի Շէլէլէքեան՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Շէլէլէքեան 120, Վարդան ընտանիք 50 Ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԱԿՈՑԹԻՒՏԱՆ

Ողբացեալ Տիկին Շուշանիկ Օհանեանի (Լանսէյ Կրնօպլը) մահուան 4րդ տարեդարձին առթիւ ան կը նուիրէ 100 Ֆր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1975 – 1976

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները բացուած են: Մնողքները որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները Ֆրանսական պետական ծրագրին հետ, տալ նաեւ հայերէն դասախաչակութիւն, կրնան անվարան զանոնք յանձնել Հայ Վարժարանին:

Դիմել դպրոցի Տեսչութեան.—

DIRECTION TEBROTZASSERE
1, Bd. du Nord
93340 LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին:

×

Կապ. Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառպոնիէռ:

×

Աղքատախնամի տարեկան դիչերային պարահանդէսը, Շաբաթ, 8 Նոյեմբեր – ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կիրակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԻԵԱՆԻ

ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

Կատակերգութիւն 4 արար

(Մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած

Կը գտնուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը

9, rue de Trévise — 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար–Օսման Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է իբ էպաստ եկեղեցւոյ.

Ընդհանուր հոգեհանգստեան առթիւ՝ Պ. Մկրտիչ Աբրահամեան 100 Ֆր. Տիկ. Սիրուն Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան 50ական, Այրի Տիկին Ծովինար Գասպարեան 40, Այրի Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Դադէս Օհանեան, Այրի Տիկին Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կիւլեան, Օր. Մարի Սաղըրեան 30ական, Պ. Ճիհանեան, Այրի Տիկին Մարտիրոսեան, Այրի Տիկին Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Քէօմիւրեան, Այրի տիկին Արաքսի Սուքիասեան 20ական, Տիկին Տիգրանուհի Յարութիւնեան, Այրի Տիկին Արմաղանեան, Այրի Տիկին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Քէօսէեան 10ական եւ Այրի Տիկին Ազատեան 15 Ֆր.

Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանի պսակի առթիւ Տէր եւ Տիկին Կօթիճ 10 Ֆր. Այրի Տիկին Կոնոյեան 20 եւ նորապսակները 20 Ֆր:

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնս կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճարած իրենց ազգային տուրքը, Թող բարեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ. Միութեան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ *թատերախումբը* (Հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար) *կը ներկայացնէ երկու քրքջալիր կատակերգութիւններ բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆԻ*

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V — PARIS (8e)
Métros : George V et Alma-Marceau

ԺՈՐԺ ՖԷՅՕՏԻ

(LA PUCE A L'OREILLE)
ԿԱՄԿԱՇԸ ԿՆՈՋ ՄՏՔԻՆ ՄԷՋ

Շաբթի-շաբթի Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին
Շաբթի-շաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(LES MENDIANTS RESPECTABLES)
երաժշտական կատակերգութիւն
Ուրբաթ Սեպտեմբեր 19, ժամը 20·45ին
Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ. եւ 30 Ֆ.

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝
U .G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ իր պատուիրան կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ. ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, *Սքուար Ալպոնի*
Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ փոսթ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
20
MERCREDI
20 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅԱՐԵՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·370

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.370

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ՄԻՇՏ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

—o—

ՄԿԿ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՇՈՒՐՋ ՀԱՐԻՒՐ ՎԻՐԱՒՈՐ

Մինչ կը սպասուէր երեքշաբթի իրիկուան հանրաժողովին Փորթոյի մէջ կապակերպուած համայնավարներուն կողմէ երկուշաբթի իրիկուն խոկ ծանր միջա – դէպքը տեղի ունեցան երկրին հիւսիսը՝ Փռնքէ տի Լիմա: Այլեւս սովորական դարձած ձեւով կը սկսի ամէն ինչ: Գիւղացիներ կը յարձակին համայնավար կեդրոնատեղիին վրայ, ուրկէ չարքայիններ կը հակազդեն կրակելով: Քիչ ետք համայնավարները քարիւղ կը թափեն ու կրակի կուտան կեդրոնավայրը, ին – եալ ուժեր կը հասնին ու հրացանաձգութեան ընթացքին մէկ մեռեալ եւ չուրջ 100 վիրաւոր կայ: Գրեթէ նոյն ատենն էր որ Փարիզի պետական ձայնասփիւռէն ժորժ Մառչէ կը խօսէր Փորթուկալի մասին ու մանաւանդ չատ ծանր յարձակումի մը կ'ընէր ընկերվարականներուն եւ Մթերանի վրայ: Կը չեշտէր, առանց որեւէ հիմունքի որ համայնավարները ոչ մէկ դաս ունին առնելիք ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան մասին: Թէ իրենք միշտ կը յարգեն ժողովուրդին քուէն (ի պատասխան՝ Մթերանի նամակին, ուր ընկերվարական պարագլուխը կ'ամբաստանէր Փորթուկալի համայնավար կուսակցութիւնը որ չի յարգեր ընտրութեանց արդիւնքը) եւ թէ եթէ չյարգող մը կայ ան ալ... ընկերվարականներն են: Ամօնք խոստումներ կ'ընեն ու ընտրութիւններէն ետք տէրը չեն մնար այդ խոստումներուն: Եթէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ Փորթուկալի համայնավար կուսակցութեան պատճառն այն է, Մառչէի համար, որ միշտ «արդար դատերու կողքին եղած է»:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ մեծ պանդոկներէն՝ Փլազա-Աթենէի մէջ հոլտ – ըսի մը տեղի ունեցած է առջի առտու եւ զէնքի սպառնա – լքի տակ, պաշտօնեաները ստիպուած եղած են արկղը բանալ: Գողերուն տարածը բաւական կարեւոր է բայց կարելի չ'ըլլար քանի յաճախորդներուն գոհարեղէններն ու արժէքաւոր առարկաներ տարուած է ինչպէս նաեւ 700 հազար Ֆր: ՕՊԵՐՎիլիէի մէջ Քիւլման գործա – տունը կրակ առած է: Կը կարծուի թէ ոճրային արարք է:

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑԻ եւ Քոթսի – քայի մէջ, ինչպէս ամէն ամառ, մեծ հըրդեհները ծայր տուած են:

ՄՈՐՀՈՐԴԱՑԻՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆ՝ Սախարովի կինը Փարիզ հասաւ առջի իրիկուն, ուր կ'Սլէննէ անցաւ աչքի զարմանումի համար:

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ԹՈՒՐՔԵՐ կիպրոսի նախագահ Մաքարոսի նախագահութեան թրքական դաւաճան շրջանը:

ARMEN LUBIN

N.D.L.R. — Ainsi que nous l'avions annoncé en son temps, la revue «Etudes» avait publié dans son numéro de mai des lettres d'Armen Lubin à Madeleine Follain, lettres précédées d'une introduction de M. F. et d'une excellente analyse de Patrick Reumaux. Nous reproduisons en page 2 quelques unes de ces lettres et ci-dessous l'avant-propos de M. Follain. Ceci, en souvenir du premier anniversaire de la mort du poète.

×

En novembre 1969, les *Etudes*, dans la rubrique « Entretiens du Polyèdre », consacrent plusieurs pages à l'œuvre d'Armen Lubin, auxquelles collaborent André Dhôtel, Jean Mambrino, Jean Follain, Jacques de Bourbon Busset et Patrick Reumaux : critique remarquable et complète, dans laquelle les divers aspects de l'expression poétique de Lubin sont envisagés.

Armen Lubin, dont le véritable nom arménien est Chahan Chahnour Kerestedjian, est mort au mois d'août. Il ne laisse aucun texte inédit ; son importante correspondance — que nous vaut l'éloignement de Paris imposé par sa longue maladie — transmet le reflet de ses souffrances, de son intelligence, de sa verve créatrice, humour empreint de sensibilité et de cocasserie.

J'entends parler de lui par ses premiers amis et admirateurs français : André Salmon, Fernand Marc, Jean Follain, je lis quelques textes parus dans *Sagesse* et *Feuillets inutiles* dès 1932. Je fais sa connaissance en 1935 à une soirée de poésie, où je me trouve placée à côté de lui ; la sympathie mutuelle est immédiate, je le rencontre souvent à Montparnasse, où il habite et où se trouve mon atelier. J'ai très envie de faire son portrait et lui demande de bien vouloir m'accorder quelques séances de pose, ce qu'il accepte volontiers,

Entre un peintre et son modèle se nouent de tacites échanges : lui-même dessine bien et s'intéresse à la peinture. Par ce truchement s'affirment entre nous la confiance et l'amitié.

Discret, secret, solitaire, sensible autant que ferme, pauvre et sans famille, aucun opportunisme ne lui ferait abdiquer ses convictions ; mais il craint toujours d'être importun, et ne se lie pas facilement, alors il a peu d'amis et ressent avec une reconnaissance émue un sentiment sincère.

Bien que sa connaissance du français soit parfaite et son propos poétique absolu, il craint d'avoir commis quelque faute, il doute de la valeur de ses écrits ; lorsqu'on lui demande des textes pour une revue, il a tant de scrupules qu'il me prie de les lire. C'est le début de nombreuses conversations plus fructueuses pour moi que pour lui, dans lesquelles m'est révélé son pouvoir poétique dominant.

En 1936, il ressent les premières atteintes de son mal et fait un séjour d'abord à la Salpêtrière, puis à l'asile de St- Maurice, d'où il écrit à Follain : « J'ai mal mon vieux Follain, j'ai envie de pleurer... il ne faut pas venir me voir pour l'instant, mais écrivez-moi je vous en supplie, dites que vous ne m'avez pas oublié... On me méprise ici parce que je suis peureux, eh oui, j'ai peur

ՏԱՐԵԼԻՑ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ

Տարի մըն է Սէն-Ռաֆայէլ չենք գացած:

Ճիշդ տարի մը առաջ էր, 1974 Օգոստոս 20ին, երեքշաբթի օր, Ֆրէժիւս – Սէն Ռաֆայէլի հիւանդանոցին թիւ 432 սենեակը, Շահնուր հրաժեշտ կուտար կեանքին, այսինքն՝ իր տառապանքին:

Մեր ներկայ թիւին մէջ, հրատարակ – ուած դրուագիններով եւ նկարներով (Շահնուր նկար շատ կը սիրէր), կ'ուզենք կոչենք իր յիշատակը, որ աւելի քան երբեք թարմ կը մնայ մեր մտքին ու սրտին մէջ:

Տարի մըն է Սէն – Ռաֆայէլ չենք գացած: Այլեւս Փէռ – Լաշէզ կ'երթանք:

Ա Հունվ 923
Ի. Կրկնա

de tout, des médecins, des infirmières, des chariots et des civières qui me promènent le long de couloirs interminables... »

Et quelques jours après : « ... votre présence m'a fait du bien, venez me voir quand vous voudrez ; si j'ai tenu un autre langage, c'est que je voulais vous cacher ma faiblesse devant la douleur, vous épargner le spectacle d'une salle de chirurgie : la salle Segond est un abattoir, du sang, des plaies béantes, des hurlements. Pour un homme comme moi qui détournais la tête en passant devant une boucherie, il y a de fichus quarts d'heure à traverser... »

C'est à la suite de ce premier contact avec la vie d'hôpital et d'asile qu'il écrit *Tout le Trafalgar*, paru dans la N.R.F. de septembre 1939.

Quelques courts mois d'un répit relatif lui sont donnés avant qu'une grave rechute ne le fasse placer à l'hôpital Broussais en 1939, où quelques amis et nous-mêmes allions souvent le voir.

Les chirurgiens décident de tenter une grave opération de greffe osseuse, la guerre éclate, on l'évacue de l'hôpital alors que la plaie n'est pas refermée ni la fièvre tombée. Dans le désarroi des premiers jours de guerre, il se retrouve dans Paris sans argent, sans l'aide de ses amis mobilisés ou déplacés ; repliée en province avec un établissement scolaire, je ne suis plus à Paris.

C'est par une lettre que j'apprends la terrible situation d'Armen : « ... Tout le monde m'a abandonné... Il me fallait le grand air, je me trouve depuis plus d'un mois dans ma petite chambre et passe des heures dans la cave (il y avait alors de fréquentes alertes), moi qui devais être immobile, je fais des kilomètres parce que les moyens de transport sont réduits et je cours à droite et à gauche pour emprunter de petites sommes à des amis... je ne veux pas perdre votre amitié... ».

Grâces soient rendues à Mr et Mme Iskenderian, ses amis installés coiffeurs dans le petit bourg de Montaut-Betharam dans les Pyrénées, qui le décident à venir s'installer chez eux. Il part seul, voyage dans les pires conditions. Tout de suite, la fièvre monte, les suppurations des plaies augmentent, il est à la mort. On parvient à le placer à l'hôpital de Pau.

C'est ainsi que commence entre lui et moi — qui à cette époque suis à peu près seule parmi les Français à entretenir des rapports avec lui — cette abondante et régulière correspondance dont sont donnés ici quelques extraits.

Madeleine FOLLAIN

ARMEN LUBIN

1920, Պոլիս

1972, Սէն–Թաֆայէլ բանաստեղծ Յարութ Կոնատանդեանի հետ

1971, «Ծառաչ»ի խմբագրատունը

Correspondance avec M. Follain

Sanatorium de Bidart
le 5 mars 1941

Madame Madeleine, ma chère amie,

Je vous réponds avec quelque retard, parce que j'ai eu des malheurs de toutes sortes. J'ai ici des médecins dégoûtants, des bandits authentiques, qui ne font rien pour soulager mes douleurs, qui ne sont même pas capables de me trouver un dentiste (avec mon argent, bien entendu), parce que cette maladie des os n'épargne pas les dents, et celles-ci deviennent sujettes à la déminéralisation. Ah ! j'en ai passé des nuits blanches. Mais il n'y a pas de dentiste dans ce pays, pas même de l'espèce judéo-maçonnique.

Si étonnant que cela vous semble, j'ai fait des vers. Oh, pas beaucoup ! Mais j'ai surtout corrigé mes anciens poèmes, avec une fougue et un amour sans précédent. C'est bête, si vous voulez, mais j'étais fort ému en retrouvant mon vieux cahier de poèmes. M. Salmon ainsi que votre mari vous diront, et c'est la pure vérité, que j'ai toujours refusé de réunir mes poèmes en une plaquette. La raison en est que mes poèmes me semblaient encore imparfaits. Maintenant, je me sens un peu plus maître de moi. Il est un peu tard, mon pauvre Armen, me direz-vous. Mais je n'y peux rien, mon amie ! Je disais donc que j'ai corrigé mes poèmes, je n'en ai conservé que les meilleurs. Cela forme une plaquette que j'ai intitulée, sans perdre de temps, « Les Logis Provisoires ». Ces logis qui sont provisoires s'appellent hôtel, hôpital, et aussi, en élargissant un peu le sens des mots, notre corps — ce logis exigu et si provisoire.

Bien entendu, il y a une ombre sur le tableau. Dans l'état où je me trouve, suis-je capable de porter un jugement sain ? Autrement dit, mon contentement n'est-il pas la douce erreur d'un pauvre abruti ? C'est tout à fait possible. Voici pourquoi je compte sur vous pour allumer ma lanterne. Je vous enverrai un jour mon cahier, pour avoir votre opinion.

....

Il m'est bien pénible d'écrire si longuement dans cette position, couché sur le dos, mais je ne veux pas terminer ma lettre sans vous raconter l'anecdote que voici. Mon voisin de lit, un faible d'esprit de 25 ans, est très malheureux. Il soupire, il gémit, il pleure aussi. Motif : il est amoureux d'une certaine Angélique. La nuit, dans son sommeil de malade, il s'écrie inconsciemment : « Angélique, ma petite chérie, mon chou ! » Aujourd'hui, il m'a prié pour la dixième fois de composer un poème d'amour, qu'il voulait envoyer à Angélique. J'ai écrit résolument : « Mignonne, allons voir si la rose, qui ce matin était éclose,etc. » Après avoir lu ce Ronsard, mon copain m'a dit : « Tu n'écris pas mal, t'sais ? Pour un étranger, c'est assez bien torché. » Mais comme ce n'était tout de même pas très «français», il a accouché le poème que voici :

Nuit sans trêve. Les rêves san voles
Un jour viendra Loisau sortira de sa cage
L'amour finira dans Les Plus doux souvenir
Un Homme grand viendra auprès de vous
Et vous dira quand ton aime
Ses t'une chanson.

Je l'ai copié avec une fidélité absolue. Dois-je ajouter que ce pauvre con est la victime d'un mauvais plaisant ! Angélique est tout simplement un chauffeur barbu et moustachu, qui trouve très spirituel — le misérable — de lui envoyer des lettres incendiaires. Mais c'est égal, lorsque dans la nuit noire j'entends les pleurs de ce pauvre idiot, lorsque je l'entends qui crie : « Mon amour, c'est pour la vie ! », je me sens terriblement, profondément malheureux.

Armen Lubin

×

Bidart, le 3 juillet 1941

Ma très chère amie,

Fénerdjian garde toujours le silence, mais heureusement j'ai eu de vos nouvelles. C'est une très grande consolation pour moi de constater que je puis toujours compter sur vous.

Mon état s'aggrave de jour en jour, autrement dit la suppuration devient d'une abondance jamais atteinte. L'effet de vos démarches ne s'est pas encore fait sentir. J'attends un résultat avec une angoisse et une impatience devenues franchement maladives. Dépêchez-vous je vous prie. *Obtenez coûte que coûte une lettre de chaude recommandation.* Je vous le répète, il ne s'agit pas de me sauver la vie, car cela me semble maintenant impossible, mais tout simplement de soulager un peu mes souffrances.

....

Vendredi, 12 octobre 1968

Vous me demandez si j'aimerais vous voir ici, à Bidart. Sûr que oui. Venez si vous pouvez.

Mais que vous puissiez venir tout de suite ou non, permettez-moi de vous dire ceci — sans que vous vous en doutiez, vous avez soulevé là une question que je considère comme très, très très importante. Si mon état s'aggrave encore, et que je soit prêt à mourir, je vais vous demander de venir près de moi, ne fût-ce que pour 24 heures. C'est à cette visite que depuis un an ma pensée s'accroche, nuit et jour, comme à un espoir ultime. Cette visite, c'est mon dernier atout. Ecoutez, mon amie, il faut venir sans faute et me protéger. Vous pouvez faire cela. Et je n'ai que vous ! Fénerdjian ne peut pas venir et — ne négligez pas ce détail — il n'est qu'un étranger. Promettez-moi dès maintenant de venir aux Embruns sitôt que je vous lance mon S.O.S. Toute ma fortune ne dépasse pas 600 F., mais Fénerdjian pourra régler plus tard les frais de votre voyage, puisque j'ai toujours de l'argent en Egypte (chez M. V. Tékéyan), une somme rondelette que je n'ai jamais pu toucher à cause de la guerre.

J'ajoute, pour que vous ne soyez pas trop alarmée, que je tiens encore le coup. Je résisterai mieux à mon mal, si vous me promettez de ne pas m'abandonner. Cette crise aussi passera peut-être. Tenez ! aujourd'hui ça va un peu mieux et j'en profite pour vous écrire. Il y a quatre jours que je guettais cette accalmie. Mais mes mains ont la tremblote.

Vôtre de tout cœur,
Ch. Kerestedjian

Chère Madeleine,

Vous avez dû ressentir douloureusement la disparition de notre cher, de notre irremplaçable Paulhan. C'est tout un pan de notre vie qui se détache. Ça fait mal comme une amputation. On le savait touché par l'âge et la maladie, oui, on ne recevait plus de ses billets courts, précis, d'une écriture non pareille, mais le voir à sa place habituelle sur la Revue nous faisait croire qu'on était encore à la saison des belles promesses. On se croyait toujours jeune. Parce qu'il l'était prodigieusement. Il m'est douloureux d'être loin de vous en un moment où l'on voudrait évoquer son souvenir, ou mieux encore, se recueillir dans un coin. Mais ensemble. Personne ne sait comme vous la somme de sollicitude et d'amitié qu'il m'a témoignée durant près de trente ans. Je ne peux y penser sans émotion. Peu de patrons ont exercé, autant que lui, une influence aussi profonde et aussi heureuse sur les lettres de leur temps. Il était le capitaine légendaire qui cingle vers les terres inconnues, toujours debout dans le château arrière de sa caravelle. Que reste-t-il de la grande équipe de la N.R.F. ? Il était dit que l'increvable Gaston allait enterrer tout son monde. Madeleine, je vous écris dans la tristesse. Je pense aussi à la peine de Follain, de Dhôtel, de Thomas, qui l'ont entouré de leur admiration affectueuse. Eux qui ont reconnu, derrière le grammairien, l'âme d'un poète. Ecrivez-moi je vous prie. Ma dernière lettre est restée sans réponse.

De cœur auprès de vous,
Armen

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԽՄԲ.— Այս երկու գրութիւնները որոնք կը կրեն Ք. ստորագրութիւնը (ոչ՝ իբր *հէք* այլ սկզբնատառ իր մականունին) կը պատկանին Շահնուրի գրիչին: Լոյս տեսած են 1957ի գարնան «Յառաջ»ի մէջ եւ գուցէ ստորագրութիւնը պատճառ եղած է որ հարկ եղած ուշադրութեան չարժանանան: Պարզ յօդուած մը ու պարզ դիտակցութիւն մը չեն այս գրութիւնները բանի անոնց հեղինակը Շահնուրն է:

ՄԵՐ ՄԷԿ ՀԻՆ ԾԱՆՕԹՆ ԷՐ ԳԼՕՍ ՓԱՐԻԶ

(ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեր մէկ հին ծանօթն էր Գլօս Փարիզը: Համաշարհային առաջին պատերազմի վաղորդային, չէր անցներ օր՝ առանց որ հայ մամուլը յիշատակէ իր անունը: Այս վիպասանը, նման իր վարպետին, փիւռ Լօթիի, Թուրքը կը նկատէր ցոհ, իսկ Հայը՝ զոհիճ: Պարզապէս:

Ի դէմ այս յիմարական եւ ընդվզեցուցիչ դիրքին, հայ մամուլը, սաստ, մե – դադրանք եւ անէծք տեղացնելով հան – դերձ, հարց կուտար .— «Ի՞նչ բանի վըրայ հիմնուելով, դրապէտ մը կ'արձակէ այս կարգի վճիռ...»:

Մենք երկար առենք ի վեր դիտենք թէ՝ ինչ բանի վրայ կը կռթնէր ան, ուրա – նալու համար բացայայտ ճշմարտութիւնները:

Ան կը կռթնէր իր անմահ մարդու հանդամանքին վրայ:

Արդարեւ, Գլօս Փարիզը չէ մեռած, ապա՛ս, եւ դեռ պիտի չմեռնի: Մոսկուայի դատավարութիւններուն առթիւ ըսյայ թէ հիթլերեան կոտորածներուն, քիչ մը ա – ջէն երկրի մէջ պիտի գտնուէին Գլօս Փարիզներ, որոնք զոհը պիտի կոչէին դա – հիճ, դերերը շրջելով: Գիտակցաբար ըսյայ թէ ոչ, անոնք պիտի ժխտէին պատմական ճշմարտութիւնները: Եւ դեռ երկչէ էր ոմն, հունգարական ողբերգութեան ի տես, քանի՛ քանի դրապէտներ զոհը պիտի անուանէին դաւադիր եւ ոճրագործ: Կան սէրեր որ կը կուրցնեն, կան ատելութիւններ՝ որ մարդս կը մոլորեցնեն հիմնովին:

Մեր մէկ հին ծանօթն էր Գլօս Փարիզը: Կը յիշեմ զայն առաջին անգամ տեսած ըսյայ Պոլսոյ մէջ, Զինադադարի շրջանին, ամբան զմայլելի օրով: Նաւա – նգիստին բոլոր Թրքական նաւերը պար – զած էին իրենց ամբողջական դրօշա – շորջը: Մինչեւ իսկ խեղճուկ մակոյկները դրօշազարդուած էին: Թուրքերը, որ սկսած էին համարձակօրէն չարժտկիլ, ի – րենց միակ բարեկամին վերապահած էին ընդունելութիւն մը, զոր ազգ մը կ'ընէ իր յաղթական ծովակալին: Բարձրահասակ, գեղակազմ, լորձնաշուրթն եւ բա – ւական ծեքծեքուն, Փարիզը կը յառաջանար պվնաբաց: Կարծես թէ կ'օրհնէր այն ղոյդ մը նշանառախտակները, որոնք երկու պղոտաններուն կուտային իր եւ Լօթիի անունը:

Երկրորդ եւ վերջին անգամ, երբ զինքը տեսայ, այս անգամ Փարիզի մէջ, կը դանուէի ընկերակցութեամբը ծանօթ դրապէտի մը, Փարիզէն քիչ մը երիտասարդ: Հարցուցի. «Ի՞նչ տեսակ մարդ է մեր նաւազը»: Բարեկամս պատասխա – նեց ինծի.

— très, très *Président des Ecrivains Anciens Combattants... Pas méchant, avec ça!*

Մարիկի իր մեծդի մարմնին մէջ, պզտիկ կարուհի մը թաքնուած է (Իւն փքիր fուրիւրիէր ան շամպըր): Խոր – հելով, որ նաւատորմիղը իրեն չընծայեր կռուելու բաւականաչափ առիթներ, կա – րելին ըրած էր՝ որպէսզի փոխանցուի հրասայլերու դունդի մը: Իր սայլին դըր – նակը կը բանային, եւ զինքը դուրս կը հանէին, ոտքերէն քաշելով: Քէօո–գի – նով էր... Էօն վոէ փօնփօն – ռուժ ան պոռնէ...

Յետոյ, աւելցուց.

— *mais il a ses idées, c'est plutôt charmant...*

Կարծեմ պէտք չկայ ըսելու, թէ իր եր – կը դուրս կ'իյնայ գրականութենէն: Եւ նոյն իսկ պարկեշտ ոգիպորթաժէն: Այս տեսն իսկ մշակելու անկարող էր Փարիզը, հակառակ իր բազմաթիւ տեղափոխու – թիանց, զուրկ ըսյալով մտաւորական ան – հրաժեշտ պատրաստութենէ: Այսօր, իր գրութիւնները կարելի է ապատապուած դանել ամէնէն ստորադաս հրատարակու – թեանց մէջ, զոր օրինակ Մարիուս կոչ – ուած լրագրին մէջ: Այսուհանդերձ, հան – րային դրաշարանները լեցուն են իր գիր – քերով: Ժողովուրդը կը կարդայ զայն:

Իր դիտելու կարողութեան չափը ան – միջապէս կը մատնէ, երբ կը գրէ թէ՝ Գարա – Քէօյի կամուրջը նետուած է... Վոսփորի վրայ. եւ թէ՝ Թուրքը մէկ կլին միայն կ'առնէ, չկարենալով ծախքը հո – գալ շորս – հինգ կնոջ հագուստին եւ գըլ – խարկին: 1902 Թուականին գլխա՞րկ՝ Թրքուհիին գլուխը...

Բայց, լաւագոյն է որ հոս տանք նմոյշ մը իր այն էջերէն, որոնք մեզի կը վե – րաբերին: Մեր հին ծանօթը կը գրէ.

— «Թուրքը բարի եւ պարզուկ մարդ մըն է, հեզահամբոյր եւ սակաւախօս, հիւրամեծար եւ խաղաղակեաց: Ան պար – կեշտօրէն կ'ապրի չնորհիւ նախնական արհեստի մը, ըլլալով մշակ, պարտիզ – պան, խաչնարած, գաբրին: Ան բան չի հասկնար հաշուապահական եւ սակարա – նային խրթին հարցերէ:

«Մինչդեռ Հայը կ'ապրի վաչխառու – թեամբ: Պոլսահայոց մեծամասնութիւնը կը կատարէ միջնորդի դեր, եւ ոչ թէ ար – տադրողի: Երիտասարդ տարիքին աղ – քատ՝ այս Հայը գործի աչխարհ կը նետ – ուի որպէս բանջարավաճառ: Այսինքն միջնորդ՝ արտադրողին եւ սպառողին մի – ջեւ: Աւելի պարզ խօսքով՝ իբրեւ մեր – fանթիլ: Երբ մերfանթիլիզմով քիչ մը դրամ չահեցաւ, կը վերածուի ոսկերիչի: Եւ ոսկերիչը, Պոլսոյ մէջ, համանիշ է տոկոսով փոխառուութիւն ընող մար – դու: Վերջ ի վերջոյ հարստացած, այս Հայը կ'ըլլայ դրամատան տէր (պանքիէ):

«Ահա այս վաչխառու Հայերն են որ չարդուեցան Թուրքին կողմէ: Կեղեքուած Թուրքը կործանած էր այս մարդոց ճի – րանին մէջ: Ցուսահատութեան դռներն էր հասած: Ան սուվլուկ էր: Սրտի տէր մէկը չի կրնար չցնցուիլ, երբ վաչխա – ռուն աճուրդի կը հանէ իր տունն ու տե – ղը, եւ մինչեւ իսկ ծածկոցը նորածին մանուկին... ան ալ՝ ցուրտ ձմեռ օրե – րու...: Ահա այս պարագաներուն մէջ է որ Թուրքը չարդեց: Մնացեալը՝ սուտ է եւ զրպարտութիւն: Պէտք է որ այս բա – ները դիտցուին»:

Մեր մէկ հին ծանօթն էր Գլօս Փա – րիզը: Երբեմն կը սառնայինք իր լուրերը: Գիտէինք թէ, երբ խօսքը կ'ըլլար այն դրապէտներուն, որոնք ծովուն էջեր նուի – րած են, Փարիզը կը սպասէր որ իր անունն ալ յիշատակուի: Բայց կը մոռնէր նշա – նառը Վիէյլ Օսէանը Լօթրէամոնի: Գայ – թակղած եւ զզուած՝ իր ազգակիցներու ճաշակէն, Փարիզը կրկին կը դառնար դէ – պի Թուրքիա: Կը գրէ «Անգարայի չորս կիներըը», ուր հին եւ նոր սերունդներուն հակամարտութիւնը կը ներկայացնէր, ան. չուշ իր նախապատուութիւնը տալով հինին: Այս անգամ Թուրքերը զինքը կը կոչէին հին գլուխ մարդ եւ յետադիմա – կան: Աւելին կայ: Բարձրաղաղակ բո – ղոքներ կը բարձրացնէին, երբ Պոլսոյ մէջ բանախօսութիւն կ'ընէր, մերժելէ վերջ կէս գինով տոմսակ նշանակել Թուրք ու – սանողներուն: Զինքը կը կոչէին գնչու:

Ի վերջոյ կը պատահէր անխուսափե – լին: Փարիզը կը պատժուէր: Դրականու – թիւնը դիցուհի մըն է: Ոչ միշտ անյիչա – չար: Կարելի չէ զայն արատաւորել եւ մնալ միշտ անպատիժ: Դէպքը ծանօթ է: Երբ ամէն ոք կը սպասէր, որ Փօլ Գլօտէլ ընտրուի Ֆրանսական կառոնին անդամ, Փարիզը զինք կը կանխէր, չնորհիւ հա – տուածական ամօթալի խաղերու, որոնց մէջ հիմնական դեր կը կատարէր Աֆսխոն Ֆրանսէզը: Մինչ այդ Ֆրանսական դրա – կան աչխարհը (իսկականը) մոքն իսկ չէր անցուցած զբաղիլ Փարիզով: Այս դէպքը պատճառ կ'ըլլայ որ ան զբաղի, գործածելով ամէնէն վիրաւորիչը լեզու – ներուն, որ է՝ հեգնանք ու կարեկցու – թիւն: Երեւոյթն ունէր ըսելու.

«*pauvre petite couturière en chambre...*»

Բայց պէտք չէ իր մէջ անտեսել զինքի մարդը: Կարելի բան չէ, որ խորապէս ա – րիւնած չըլլայ սիրտը այս ազգայնամոլ եւ արքայական նաւազին, որ ապրեցաւ Ֆրանսայի զինուորական անկումը: Ինք որ այնքան չունէ սպառած էր, որպէսզի բազմաթիւ սերունդներու ներչնչէ սէրը ծովուն, տեսաւ իր լաւագոյն աչխատա – կիցին՝ հրամանատար Փօլ Շաքի զնդա – կահարումը, իբրեւ դաւաճան: Տեսաւ ան – փառունակ վախճանը նաւատորմիղին, որուն նուիրած էր իր երիտասարդութեան լաւագոյն տարիները: Մառէչալ Լիօթէյի գործակից, տեսաւ փլուզումը հիւսիսա – յին Ափրիկէի, որուն նուաճման սատա – րած էր, զէն ի ձեռին: Արքայական՝ տե – սաւ անհետացումը բազմաթիւ զահերու, եւ նոյնիսկ, ով սարսափ, Պոլսոյ խալի – ֆայութեան:

Պայծառատեսութենէ զուրկ՝ Փարիզ էր կրնար ըմբռնել որ, այսօրուան Ֆը – րանսան իմացական մարզին մէջ միայն կրնայ չափուիլ մեծ պետութիւններուն հետ: Իմացական զէնքը միայն մնացած է մեծ: Եւ այդ զէնքը գործածելու անկա – րող՝ Փարիզը պիտի խոցէր ու վիրաւո – րէր մարդիկ, նման ձախաւեր տղեկի մը, որ կրակի հետ կը խաղայ: Այս մարդը դատապարտուած էր պարտութեան:

Մեզ կը մնայ թողուլ, որ մեկնի պարտ – եալը: Եւ միաժամանակ մաղթել՝ որ ներ – կայ օրերու Փարիզներն ալ չուտով պար – տուին իրենց կարգին: Այս վերջիններուն չատ աւելի վտանգաւոր են, ըլլալով ան – բախտաբեիօրէն աւելի տաղանդաւոր եւ դիտութեամբ առլցուն: Այս վերջիններուն արձակագիններ չեն, ինչպէս էր Փարիզը, այլ կազմակերպական ուժեր, նման բարդ եւ անբան մեքենաներու:

29 Յունիս 1957 Ք.

1957, Փէսաք

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Ապրիլեան սգատօնը Պոռտոյի մէջ)

ՊՈՌՏՕ.— Այս քաղաքը հիւրամեծար է եւ չէ: Երբ այցելուն իրեն կը ներկա – յանայ արեւաշող կիրակի օրով, քաղա – քին գլխաւոր պողոտաները զինքը կը դի – մաւորեն իրական ջերմութեամբ, մինչ քարափներէն վեր ծածանող դրօշակները հիւրը կը ծափողջունեն ամենազգի դոյ – ներով:

Բայց այցելուն մխրճուած է թէ չէ քո – վընտի փողոցի մը մթութեան մէջ, քա – ղաքը խակոյն կը թթուեցնէ իր դէմքը, ու կը բանայ իր գարշահոտ երախը: Հոս ինչ որ մթին է՝ չատ մթին է, եւ ինչ որ հնամենի է՝ չատ հնամենի է: Ամէն ինչ կը վերածուի փտութեան եւտիղմի: Ան – յիշատակ ժամանակներէ մնացած չէն – քերու տեսքը կը դիմադրէ նկարագրու – թեան ամէն փորձի: Ողբալի քաղաքը կ'ըլ – լայ կատարեալապէս անմերձենալի:

Այսուհանդերձ ան կը պահէ իր մասնա – յատկութիւնը, որ է խաղաղ եւ հիւրըն – կալ բակեր ունենալ իր մայր պատե – րուն ետեւ: Այցելուն փրկած ըլլալ կը զգայ ինքզինքը, երբ այդօրինակ բակի մը վրայ բացուող սրահ մը կը գտնէ, երկար որոնումներէ վերջ: «Կղերականներու սը – բահն» է ան, որուն խորը պարզուած են զոյգ եռանգոյնները, հայկականն ու Ֆը – րանսական, սա վերատառութեամբ. «Յար – գանք մեր նահատակներուն»: Այս բոլորը՝ փոքրածաւալ: Ոչ մէկ ճոխութիւն կամ սեթեւեթք: Մերկ սրահը, որ հռովմէա – կան կղերին դորշ դրոշմը կը կրէ այնքան անարիւն եւ տրամաթթաւ, կը պարու – նակէ փոքր դաշնակ մը միայն: Նմանա – պէս գորշ: Շուտով կը լեցուի սրահը ամ – բողջութեամբ, եւ փունջ մը Հայուհիներ կ'երգեն: Խօսք առնողներն են պարոնները Հ. Թաշճեան եւ Կ. Տօներեան:

Դժուար թէ Ապրիլեան Սգատօնը կա – րելի ըլլայ կազմակերպել, մնալով աւելի հաւատարիմ անոր ոգիին, քան ինչ որ ըրած են Պոռտոյի Հայերը: Եւ ըսել թէ՝ անոնք մասնաւոր ոչինչ ըրած են: Որքան մեծ ըլլայ ցաւը սրտին, ան կարծես այն – քան աւելի կը պահանջէ մերկ պատերու սարսուռը: Որքան անզարմանալի ըլլայ սուգը, մարդ այնքան աւելի հեչտու – թեամբ կը հաղորդուի մթնոլորտին թախ – ծոտ գորշութեան հետ: Որքան անմո – ռանալի ըլլայ արհաւիրքին յիչատակը, այնքան նրբութեամբ կը ծորէ բակին քա – ղարկեալ լոյսը: Բառեր ու ճառե՞ր: Ոչ բոլորովին: Այլ կարծես մեղեդի մը, որ վարանոտով կը ծփայ սրահին վրայ, այլ կարծես ողբ մը որ կը չնչէ դանդաղու – թեամբ, զի ան պիտի երթայ կորել դա – րեր, նման արտոտմ աղօթասացութեան: Եւ փոքրաթիւ դաղութը որ ներկայ է, սեղմուած է քով–քովի՝ հաւատարիմ ըն – տանիքի մը պէս:

Քովս նստող անձը կ'ըսէ ականջս ի վար, ներողամտութիւն հայցելու չեչտով. «Այս – քան միայն կրցանք ընել, մեր տեղական ուժերով»: Ինչպէ՞ս իրեն բացատրել թէ՝ «այսքանը» անհամեմատօրէն աւելի խոս – վիչ է եւ արժանավայել, քան թէ այն «դրական» եւ «քաղաքական» ճառախօ – սութիւնները, զոր լսած եմ այլուր եւ անցեալին: Թէ «այսքանը» այնքան պար – զուկ եւ վախտ բան մըն է որ, ան կ'ներ – թայ կը հաւատարուի կատարելագոյն դաչնատորմիղ մը, աչխարհասասան բո – ղոքի մը, այլ եւ աննկուն հաւատքի:

Հաւատք՝ թէ մոռացութեան չէ տըր – ուած հայուն ողբերգութիւնը, եւ թէ ան միչտ կը պահանջէ արդարութիւն:

«Եւ ո՞վ, ի վերջոյ, տակաւին կը յիչէ Հայոց Ջարդերը» կը բացագանչէր Հիթ – լէր 22 Օգոստոս 1939ին: Այո՛, այո՛, բայց եթէ անոնք խակապէս մոռացութեան տըր – ուած ըլլային, ինք խօսքն խակ պիտի չէ – նէր անոնց: Իր խօսիլն խակ ապացոյց է թէ՝ մոռցուած բան չկայ մէջտեղը: Ընդ – հակառակն: Բոլոր անոնք որ կը վերա – կոչեն իր եւ իր նմաններուն կատարած Ջարդերը, կը վերակոչեն նաեւ անոնց նա – խընթացը՝ հայկականը: Բոլոր անոնք որ արդարութիւն կը պահանջեն օտարազգի զոհերու համար, կը պահանջեն նաեւ, ուղղակի թէ անուղղակի կերպով, մեր զոհերուն համար եւս: Զի դեռ ոտքի են զոհերը Հայոց:

Այո՛, ոտքի են, ես լաւ կը յիչեմ: Պա – տանի տարիքիս, երբ պաշտօն ունէի ըն – դօրինակելու, իմ լաւագոյն գեղագրու – թեամբս, Մեծ Եղեռնին բազմահատոր պատմութիւնը (երկը կը կոչուէր Գող – գոթայ Հայ կղերին, որ մնաց անտիպ, ափսո՛ս), հոն հանդիպեցայ, ի մէջի այ – լոց, հեռաւեալ բարբարոսութեան: Ջար – դարարները քովքովի կը չարեն հայազգի Գիմութեան Քոյրեր, զանոնք ամուր մը կը կաչկանդեն, եւ անոնց մարմնին չուրջ կը հիւսեն պատ մը: Քանի կը բարձրանայ պատը, այնքան աւելի ուժգնութեամբ կ'աղօթեն աղջիկները, այնքան աւելի ուժգնութեամբ թողութիւն կը հայցեն ի – րենց մեղքերուն համար: Բայց երբ քա – րերը կը հասնին իրենց կուրծքին եւ կը բարձրանան մինչեւ իրենց դէմքերը, զա – նոնք ծածկելու ատելիան, այն ատեն... «Այն ատեն, կ'աւելցնէր պատմողը, կար – ծես թէ քարերն է որ կը ճչային, կարծես թէ քարերն է որ կը պոռային, կարծես թէ քարերն է որ կ'աղաղակէին՝ ճա – թելու ատելիան»:

Պատը դեռ ոտքի՞ է թէ ոչ, հարցումը աւելորդ է: Գիտենք թէ ան ոտքի է Հա – յոց սիրտերուն մէջ: Եթէ ըլլայ որ ա – նոնք լռեն, Քարերը պիտի խօսին:

12 Մայիս 1957 Ք.

ՇԱՀԱՆ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971, Փարիզ)

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973, Փարիզ)

(Մատենաշար «Յառաջ»)

ՇԱՀՆՈՒՐ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի, հատորը 15 Ֆր.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ազատագրական մարտ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ "ՅԱՌԱՋ" 1975

Սահմանափակ տպաքանակ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար – Օտտոյի Ս. Յակոբ եկե – ղեցւոյ Թաղական խորհուրդը չնորհա – կալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկե – ղեցւոյ.—

Արամ Արմաղանեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Այրի Տիկին Փա – րիզ Արմաղանեան, Պ. Կարօ Արմաղան – եան, Պոզայեան Ղուլֆ եւ Ասլանեան 50Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ասլանեան, Պ. Յա – կոբ Կիւնճեան եւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց 50ական, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աֆարեան և զաւակները, Հ.Յ.Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբ եւ Պ. Արս – լանեան 100ական, Այրի Տիկին Մարի Սու – քիասեան, Պ. Կարապետ Ճանիկեան 30 – ական, Պուլվար – Օտտոյի Կ. Խաչի մաս – նաճիւղ, Օր. Անահիտ Արզումանեան, Պ. Թումաս Քէօսէեան եւ Պ. Պօղոս Բարու – նակեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սառաճեան, Այրի Տիկին Տուտու Պօ – ղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Յովհան – նէսեան, Պ. Կարապետ Ոսկանեան, Այրի Տիկին Պալեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վարդանեան 10ական Ֆրանք:

Ֆիտօ Մուրատեանի թաղման առթիւ՝ Տիկին Արեգնազ Մկրտիչեան եւ Պ. Սար – գիս Պոյաճեան 20ական, Պ. Ղազարոս Կիւլեան 10 Ֆրանք:

Լուսաբեր Օյունճեանի թաղման առթիւ Պ. Մրմրեան 50 Ֆր, Վահան Աստուր – եանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Սար – գիս Պօյաճեան 20, Պայծառ Դանիէլ Ա. – ղաւնեան 50, Զարուհի Զէքաեանի թաղ – առթիւ Պ. Մխիթեան 100, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Խաչիճեան 30, Տիկին Գեղեցիկ Դա – լաուստեան, Տէր եւ Տիկին Աֆարեան եւ Տիկին Համալեան 20ական, Մաղկազար – դի առթիւ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մա – նուկեան, Տիկին Թիւթիւնեան 10ական, Առաքել Պըլըոյեանի թաղման առթիւ Պըլ – ըոյեան ընտանիք 200, Տէր եւ Տիկին Յո – րէն եւ Խօժէնի Պըլըոյեան, Մնեալ Դար – բինեան 200, Վարդանեան ընտանիք 30, Պ. Մուշեղ Յակոբեան 20, Այրի Տիկին Ֆլօր Պալեան 50, Այրի Տիկին Սուքիաս – եան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ Հօր մահուան եօթներորդ տարելիցին առ – թիւ 50, Տիկին Նազելի Կարապետեան 10, Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Մարտիրոսեան 30, Արմենուհի Եորղանճեանի Հոգեհան – գստեան առթիւ Օր. Վիոլէթ Տէր Պետ – րոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սա – րօղլանեան 20, Տէր եւ Տիկին Պաամաճ – եան 50, Յովակիմ Պէնլեանի Հոգեհան – գիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Արշակ Կա – րապետեան 10, Պ. Կիւղէլ Միշէլ 30, Յա – կոբ Սարօղլանեանի եւ Արմենակ Մար – գարեանի Հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մարգարեան 40, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Պէրպէրեան 20, Արիս – տակէս Մկրտիչեանի Հոգեհանգստին առ – թիւ Տէր եւ Տիկին Հայկազ Սարգիսեան 15 եւ Տէր եւ Տիկին Ճնտոյեան 10 Ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Կրասէն Պ. Գ. Կարսեան 40 տարի եւաք իր եղբայրը գտած ըլլալուն ուրախ առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մչակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի:

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU

JUIN / OCTOBRE

APPEL URGENT

A nos compatriotes commerçants, artisans, industriels et même aux particuliers :

Notre association sollicitée par de nombreux demandeurs d'emplois, lance un appel pour faire face à cette situaton d'urgence.

Adressez vos offres, directement à notre siège social : A.A.A.S., 77 Rue Lafayette Paris (9e), Tél. : 878-02-99.

Notre service entièrement bénévole, vous mettra en contact avec les intéressés.

×

ԿՈՉ

Ազգայիններու եւ Առեւտրական Հաստատութեանց Տնօրէններու

Վերջերս, Աղքատախնամի գրասենեակը ունեցաւ, բազմաթիւ դիմումներ, զա – նազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայ – րենակիցներու կողմէ, դրամական աջակ – ցութիւն եւ օրապահիկին ապահովող զբաղում մը հայթայթելու համար:

Սոյն գաղթողներէն ոմանք կ'ապրին պանդոկներու մէջ սուղ գինով:

Աղքատախնամի Օգնութեան Յանձնա – խումբը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցնե – րուն ու առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն, որ նկատի ունենան վե – րոյիշեալներու պարագան եւ տրամադրեն իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակ – ցութիւնը դիմելով Աղքատախնամի գրա – սենեակը վերոյիշեալ հասցէով:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր սրտագին չնորհակալիքը:

(ԿՆԻՔ)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ՝ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՎԵՆԵՏԻԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՈՊԱՐԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐ

1975 – 1976

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կը ներկայացնէ 150 շէեղ նմանահանութիւններ, բնական մեծութեամբ և բնա – գիրներուն հաւատարիմ գոյներով, 12րդէն մինչև 17րդ դար ապրած հայ վար – պետներու լաւագոյն գործերէն, հաղուած Ս. Ղազարի ընտիր ձեռագիրներէն:

Մեծութիւնն է 35×45 սրդմ., ճիշտ առաջին հատորին նման: Յառաջաբանը եւ այլ կարեւոր ծանօթութիւններ պիտի տրուին չորս լեզուներով՝ հայերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, մէկ հատորի մէջ. բայց հրատարակու – թիւնը պիտի ունենայ յիշեալ չորս լեզուներով առանձին կողքեր, գոհացում տալու համար բաժանորդներու նախընտրութեան:

Հրատարակութիւնը՝ նուիրուած Մխիթարեան Միաբանութեան Հիմնադիր Երջ. Մխիթար Աբբայի ծննդեան 300ամեակին (1676–1976), լոյս պիտի տեսնէ 1976ի աշնան, եւ գին պիտի ունենայ $ USA 145, եթէ կեանքի պայ – մանները չփոխուին:

Սակայն այժմէն բացուած է կանխիկ բաժանորդագրութիւնը, որուն գինն է $ USA 95, առաքումի ծախսերով հանդերձ, եւ կը տեւէ մինչեւ 31 Դեկ – տեմբեր 1975:

Փութացէք ապահովել օրինակ մը, լեցնելով վարի կտրօնը, նշելով ձեր նախ – ընտրած կողքին վերտառութեան լեզուն (հայերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն) վրան խաչ մը գծելով, եւ հանեցէք սահմանուած գումարին հետ ուղարկել Մխիթարեան Տպարանի վարչութեան, որմէ իսկոյն պիտի ստա – նաք պաշտօնական ստացագիր մը:

ԱՑՍՈՒ ԿԱՆԽԻԿ ԿԸ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԻՄ № 22703

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ – Սուրբ Ղազար, Մխիթարեան Տպարան:

Ներփակելով չէք մը $ ..... NF ..... DMK ..... Lit .....

Կը նախընտրեմ կողքը | ՀԱՅԵՐԷՆ | ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ | ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ | ԻՏԱԼԵՐԷՆ |

Հասցէ. Մականուն .....
Անուն .....
Փողոց .....
Քաղաք .....
Երկիր .....
Թուական .....

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
21
JEUDI
21 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — 13·371

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.371

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՉԱԽԸ

—o—

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան ընկեր· քարտուղարը Ժ· Մարշէ երեքշաբթի օր, անակնկալ այցելութիւն մը տուած է Պուա – Քոլոմպի Հիսփանօ – Սիւիզա գործատունը, ուր ոչ մէկ տպնաջ կայ եւ բոնի մտած, հակառակ անօրէնութեան արգելքին: Մարշէ երկու ժամ պարզած

պայմաններու, փոփոխամէ ենթակայ մտայնութեանց ու ձգտումներու, կամ մեզ ազգօրէն մտահոգող լեզուական, դպրոցական, ընկերային հարցերու՝ այլեւս վաւեմիք խմբագրող մտաւորականութեան ու հանրային գործիչներու քարոյական անհատականութեան, մասնաւոր տենդին եւ հրապարակագրային – հանրային ըմբռնումներուն:

Մամուլը հաւաքական գործ է անշուշտ եւ հանրային առաքելութեան մը կոչումին կը հպատակի՝ իր ընդհանրական դիմագիծութեան մէջ:

Սակայն Անհատին Դերը՝ խմբագրական ու հրապարակագրային իր առաքելութեան արժեւորումին մէջ, մասնաւոր կշիռ եւ իմաստ ունի: Յատկապէս անհատական նախաձեռնութեամբ հրատարակուող թերթերու դերակատարութիւնը կ'ենթադրէ ողջմտութեան, արթնութեան, քաջութեան ու նուիրումի տենդ մը — պիտի ըսենք աշխարհայեա՛ցք մը — ՝ որ զիրենք պահէ ազգային ընդհանրականութեան ամէնէն առողջ բնազդներուն, ամէնէն կենսական շահերուն ու ձգտումներուն հետ, մխաժամանակ ընձեռելով ամէն ազատութիւն՝ նեղմտութիւններ քանդելու, նախապաշարումներ խորտակելու, չահագնութիւններ արհամարհելու եւ առողջ քննադատութիւնը նկատելու ընկերային յառաջդիմութեան գլխաւոր ազդակ:

Եթէ այսօր իրրեւ հրապարակագրային եւ խմբագրական առողջ ըմբռնումի խորհրդանիշներ կը յիշատակուին Սեթեան Ոսկանի, Արփիարեանի, Մամուրեանի, Շահնազարի, Բիւզանդ Քէչեանի, Շահրազ Միսաքեանի, Մանուկ Աբեղեանի եւ Վահան Նաւասարդեանի նման դէմքերու անունները՝ այս վարկը կը բխի բացառապէս անոնց անհատական կեցուածքէն եւ իրագործումներէն, Մամլոյ վերջին հարիւրէ աւելի տարիներու մեր կեանքին մէջ:

Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ» օրաթերթի յիսնամեակէն թելադրուող ու Հայ Մամուլի առաքելութեան առընչուող հպանցիկ այս քանի մը հատատումները կ'ուզենք հասցնել իրենց բուն իմաստին՝ ողջունելու համար կիսադարեան սերմնացանութիւնը մեր անմոռանալի ընկերոջ, ողբ· Շ· Միսաքեանի, եւ իր գործը ծառայութեան նո՛յն գիտակցութեամբ շարունակող մշակներուն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(Պոսթըն)

է իր կուսակցութեան տեսակէտները ու հեռանկարները:

Այս միջանկեալ այցելութենէն անկախ սակայն կը շարունակուի համայնավար – ներու եւ ընկերվարականներու բանավէճը լինչպէս նաեւ համայնավար – ժան Տանիէլ բանավէճը:

Նուվէլ – Օպսերվաթէօրի տնօրէնը ձայնասփիւռէն պատասխանեց Մառշէի (որ նախորդ օրը «հակահամայնավարութեան մասնագէտ՝ որակած էր խմբագիրը) «ծիծաղելի, զազրելի եւ տխուր է» ըսելով: Իմաձիք, անշուշտ կրկին կը պատասխանէ: Համայնավարները չեն մարսեր մանաւանդ որ բազմաթիւ ձախ անձնաւորութիւններ զօրավիգ ըլլան ժան Տանիէլի: Ակէ զատ համայնավար կուսակցութիւնը կը պատասխանէ Միթերանի, մինչ յանուն ընկերվարականներու Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետը Մէտմազ ճշդումներ կ'ընէ:

Փորթուկալի մէջ կացութիւնը նոյնքան չփոթ է ու ծանրակշիռ: Համայնավար – ները վերջին պահուն յետաձգեցին երեքշաբթի իրիկուան Փորթոյի հանրաժողովը բայց հակահամայնավար ցոյցերն ու յարձակումները կը շարունակուին քիչ մը ամէն կողմ:

Պրաւդա ծանր յարձակում մը կ'ընէ «աշխարհակալներուն դէմ որոնք ճնշումի մեթոտներու դիմած են փորթուկալ դեմոկրատներուն դէմ»:

Քանի մը տողով

Ա.ԹԷՆՔԻ քաղաքային դատարանին առջեւ արտասանած ամբաստանաճառին մէջ, դատախազը 18 մահապատիժ եւ երկու ազատ արձակում պահանջեց յունական ձախակողմեան ազգայնական զինուորական կառավարութեան դէմ:

ՓՈՐԹԱԼՆԵՐՈՒ դատը իր իրաւական լուծումը գտաւ: Արդարեւ դատարանը վճռեց որ վաճառքը օրինաւոր ձեւով եղած է եւ Փորթալները այլեւս տէրը չեն իրենց ապարանքին: Հարցը սակայն չէ փակուած դատարանէն անդին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԱՑՏԻՑ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրէս Օգոստ· 11–13–14)

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՆՈՐ ՊԱԼԱՏ ՄԸ

Վարդենիկ գիւղին մէջ աւարտած է կառուցումը մշակոյթի պալատի մը, որ ունի 800 հոգինոց սրահ մը արդիական կահաւորումով, ընդարձակ ճեմասրահով եւ խաղերու, ժամանցի եւ հանգիստի սենեակներով:

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ

Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ, Խորհ· Միութեան ախոյենութեան մրցաշարքին, Օգոստոս 13ին, «Արարատ» յաղթեց Մոսկուայի «Սպարտակ»ի 1ի դէմ 2 կէտով:

Խաղը սկսելէ առաջ «Արարատ»ի տղաքը իրենց նոր չահած Խորհ· Միութեան բաժակը բարձր բռնած, բազմահազար երկրպագուներու ծափահարութիւններու տակ, դաշտին շրջանը ըրած են: Խաղին կոլերը նչանակած են՝ պաշտպան Արմէն Սարգսեան, 11րդ վայրկեանին, երեսուն մեթր հեռաւորութենէ զօրաւոր հարուածով մը, «Սպարտակ»ի կոլը՝ Անտրեա, 26րդ վայրկեանին, իսկ «Արարատ»ի յաղթական կոլը նչանակած է Անդրէասեան՝ խաղի վերջին վայրկեաններուն:

×

ԼԱՑՊՑԻԿԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Լայպցիկի աչնանային առևտրական տօնավաճառին, Խորհ· Միութեան յատկացուած տաղաւարին մէջ ցուցադրութեան դրուած են նաեւ Հայաստանի արտադրութեան նմոյշները, մեքենաչինական, տեքստիլինական, սարքաչինական արդիւնաբերութեան մարզերէն ներս: Ցուցանմուշներու մէջ կային ելեկտրոնիք սարքեր, ալմաստի գործիքներ, քիմիական արդիւնաբերութեան արտադրութիւններ, դինիներ եւ քոնեակներ: Լայպցիկի այս տարուան գարնանային տօնավաճառին՝ Հայաստանի արտադրութեան հինգ նը – մոյշները արժանացած են ոսկէ մետալներու:

×

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՑ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Վերջին տարիներուն Պուլկարիոյ մարզական կեանքին մէջ աչքառու տեղ գրաւած են հայ մարզիկները, իրենց ձեռք բերած մարզական նուաճումներով: Ողիմպիական խաղերու ախոյեան Նորայր Նուրիկեանի անունը սերտօրէն կապուած է Պուլկարիոյ ծանրաբարձութեան ազգային խումբի յաջողութեանց հետ: Թէ՛ Միւնիխի Ողիմպիական խաղերուն եւ թէ Մոնրէալի մէջ՝ 1974ին ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն, Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները գրաւած են առաջին տեղը եւ չահած են ոսկէ բաժակը: Վերջերս երկրի ախոյենութեան մրցումներուն՝ Նուրիկեան նոր մրցանիչով մը (127,5 քիլօ) գարձած է 1975ի ախոյեան: 1975ի թենիսի ախոյեան հանդիսացած է Եուլիա Պէրպէրեան:

Demain, aucun quotidien

"ՅԱՌԱՋ", ԻՆՉՊԷՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐԸ ՎԱՂԸ ԼՈՅՍ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ

Համաձայն ազգ· գործադուլի հրահանգին զոր Գիրքի Բանուորներու Սէ· Ժէ· Թէ· Ֆրանսական Դաշնակցութեան Գործադիր Մարմինը տուած էր Օգոստ 1ին, ոչ մէկ օրաթերթ լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի օր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Ամենօրեայ մամուլի ազգ· սէնտիքան բուռն կերպով կը բողոքէ այս գործադուլներու դէմ, որոնք հակայ վնաս կը բերեն մամուլին:

Սէ·Ժէ·Թէ·ն կը յուսայ այս ձեւով ճեղք ձգել բանակցութիւններ Փարիզիէն Լիպէռէի համար: Ծանօթ է որ վերոյիշեալ թերթին տպարանը (ռիւ տ'Անկէն) զը – բաւուած է բանուորներուն կողմէ ամբոններէ ի վեր, թէ թերթը լոյս կը տեսնէ (նաեւ գործադուլի օրերը), ապահոված է բաշխումի իր անձնական գրութիւնը եւ Ամօրի վճռած կը թուի ըլլալ տեղի չտալ:

«Յառաջ» ինչպէս բոլոր օրաթերթերը վազը լոյս չի տեսներ (Ուրբաթ Օգոստ· 22ի թիւ):

ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ՝ Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԵՂԱՑՄԱՆ

ՊԱՍՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵԻ ՆՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵԶՐԵՐ

Անցեալ տարուան ընթացքին, Եւրո – պայի զանազան փոքրամասնութիւններու դոյատեւման համար պայքարող կազմա – կերպութիւններու ներկայացուցիչները զաղանի հանդիպումներ ունեցած են Թրի – էսթէի մէջ։

*Հանդիպումներուն ներկայ եղած են քա – ղաքական եւ մշակութային մարզի մէջ գործունեայ համախմբումներու առաջ – նորդներ՝ հետեւեալ փոքրամասնութիւն – ներէն։— Պասքեր՝ մանաւանդ Սպանիա – յէն, բայց նաեւ Ֆրանսայէն (Պասքերու հայրենիքը կը կառավարուի այս երկու պետութիւններուն կողմէ), Խրուաք-ներ՝ եուկոսլաւիայի, (այժմ արտաքսուած, ո – րոնք, Աւստրիա ապաւինած, կը պայքա – րին Եուկոսլաւիոյ սերպ – համայնավար տիրապետող կուսակցութեան դէմ), Պրը – թոններ՝ Ֆրանսայէն, Հիւսիսային Իր – լանտացիներ՝ կաթողիկէ կամ համայնա – վար, բայց միշտ հակա–բրիտանական զաղանի կուսակցութիւններու անդամ, Գաթալաններ՝ Սպանիոյ հիւսիս – արե – ւելեան շրջանէն, որոնց կեդրոնը տեղա – յիական եւ ձախակողմեան շեշտուած հա – կումներով յայտնի Պարսելոնա քաղաքն է, Կալիցիացիներ՝ Սպանիոյ հիւսիս – ա – րեւմտեան լեռնային այն շրջաններէն, ո – րոնք հանքածուխի եւ ուժանակի մեծ կեդրոններ են եւ հակաֆրանքոյական պայքարի զօտիներ, Ոէլշեր՝ բնակիչ – ներ Բրիտանիոյ Կալէսի Երկիր կոչուած մասին, որոնք երբեք չեն համակերպած Անգլիացիներու լեզուական ու մտա – ւանդ տնտեսական տիրապետութեան եւ որոնք այսօր կը մշակեն փոքր բայց իր զարթօնքը ապրող գրականութիւն մը, նախքան քրիստոնէական շրջանի իրենց աշուղական լեզուով։ Սկովտիացիներ, Գրսիէացիներ, Սարտինիացիներ, Ֆլա – մաններ՝ որոնք հակառակ են պէյճ կա – ռավարութեան եւ այդ երկրի տիրապե – տող Ֆրանսախօս դասակարգին, Ֆրիզ – իացիներ՝ ճկնորս ժողովուրդ Հիւսի – սային Հոլանտայէն, որոնց լեզուն կա – մընդակ մըն է հին զերմաներէնի, հին հոլանտերէնի եւ հին անգլերէնի միջեւ, Փիետմոնթ-ցիներ՝ հիւսիս – արեւմտեան Իտալիոյ լեռներէն, եւ վերջապէս Օֆսի – թանեներ՝ Ֆրանսայի հարաւէն, որոնք ա – մէնէն աւելի նորեկ համախմբումն են հո – րիզոնին վրայ, – սերած՝ հին, «փրո – վանսալ» Ֆրանսայիներէն եւ որոնք լեզ – ուական եւ մշակութային կիսանկախու – թիւն կը պահանջեն, Ֆրանսայի չափա – զանց կեդրոնացած ու փարիզեան աշխար – հայեացք ունեցող ուսումնական դրու – թենէն։

×

Այս խայտաբղէտ հաւաքոյթը կը միա – նայ ու կը համաձայնի մէկ զանգատի եւ մէկ պահանջի չուրջ գոնէ։ – Բոլոր փոք – րամասնութիւնները կը բողոքեն իրենց պետութիւններու մեծամասնութիւնը կազ – մող ժողովուրդի «մշակութային զաղ – թատիրութեան» դէմ, ուսումնական, լեզուական կամ տնտեսական կեանքի մէկ ի գործ դրուած ճնշումներու դէմ։ Բոլորն ալ համաձայն են որ գոնէ կիսանկախ ինք – նավարութեան, երբեմն նոյնիսկ ամբող – ջական պետական անկախութեան պէտք ունին փոքրամասնութիւնները՝ որպէսզի կարենան իրենց վիճակը բարելաւել։

Արդէն յայտնի է, որ զանազան հա – մախմբումներ տարբեր միջոցներով պիտի փորձեն իրագործել իրենց պահանջներն ու երազները։

Այս չարժումներէն ոմանք (օրինակ՝ օֆսիթանեանը կամ Ֆրիզեանը) տեսակ մը բանասաեղծական – դրական խմբառումներ են միայն, որոնք դրականութեան ճամ – բէն պիտի քալեն, արձագանգելու համար ազ – գային ոգին, ուրիշներ՝ օրինակ սկով – տիականը, ընտրապայքարը միջոց ընտ – րած են յայտնելու։ Արդէն իսկ 6–7 երես – փոխան ընտրած են՝ երբեմն իրենց ներ – կայացուցիչները բրիտանական խորհր – դարանի մէջ։ Եւ վերջապէս կան Պաս – քերը, Հիւսիսային Իրլանտացիներն ու Ուրսաթները, որոնք բացորոշապէս զէնքի ուժին վրայ դրած են իրենց յոյսը, ու, թէեւ անհաւասար՝ սակայն արիւնալի պայքար կը մղեն տիրապետող մեծ պե – տութիւններուն դէմ։

Երբ Թրիէսթէի մէջ հաւաքուող այս փոքրամասնութիւններու տեսանկիւնէն կը դիտուի իր՛րը միացման ճամբուն վրայ գտնուող Եւրոպական Հասարակաց Շու – կան, կը պարզուի պատկեր մը՝ որ չա՛տ տարբեր է Պրիւսէլի մէջ բաղմող պաշ – տօնեաներու տեսածէն։

Արդէն իսկ, ամէնէն ինքնագոհ Եւրո – պայի քաղաքական դէմքն ու ոստիկանն անգամ մտահոգուած են հիմա, երբ կը տեսնեն որ պայքարող զանազան փոքր – մասնութիւններ պատրաստ են դործակ – ցելու, մանաւանդ եթէ քաղաքականօրէն դէպի ձախ կը հակին։

Այսպէս՝ Փարիզի եւ Իսրայէլի մէջ պա – տահած դէպքերը ցոյց կուտան որ իրարու օգակուած են ձախակողմեան փոքրամաս – նութիւններու ներկայացուցիչներ՝ Վենե – ցուելային մինչեւ ձախն, Հիւսիսային Իրլանտայէն եւ Պասքերու երկրէն մին – չեւ Պաղեստին, բոլո՛րն ալ տոգորուած՝ պայքարի տենդով։

Պէտք է ըսել որ փոքրամասնութիւն – ներու ներկայացուցիչները միշտ նոր եր – կիր կամ նոր սահման ստեղծելու փափա – գով չէ որ կ'աշխատին. իրենց նպատակը անպայման պետութիւններու անդամա – հատումը չէ, այլ պարզապէս իրենց հա – ւաքականութեան մշակութային ապահո – վութիւնը եւ զօրացումը։

Պրըթոններ, Քորսիֆացիներ, Սկով – տիացներ, մանաւանդ Պասքեր՝ կը չեշ – տեն այդ կէտը։ Պասք յեղափոխական մը կ'ըսէր վերջերս. «Չենք ուզեր որ աւելի սահմաններու եւ ոստիկանական կեդրոն – ներու պէտքը զգայ Եւրոպան։ Ապուշ բան մը պիտի ըլլար ատիկա։ Բայց կ'ուզենք որ մէն մի ժողովուրդ կարենայ իր ձե – ւով ապրիլ։ Մենք՝ Պասքերս, ԱԶԳ մըն ենք, հաւասար՝ ֆրանսացի, գերման կամ անգլիացի ազգին, եթէ նոյնիսկ էիչ ենք քիւով։ Հետեւաբար՝ հաւասար վերա – բերում կը պահանջենք»։

Պարզ է, որ այս փոքրամասնութիւն – ները տոգորուած են տարբեր Եւրոպայի մը տեսիլքով։ Եւրոպայի՛ մը՝ որ զինուո – րական եւ տնտեսական միութիւն պիտի ունենայ, միաժամանակ բաժնուելով մը – շակութային եւ ազգաւոհմական ինքնա – վար շրջաններու։

ՄԱՔԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Երակային Գերճնշումի եւ զայն չափաւորող "արուեստը"

—o—

Երակային գերճնշումի պարագային կանխարգիլումը կամ դարմանումը կը հանդիպի կարգ մը դժուարութիւններու, այն իրողութեամբ որ չունի միակ պատ – ճառ մը, այլ դոյութիւն ունին զայն առաջ բերող չատ մը ազդակներ, դեռ անորոշ ըլլալով անոր զարգացման կերպը, մա – նաւանդ սովորական գերճնշումի պարա – գային։ Հետեւաբար հիւանդութիւնը կը զարգանայ երկարատեւ, առանց ցոյց տա – լու վնասաբեր խանգարումներ. ասկէ կը հետեւի իր լռելեան սպաննիչ բնորոշումը։ Այսուհանդերձ, անոր կանխարգիլումը կրնայ օգտակար հանդիսանալ։ Նախ եւ առաջ պայքարելով դեռ երակայ – չափա – հասութեան տարիքէն՝ ջերմուժի եւ աղի չափազանցութեան եւ դիրութեան դէմ։ Զափահաս երիտասարդներուն համար մարմնամարզը, – թեթեւ մարզանքը – կը գործէ նպաստաւոր ազդեցութիւն մը երա – կային գերճնշումի սկզբնաւորութեան։ Դարձեալ բացառիկ կարեւորութիւն ներ – կայացնող կանխարգելիչ միջոց մըն է ժա – մանակին դարմանումը միզային վարա – կումներուն (յաճախակի կիներուն մօտ), որոնք երակային գերճնշման պատճառ – ներ են 30 – 40 առ հարիւր։ Նոյնպէս պէտք չէ մոռնալ որ, երբեմն, հակաջղացաւի դեղերուն չափազանցումը, իրենց առաջ բերած երիկամային խոցերուն համար, կրնան պատճառել երակային գերճնշում մը։

Կարգ մը յղի կանանց մօտ, երակային գերճնշման առաջացման պարագային, կը պարտադրուի նուազագոյն աղի կերակրա – կանոն մը, համապատասխան հանգիստ եւ երբեմն միզարեր դեղերու օգտագոր – ծումը։

*Խօսելով այս հիւանդութեան ծագման մասին, հարկ է ըսել որ եթէ չատ բան չենք կրնար ընել «էական» երակային գերճնշումը կանխելու համար, ուր յա – ճախ կը միջամտէ ժառանգականութիւնը, փոխարէնն՝ կրնանք օգտուիլ ծննդաբան – ներու խորհուրդներէն, որ է խուսափիլ բարձր գերճնշումով նախնիքներէ սերած անձերու միջեւ ամուսնութիւններէ, նը – պաստեցնելու համար հիւանդութեան ա – ռաջացումը յաջորդներու մօտ։ Դարձեալ էական գերճնշման դէմ երկու միջոցա – ռումներ բացառիկ ազդեցութիւն մը ու – նին – առաջինը կը կայանայ հիւանդու – թիւնը կարելի եղածին չափ շուտ յայտ – նաբերելու մէջ, երակային գերճնշումը պարբերաբար չափելով, իսկ երկրորդը, չարունակաբար կերակուրով հակագեր – ճընշումային դեղերուն, որոնք բժիշկին կողմէ լաւ ճշդուած ըլլան եւ բաւարար դեղաչափով, եղանակ մը, որ հատուա – տեց թէ կրնայ երկարաձգել երակային գերճնշումէ տառապողներուն մեծ մասին կեանքը, վերացնելով բարդութիւնները։ Սակայն, ենթական պէտք է կատարեա – պէս լուսաբանել իր հիւանդութեան եւ կարելի վտանգներուն մասին, այսպէս, ան աւելի լաւ պիտի ըմբռնէ տրուած պատուէրներուն անհրաժեշտութիւնը։ Ան, ըստ կարելւոյն պէտք է խուսափի ֆիզի – քական կամ հոգեկան գերպահանջներէ (ջղայնացում, յուզումներ, բախումներ)։ Աչխատանքի ժամանակը, հանգիստը եւ քունը պէտք է համապատասխանեն հի – ւանդութեան ընթացումին, փոփոխու – թեան ենթարկելով աշխատանքի ժամերը եւ ի հարկին փոխելով արհեստը։ Այս լո – լորը, ընկերացած ճշդրիտ դարմանումի (10–15 վայրկեան առտու եւ իրիկուն) ինչպէս եւ կէս կամ մէկ ժամուան պտոյտները պիտի թոյլատրեն հիւանդին ներգրա – ւումը աշխատանքի մէջ։

Ա. Վ.

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիեննայի Հայ գաղութին համար Յու – լիսը լեցուն ամիս մը եղաւ. նախ մեր մէջ ունեցանք Հոչականուն Արամ Խա – չատրեանը, երկրորդ — Մուսա Տաղի Քա – ռասուն Օրեր – ու հեղինակ՝ Ֆրանց Վեր – ֆելի աճիւններուն փոխադրութիւնը, եր – րորդ՝ Կոմիտաս Պետական Քառեակի այ – ցը Վիեննա, որոնց իւրաքանչիւրին պիտի անդրադառնանք առանձին-առանձին։

Ամրան չրջանին Աւստրիոյ գրեթէ բո – լոր գաւառները կամ քաղաքներն կը կազ – մակերպեն իրենց ուրոյն չաբաթը, ուր ե – լոյթ կ'ունենան ոչ միայն տեղացի այլեւ օտար արուեստագէտներ, մանաւանդ ե – րաժչտական մարզին մէջ։

Յուլիսի երկրորդ չաբաթը Քարին – թիչեր Սոմմէրը էր ուր Օսիախ եւ Ֆիլ – լախ քաղաքներու մէջ տեղի ունեցած ազ – նաչաբաթին առթիւ Արամ Խաչատրեան եւ կինը Նինա Մաքառովա ելոյթներ ունե – ցան. տիկին Մաքառովայի գործերը նո – ւագուեցան Օսիախի եկեղեցին, որ լեց – ուած էր ծայրէ ծայր։ Մինչ Ա. Խաչա – տրեան Երեքշաբթի, 8 Յուլիս, երկու. – յին, Ֆիլլախի Քոնկրեսհաուզի մէջ դեկա – վարեց Պրահթիսլաւայի սեպհոնիէ – օրքես – րը, որ կը նուագէր իր իսկ ստեղծա – գործութիւնը։ Մեծանուն արուեստագէտը նոր գործիներ խլեց Աւստրիոյ մէջ, իր անունը մոգած, հրաւիրած էր ամէնէն ընտիր հասարակութիւնը, որ որքան կա – տարելութեան բծախնդիր, նոյն չափով ալ տաղանդը քաջալերող է։ Աննկրա – գրելի էր ստեղծուած ոգեւորութիւնը, ան – վերջանալի ծափահարութիւնները եթէ ի – րեն արդար գնահատանքն էին, նոյնքան ալ պանծացումը հայ անունին։ Այո, հայ անունը բոլորի բերանն էր եւ մենք հը – պարտ էինք։

Յաջորդ օրերուն Արամ Խաչատրեան ու

կեանքը, վերացնելով բարդութիւնները։ Սակայն, ենթական պէտք է կատարեա – պէս լուսաբանել իր հիւանդութեան եւ կարելի վտանգներուն մասին, այսպէս, ան աւելի լաւ պիտի ըմբռնէ տրուած պատուէրներուն անհրաժեշտութիւնը։ Ան, ըստ կարելւոյն պէտք է խուսափի ֆիզի – քական կամ հոգեկան գերպահանջներէ (ջղայնացում, յուզումներ, բախումներ)։ Աչխատանքի ժամանակը, հանգիստը եւ քունը պէտք է համապատասխանեն հի – ւանդութեան ընթացումին, փոփոխու – թեան ենթարկելով աշխատանքի ժամերը եւ ի հարկին փոխելով արհեստը։ Այս լո – լորը, ընկերացած ճշդրիտ դարմանումի (10–15 վայրկեան առտու եւ իրիկուն) ինչպէս եւ կէս կամ մէկ ժամուան պտոյտները պիտի թոյլատրեն հիւանդին ներգրա – ւումը աշխատանքի մէջ։

Ա. Վ.

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԸ

Ես որքան պիտի ուզէի օգնել քեզի, որ – քան պիտի ուզէի քու փափուկ ու տաք մազերդ վայրկեան մը ափերուս մէջ ու – նենալ ու կապել զանոնք։ Բայց զոհա – յայ միայն զեռնէն ժպտալուդ ու սանո – րըդ վերցնելով ու քեզի տալով։ Ժպտե – յար ու կարմրեցար փոքրիկ աղջկանի մը պէս ,որ նոր արբունքի հասած է։ Ի վեր – ջոյ յոդնեցար։ Գործը վերջացած էր ար – դէն։ Կը մնար միայն իրենց տեղերէն չարժուած կարասիները տեղաւորել։ Գոր – ծի հագուստդ հանեցիր ու հագար սպա – սուհիի ճերմակ դոզնոցդ, մազերդ խը – նամով ամփոփեցիր ու ինծի կերակուր տուիր։

Նոյն վայրէ թաղարին քով նստայ ու սկսայ ընթրել։ Ուրախութենէս ու յու – զումէս ախորժակս փակուած էր։ Դուն կը նայէիր ինծի մեծ քրոջ մը նման։ Կոմնած էիր թաղարին ու մազերուդ հետ կը խաղայիր։ Դէմքիդ կէսը ողողուած էր լոյսով։ Ես տակաւին չէի համարձակեր ուղիղ աչքերուդ նայիլ, միայն կը զգա – յի քու նայուածքդ, որ արեւին ճառագ – այթներուն պէս կոպերուս վրայ կ'իյ – նար։

Հարցուցիր, թէ մայր ունի՞մ։ «Չէ», ըսի տխուր։ Մեղմօրէն ու բարութեամբ սկսար խօսեցնել զիս։ Ես պատմեցի քեզի կեանքիս տխուր պատմութիւնը։ պատմեցի մանկութեանս երջանիկ օրերէն, խօսեցայ յուզումներէս, կարօտներէս ու տպաւո – րութիւններէս։ Խօսեցայ պզտիկ ու ղե – ղեկ մայրիկիս մասին, որ տխուր ու ահաւոր անապատին մէջ մեռած էր ու փոքրիկ երախայ քոյրիկի մը մասին, որ քեզի նման չագանակագոյն մազեր ունէր ու անուշ աչքեր։ Դուն մտիկ կ'ընէիր զիս մեղմ ու խելօք ուրախութեամբ։

Երբ վերջացուցի, հարցուցիր անունս։ Հիմա կը յիշեմ, թէ ի՛նչ քաղցր ու մա – քուր առողանութեամբ կը հնչէիր զայն։ Մայրիկէս զատ ոչ ոք անունս այնքան լաւ հնչած է, որքան դուն։

Ու պահերը կը քալէին։ Արեգակը լն – կած էր քարերուն վրայ, երբ մենք տա – կաւին կը խօսէինք անդադար։ Կամաց կամաց մեր խօսակցութիւնը աւելի հե – տաքրքիր կը դառնար։ Ես քեզի պատմեցի հաւանական ազատութեան մասին, որ պիտի զար հեռուներէն եւ որ մեզ պիտի փրկէր այդ օազր ու անհարազատ երկ – րէն։

Դուն չորս պատերու մէջ փակուած աղ – ջիկ էիր. քեզ պաչտպանող քրիստոնեայ պատուէր կը վախնար արեւի լոյսին հա – նելէ իսկ։ Ես թափառական աղայ՝ հա – զար ականջ ունէի ու հազար բան կը լը – սէի ամէն օր։ Քեզի պատմեցի, ինչ որ գիտէի, ինչ որ կը խօսէին ինծմէ երէց – ները այդ օրերուն մեր զժբախտ ցեղի մա – սին։

Ցետոյ խօսեցանք գրքերու վրայ։ Դուն միայն Ֆրանսերէն գրքեր ունէիր կար – գալու համար։ Ես խոստացայ հայերէն գրքեր բերել քեզի որքանոցէն. այն – գրքեր բերել քեզի որքանոցէն. այն – գրքեր բերել քեզի որքանոցէն. այն – պէս ուրախացար, որ ինծի թուեցաւ, թէ պէ՛ս ուրախացար, որ ինծի թուեցաւ, թէ պիտի համբուրէիր զիս, եթէ ցնցոտիներ հագած չըլլայի, ու ակամայ տխրեցայ ու աչքերս կախեցի։

Կեանքիս մէջ չեմ յիշեր ուրիշ օր մը, որ այնքա՛ն երջանիկ եղած ըլլամ։ կեան – քը իր ամբողջ չքեղութեամբ ու ուրա – խութեամբ կը ծաւալէր սրտիս մէջ ու հարաւային երկնքին պէս անեզր ու ամ – պարափթ կը զարձնէր զայն։ Աւելի մեծ ու աւելի ուժեղ ուրախութիւններ չուն – եցած եմ անկէ յետոյ, բայց այդպէս անեցած եմ անկէ յետոյ, բայց այդպէս պինով սիրտ երբեք։ Շարաթ իրիկուն – ները որքանոցին վրայ հայրենական կի – ները բարակ պէս քաղցր կ'ըլլային։ Իսկ բակմուտքի պէս քաղցր կ'ըլլային։ Իսկ այդ երեկոն կարծես բոլորը խաղաղ էին, սիրոյ մեղամազձոտ հեւքով կը թրթռար։

ՎԱՉԳԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(Շար. 2)

իր կինը հիւրերն էին Վիեննաբնակ Պ. Կարապետ Փափազեանի, որ իրենց ընկերացաւ ամէն տեղ: Այդ պատեհութենէն օգտուելով, Վիեննայի Հայ Համայնքի Վարչութիւնը, ի պատիւ հիւրերուն, 12 Յուլիսին, ի պատիւ հիւրերուն, 12 Յուլիսին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 6-8, Վիեննայի Փոխ-քաղաքապետարանի մէջ ընդունելութիւն մը տուաւ, որու ներկայ էին Վիեննայի փոխ-քաղաքապետը, Սովետական Դեսպանատան Մշակութային մասնաճիւղի վարիչները, Վիեննայի հոգեւոր հովիւը Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան, Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբահայր Գերդ. Գրիգորիս Մանեան ուրիշ երեք հայրերով եւ գաղութիս մեծամասնութիւնը: Վարպետը ընդունած պարզութեամբ ըլլայ ունեցաւ բոլոր իրեն մօտեցողներուն եւ մանաւանդ երիտասարդներուն թելադրեց հայ մնալ եւ կեանքի մէջ տեղ մը հանել:

Յաջորդ օր, ժամը 10·30ին հիւրերն, ընկերակցութեամբ իրենց հիւրընկալին, այցելեցին Մխիթարեան Վանքը ուր Աբբայն ու վարդապետները ողջունեցին զիրենք եւ դահլիճին մէջ հիւրամեծար ուխտ մը եառ, զիրենք առաջնորդեցին վանքին ճոխ թանգարանը, եկեղեցին: Անոնք ապա զացին Ս. Հռիփսիմէ Հայոց վաղուց, ուր մնացին կէս ժամ: Յաջորդ օր անոնք մեկնեցան Ծոր. Մխուիթիւն:

×

Երկրորդ կարեւոր դէպքն (*) Հայերուս համար, էր Ֆրանց Վերֆելի աճիւններուն ցեղեղումը, Վիեննայի Կեդրոնական Գերեզմանոցի պատուոյ դամբարանին մէջ: Յուլիս 21, Երկուշաբթի, ժամը 11ին տեղի ունեցաւ թաղումը. ներկայ էին Վիեննայի փոխ-քաղաքապետուհին, զբօսի մարզիկ, Մխիթարեան հինգ հայրեր եւ բազմաթիւ Հայեր:

Շեփորախումբը նախ հնչեցուց մա-հերգ մը, որմէ ետք խօսք առաւ Աւստրիոյ Գրական Ընկերութենէն Տօքթ. Վոլֆկանկ Քրաուս, թուեց Վերֆելի գործերն ու արժանիքը, այդ առթիւ չեշտելով, թէ Ֆ. Վերֆել երեսուն տարի առաջ մահացած էր Պիվերլի Հիլզ – Քալիֆորնիա –, բայց Աւստրիոյ մշակութային մարմինը ուզած էր զայն փոխադրել Վիեննա, իրեն արամադրելով պատուոյ գերեզման: Աճիւններու փոխադրութեան ծախքը հոգացած էին Հայեր: Իր կարգին խօսք առաւ գերմաներէն լեզուով Վիեննայի հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան, ըսելու համար թէ հայ ազգին համար որքան սիրելի էր Վերֆել անունը, որ երգեց ափ մը Հայերու սիրտ – գործուածքը:

Իր թելադրանքով ներկաները բարձրաձայն լսին Հայր Մերը, ու ապա նուագի ընկերակցութեամբ գաղտը իմաստ ու ամէնքը պաղունց մը հող թափեցին անոր փոսին մէջ:

Այս առթիւ Վիեննայի եկեղեցական, Հայ Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութեան Վարչութիւնները եւ Աւստրիոյ Հայ Մշակութային Ընկերութիւնը, ինչպէս նաեւ անհատներ ղրկած էին ծաղկեպսակներ: Երեկոյին, հեռատեսիլը ներկայացուց այս հանդիսութիւնը:

×

Յուլիսի վերջին չաթթուան վերապահուած էր ուրիշ ուրախութիւն դէպք մըն ալ: Հայաստանի Պետական Կոմիտասեան Քառեակի ներկայութիւնը:

Սոյն խումբը պաշտօնապէս հրաւիրուած էր Աւստրիոյ Պրեկենց քաղաքի տօնակատարին, 26 Յուլիս երեկոյեան ժամը 8ին: Իրենց յայտագիրը իրապէս գեղեցիկ էր եւ բազմազան հեղինակներէ ընտրուած, այսպէս՝ Հէնտել, Մօցարթ, Շոսթաքովիչ, Մխրզոյեան: Հոս ալ Կոմիտասեան Քառեակը արդարացուց իր համբաւը, որ իրեն ընկերացած էր աշխարհի բոլոր կեդրոնները եւ մինչեւ ողբացեալ նախագահ Քենեդիի առջեւ:

Վիեննայի հայ գաղութը բախտն ունեցաւ ոչ միայն գիրենք տեսնելու, այլ նաեւ ըմբոշխնելու անոնց նուագը:

Կիրակի առաւօտ, Յուլիս 27ին, քառեակին անդամները մէկ ու կէս ժամ այցելեցին Մխիթարեան վանքը, ուր պատշաճ հիւրասիրութեան ընթացքին, Մանեան Աբբահայրը տաք սրտով բարի գալուստի խօսք ուղղեց ու ապա շրջեցան Վանքին թանգարանը, գրադարանը: Հայ Մշակոյթի այնքան ճոխ հաւաքածոնե-րուն ի տես, անոնք ափերբերան մնացին եւ հիացումի տողեր ստորագրեցին յուշամատեանին մէջ:

Բուն չփումը սակայն հայ գաղութին հետ, անոնք ունեցան Հայ Ակումբին մէջ, երեկոյեան ժամը 7ին, ուր վարչութիւնը ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր:

Հակառակ օդափոխութեան չրջան ըլլալուն, աւելի քան վաթսուն Հայեր փութացած էին սրահ: Կոմիտասեան Քառեակը լսելի ըրաւ վեց հայկական կտորներ՝ բացառիկ արուեստով: Անմիջապէս մթնոլորտը եղերտրականացաւ. ծափերը չէին ուզեր վերջ առնել, այնքան հմայուած էինք այս չորս կախարդներու կատարումէն: Հայ Ուսանողներու եւ Երիտասարդներու Միութեանատենապետը՝ Գրիգոր Հալաճեան մեզ ներկայացուց Քառեակին անդամները, իւրաքանչիւրի մասին տալով տեղեկութիւններ: Գաղութիս Հոգ. Հովիւ Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան հակիրճ բառերով զիրենք շնորհաւորեց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց: Նուագի աւարտին բարեխօսն սրտով խօսք առաւ Հայր Բարսեղ Վրդ. Ֆէրհաթեան Մխիթարեան Հայրերէն, որոնք չորս հոգի եկած էին ղեկտուորութեամբ Մանեան Գերապայծառին:

Հիւրասիրութեան ընթացքին ներկաները շրջապատեցին Քառեակին չատ համեստ եւ համակրելի անդամները եւ գրոյց ունեցան մինչեւ ուշ առեն: Յաջորդ օր, միջօրէին անոնք վերադարձան Հայաստան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

(*) «Ծառայ» Վիեննայի այս վերջին դէպքերուն արձագանգ եղած ենք օրը օրին, այս թղթակցութեամբ կը տրուին այլ մանրամասնութիւններ:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս «Ծառայ» հաղորդեց առջի օր, Յուլիս 28ին, Իրանահայ գաղութը կորսընցուց մարդ մը՝ աղնիւ նկարագրով, հայ մը՝ հայրենասիրութիւնէ զգացումներով, եւ արուեստագէտ մը՝ բառին ամբողջական իմաստով:

Յուլիս 28ին, Թեհրանի մէջ չիմեցաւ հայ երաժշտագէտ մը՝ Համբարձում Գրիգորեան, որ իր կեանքի 55 տարիները նուիրեց ո՛չ միայն Հայ դպրոցներու մէջ մեծաքանչի ուսուցման գործին, այլեւ ուսուցանեց Հայ երգն ու երաժշտութիւնը հասնող սերունդներուն, իր առաքելութեան մէջ դնելով սիրտ ու հոգի: Հայ երաժշտագէտ մը որ 40 տարիներ չարունակ՝ արուեստագէտի իր չունչին տակ, պահեց երգչախումբ մը, զոր կոչած էր Կոմիտաս, հայ երգի բերքառատ այդիի համեղաճաշակ պտուղները հրամցնելով Հայ զանգուածներուն:

Այսօր, բացի Թեհրանէն, Իրանի հայաշատ գաւառներու արուեստասէր հանրութեան հոգիներուն մէջ տակաւին կ'արձագանգեն Կոմիտաս երգչախումբի հարիւրներու միջոցով դուրս ժայթքող մեղեդիները հայկական, երգերը սրտաբոյց, որոնք հայ հոգիի հարուստ գանձերու գոյութեան վկայութիւնը կուտան:

Ո՞վ չի յիշեր այսօր Համբարձում Գրիգորեանի հայրենասիրութիւն եւ քնարական երգերը, որոնք ամբողջ 40 տարիներ Իրանահայ բեմերու զարդն են եղած: Մարդկային իւ՛նչ ազնիւ չունչով տոգորուած են անոր ստեղծագործած երգերն ու մեղեդիները: Մեղեդիներ, որոնք կը բլլին հայ հոգիէն՝ թափանցելու համար հայ հոգիներէն ներս:

Միայն ստեղծագործող եւ երգչախումբին միջոցով հայ երգը տարածող մը չէր ալ Հ. Գրիգորեան, այլ մանկավարժական գործունէութեան գծով ան հետամուտ եղաւ պատրաստելու նաեւ սերունդ մը, որպէսզի երթէ առ ալ չարունակուի հայ երգի տարածման առաքելութիւնը: Այդ իմաստով ալ ան բծախնդրութեամբ հետեւեցաւ իր աշակերտներու եւ երգչախումբի անդամներէն իւրաքանչիւրին ուսնեցած ունակութիւններուն, երեւան բերելով երգիչներ եւ երգչուհիներ, որոնք այսօր երախտագիտութեամբ կը խոնարհին իրենց ուսուցիչ – ղեկավարի յիշատակին առջեւ: Ան էր որ գիւտը ըրաւ Ցովհ. Բաղալեանի, երբ այս վերջինը դեռ չէր ներգաղթած հայրենիք:

1969ին, էր որ Իրանահայութիւնը իր երախտագիտութեան արժանի տուրքը կուտար երաժշտագէտ Հ. Գրիգորեանին՝ ոսնելով անոր հանրային – երաժշտական գործունէութեան 55ամեայ եւ Կոմիտաս երգչախումբի 40ամեայ յոբելեանը:

Յուլիս 30ին առաքինի հայ մարդ մը, կրթական – մանկավարժական գործիչ մը, իրաւ հայ արուեստագէտ մը իջաւ փոս՝ Թեհրանի մէջ, հայրենիքի կարօտը սրտին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՎԿԱՅԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱՑԻՆ ԹԵՐԹԻՆ

ՀԱՅԵԼԵԿՏՐԱԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ

Երեւանի «Հայելեկտրագործարան»ի արտադրութիւնը՝ ժեներաթէօրներ, թրանսֆորմաթէօրներ, չարժական ելեկտրա – կայաններ, գործնական կիրառութիւն ստացած են ոչ միայն երկրի տարբեր չրջաններուն մէջ, այլեւ արտասահմանի կարգ մը երկիրներու մէջ: Ցիշ – եալ գործատան չինարարները մասնակցած են միջազգային բազմաթիւ ցուցահանդէսներու եւ տօնավաճառներու, ինչպէս՝ Փարիզ, Լոնտոն, Լայփցիկ, Ալժերիա, Թեհրան, Մոնրէալ եւ այլուր: Անցեալ ամիսներուն Թրիփոլի եւ Իզմիր բացուած տօնավաճառներուն ցուցադրուած են չարժական ելեկտրակայան մը եւ երկու ելեկտրաակրեկատ մը, ցուցադրուելու համար հոն բացուղ միջազգային տօնավաճառին:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ·

ՑԱՌԱՋ

Ամէն գան իր զօրութիւնը անյաղթելի կարծելով՝ անխոհեմաբար կը յայտարարէր թէ պատրաստ էր քաղաքը ամբակոծել, ասլի տալ, եւ այս ապստամբ քաղաքը ղղման բերելու համար՝ ոչ մէկ բանի առջեւ չընկրկիլ...

Ապստամբ էր այն, որ օբէնքին դէմ կը դնէր:

Եւ Բառէցքի, առանց ապահելու որ թէ – թեւս կը հնազանդին, ինչ որ անհաւանական էր, հրամայած էր որ ամբակոծութիւնը սկսի:

Կարծես երկաթեայ հրեղէն կրակ մըն էր, որ քաղաքին վրայ կը խուժէր:

Զանգակները կը հնչէին, եւ իրենց հզօր աղաղակովը քաղաքացիները դիմադրութեան կը դրդռէին:

Խրուաթները կատաղութեամբ քաղաքին մէջ տարածուելով՝ կը սպաննէին, կը սպաննուէին:

Պրօլէթթօ պալատին դրան թնդանօթները ուղղեցին, դռները խորտակեցին, եւ այն առեն ահռելի կոտորած մը տեղի ունեցաւ հոն: Սակաւաթիւ ողջ մնացողները միջնաբերդ տարուեցան:

Վխիզէրթիի տունը, որ ապստամբութեան դլխաւոր բանակատեղին եղած էր — պաշարուելու վտանգին մէջ էր: Ուստի բանակատեղին տէ Պիլեի փողոցը, Թավէրնա կոմսերուն տունը փոխադրուեցաւ:

Եւ հոն իտալական դրօշի գոյները կը խառնուէին Ֆրանսական դրօշին գոյներուն:

Բուռն անձրեւ մը կը տեղար անընդհատ: Բայց ոչինչ կարող էր իտալացիներուն եռանդը մարել: Կին, տղայ ու ծեր, ամէնքն ալ վազած էին: Փողոցներու սալաքարերը կը քակէին եւ մինչեւ ամէնէն բարձր յարկերը կը հանէին՝ հոնկէ վար նետելով, թշնամին ջախջախելու համար:

Աղնուական կիներ Պօրթամէօի տան մէջ փակուած՝ կապար կը հալեցնէին եւ դընդակ կը ձուլէին: Բնալոյծներ վառօդ եւ պայթուցիկ բամպակ կը շինէին:

Եւ ինչ որ ունէին կը բերէին առանց հաշուելու, առանց վարանելու՝ պատնէշներու շինութեան համար ցոյցի կառքեր եւ սայլակներ, հոյակապ կարասիներ եւ աղքատներու անկողիններ, ամէն բան կը կուտակուէր կը դիզուէր՝ թշնամիին դէմ անանցանելի թումբ մը կանդնելու համար:

Զինագործներ — որոնց խանութները անօգուտ էր կողոպտել — իրենց ձեռքով զէնք կը բաժնէին Իտալիոյ պաշտպաններուն:

Աւստրիացիներուն յուսահատ դիմադրութեան հակառակ Պրօլէթթօյի պալատը ետ առնուեցաւ.

Բառեցքի զինադադար ուզած էր: Ինչո՞ւ, որովհետեւ եթէ կռիւը տասնը հինգ օր դադրէր, Միլանցիները յոդնութեան, սովի եւ վհատութեան պիտի մատնուէին:

— Ո՛չ պատասխանեցին Իտալացիները:

Զհանկիրներ եւ մաքսաւորներ ալ ժողովուրդին կողմը անցած էին:

Բայց Միլանի մէջ ուրիշ սոսկալի թշնամիներ կային, այսինքն անոնք, որոնց անունը յիշեցինք քիչ առաջ, Բօլիծիօթթիները:

Երեք ճամբայ ունեցող Պէլլարտինի Ալլէ Մօնտէ ընդարձակ թաղը՝ իրենց զօրանոցին մէջ փակուած, համոզուած էին թէ անպատիժ պիտի մնան, եւ երբ առաջարկուեցաւ իրենց որ անձնատուր ըլլան՝ խոստանալով որ կեանքերնուն պիտի չդպչէին, այս անկեղծ առաջարկութեան — որովհետեւ պատուաւոր մարդիկ չեն ուզեր իրենց եղբայրներուն ա – րիւնը թափել — նախատանքով եւ յի – մարական սպառնալիքով պատասխանեցին:

Ժողովուրդը որոշեց գործել: Շուտով Սէնթ Մարկրիթի ամբողջ սահմանը իրենց ձեռքը անցաւ: Ցետոյ ռազմապետական պալատին վրայ յարձակեցան:

Հոն ռազմապետական բանակը, որուն դլուխն անցած էին բանակին ամէնէն փորձ գինուորականները, չատոնց պատրաստած էր ինքզինքը պաշտպանելու:

Ժողովուրդը ի զուր պատնէշներ կը կանդնէր եւ կը չանար զանունք անանցանելի չրջանակի մը մէջ սեղմել: Զօրանոցին թնդանօթները այս յանպատրաստի չինուած միջնաբերդերը կը քանդէին:

Երբ կռիւը այլեւս կորսուած կը համարուէր, յանկարծ ժողովուրդէն մարդ մը, Փասքուալէ Սօթթօքօրնի, որ տակաւին առջի օրը ազատած էր եղեռնագատ տեսնին քաղաքական բանտերէն, տակառ ու տաճեւ — թերեւս տանջանքներէն վատառակեկ խեղճ մարդ մը, իր նեցուկներուն կոթնելով, յառաջացաւ...

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար·)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Վալանսէն Հ. Մ. Ը. Մ.ական, եղբայր Ազատ Պալեան ի յիշատակ եղբայր Գրիգոր Ճօլոլեանի (Փարիզ) եղբայր Օննիկ Մխոքճեանի (Երեւան) եւ եղբայր Կիւլպէնկ Զարդարեանի (Վիէն) կը նուիրէ 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուէնոս Այրէս – Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ եկեղեցւոյ.

Այրի Տիկին Նուարդ Պլոյեան եւ Պ. Անդրանիկ Պլոյեան՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր հոգեհանգստեան առթիւ 100ական Ֆ, կարինեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Նարդուհի 20, Այրի Տիկին Կոնստան 20 եկեղեցւոյ եւ 20 եկեղեցւոյ սրահին, Պ. Գրիգոր Գէորգեան 100, Տէր եւ Տիկին Եկնոյեան 10, Գասպարեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Գասպարեան 40, Սառա Տատաուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Արթաքի Յակոբեան 50, Ղուկաս Ատաուրեանի մահուան առթիւ Պ. Թումաս Ատաուրեան, Տիկին Սիրվարդ Յակոբեան եւ զաւակները 50ական, Պ. Սարգիս Ոհանիկեան 20 Ֆր.:

Արամ Արմաղանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Այրի Տիկին Փարիզ Արմաղանեան եւ զաւակները 50, Այրի Տիկին Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Յուսիկեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Թումաս Քէօսէկեան 20, Պ. Զարուկեան 40, եւ Գազանճեանի եւ Լոնանոէսի մկրտութեան առթիւ 50: Արուսեակ Նազարեանի մահուան առթիւ՝ Այրի Տիկին Տուտու Պօղոսեան 10, Սիրուն Եանղունեան, Պ. Պօղոս Թօփալեան 20ական, Տիկին Փալանճեան – Եանղունեան եւ Հալաճեան 150 Ֆր: Պ. Թումաս Ատաուրեան 50 Ֆր. «Յառաջ»ին, Ղուկաս Ատաուրեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի Ողբացեալ Գարեգին Քէնտէրեանի թաղման առթիւ. Աւետեան ընտանիք 50, Տէր եւ Տիկին Զրբաչեան 100, Տէր եւ Տիկին Կուրտիկեան 100, Տիկին Մխոքէտեան, Պ. Նազարեան, Պ. Ժաք Թէրզիպաշեան 10ական: Ցուվհաննէս Նէրսէսեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ջաննէթթի 100, Տիկին Սրբուհի Պետրոսեան, Այրի Տիկին Փարիզ Ցաղոբեան 50ական: Ողբ. Ալիս Ձինտեանի թաղման առթիւ Տիկին Ժօզէֆ Մէքճեան, Պ. Ժիրայր Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Մէքիքեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան, Օր. Ա. Արզումանեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Սիլօեան, Պ. Սարգիս Նէրսէսեան 25ական, Այրի Տիկին Շահինեան, Տիկ. Աւեկեան 10ական: Այս առթիւ վարչութիւնս կուզայ յայտնել իր խոր ցաւակցութիւնները Ձինտեան ընտանիքին:

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Աղգ. Մխիթարեան կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճարած իրենց ազգային տուրքը, թող բարեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով եկեղեցւոյ գրասենեակը:

VISION NOUVELLE
6, Place des Etats-Unis, PARIS

ŒUVRE GRAVÉ DE
CARZOU
JUIN / OCTOBRE

ՎՐԻՊԱԿ.— Օգոստ. 19ի «Յառաջ»ի Դ. էջ յիսնամեակի նուէրներու ցանկին մէջ (երրորդը) Շահաքրոմը կարդալ՝ Շահոքրամ (Էօյէ):

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ճայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Imprimé sur les Presses
du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

annonce à son aimable clientèle qu'il restera ouvert pendant le mois d'AOUT avec un menu touristique.

A PARTIR DE SEPTEMBRE

il présente son nouveau décor au premier étage et souhaite bonnes vacances à ses clients.

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 62րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 18, 1975, առաւօտեան ժամը 10ին, Առաջնորդարանի Կիւլպալի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գալուստեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նոր Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ:

Ներկայս 62րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է:Կը խընդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ կամ ամէնէն ուշը մինչեւ Սեպտեմբեր 23, 1975, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue, New York, N.Y. 10016

ՕՐԱԿԱՐԳ.—

1· Ներկայացում եւ վաւերացում 1974 տարեշրջանի ընդհ. տեղեկագրի:
2· Ներկայացում եւ վաւերացում 1974 տարեշրջանի ընդհ. հաշուեքննութեան:
3· Մասնակի ընտրութիւն կեդրոնական Վարչական Ժողովի:
4· Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5· Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6· Գնահատանքի բանաձեւեր:
Ի դիմաց կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ֆ. ԿՐԵԿԸՐԻ

Մայիս 6, 1975
Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Սիվանոիս պանդոկի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի առթիւ, հասցէի փոփոխութեան դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ, փոփոխութենէն 4–5 օր առաջ, տալով Հին եւ նոր հասցէները եւ կցելով 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւնս ցաւով կը յայտնէ սակայն թէ արձակուրդի առթիւ, հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունի ԻՏԱԼԻՈՑ համար, ուր թղթատարը շատ աւելի անկանոն ըլլալով քան Ֆրանսա, կարելի չէ դոհացում տալ բաժանորդներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des
VOYAGES EN ARMENIE
EN COLLABORATION AVEC
AÉROFLOT et INTOURIST
Prix par personne au départ de MARSEILLE
F 2800

DEPART : 5 Septembre, 19 Septembre
RETOUR : 18 Septembre, 2 Octobre

F 2500

Départ : 3 Octobre, 7 Novembre, 26 Décembre
Retour : 16 Octobre, 20 Novembre, 8 Janvier 76

Ces prix comprennent :
— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12 Lic. 97

ԱՄՐԱՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
— ՀԱՅԱՍՏԱՆ —

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ չրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12ԷՆ 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2·800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8ԷՆ 21
2·900 ՖՐ.

ՍԵՊ. 12ԷՆ 25
2·900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ. ուսմնեաքի, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ հէսօրէ հաք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
23-24
SAMEDI
DIMANCHE
23-24 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ։

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

50 ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·372

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.372

ԿԻՍԱԴԱՐԵԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը

— o —

Յետ եղեռնի տարասփիւռ իրակա – նութեան հասկնալի՛ ընկրկումներուն, անտուքութեան եւ ապլօրէն յաղթահա – րելի դժուարութիւններուն հանդէպ «Մնա – ցորդաց»ին պայքարի վճռակամութիւնը արտայայտելու կոչուած կարգախօս մըն էր «յառա՛ջ»ը՝ զոր իբրեւ իր թերթին ա – նունը նուիրագործեց հայ հրապարակա – գրութեան կորովաբիբ ասպետներէն Շա – ւարշ Միսաքեան, «Ազատամարտի Սե – րունդ»ին մերօրեայ ներկայացուցիչնե – րէն, երբ 1920ական տարիներու խորշակը պինք նետեց Սէնի ափերուն՝ 1925 Օգոս – տոս 1ին հիմնելու համար «Յառաջ» օրա – թերթը։

Հայաստանի անկախ հանրապետութեան խորտակումը եւ Թրքահայութեան ճա – կատագրուած անհնախընթաց սպանդը նա – եւ հոգեբանօրէն ըմբռնելի իր անդրա – դարձը ունեցած էր տարասփիւռ մեր ժո – ղովուրդի կեանքին վրայ, ցանուցիր համ – րանքին մօտ յուսաբեկումի զգացումը միացնելով ճակատեկումի իրողութեան։

«Յառա՛ջ»ը, հետեւաբար, կը խորհըր – դանչէր այդ յուսաբեկութեան հակազդե – լու՝ վերապրելու ու վերակազմուելու մեր կամքը։

Ինքնագով ընկերվարական, քաղքենի ա – մէն տարաձրութեան հանդէպ հակա – ռնոյով զրահուած անհատականութիւն եւ հոգի, Հայութեան ամէնէն խորունկ բը – նազդներուն, ամէնէն հիմնական արժէք – ներուն ու բնածին ընդունակութիւններու ընտանի, խորագիտակ՝ ազատագրական և յեղափոխական մեր պայքարի էութեան, յայց մանաւանդ տոհմական ճամբով թըր – ծուած Արեւմտահայութեան հանրային բարոյականութեամբ, աւանդութիւննե – րով, մշակութային եւ ընկերային հա – մոզումներով՝ Շաւարշ Միսաքեան խո – րապէս համոզուած էր որ «ընդ հուր եւ ընդ սուր» անցած մեր ժողովուրդի մնա – ցորդացը ունի ամէն հնարաւորութիւն ու տուեալ ինքզինք վերարժեւորելու իրրեւ անկորնչելի ազգ, կազմակերպ հաւաքա – կանութիւն ու իր բոլոր գաաերուն դիտա – կից ընդհանրականութիւն։

Հիւրընկալ Ֆրանսայի մանաւանդ պայմաններուն, տեղական կեանքէ ու կենցաղային բարքերէ թելադրուող մտա – հոգութիւններուն հակազդելով Արտա – ւահմանեան գոյապայքարի կարգախօսը, Շ. Միսաքեան իր «Յառաջ»ը առաջին օ – րէն վերածեց ամբողի մը՝ յանուն հայեցի դիմագծութեան պահպանումի, հանրա – յին – հաւաքական կազմակերպումի, եւ ի պաշտպանութիւն հայ լեզուի, արեւ – մտահայ մտաւոր – իմացական վաստակի եւ նոր արժէքներու յայտնութեան։

1908ի «Ազդակ»ներէն մինչեւ «Ազա – տամարտ», պատանութեան տարիներէն մինչեւ ազատագրական – յեղափոխական դարձումներու վաղորդայն, Միսաքեանի հանրային եւ գրական բոլոր ցանուցիր է – ջերուն մէջ ցայտուն է մարտունակութեան եւ հակակշռուած յեղաշրջականութեան ոգին։ «Յառաջ»ը պիտի ըլլար — ու եղա՛ւ – հրապարակագրային իր կոչումը նը – պատակագրային իր կոչումը նը – պատակագրային իր կոչումը նը – վիրաւորիչ եւ պատմական իրագործումի մը վերածող հնձանը, ուրկէ ֆրանսահայ իրականութեան եւ Հայկական Սրտասահ – մանի չորս ծագերուն պիտի ճառագայ – թէին վերապրումի, ստեղծագործութեան եւ հաւաքական նուաճումներու հաւա՛տքը, պիտակցութիւնը մեր վէրքերուն ու եր – գերուն, առհասական թերութեանց ու ար – ժանիքներո՛ւն, բայց մանաւանդ արթնու – թիւնն ու վճռական հակազդեցութիւնը՝

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ ՔԻՍԻՆՔԷՐԻ ԴԷՄ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՄԷՋ

— o —

Իսրայէլեան իշխանութիւնները բացա – ռիկ միջոցներ ձեռք առած էին Քիսինկէրի ապահովութեան համար, բայց եւ այնպէս բուռն ցոյցեր տեղի ունեցան Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին նախարարին դէմ մանաւանդ երբ Քնեսէթ (Խորհրդարան) կ'երթար։ Երիտասարդները հաւկիթներով ամբակոծեցին չքախումբը եւ հաւկիթ մը կոտրած է Երուսաղէմի քաղաքապետին

Հանդէպ զաղթականական կեանքի հետե – ւանք վտանգներու, վարանումներու եւ ընկրկումներու։

1925 – 1955, ամբողջ երեսուն տարի, «Յառաջ»ը եղաւ Արտասահմանեան հայ կեանքի չնչերակներէն մին՝ արիւնառու եւ արիւնամուղ։ դարձաւ հայ լրագրու – թեան բարձրորակ իրագործումներէն մէ – կը, — ազգային մեր «կլիմայ»ին անխա – թար պահպանման մոլեռանդօրէն նա – խանձախնդիր, ողջմտօրէն յարձակունակ ու քաջ, աննախապաշար ու լայնամտօ – րէն պահպանողական, յեղափոխականու – թիւնը աւանդապաշտութեամբ եւ քարե – ւրկանութեամբ պայմանաւորող ամէնօր – եայ ներկայութիւն։ Վերանորոգումի եւ հաւաքական կենսունակութեան աղբիւր նկատեց նոր արժէքները, նոր խոստում – ները, ու վարանեցաւ մշակելու ամէնէն ապերախտ գաշտերն իսկ՝ երբ փուշերու եւ տատասկներու եռեւ ծածկուած ծիլ ու ծաղիկներ գտաւ։

Լեզուական ու մշակութային մեր հա – րցաստութեան մէջ գտնելով հայկական ինքնութեան ապագայ ապահովութիւնը՝ իր թերթը վերածեց պատնէշի մը, պղտոր հեղեղներու եւ անհարազատ հակումնե – րու դէմ։

Հաւատացած էր անդարձ մեկնումի նա – խօրեակին թէ «չկրցաւ աւելին կատարել»։ Ապահովաբար համոզում մըն էր ասիկա՝ իր մօտ, որովհետեւ կեղծել չէր գիտեր, բառերուն հետ խաղալ չէր սիրեր, չըր – թունքի մարդ չէր, այլ՝ սրտի, մտքի ու հաւատքի։ Սակայն փաստն ա՛յն է, որ «Յառաջ»ի կիսադարեան ցանքն ու հունձ – քը բովանդակ Հայ Մամուլի տարեգրու – թեանց մէջ կը կազմեն առանձնապէս յի – շատակելի ու մեծարելի դրուագ մը, ո – րովհետեւ իր մահէն (26 Յունուար 1957) ասդին եւս, մերօրեայ «Յառաջ»ը կը շա – րունակէ մնալ «Հայ Թերթ» կոչումին ազ – դային, ոգեկան, բարոյական, իմացա – կան ու գաղափարական էութիւնը վկա – յագրող հրատարակութիւն մը։

Չենք անգիտանար թէ ամէն տեղ «խո – ցեր» ունի մեր Մամուլը։ տկարութիւն – ներ՝ որոնք լոկ ներքին իրականութիւն – ներ՝ որոնք լոկ ներքին իրականութիւն – ներու կամ սեփական ընկրկումներու հե – տեւանք չեն, այլ մանաւանդ արտաքին եւ յարաբերական։ Սակայն «Յառաջ»ի նման թերթեր այսօր ու վա՛ղն ալ կը մնան հայ հրապարակագրութեան վարկն ու արժէքը հաւաքական հպարտութեան մը վերա – ծող բարոյական հաստատութիւններ։

Կ'ողջունենք կիսադարեան վաստակը մեր սիրելի պաշտօնակիցին։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

դէմառն վրայ։ «Դաւիթ թագաւոր»իպան – դակին առջեւ ալ, ուր կը մնայ Քիսինկէրը, ամբողջ դիւշերը ծայրայեղ ազգայնական երիտասարդները շարունակած են ցոյցեր «կո՛ հոմ» (տեղդ գնա՛) պոռալով։

Քիսինկէրը որ Աղեքսանդրիա կ'երթայ տեսնուելու համար Նախահատ Սատաթի հետ, կը փորձէ նոր կարգադրութիւն մը ընել եւ որոշ մաս մըն ալ պարպել տալ իս – րայէլեան ուժերուն։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

—o—

Փորթուկալի համայնավար կուսակցու – թիւնը այլեւս զօրավիզ չէ վարչապետ Կոնսալվէսի, որու հեռացումը կը պահան – ջէին ցարդ չափաւորները ու մանաւանդ ընկերվարականները, բայց կը վայելէր համայնավարներու օժանդակութիւնը։ Այլեւս ուրեմն չարժումը կը ծաւալի ի – րեն դէմ եւ պետութեան ղեկավարն ալ Քոսթա Կոմէս յայտարարեց թէ նոր կա – ռավարութեան մը կազմութիւնը անմի – ջական է բայց Կոնսալվէս տեղէն չար – ժելու տրամադիր չի թուիր։ Համայնա – վար ընդհ. քարտուղարը սակայն՝ Քուն – եալ յայտարարեց թէ համայնավարները պատրաստ են ուրիշ որեւէ կարգադրու – թեան փրկելու համար ժողովրդավարու – թիւնը Փորթուկալի մէջ։ Միւս կողմէ, Ուրբաթ առտու ալ կոչ մըն ալ ըրին ժո – ղովուրդին, յայտնելով թէ Ֆաշիստ զին – ուորական պետական հարուած մը անմի – ջական է եւ պէտք է զգոյշ ըլլալ։

Փարիզի մէջ համայնավար կուսակցու – թիւնը նոր կոչ մը կ'ընէ ընկերվարական – ներուն, որպէսզի հաւաքական գործունէ – ութեան մը դիմեն հակառակ իրենց տա – րակարծութեանց։

Ֆիկառոյի ըրած յայտարարութեան մէջ Ժ. Մառչէ կ'ըսէ թէ Միթերանի ըն – թացքը անարդար է եւ անարդարանալի։

× Համայնավար պարագլուխը կը շա – րունակէ իր «այցելութիւնները»։ Հիս – փանիօ – Սիւիզա գործատունէն ետք, Մառ – չէ Օսթերլից կայարանը կ'երթայ խօ – սելու համար ուղեվարներուն։ Այս առ – թիւ սակայն Իւ–ՏԷ–Էն եւ անկախ հանրա – պետական կը բողոքեն, հակօրինական գտնելով այս քարոզչական շրջապտոյտ – ները։ Իւմանիթէ կը պատասխանէ որ պէտք է որ երթան խօսին հո՛ն, ուր կը գտնուին գործատիրութեան կողմէ չա – հագործուած բանուորները։

ՔՈՐՍԻԿԱ՝ ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ալերիայի մօտ, Արք·ի (Քորսիքայի վե – րածնունդի գործունէութիւն) անդամները գրաւած են Ալժերիայէն ներգաղթած գի – նեզործի մը ամբողջ տեմարանը։ Այս «ինքնավարապաշտ»ները հրացաններով եւ այլ զէնքերով դիրք բռնած են եւ կը սպառնան տեղի չտալ։ Քորսիքան այս չարժումը, որ տեղացիական բնոյթ ունի, մղուած է առաւելաբար «սեւ ոտքերու»ն դէմ, որոնք ըստ Քորսիքայիներուն եկած առած են ինչ որ Քորսիքայիներուն կը պատկանի, տուն – տեղ եղած են եւ գաղ – թատիրութեան ձեռնարկած։ Կը պահան – ջեն որ ազատ արձակուի իրենցմէ մէկը, որ բանտարկուած է Այաջիօ եւ հաւաքա – կան բաշխումը 2000 հեկտար հողի, որ Ափրիկէէն եկողներուն կը պատկանի։

Ուրբաթ առտու կացութիւնը չատ ծանր էր։ Ոստիկանութիւնը պաշարած էր գը –

Տեսիլ, Գրեթէ

—o—

Մեծ արեւին ներքեւ ճշգրիտ,
Նախ՝ լուռ թիւնն անծայրածիր,
Նախ՝ սպիտակ ձիւնը անբիծ, ձիւնը
անհուն,
Ցետոյ աղուոր ծառ մը վկայ·
Այս ծիրին մէջ՝ ես կ'ընդունիմ
ագռաւները։

Մեծ արեւին ներքեւ ճշգրիտ,
Նախ՝ հատիկը յարմար դիրքով,
Նախ՝ եղեամի հատիկն ընտրեալ
Բարձր լոյսէն յատուկ հարուած·
Այս ծիրին մէջ՝ ես կ'ընդունիմ կայծող
թուրը։

Վկան ցցուի ես թող տեղայ
Փաթիլներուն բեռը ճնշուն,
Ազատագրուած ոստը ցնծայ իր
խնծիղէն՝
Ինչպէս հրաշք փրկումներու
Երգը ներքին կը սարսռայ·
Թուրը սակայն, թէեւ լուսող, չի բանար
փակ դուռը բանտիս։

Voyance ou Presque
d'ARMEN LUBIN

Թարգ· Գրիգոր Շահինեանի
Շահնուրի մահուան առիթով իր
գերեզմանին տրուած այցէն ետք

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Սրմէնփրէս Օգոստ· 18)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհ· Միութեան Ֆութպոլի ախո – յեանութեան մրցաշարքին, Օգոստ· 17ին «Արարատ» պարտուեցաւ Տաշքենդի Պախ – տակորէն 0–1 արդիւնքով, այս վերջինի դաշտին վրայ։ Պէտք է ըսել որ մրցա – շարքը սկսած է մտնել իր եռուն չրջանը եւ մրցակցութեան ոգին սկսած է զօ – րանալ կարգ մը ակումբներու միջեւ։ Ներկայիս 16 խումբերը երկու չ աբսթ հանգիստ կ'ընեն, ինչ որ Արարատցին – ուն առիթ պիտի տայ քիչ մը ապաքին – լու եւ վիրաւորներուն՝ իրենց վէրքերը բուժելու։

բաւուած ապարանքը բայց Քորսիքացի – ներն ալ իրենց կարգին 6 պատանդ բըռ – նած էին, որոնց 2ը՝ զբօսաշրջիկներ։ Մթնոլորտը չատ լարուած էր եւ ինքնա – վար չարժումին համար իրենց ընկերոջ՝ Քափրեթիի ազատ արձակումը նախա – պայման էր որեւէ բանակցութեան։

Քանի մը տողով

ՊՈՒՐԺԻ ՄՕՏ, կառքերու եւ բեռնա – կառքերու բախումի մը հետեւանքով, չատ ծանր արկած մը պատահած է, 13 մեռ – եալ, 25 վիրաւոր կայ։ Հինգշաբթի գի –

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ՝ Ի ԽՆԴԻՐ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՈՒԺԵՂԱՑՄԱՆ

ՊԱՍՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ ՆՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵԶՐԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շատեր կը խօսին «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու» մասին, եւ կամ՝ զուիցերիական լեռնային շրջաններու գաղնակ – յութիւնը օրինակ ցոյց կուտան:

Շեշտենք անգամ մըն ալ, որ այս կազմակերպութիւններու մեծամասնութիւնը դէպի ձախ կը հակի, ընկերվարութենէ մինչեւ մասյական համայնավարութիւն: Գաղափարական պատճառներ դեր կը խաղան անշուշտ, սակայն մղուած են նաեւ իրենց խոկ զոյավիճակէն, իրենց մօտաւոր անցեալի պատմութենէն:

Պասք յեղափոխականները, օրինակ, կը մատնանշեն որ Ասիա, Ափրիկէ եւ Հարաւային Ամերիկա փոքր պետութիւններէ եւ ազգութիւններէ կը բաղկանան, որոնք նոր թօթափած են դարե՛րու գաղթատիրական լուծը, յատկապէս համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ետք: Պասք ժողովուրդ եւս – կը պնդեն անոնք — պէտք է սորվի ինքզինք տեսնել իբրեւ եւրոպական գաղթատիրութեան մէկ զոհը ու պէտք է մղէ ազատագրական իր պայքարը՝ այն նոյն հիման վրայ, որով պայքարեցան Վիէթնամցիք եւ ուրիշներ:

Այս կեցուածքն ու մտածողութիւնը եթէ տարածուին, անշուշտ լուրջ անդրադարձումներ կ'ունենան ո՛չ միայն Հարաւակաց Շուկային, այլեւ Համայնավար Եւրոպայի համար:

×

Հայ ընթերցողի մը համար մասնաւոր չահեկանութիւն ունի Պասքերու կացութիւնն ու պայքարը, որովհետեւ անոնց եւ մեր վիճակին միջեւ բաղդատութեան որոշ եզրեր կան:

Սպանիոյ Պասքերը կ'ապրին իրենց հին հայրենիքի սրտին մօտ, ճնշուած՝ սպանական կառավարութեան կողմէ, որովհետեւ, Սովետական Միութեան նման, Սպանիա եւս միաճոյլ երկիր մը չէ, — քասթիլիական սպաներէնէն զատ՝ երկիրը ունի բարբառներ եւ համախմբումներ, որոնց խորթ կը թուին Մատրիտի լեզուն եւ կառավարութիւնը:

Պասքեան հայրենիքի մէկ մասն ալ Հարաւ – արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ է, նըման՝ մեր Ախալքալաքին՝ Ախալցխային կամ Ղարաբաղին, ուր բնակչութիւնը ուրիշ պետութեան մը, ուրիշ լեզուի եւ ուրիշ մշակոյթի մը հակակշռին տակ կը գտնուի:

Աւելի՛ն. կայ Պասքեան սփիւռք մը՝ 19րդ դարու գաղթականական չարժումի ընթացքին ստեղծուած, որուն գլխաւոր կեդրոնացումները Հարաւային եւ Հիւսիսային Ամերիկայի որոշ շրջաններու մէջ կը գտնուին: Օրինակ՝ Միացեալ Նահանգներու Այտահօ նահանգին մէջ 40·000 Պասք – Ամերիկացիներ կ'ապրին: Գրեթէ նո՛յնքան մեծ թիւ կը կազմենանոնք Սան Ֆրանսիսքոյի եւ Նեվատայի մէջ:

Համադրմամբ 3 միլիոն Պասքեր կ'ապրին իրենց «հայրենիք»ին մէջ, իսկ 3 միլիոնի մօտ ալ՝ գաղթաշխարհի մէջ:

Պասք ազգայնականներու յոյսերէն մէկը ալ այն է, որ կարելի պիտի ըլլայ տնտեսական եւ քաղաքական զօրաշարժի ենթարկել այդ Սփիւռքն ու իր կարելի – ութիւնները:

Հայ ընթերցողին համար նոյնքան հետաքրքրական է ուրիչ կէտ մը:

Ազգային փոքրամասնութեանց կողմէ ստեղծուած չարժումներ հող կը պատրաստեն իր իրերօգնութեան ո՛չ միայն ա – նոր համար որ չատեր հակած են ձախակողմեան համոզումներու, այլեւ անոր համար որ անոնք սկսած են տեսնել այն իրականութիւնը որ մեծամասնութիւն կազմողներ այլեւս չեն հետաքրքրուիր իրենցմով, բացի այն պարագաներէն՝ երբ իրենք... գործիք պէտք է օգտագործել պիրենք:

Փոքրամասնութիւններ չատ անգամ ի վիճակի են իրարու օգտակար ըլլալու, սակայն ոչ գիրար օգտագործելու:

Ճափոն եւ Պաղեստինցի յեղափոխա – կաններ արդէն իսկ իրարու ի նպաստ ահարեկչական գործունէութիւն ցոյց ըլած են:

Արեւմտեան Գերմանիոյ Պաադեր–Մայնհոֆ անիշխանական համախմբումը օգնած է Լատին Ամերիկայի ձախակողմեան – ներուն: Իսկ ներկայիս՝ Պասքեր, Հոլանտացի Ֆլամաններ եւ Իրլանտացի հակաբրիտանական ահաբեկիչները սկսած են ձեռք ձեռքի աշխատիլ, նոյնիսկ հեռաւոր Ուրուկուէյի թուփամարօներու չարժման հետ:

Այսօր սպանական բանտի մը խուցին մէջ կ'ապրի պասք բանտարկեալ մը՝ որ իր բուն անունը չի տար· կուտայ միայն իր ծածկանունը՝ Թուփա, զոր առած է ի պատիւ Ուրուկուէյցի յեղափոխական – ներուն: Այս իրողութիւնը ի յայտ կը բերէ Թուփայի մէջ ինքնութեան նոյնութեան զգացում մը՝ ովկէանո՛ս մը հեռու պայքարող յեղափոխականներու հետ:

Հողևկան կամ գործնական այս կապերը անշուշտ մեծ կարեւորութիւն ունին ատոբերիկեայ բոլոր կազմակերպութեանց համար, որոնց անդամ այրերն ու մանաւանդ կիները՝ երբարու համար անձնաթուղթ եւ անցագիր կը հայթայթեն, գինամթերք եւ ծածկագիր նամակ կը փոխադրեն, եւայլն:

Վերջապէս պէտք է մատնանշել՝ որ գործօն այս խումբերէն չատեր թէեւ ձախակողմեան են, չեն կրցած սակայն օգնութիւն գտնել Սովետներէն, համայնավար այլ պետութիւններէ եւ պաշտօնական – կան դիրք ունեցող համայնավար մեծ կուսակցութիւններէ (ինչպէս Ֆրանսականէն կամ իտալականէն)՝ որովհետեւ նման որեւէ աջակցութիւն պիտի հակասէր համայնավարութեան թէ՛ հակա – ազգային դաղափարներուն, թէ՛ Սովետական Միութեան (մեր դարու գաղթատիրական եւ հակա – փոքրամասնական մեծագոյն պետութեան) չահերուն:

Ուրեմն՝ այսօր, երբ պետութեանց սահմանները աւելի քան երբեւէ «թափանցիկ» են գաղափարներու եւ մարդոց երթեւ – դարձին առջեւ, կեդրոնախոյս փոքրամասնութիւններու չարժումները վերստին մղձաւանջ մը կը կազմեն գաղթատիրական մեծ երկիրներուն համար:

Թէ ի՛նչ կրնայ սորվիլ հայ ժողովուրդը նոր պարզուող այս վիճակէն՝ ապագան միայն ցոյց պիտի տայ...

Ֆլորա Լուիսի կողմէ «Ինքըրնեշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն»ի 7 Յուլիս 1975ի թիւին մէջ ստորագրուած յօդուածէն մեկնելով՝ ընդլայնեց ու մշակեց

ՄԱՔԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

"ԾԱՌԱՉ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

— o —

Անտեղիտալի ուժէ մը «պարտագրուած»՝ տագնապալի չրջանի մը պատմական «Ծառաչ»ի խմբագիրը Շաւարչ Մի – սաքեան, փոթորկավար ժամանակի անչըպէսը սեղմած եւ պալքաններէն ալ յուսախար չունչ առաւ հեռուէն «ծանօթ» այս երկիրը:

Եւ անընտել, անփորձ, այս խորթ մի–չավայրին մէջ իր կեանքի գոյութեան յարատեւութիւնը վստահեցաւ նոր «Ծառաչ»ի մը խմբագրութեան՝ մի–մինակ:

Ուրիչ ի՞նչ կրնար ընել ան· այս մարդակեր օտարութեան գիրկը, իր կեանքին մէջ անկած – մշակած չէր ծաղիկ մը նոյնիսկ, մինչդեռ մեզ «բերած» էին լըքուած ագարակները չէնցնելու համար մի–այն... Չեմ կարծեր որ Թաւարանութիւնն ալ իր մասնագիտութիւնն եղած է իր յաճախած պարտադիր ոսոհոսուն գպրոց – ներուն մէջ եւ հաշուի մա՛րդ – մեզայ:

«Լրագիր» վարելու ընդունակութիւնը – կրնամ ըսել որ – զուտ հայկական է, եւ «վարակիչ»· ո՞ր գպրոցը ո՛ւր եւ ո՞ր չըբ–ջանը ունեցած չէ կարգ մը խենթ տղաք խմբագրելու ձեռագիր կամ խմորատիպ օրաթերթ մը:

Դարերէ ի վեր աչխարհի բոլոր ան – կիւնները եւ բարձունքները վկայ են, ուր–կէ որ անցած է Հայը՝ մէկ ձեռքով վէրքը կապած է իսկ միւսով գրած է, ներկով կամ արիւնով, անպորդն ալ իր կարգին:

«Ես մեռնիմ գառնամ ի հող՝ գիրս մնայ յիշատակող», այդ կարդացած եմ յուզումով եւ խոկալով· իմ անցած բոլոր ճամբաներուս կարաւանով, ծովով, երկրէ երկիր՝ անպորդ Հայը իր կեանքը վըտահած է «յիշատակողին», մագաղաթներու, խաչքարերու մենաչնորհէն գատ:

Եւ այսօր երբ հրաչքով 50ամեակը կը տօնուի «Ծառաչ»ի, տէրը բացակայ է եւ միայն «գիրը կը մնայ յիշատակող»:

Որքա՜ն նպատակայարմար պիտի ըլլար ըստ «Հինաւուրց սովորութեան» այս տօնին առթիւ երթալ իր չիրմին քով եւ «սեղան բանալ» հաղորդութեան, կամ ծաղկազարդել գոնէ այս 50ամեակի ծաղկապարդին, ուր ան կը հանգչի այլեւս յաւիտեան անէութեան գիրկը, գերծ՝ ամէն կարգի ոչնչութենէ, հոգերէ – տագտաւկներէ ,որոնք կարճեցուցին իր կեանքը, եւ տեւական հեռո՛ւ գինքը չհագուրծողներէն, չողոքորթներէն եւ յամեցած մոմ վառողներէն: Երանի՛ իրեն:

Այո՛,ան հարսնեւորներու բնաւ չմասնակցեցաւ, ուրախ ամբողջ օր մը նոյնիսկ չունեցաւ իր կեանքին մէջ· եւ հեռուէն հեռու կարծողներ կան որ խմբագրու – թիւնը աթոռ մը եւ սեղան մըն է եւ բաւական է ունենալ չմաշող գրիչ, մնաց – եալը «ջուրը կ'իյնայ առուն եւ կ'ընթանայ ինքնին» երկնուց իջած մանանայով ապրելով:

Քանի՛, քանի՛ երազներ, ծրագիրներ, ապագայի յոյսեր հողմացրիւ եղած են հայ երիտասարդութեան լուսաթաղձ ճամբաներուն վրայ խորտակուած դառն անակնկալներով:

Այդ «լեզուն քամած էր ցմրուր» Շ. Միսաքեան եւ երբ ես Ֆ. Գաւառէն փարիզ գալով գինքը տեսայ՝ այնքան փոխուած եւ անճանաչելի զարճած էր որ մինչեւ իր ձայնը լսելս չհաւատացի որ ինքն է: Այն որ բանտի, չարչարանքի դժոխային կեանքէն հրաչքով ազատելէ յետոյ իսկ՝ պահած էր դեռ նախապատերազմի իր տոկունութիւնը հոգեպէս եւ ֆիզիքով:

Եւ ո՞վ մտքէն կ'անցընէր թէ ի՞նչ թունալից բաժակներ պիտի ըմպէինք դեռ...:

Իրմէ անբաժանելի Նարդունին եւ ինք առաջարկեցին չարունակել գրել ինչպէս Պոլիս եղած առեներ:

Ընդունեցայ եւ մինչեւ իր վերջին օրը խոստումիս տէր եղայ: «Ծառաչ»ի էջերը տեղ գրաւելով զանազան ծածկանուններով իր կնքահայրութեամբ, լինի պէս միօրինակութիւնը չէր սիրեր իր բոլոր կոդ – մերով, այդ պատճառով տարբեր կը տատրպուէր Ա. Վիչալ, Թերթօններէս տանք Արտաճանի, պատերէն ներս (գործատորական կեանք), չափածոյ եւայլն (Սասունցի Դաւիթ), ալ նշենի, փշածաղիկ եւայլն, անուն չհնաց... աւելցընելով որ միայն Ֆոսրով լաւ անուն մըն է բայց այդ անունով ծանօթ գրող մը կայ Լոնտոն, ինչպէս անուն նոյն մականունով ուրիչ մըն ալ կայ Ամերիկա:

Տարի մը աւելի իբր խմբագիր – պատասխանատու «Հայ – Բոյժ»ի տեղ պրաւած էի «Ծառաչ»ի խմբագրատունը, Նարդունիի տեսողութեան ակարութեան դարմանումի ժամանակ որ բարեյաջող վերջաւորութիւն ունեցաւ:

Ուրեմն առիթ ունեցայ չատ մօտէն հետեւելու իր առօրեային:

Այսօրուան պէս կը յիշեմ, կեանքի դառնութիւնն ու յուսախաբութիւնը այնքան խոր գրոշմած էին իր վրայ եւ անհրեւոյթ անատոյգ ապագայի մը դիտակցութիւնը գինքը վերածած էին լռակեաց, խորատուրած ինքն իր մէջ, ինքն իր հետ, մարդատեաց ըլլալու աստիճան: «Մեղրի պնակ»ին չուրջ ատամոտներ բազմաթիւ էին, ի՛նչ անուններ եկան ու գացին ամէն մէկին իր չնորհը ձգելով «Ծառաչ»ի տարիներու բազմազան թերթերուն եւ ... յիշողութեան վրայ:

Բնակավայրի հեռաւորութիւնն ու խմբագրատան անյարմարութիւնները գրկած էին գինքը գոյն հանգստութենէ, ո՛չ «օդափոխութիւն», ո՛չ «արձակուրդ»· ինք չղթայուած էր երկու գերբռնակալներէ, մէկուն անուն էր Հասարակութիւն, միւսինը՝ Պարտականութիւն, այս երկու անխիղճ դեւերը առին տարին:

Երկրորդ համաշխարհային «տարօրինակ» պատերազմին ատեն Ֆրանսայի մէջ ապրող հայ գաղթականութեան մեծ մասը ինքզինք ապահով զգաց, մանաւանդ որ Գերմանիոյ հետ Ռուսիոյ ունեցած չրջանակի ստորագրութեան պատճառով Ռուսիոյ հայերը ազատ արձակուեցան եւ ոչ մէկ հետապնդման ենթարկուեցան:

Ֆրանսայի մէջ ապրող հայերը ինքզինք ապահով զգացին, մանաւանդ որ Գերմանիոյ հետ Ռուսիոյ ունեցած չրջանակի ստորագրութեան պատճառով Ռուսիոյ հայերը ազատ արձակուեցան եւ ոչ մէկ հետապնդման ենթարկուեցան:

Ֆրանսայի մէջ ապրող հայերը ինքզինք ապահով զգացին, մանաւանդ որ Գերմանիոյ հետ Ռուսիոյ ունեցած չրջանակի ստորագրութեան պատճառով Ռուսիոյ հայերը ազատ արձակուեցան եւ ոչ մէկ հետապնդման ենթարկուեցան:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԸ

Լուսնկայ գիշեր էր, ու մենք, որբա – նոցին բեռնակիրները, երկնցած էինք տանիքը մեր խշտիկներուն վրայ ու կը վի – ճէինք: Որբերուն վէ՛ճը: Վայրագ ու ուժեղ չեչա մը ունի, զոր ուրիշներու մօտ չէ կարելի հանդիպիլ երբեւիցէ: Կը վիճէին «յաւիտենական սիրոյ» մասին: Ո–մանք կը պնդէին – օ՛, մխամխա ու պայծառ օրեր, — թէ մարդիկ կան, որ սիրել գիտեն ու կը չեշտէին այս երկու բառերը՝ «սիրել գիտեն» յաւիտենականօ – րէն, մահու չափ: Այն սէրը, որ մենք կը տեսնենք, սովորական բան է, իսկ միւսը, «յաւիտենականը», որուն կը տենչանք, երազ է դեռ, իրա՛ւ գեղեցիկ ու չքեղ երազ, բայց երազ, այսինքն՝ օտար ու անհաղորդ մարդոց աչխարհին ու մութ ու ապուռ մարդոց:

Ես չէի մասնակցեր վէճին· այնքա՜ն հոգիս գինով էր ու այնքան երջանիկ էր ներկայով, որ չէի մտածեր վաղուան մասին· ի՛նչ փոյթ, թէ վաղը կրնայի չսիրել ·կը բաւէ, որ այդ երեկոյ աչխարհը սիրով էր սիրելի ինծի համար:

Ընկերներէս գատ էի քեզի համար երեք գիրք, ու լուսնի լուսով սիրած հատուածներս կը նշանակէի, որպէսզի ուչադրութիւնդ գրաւէին: Չեմ պիտեր, պուչկ գուն մոռցած ես հիմա առաջին անգամ քեզի բերած գրքերս, բայց ես կը յիչեմ: Հ. Զուգերմանի «Հողը»ն էր, եւ Սէնքիէվիչի «Առանց Դատաստանքի»ն ու Լ. Թոլսթոյի «Ճարութիւն»ը: Ես պատնէշ առած էի ընկերներէս ազաչանքով ու մեծ խոստումներով. հայերէն գըրքերը հնութիւններու պէս թանկագին էին այն օրերուն: Ու հարուստ էի այն գիրերու ու բախտաւոր, որովհետեւ պիտի կարենայի փոքրիկ ուրախութիւն մը պատճառել քեզի:

Վարէն որբանոցին աղջիկները կ'երգէին: Իրենց երգը լուութեան մէջէն մեզի կը հասնէր աւելի մեղմացած, աւելի քաղցր ու աւելի տխուր: Երգ չէր, այլ դժբախտ ու աներգիկ բազմութեան մը հծիծը հայրենական տան, կորսուած անցեալին ու անհետ կորած երջանկութեան կարօտին համար:

Սէրն չաթաթ գիշերուան պէս նախ սկսան Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա»ն թըրթռուն, մելամաղձոտ, մերթ մեղմ, մակերեսող ու խելօք ,մերթ ուժեղ ու պոռթկացող: Երբ հասան հոն, ուր հինաւուրց չարականը բոլոր ժբախտներուն, հիւանդներուն ու անանկներուն միխիթարութիւն կը հայցէ ու «հայոց ազգին ապաւութիւն», իրենց ձայները ստացան եղերական ու անբացատրելիօրէն թախծոտ չեշտ մը: Եղանակը գադրեցաւ եւ – զանակ ըլլալէ ու գարձաւ լոյ՝ համայնական, անպուսակ ու յորդագեղ: Յետոյ եկաւ հայ վշտի բանաստեղծին « Քնի՛ր իմ բալիկ»ը, որ տխուր ըլլալէ աւելի ատելութիւն էր այդ անանկ ու անընտանիք աղջիկներու բերնին մէջ: Քանի՛ներն էին, որ անապատէն կուգային կանխահաս ու դժբախտ մայրութեան մը կըսկիծը սրտերնուն մէջ: Երգին տխուր ու իրենց խաւութեանը մէջ անյիչաչար ու դորովալի բառերը՝ կը դառնային զարհուրելի ,երբ այդ աղջիկները կ'երգէին:

Այն օրերուն հիւանդ ու անհաչա վըրէժը մեր բոլորին սրտերը կ'ալեկոծէր, եւ առանց վայրագութեան ու խուժդուժ տեղութեան չէր, որ կ'ունկնդրէինք: Կաթիս հետ մէկտեղ սեւ վիշտս ծըծի՛ր, Թո՛ղ հոգուդ մէջ ճա սեւ վրէժ դառնայ:

Ես պառկած էի կռնակիս վրայ եւ կը նայէի աստղերուն ու կը մտածէի քու վըրադ: Մտքիս կ'արտասանէի այն բոլոր սիրոյ երգերը, որ գիտէի, ու այդ երդերուն բառերը իմ պատանի բոցավառ երեւակայութեանս մէջ մասնաւոր իմաստ ու գոյն կը հագնէին:

ՎԱՉԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՊՐԱԿ

ՕՐԻՖՕՒ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ

— o —

«Ես որքա՜ն եմ ուզե՜ր ձիերքե էէ, ես որքա՜ն եմ ուզե՜ր ձիրս ինձ պատառատուց է եւ ես ասեր Աստված, ազիկս շատ պահէ, ազիկս ալ ինձի պահէ։ վասզեր ասուց ինձի բերէ՜ չէէ ան բնեի բան ըլլար»։

Ցուի։ ԺԵ։ Շրդ. խմբ.։

ՅՈՒՆԱՑ

ԺԵ։

Ընկերներ Հ.Ա.Մ.Ը.Մ.-ի, ձեր նամակը ստացանք։ Ուրախ ենք, որ ձեր մեջ կան մարդիկ, որոնք ունեն գրական ձիրքեր։ Ուրախ ենք, որ ձեր մեջ կան մարդիկ, որոնք կը սիրեն գրականությունը։ Ուրախ ենք, որ ձեր մեջ կան մարդիկ, որոնք կը ցանկանան գրական ասպարէզին մէջ ուժերնին փորձել

չեր 22 տարեկան տղայ մը, չափազանց արագ վարելով իր կառքը, արկած մը ունեցած է, բախելով դիմացէն եկող կառքի մը։ 5 մեռեալ կայ։

ԺԻՄՔԱՐ վերադարձաւ Կապոնէն։

ԳԻՐՔԻ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՍԼ–ԺԼ–ԹԼ սենեակային զործադուլին հետեւանքով օրաթերթերը լոյս չէին կրնար տեսնել Հինգշաբթի բացի Փարիզիէն – Լիպէռէն, որու պատճառով կ'ըլլայ զործադուլը։ Սակայն Մարսէյլի քաղաքապետը՝ ՏԷՖԷռ հրատարակած ըլլալով իր թերթը (Փրովանսալ), համայնավարներն ալ լոյս ընծայեցին Լա Մար – սէյէզը ընկերվարական պարագլուխին չը–ձգելու համար մենաշնորհը։ Կարգ մը ուրիշ զաւառական օրաթերթեր ալ լոյս տեսան։ Այս զործադուլներու վնասը չատ մեծ է մամուլի համար ու նաեւ մասամբ բանուորներուն որոնց զործադուլի օրերը վճարուած չեն։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Էմմա Հաճիթորոսեան կը նուիրէ 100 Ֆր. Ալֆորվիլի զպրոցին, 100 Ֆր. Աղքատախնամի Հանգստեան տան եւ 50 Ֆր. «Ծառայ»ին, թերթին յիսնամեակին առթիւ։ (Ստանալ «Ծառայ»էն)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Société GREGORY

RECHERCHE

Vendeuse pour magasin confection en gros bonne présentation.

3 rue Poissonnière
Paris 2e

"ԾԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Արթաքի Յակոբեան 500 Ֆր. կը նուիրէ։

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՈՑԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը 150 Ֆր։

ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ, Տիկին Սիրանոյշ Գ. Մխիթարեան 25 տոլար։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ թաղականութիւն 100 Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Մ. Հրան Նազարէեան խոր ապրումներով եւ յիշատակներով կ'ողջունեն «Ծառայ»ի յիսնամեակը եւ 100 Ֆր. կը նուիրեն այս առթիւ։

ՓԱՐԻԶ.— Բժ. Սերգօ Սիմոնեան 100 Ֆ. կը նուիրէ իր սիրելի ողբացեալ հօր՝ չատ սիրելի «Ծառայ»ի յիսնամեակին։

ՎԻԼԻՆ.— Հրանդ Թորոսեանի, Մուշեղ եւ Տիգրան Մուրատեանի, Յովհաննէս Ուզունեանի, Ոսկիան Լուսարեւեանի յիշատակին խումբ մը ազգայիններ 100 Ֆր. կը նուիրեն։

ՎԻԼԻՆ.— Պ. Գարեգին Բարունակեան 100 Ֆր.

ՌՈՄԱՆ.— Պ. Ա. Պոյաճեան նոր... յիսնամեակներու մաղթանքով 30 Ֆր.

ՊՕՄՈՆ.— Պ. Աբգարեան 30 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սէմիզեանէ 1000 Ֆր. (յապաւած) նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է նկատառելի թիւով դիրքեր դրացրանի համար, Տիկին Ա. Հօթօթեան – Զօրպաճեանի կողմէ, ի յիշատակ իր հօր Մկըրտիչ Զօրպաճեանի։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր Շահան Քհնյ. Տէտէեան եւ երեցկին եղիսաբէթ Տէտէեան ի յիշատակ իրենց աներմոր եւ մօր՝ Գոհար Գիզիր – եանի (Պէյրութ մեռած) կը նուիրեն 100 ֆրանք «Ծառայ»ի եւ 50 Ֆր. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն Լու, Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդը եւ չրջանի օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հոգեւոր հովիւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանին եւ երեցկին – նին ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց աներմոր եւ մօր Գոհար Գիզիր – եանի (Պէյրութ) մահուան տխուր առթիւ։

×

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներուն անունով իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ա. Շահպազեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Բժ. Արմենակ Շահպազեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրարփի Աժէտէրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարկրիթ Ուզունեան 100 Ֆր. կը նուիրէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶ

Օդափոխութեան կայանի Օգոստոսի փարիզի խումբը կը վերադառնայ այս Ուրբաթին (Օգոստ. 27) ժամը 18էն 19ի ընթացքին Փորթ տ'Օրլէան՝ 10–12 ավընիւ Փօլ – Ափէլ (Թէնիսին մօտ)։

×

ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 26, ժամը 19·30–ին Հայոց եկեղեցին, 295 ռիւ–Պուալօ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 26 Էսպիչերին Ս. Հարութեան սրահը, 26 ռիւ տէ Փոն – վալէսան։

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

800 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՀԱՐՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ. Միութեան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Թատերախումբը (հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար) *կը ներկայացնէ երկու քրքջալիր կատակերգութիւններ բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆԻ*

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V -- PARIS (8e)
Métros : George V et Alma-Marceau

Ժորժ Ֆէյդոյի

(LA PUCE A L'OREILLE)
ԿԱՄԿԱՏԸ ԿՆՈՋ ՄՏՔԻՆ ՄԷՋ

Շորեքշաբթի Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին
Շորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(LES MENDIANTS RESPECTABLES)
երաժշտական կատակերգութիւն

Ուրբաթ Սեպտեմբեր 19, ժամը 20·45ին
Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ. եւ 30 Ֆ.

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝
U.G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 6 au 20 Septembre
du 4 au 18 Octobre
du 25 Octobre au 8 Novembre
du 20 Décembre au 3 Janvier

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans
— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE — Dicran Cazarian
61, rue Paradis — 13 Marseille — Tél. 54 07 51 et 93 36 19

Licence Voyages : A. 721.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
26
MARDI
26 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

ՀԱՅԿ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·373

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.373

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 15–18)

ՍՓԻՒՌԻ ՀԱՑ ՈՒՍՈՒՑԻԶՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Լուսաւորութեան նախա – րարութեան եւ սփիւռքի Հայութեան հետ վակութային կապի կոմիտէի հրաւէրով ներեան այցելած են սփիւռքի հայկ· դըպ– րոցներու ուսուցիչներ՝ Լիբանանէ, Ֆը– րանսայէ, Միացեալ Նահանգներէ, Անգ– լիայէ, Իրանէ, Սուրիայէ եւ ուրիշ եր – կիրներէ։ Անոնք, ամսուան մը ընթաց– քին ներկայ կը գտնուին կարգ մը դա – տախօսութեանց՝ պատմութեան, Հա – յոց լեզուի, գրականութեան հարցերու մասին, կը ծանօթանան Հայաստանի նուա– ճումներուն ձեռնարկութիւններուն, կը դիտեն տեսարժան վայրերն ու հանգի – պումներ կ'ունենան իրենց պաշտօնակից– ներուն հետ։

×

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

×

Ֆրանսահայ զբօսաշրջիկներու առաջին խումբը հասած են Երեւան, ուր կը մը– նան երկու շաբաթ եւ կը ծանօթանան հայրենաքնակ մեր ժողովուրդի կեանքին, կացելեն արդիւնաբերական ձեռնարկու– թիւնները և կը դիտեն ճարտարապետա – կան յուշարձանները։

×

ԲԱԳՐԱՏ ԲՈՒՌՆԱԶԵԱՆ ԵՒ ՐՈՊԱՑԻ ԱՒՈՑԵԱՆ

Հարաւսլաւիոյ Զագրէպ քաղաքին մէջ տեղի ունեցող վինկ–փոնկի Եւրոպայի պատանեկան ախոյեանական մրցումները վերջացան։ Այդ մրցումներուն Խորհրդա– յին Միութիւնը չահեցան հինգ ոսկի, եր– կու արծաթ եւ երեք պրոնզէ մետալ։ Ան – տաղան դասաւորման մէջ, Եւրոպայի ախոյեանի ոսկէ մետալը նուաճեց երե – տասդի Բագրատ Բուռնազեան։

×

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի նկարչի տան մէջ բացուած է Լիպա Խանամիրեանի անհատական ցու– ցահանդէսը, ուր ներկայացուած են 100 գործեր՝ գեղանկարներ, վիմագրութիւն – ներ, համաշխարհային եւ Հայ գը – պանութեան դասականներու, ժամանա– կակից գրողներու նկարազարդումներ։ Ցուցադրութեան դրուած են նաեւ «Հայ– կական լեգենդներ», «Հայրենի երկիր», «Ջրիմի էդիւաներ» գծանկարային շար – քերը։

×

ՏԱԼԼԻՆ — 75 ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Խոտնիայի մէջ տեղի ունեցած «Տալլին– 75» երգչախումբերու միջազգային փա – ռատօնին՝ Հայաստանէն կը մասնակցէր Երեւանի թիւ 3 մշակոյթի տան խումբը, որ ծանօթ է երիտասարդական երգչա – խումբ անունով, եւ որուն զեկավարն է Սեդրակ Տէր – Ղազարեան։ Փառատօնին կը մասնակցէին Խորհ· Միութեան եւ ար– տասահմանեան երկիրներու 8 միաւեռ եւ 18 երկու սեռէ երգչախումբեր։ Հայկական խումբը Տուլիկովի «Փառաբանուիր» եւ Շոստաքովիչի «Եոթա Իվուչկա» պարտադիր երգերէ հաք կատարելով կոմիտասի «Սո– նա Եար», Ռ· Պետրոսեանի «Տաղ արեւին» եւ էստոնացի երաժիշտ Էդ· Օյայի «Ջուլ– հակների երգը» ստեղծագործութիւնները, իրաւունք ստացաւ հանդէս գալու նաեւ մրցումի վերջին փուլին, որուն կը մաս– նակցէին 9 խումբեր։

Երգչախումբի մեկնաբանած երգերուն մէջ ջերմ գնահատանքի արժանացած են Բ· Կանաչեանի «Բամ փորոտան», Կ· Զաքարեանի «Կը կռնգաս եար», Մ· Եկ– մալեանի «Պլպուլն Աւարայրի», կոմի – տասի «Իմ չինարի եարը» և «Կուժն առայ» երգերը։ Երգչախումբի մասին իր հիա– ցումը յայտնած է էստոնացի ծանօթ երա– ժըշտագէտ եւ խմբավար Կիւսթաւ Էռ– նեսաքս, որ նոյն առեն նախագահն էր մրցումի դատական կազմի, դրուատանքի յօդուածներ լոյս տեսած են էստոնական «Նորդէ Հէլ», «Լիոհվա Հէլ», «Ըխտու– Լեխտ» թերթերուն մէջ։

Երիտասարդական երգչախումբը կարգ մը համերգներ ալ տալէ ետք Էստոնիայի մէջ, վերադարձած է Երեւան, իր հետ բե– րելով պատուագրեր եւ մետալներ։

×

ՀԱՑԿ· ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՕՍ ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Հարաւ — Օսեթիայի գրական – գե – ղարուեստական ֆիդիուաք հանդէսը տա– րողջական թիւ մը նուիրած է Հայկ· գրա– կանութեան։ Հանդէսը կը բացուի Հա – յաստանի «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի խմբագիր Ստեփան Կուրտիկ – եանի «Հայ գրականութեան անցած ու – ղին» ընդարձակ յօդուածով։ Այնուհետեւ տպագրուած են Ա· Խաչակեանի «Ազա – տութեան զանգ» բանաստեղծութիւնը, ինչպէս նաեւ Նայիրի Զարեանի, Գեղամ Սարեանի, Ցովհ· Շիրազի, Սարմէնի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Պարոյր Սեւակի եւ ուրիշներու բանաստեղծութիւնները։ Հանդէսին մէջ տեղ գտած են նաեւ Դե – րենիկ Դեմիրճեանի «Դաթիօ»ն, Ակսել Բա– կունցի «Ալպիական Մանուշակ» պատ – մուածքները, Ստ· Զօրեանի, Մկրտիչ Ար– մէնի, Հրաչեայ Քոչարի, Սերօ Խան – դաեանի, Սուրէն Այվազեանի եւ ուրիչ– ներու արձակ գործերը։

«Ֆիդիուաթ»ի այդ թիւին մէջ տրուած են Սասունցի Դաւիթի հռչակաւոր քան – դակի լուսանկարը, ինչպէս նաեւ հայ հե– ղինակներու դիմանկարները։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 19)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՈՐԱԿԱԽՈՐ ԳՈՐԳԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհ· Միութեան Թեթեւ արդիւնաբերու– թեան նախարարութեան գեղարուեստա – կան խորհուրդը վերապահ գնահատական տուած է «Հայ Գորգ» արդիւնաբերական հիմնարկութեան ներկայացուցած 7 նոր տեսակի գորգերու։ Այդ կարգին մէջ են «Լոռի»ն եւ «Շիրակ»ը, որոնք լայն համ – բաւ ունին սպառողներու շրջանին մէջ։ Ազգային զարդանախշերով գործուած այդ գորգերը աչքի կը զարնեն գոյներու գեղե– ցիկ համադրութեամբ։ Սկսած է արդէն «Անի», «Ղարաբաղ», «Ղազախ» եւ «Երե– ւան» գորգերու արտադրութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՈԳ ՄԸ ԵԻՍ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՐՍԻԿԱ

—o—

ԱԼԵՐԻԱՑԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Ալերիայի դէպքը բաւական ծանր եւ մի‌ւժամանակ տարօրինակ լուծումի յան– գեցաւ։ Քորսիքացի ինքնավարապաշտնե– րու խմբակը որ գրաւած էր Ալժերլիայէն ներգաղթած այգեգործի մը ագարակը եւ 6 պատանդ բռնած, ի վերջոյ տեղի ար– ւաւ, դիմադրելէ եւ երկու պահակա – զինուոր սպաննելէ ետք։ Շարժումին պե– տը՝ Սիմէոնի յանձնուեցաւ բայց ինչ որ տարօրինակէն ալ անդին բան մըն է, այն է որ ընդդէմ 1000 զինուած հոգիէ բաղ– կացած պահակազօրքի մը, 8 թոռնի եւ կազմուպատրաստ ուժերու, ըմբոստները առօք – փառօք եւ իրենց զէնքերով հեռա– ցած են։ Իրենք 50 հոգի էին միայն։ Այս անըմբռնելի արարքը կը բացատրուի սա ձեւով·— Երբ իրենց պարագլուխը՝ Սի – մէոնի զինադուլ մը առաջարկած է, Պաս– թիայի ենթանահանգապետը ընդունած է եւ այդ դադարէն օգտուելով է որ 50 զինեալ ըմբոստները, որոնք նաեւ հեղի – նակներ էին հրացանաձգութեան, մեկնած են առանց որեւէ դժուարութեան։

Ներքին նախարարին համար, որեւէ յանցանք չէ գործուած եւ եղածին պա– տասխանատուն Սիմէոնին է, որ զիրենք խաբած է։ Այս վերջինը փարիզ փոխադ– րուած է, հարցաքննութեան համար։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ հա– մեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէ կղզիին մէջ, կացութիւնը չատ ծանր է։

Կը սպասուի Նախարարայ Խորհուրդի տալիք որոշումին։ Անկարելի չէ որ Ա.ռ.բ (ինքնավարներու չարժումը) լուծուի։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏԻՐԷ

—o—

Փորթուկալի մէջ, այլեւս ոչինչ յստակ է։ Կիրակի առտու Հանրապետութեան նա– խագահը՝ Քոսթա Կոմէս զեկոյցով մը կը յայտարարէր թէ որեւէ հարց չկայ կա– ռավարութիւնը փոխելու, ցորչափ կանգ– նուկանոնը վերահաստատուած չըլլայ եր– կրին մէջ։ Քիչ ետք սակայն, մինչ հա – մայնավարները ուրախ էին որ կոնսալ– վէս կը մնայ, նոր զեկոյց մը կը յայտնէր թէ հարկ էր չեղեալ համարիլ նախորդը։

Միջադէպերն ու ցոյցերը կը չարունակ– ուին եւ կիրակի գիշեր կաթողիկէ ցոյց մը Լէոռիայի մէջ գէշ վերջացաւ եւ զինեալ ուժերը ստիպուեցան միջամտել։ Արդարեւ ցուցարարները կը փորձէին յարձակիլ հա– մայնավար կեդրոնատեղիին վրայ, ուրկէ արտասուաքեր ռումբեր կը նետուին։ Զինուորականները կրակ կը բանային ու բաւական վիրաւորներ կային։

Քանի մը տողով

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Նախարարայ Խորհուր– դը երկուշաբթի առտու կը քննէր մահա– վճիռներու հարցը, ի հարկին ներում չը– նորհելու համար։ Արդարեւ Աթէնքի Ոճ – րային Ատեանը մահուան դատապարտած էր 1967ի պետական հարուածի գլխաւոր 3 պատասխանատուները՝ Փափատոփու – լոս, եւ Փաթաքոս եւ Մաքարէզոս։ Մինչեւ վերջ Փափատոփուլոս մեկ խօսք չէ ըսած իր պաշտպանութեան համար եւ մահա – վճիռին ատեն ալ յայտարարած է միայն թէ զոհ կ'ըլլայ եթէ այդ մահը ծառա– յէ իր հայրենիքին։ Միւս պատիժները՝ ցկեանս արգելափակում ութ պինուորա – կաններու համար եւ 20էն 5 տարի բան– տարկութիւն միւսներուն։

ՔԻՍԻՆԿԷՐ որոշ կարզադրութիւն մը կրցաւ ընել Սինայի ճակատին համար։ Իսրայէլեան ուժերը պիտի քաշուին ուղիղ գիծի մը վրայ որ Միջերկրականէն մին – չեւ Ճիտիի ռազմագիտական վայրը կ'եր– կարի։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ Շերաք յայտարարեց Քոռէզի նահանգի Թիւռէնն գիւղը, ուր կ'ոգեկոչէը մառեչալ Թիւռէնի մահուան 300ամեակը, որ քաղաքական հաւաքոյթ– ներ չեն կրնար տեղի ունենալ գործատե– ղիներուն մէջ։ Աւիկա կը վերաբերի ան – չուշտ Ժ· Մառշէի վերջին այցելութիւն– ներուն նախ Հիւսիսնօ – Սուիզա, ապա Օսթերլից կայարանը, ուրկէ սակայն ետ դրկուեցաւ։ Այս վերջին դէպքը բուռն բողոքին բախեցաւ բ ո վ ա ն դ ա կ ճ ա խ ի ն, որ ազատութեան կաչկան– դոմ կը տեսնէ։ Բայց կողմնակից ըլլա– լով հանդերձ ազատութեան բոլոր ձեւե– րուն, առնուազն տարօրինակ կացութիւն մը կը ստեղծուի եթէ բոլոր քաղաքական պարագլուխները սկսին գործատեղիներն երթալ ու ճառեր խօսիլ։ Այն պարագային երբ նման նախաձեռնութիւններ ընեն հա– կահամայնավար դէմքեր, պարզ է որ հա– մայնավարները կը սկսին բողոքել, ազա– տութիւն արտայայտութեանց նոյն հի – ման վրայ, տրուած ըլլալով որ նման քա– րոզչական շրջուն այցելութիւնները մի – այն իրենց պէտք է վերապահուած ըլլան։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ օրէ օր կը ծա– ւալի Ֆրանսայի մէջ եւ կ'ըսուի թէ կեր– պասի Պուսաք գործատուները 2·000 բան– ուոր պաշտօնանկ պիտի ընեն։ Կօշիկի մարզն ալ տագնապի մէջ է եւ գործատի – րութեան նախագահը՝ Մէյրոք լաւատես տես չէ։

Մեր Այցելուները

Վերջին չաբաթներուն խմբագրատուն այցելեցին·—

Օր· Վաճուհի Իսաճանեան Մոնթրէալ– էն, ուսուցչուհի տեղւոյն Ս· Ցակոբ եկե– ղեցւոյ դպրոցը։

Տոքթ· Հրաչ Թուրիկեան, Միացեալ Նահանգներէն Պէյրութ իր վերադարձի ճամբուն վրայ։

Գրիգոր Շահինեան, Ֆրանսերէնի դա – սախօս Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճե– մարանը։

Տոքթ· Վարուժան Զալեան եւ Տիկինը։ Տոքթ· Վ· Զալեան որ դէմքի վլասթիք վիրաբուժութեան ծանօթ մասնագէտ է Միացեալ Նահանգներու մէջ, Ինտիանա– Փոլիսէն հրաւիրուած է մասնակցելու եւ ելոյթ ունենալու Փարիզի վլասթիք վիրա– բուժութեան համագումարին որ տեղի կ'ունենայ Օգոստ· 24էն 29։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐԱՔՆ ՀԱՅՐԻԵԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրա – կան վարչութիւնը հաղորդած է, որ 1975 Յուլիս 1ին, Հայաստանի հանրապետու– թեան բնակչութեան թիւն է 2 միլիոն 815·800: Հայաստանի իւրաքանչիւր լը– նակիչի կենսագրական տեղեկութիւններու մէջ գրուած է անոր ծննդավայրը: Մե – ծամասնութիւնը ծնած է Հայաստան, իսկ միւսներու արձանագրերուն մէջ ծննդա – վայրը նշուած է վերթէ բոլոր ցամա – քամասերու տասնեակ քաղաքներու եւ գիւղերու անուններով:

Ի°նչ տուած է Հայաստանը վերջին տա– րիներուն հայրենադարձ ընտանիքներուն: Այս հարցումը տրուած է գիւղաբնակ 3060 հայրենադարձ ընտանիքի անդամներուն, որոնք կ'ապրին Հայաստանի Հանրապե – տութեան տարբեր շրջաններուն մէջ: Ներ– կայացուած 3·060 ընտանիքէն գլխաւոր անդամներու 92,8 տոկոսը տղամարդիկ են, 7,2ը՝ կանայք: Մինչեւ 30 տարեկան– ները կը կազմեն 0,9 տոկոս, 31–40 տարե– կանները՝ 9,9, 41–50 տարեկանները՝ 22, 51–60 տարեկանները՝ 32,7, 61–70 տարե– կանները՝ 27,5, իսկ 71էն աւելի տարիք ունեցողները 7 տոկոս:

Ըստ վիճակագրական տեղեկութիւննե – րու ուսումնասիրուած ընտանիքներու գլխաւոր անդամները մինչեւ հայրենա – դարձութիւն՝ կը ներկայացնէին հետեւեալ պատկերը· բանւորները՝ 73, բանու– ներ՝16,9, արհեստաւորներ՝ 4,2, ծա– ռայողներ՝2,2, հողագործներ՝ 2,8, առեւ– տրականներ՝ 0,5, թոշակառուներ՝ 0,4 տոկոս: Ներկայիս անոնք, ըստ վիճակա– գրութեանց, կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը· գիւղատնտեսներ՝ 45, բան– ուորներ՝ 32, ծառայողներ՝7,4, թոշա– կառուներ՝ 15,6 տոկոս:

Վերոյիշեալ վիճակագրական տուեալ – ները քաղելու աշխատանքը որ տեւած է մօտ 4 տարի, կատարած է բժիշկ Ա.ԲՈՅԱՋԵԱՆ Հայրենիս: Ան անօրէն է Ա.ԲԱՐԱԹԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻՍ Ջանի Ամաչ գիւղի հիւանդանոցին, որ ծանօթ անուն մըն է Հայաստանի մէջ, իսկ ինքը՝ բժիշկի պարտականութիւնները կատարելէ եռք կը զբաղի նաեւ ընկերա– բանական հետազօտութիւններով:

Հայրենիսի կատարած ուսումնասիրու– թիւններէն քանի մը հարցեր, որոնք կը վերաբերին այդ ընտանիքներու կեանքի հիմնական կողմերուն, կը ներկայացնենք ստորեւ:

×

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն Հայրենիսի, նախախորհըր– դային Հայաստանի մէջ բնակչութեան 36 տոկոսն էր գրաճանաչ, իսկ պիւզական շրջանները, ուր կ'ապրէր բնակչութեան 90 տոկոսը, գրաճանաչութեամբ կը կազմէր 1 տոկոս: Հոն կային 459 դպրոցներ, ուր կ'ուսանէին 35 հազար աշակերտներ: Ներ– կայիս Հայաստանի մէջ կան 1348 դպրոց– ներ ուր կը սորվին 667 հազար աշակերտ– ներ: կան նաեւ 13 բայթարգոյն ուսումնա– կան հաստատութիւններ՝ 55 հազար աշա– կերտութեամբ եւ 60 միջնակարգ մասնա– գիտական ուսումնական հաստատութիւն– ներ, ուր կ'ուսանին 49 հազար երիտա– սարդ աղջիկներ ու տղաներ:

Այժմ Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր 10 հազար բնակչի 420ը ուսանող է և 2700ը դպրոցական աշակերտ: Ամէն տարի կեան– քի ասպարէզ կը մտնեն 20 հազարէ աւելի մասնագէտներ, որոնցմէ 8·800ը՝ բարձ– րագոյն կրթութեամբ:

Հայրենադարձ Հայութեան անդրադա– նաչ տարիքին համար կը կազմակերպուի յատուկ դասընթացքներ:

Ուսումնասիրուած 3060 ընտանիքներէն 59 տոկոսի գլխաւոր անդամները մինչեւ հայրենադարձ ըլլալը անգրաճանաչ եղած են, 34,8 տոկոսը նախակրթարանի ուսում առածներ, 4,5 տոկոսը՝ թերի միջնա – կարգ ուսման տէր, 1,2 տոկոսը՝ միջնա– կարգ կրթութիւն ունեցողներ: Միջնա – կարգ մասնագիտական կրթութիւն ունե– ցած է 0,2 տոկոսը եւ բարձրագոյն ու – սում՝ 0,3 տոկոսը:

Իսկ այժմ այդ թիւերը կը ներկայաց – նեն հետեւեալ պատկերը: Անգրագէտնե – րու թիւը՝ իբրեւ ընտանիքի գլխաւոր ան– դամներ, կը կազմէ 21,7 տոկոսը, նա– խակրթարանի ուսում ունեցողները՝ 49,3, թերի միջնակարգ ուսման տէր՝ 18,6, միջնակարգ՝ 6,9, միջին մասնագիտական կրթութիւն՝ 2,4 եւ բարձրագոյն ուսում՝ 1,1 տոկոսը:

Նախադպրոցական հիմնարկութիւննե – րու մանուկներուն տոկոսը հետեւեալն է· մանկամսուրները՝ 11,9 իսկ մանկապար – տէզները՝ 36,6: Նախքան հայրենադարձը այդ թիւերը եղած են 0,5 եւ 1,1 տոկոս:

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

Ուսումնասիրութիւնները պարզած են որ մինչեւ հայրենիք վերադառնալը այդ ըն– տանիքներու մէջ միայն 7 հոգի կենսաթո– շակ կը ստանար, ինչ որ կը կազմէ ամ– բողջութեան 0,2 տոկոսը: Իւրաքանչիւր հազար ընտանիքի համեմատութեամբ այդ թիւը կը կազմէ 2 տոկոսը:

Այժմ Հայաստանի օրէնքներուն համա– ձայն կենսաթոշակով ապահովուած է այդ ընտանիքներու 52,6 տոկոսը: 21էն աւելի տարիներ առաջ վերադարձողներու քով այդ տոկոսը 62,2 է: Ուրիշ խօսքով՝ այժմ 1000 նման ընտանիքներէն 526ի պարա – գային կան թոշակառուներ կամ որեւէ պետական նպաստ ստացողներ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին Հայրենադարձ, իբրեւ բժիշկ, յա – տուկ ուշադրութիւն դարձուցած է այն հարցին վրայ, թէ ինչպիսի պատկեր կը պարզէր բնակչութեան բժշկական սպա – սարկութիւնը նախապէս եւ անոր համե– մատութեամբ ի°նչ է կացութիւնը այսօր:

Ուսումնասիրուած 3060 ընտանիքներէն 252ը նախապէս իրենց ապրած գիւղերուն մէջ ունեցած են հիւանդանոցներ, ինչ որ կը կազմէ ընտանիքներու թիւի 8,1 տո – կոսը: Այժմ այդ տոկոսը կը կազմէ 35,3: Այս թիւերը արձանագրելէ եռք՝ Հայ – րիեան գիտէ կոտայ որ Հայաստանի մէջ ներկայիս գիւղական առողջապահութեան մարզէն ներս գոյութիւն ունեցող փոքր հիւանդանոցները հետզհետէ կը վերած – ուին նորագոյն բժշկական սարքաւորում– ներով օժտուած հիւանդանոցներու: Ու– սումնասիրուած ընտանիքներու 87 տոկո– սը նշած է որ այժմ իրենց բնակած գիւ– ղերու մէջ կան բժշկական շարժական հի– ւանդանոցներ և բուժարաններ, մինչդեռ անցեալին այդ տոկոսը կը կազմէր 6,6:

Բուժական – մանկաբարձական կէտերու դոյութիւնը այժմ նշուած է 12,4 տոկոս, ինչոր անցեալի կը ներկայացնէր 2,7 տո– կոս: Մննդատուներու գոյութիւնը գիւ – ղերու մէջ կը կազմէ 40,9 տոկոս: Ներ – կայիս Հայաստանի գիւղական շրջաններու մէջ բացառիկ պարագաներուն է որ ծը – նունդը տեղի կ'ունենայ տնային պայ – մաններու մէջ, իսկ հոն ուր գիւղերուն մէջ չկան նման հիմնարկութիւններ, ծը– նընդաբերութիւնը կը կատարուի շրջա – նային ծննդատուներու մէջ:

Մանուկներու անուշման կազմակերպու– մի գործը յաջողութեամբ յառաջ տանելու եւ անոնց առողջութեան ու բնական աճ– ման ապահովելու նպատակով կազմակեր– պուած են յատուկ հիմնարկութիւններ՝ կաթնախոհանոցները, որոնց առաքելու – թիւնն է անհրաժեշտ պարագային պէտք եղած քանակութեամբ եւ ձրի ապահո – վել կաթնամթերքով բոլոր փոքր մա – նուկները, որոնք, ըստ բժիշկի ցուց – մունքներուն, անոնց պահանջը կը զգան: Գիւղական շրջաններուն մէջ ալ կան հա– մեմատաբար փոքր կաթնախոհանոցներ, որոնք,, ըստ Հայրենիսի ստացած տուեալներուն, խնդրոյ առարկայ ընտա– նիքներու բնակավայրերուն մէջ կը կազ– մեն 40,9 տոկոս:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Իւրաքանչիւր ընտանիքի, մասնաւո – րապէս գիւղական շրջանները ապրող բը– նակիչներուն համար, շատ կարեւոր է թէ գիւղին մէջ ինչպիսի կենցաղային եւ լու– սաւորական հաստատութիւններ կան: Ստացած թիւերու համաձայն, ներկայիս 3060 ընտանիքներու բնակավայրերուն մէջ 90–100 տոկոս կը կազմեն՝ մանկա – մսուրները, մանկապարտէզները, դպրոց– ները, գրադարանները, խանութները, բաղնիքները եւ ակումբները, 80 տոկոս՝ ճաշարանները, 60 տոկոս՝ կենցաղ – սպա– սարկութեամբ տաղաւարները եւ այլ հաս– տատութիւնները:

ՀԱՄԱՑՆԱԿԱՆ – ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԻՏԱՆՔՆ

Դարձեալ հիմնուելով Հայրենիսի տը– ւած թիւերուն եւ ուսումնասիրութեան արդիւնքներուն վրայ, այժմ գիւղի մատա– կարարումը գիւղերուն մէջ 100 տոկոսով ապահովուած է, մինչդեռ նշուած ընտա– նիքները իրենց նախկին բնակավայրերուն մէջ այդ յարմարութիւններէն օգտուած են 2,3 տոկոսով: Ներկայիս կապն ի'օգ– տուին անոնց 72,8 տոկոսը, մինչդեռ՝ նախապէս 1,2 տոկոսն էր որ ի'օգտուէր իր հին բնակավայրին մէջ: Այժմ գիւ – ղական շրջանները օժտուած են ձայնա– փիւռ, հեռատեսիլ, էլեկտրականու – թեան 100 տոկոսի յարմարութիւններով եւ սարքաւորումներով, ինչ որ անբաղ– դատելի է նախկինի հետ:

Հաւաքուած եւ ամփոփուած տուեալ – ները պարզօրէն պատկերացում մը կու– տան ընտանիքին ներկայ եկամուտի մա – սին: Մինչեւ 100 ռուբլի եկամուտ ունե – ցող ընտանիքները կազմած են 3,6 տո – կոս, 101–150 ռուբլի ունեցողները՝ 6,5, 151–200 ռուբլի ունեցողները՝ 20,3, 300– 350՝ 10,4, 351–400՝ 9,8, 401–500՝ 0,5 տոկոս: Ոչ մէկ արձանագրութիւն կայ 601էն աւելի ռուբլի եկամուտ ունեցող ընտանիքի մասին: Ուրեմն, ընտանիքնե– րու մեծագոյն մասին կ'իյնայ 201–250 ռուբլի (21,6 տոկոս) եւ 251–300 ռուբլի (20,5 տոկոս):

Ուսումնասիրուած 3060 ընտանիքէն մի– այն 148ն է որ չօգտուիր տան մօտակայ հոդամասէ, ան ալ, կա'մ չունենալուն եւ կամ մշակելու կարելիութիւն չունենա – լուն պատճառով է: Տան հոդամասէն մին– չեւ 100 ռուբլի եկամուտ ստացողներու տոկոսը կը կազմէ 4,2, 101–200 ռուբլի՝ 5,9, 201–300՝ 9,7, 301–400ի՝ 9,3, 401– 600ի՝15,8, 601–800ի՝ 14,9, 801–1000ի՝ 16,8 իսկ 1001էն աւելի՝ 18,6 տոկոս: Բա– ցի տան մօտակայ հոդամասէն ստացած եկամուտէն, գիւղի բնակչի պիտանիքի եւ կեանքի պայմաններու համար կարեւոր է նաեւ ընտանի կենդանիներու գոյութիւ– նը: Այդպիսի ընտանիքներ, որոնք ունին մեծ կամ պզտիկ եղջերաւոր անասուններ, կը կազմեն 67,5 տոկոսը:

Անդրադառնալով հայրենադարձ 3060 ընտանիքներու բնակարանային պայման – ներու մասին Հայրենիսն կը մատնանշէ որ յիշեալ ընտանիքներէն 60,8 տոկոսը կ'ապրի սեփական տան մէջ, 19,8ը՝ ա– ռանձին, 19,3ը՝ կոմունալ բնակարան – պիտուի մէջ ինչպիսի կենցաղային եւ լու– սաւորական հաստատութիւններ կան: Ստացած թիւերու համաձայն, ներկայիս 3060 ընտանիքներու բնակավայրերուն մէջ 90–100 տոկոս կը կազմեն՝ մանկա – մսուրները, մանկապարտէզները, դպրոց– ները, գրադարանները, խանութները, բաղնիքները եւ ակումբները, 80 տոկոս՝ ճաշարանները, 60 տոկոս՝ կենցաղ – սպա– սարկութեամբ տաղաւարները եւ այլ հաս– տատութիւնները:

ՀԱՄԱՑՆԱԿԱՆ – ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՊԻՏԱՆՔՆ

Դարձեալ հիմնուելով Հայրենիսի տը– ւած թիւերուն եւ ուսումնասիրութեան արդիւնքներուն վրայ, այժմ գիւղի մատա– կարարումը գիւղերուն մէջ 100 տոկոսով ապահովուած է, մինչդեռ նշուած ընտա– նիքները իրենց նախկին բնակավայրերուն մէջ այդ յարմարութիւններէն օգտուած են 2,3 տոկոսով: Ներկայիս կապն ի'օգ– տուին անոնց 72,8 տոկոսը, մինչդեռ՝ նախապէս 1,2 տոկոսն էր որ ի'օգտուէր իր հին բնակավայրին մէջ: Այժմ գիւ – ղական շրջանները օժտուած են ձայնա– փիւռ, հեռատեսիլ, էլեկտրականու – թեան 100 տոկոսի յարմարութիւններով եւ սարքաւորումներով, ինչ որ անբաղ– դատելի է նախկինի հետ:

Հաւաքուած եւ ամփոփուած տուեալ – ները պարզօրէն պատկերացում մը կու– տան ընտանիքին ներկայ եկամուտի մա – սին: Մինչեւ 100 ռուբլի եկամուտ ունե – ցող ընտանիքները կազմած են 3,6 տո – կոս, 101–150 ռուբլի ունեցողները՝ 6,5, 151–200 ռուբլի ունեցողները՝ 20,3, 300– 350՝ 10,4, 351–400՝ 9,8, 401–500՝ 0,5 տոկոս: Ոչ մէկ արձանագրութիւն կայ 601էն աւելի ռուբլի եկամուտ ունեցող ընտանիքի մասին: Ուրեմն, ընտանիքնե– րու մեծագոյն մասին կ'իյնայ 201–250 ռուբլի (21,6 տոկոս) եւ 251–300 ռուբլի (20,5 տոկոս):

Ուսումնասիրուած 3060 ընտանիքէն մի– այն 148ն է որ չօգտուիր տան մօտակայ հոդամասէ, ան ալ, կա'մ չունենալուն եւ կամ մշակելու կարելիութիւն չունենա – լուն պատճառով է: Տան հոդամասէն մին– չեւ 100 ռուբլի եկամուտ ստացողներու տոկոսը կը կազմէ 4,2, 101–200 ռուբլի՝ 5,9, 201–300՝ 9,7, 301–400ի՝ 9,3, 401– 600ի՝15,8, 601–800ի՝ 14,9, 801–1000ի՝ 16,8 իսկ 1001էն աւելի՝ 18,6 տոկոս: Բա– ցի տան մօտակայ հոդամասէն ստացած եկամուտէն, գիւղի բնակչի պիտանիքի եւ կեանքի պայմաններու համար կարեւոր է նաեւ ընտանի կենդանիներու գոյութիւ– նը: Այդպիսի ընտանիքներ, որոնք ունին մեծ կամ պզտիկ եղջերաւոր անասուններ, կը կազմեն 67,5 տոկոսը:

Անդրադառնալով հայրենադարձ 3060 ընտանիքներու բնակարանային պայման – ներու մասին Հայրենիսն կը մատնանշէ որ յիշեալ ընտանիքներէն 60,8 տոկոսը կ'ապրի սեփական տան մէջ, 19,8ը՝ ա– ռանձին, 19,3ը՝ կոմունալ բնակարան –

ՈՃԻՐ

ԵՒ ՀԱՏՈՒԱԾՈՒՄ

Եւրոպական երկիրներուն համար Ժ.Զ. դարը եղաւ վերիվայրումներու, արիւ – նալի կռիւներու եւ վերածնունդի շրջան մը: Մինչ հարաւային շրջանները զարկ կուտային արուեստի եւ գրականութեան ու իրենց ծովախոյզները կը զրկէին նուա– ճելու նոր աշխարհներ, հիւսիսային շըր– ջաններու մէջ տեղի կ'ունենային արիւ – նալի բախումներ, որոնց սրուած է կրօնքի պատերազմ անունը:: Ընդհա – նուր առմամբ մարդիկ գիւրազգաց ու կրքոտ զարձած էին եւ հիանալի գոր – ծերու կողքին, կը կատարէին անխոհ– տուժանելի արարքներ:

Մեր այսօրուան դէպքը տեղի կ'ունե – նայ Փորթուգալի Վիլլաֆիոզա քաղա – քին մօտերը, Պրականներու դղեակին մէջ:

Դէպքին գլխաւոր դերակատարներն են.

Տոն Խայմ տէ Պրականա դուքսը, որ դերիշխանութիւն ունէր երկրին հիւսի – սային մասին վրայ եւ որուն թոռնիկները պիտի բազմէին Լիզպոնի գահին վրայ: Տոն Խայմ խիստ յարգուած իշխան մըն էր:

o

Տոնիա Լէոնար դքսուհին, կը սիրէր ազնուական եւ հարուստ ընտանիք մը եւ իր ամուսնոյն հակապատկերն էր: Գեղեցիկ, բարի եւ աստուածավախ ,ան զարճած էր ժողովուրդին կուռքը:

Անթոնիո, Տոն Ալֆոնսո Ալքոֆորա – տայի զաւակը, որ դուքսին մանկլաւնե– րէն մէկն էր եւ կը ծառայէր Տոնիա Լէ– ոնորին: Անթոնիո տակաւին շատ երիտա– սարդ էր գինակիր դառնալու համար, բայց կը յուսար չուտով հասնիլ բարձր դիրքի մը: Վայելուչ եւ հպարտ ազնուա– կանմըն էր:

Երբ Տոն Խայմ ձեռքը խնդրեց Տոնիա Լէոնորի, 45 տարեկան հասուն մարդ մըն էր, իսկ աղջիկը դեռ չէր բոլորած իր քսան զարունները: Այնպէս որ ա – մուսնութիւնը քաղաքական բնոյթ ու – նէր: Տոնիա Լէոնար թէեւ սէր չէր զգար ամուսինին հանդէպ, բայց առանց զան– զատելու կը համակերպէր իր կացու – թեան, ինչպէս իր ժամանակի միւս բոլոր իշխանուհիները: Տոնիա Լէոնար ստա – ցած էր ազնուական եւ ընտանեկան խիստ կրթութիւն մը, այնպէս որ սիրտը կոյս պահած էր եւ սիրային ոչ մէկ զգա – ցում ունեցած՝ զինք չրջապատող ազ – նուականներուն հանդէպ: Արդէն չուտով մայր զարձած էր երկու զաւակներու, մէկը՝ մանչ, եւ միւսը՝ աղջիկ, եւ ա– նոնց ներկայութիւնը ու ուրախութիւնը կը բաւէին լեցնելու իր մայրական սիր– տը:

Տոն Խայմ՝ իր երիտասարդ ու գեղե– ցիկ կնոջ հանդէպ կը զգար բուռն ու նա– խանձոտ սէր մը, որ չէր նուազեր եր – բեք: Տոնիա Լէոնարի հեզութիւնը եւ ա– մօթխածութիւնը չատ զիւր կուտար իր կատաճամիտ ամուսինին:

Երիտասարդ Անթոնիո զղեակ ժամա – նեց 1511ի գարնան, եւ որովհետեւ իր մաղաչ տարիքը չէր ներեր որ գինա – վարժութիւն ընէ, ան զարձաւ գքսուհիին մանկլաւը: Տոն Լէոնոր մայրական հա– մակրանք մը զգաց այս ազուն հանդէպ, որ այնքան լաւ կ'երգէր, երբ անգին, միւս երիտասարդները իրենց ժամանա – կը կ'անցընէին վէճերու եւ կռիւներու մէջ:

Օրերը կը սահէին այսպէս խաղաղ եւ հաճելի: Անթոնիո ոչ միայն կը զբա – զեցնէր իր տիրուհին եւ անոր պատուոյ օրիորդները, այլ զարձած էր գքսուհիի երկու զաւակներուն խաղի անրաժան ըն– կերը:

Բայց ճակատագիրը չի սիրեր խաղաղ երջանկութիւնը եւ բրտօրէն կը միջամտէ խանգարելու համար կեանքի բնականոն ընթացքը: Առտու մը, ըստ սովորակա– նին, Անթոնիո մտաւ գահլիճ ուր տի – կիները եւօրիորդները նստած իրենց կարկահներուն առջեւ ձեռագործ կ'ընէին եւ կը չաղակրատէին: Կատակելու ժա– մանակը չունեցաւ սակայն, որովհետեւ պատուհաններէն մէկուն առջեւ նշմա – րեց նորեկ մը· կապուտաչեայ եւ ոսկե– գոյն մազերով պարմանուհի մը, որուն անմեղ նայուածքը մահացու վէրք մը բացաւ երիտասարդի սրտին մէջ: Ան – թոնիո այնքան յուզուած էր, որ ձա – խաւերութիւններ ըրաւ, սկսած երգերը կիսատ կը ձգէր: Տիկինները սկսան ծաղ– րական խօսքեր ընել, եւ խմոտալից նայուածքներ նետել խարտեաշ օրիորդին կողմը:

Հիմա բոլոր արքունիքը գիտէր որ Ան– թոնիո սիրահարած էր Տոնիա Իզա – պէլլայի, սակայն աղջիկը կը մնար ինք– նամփոփ եւ պազ: Երիտասարդը կոր – սընցուց քունը: Քանի մը օր հաք մի – ջնդքին մէջ հանդիպեցաւ իրեն ծանօթ օրիորդի մը եւ անոր պատմեց եղելու– թիւնը, օրիորդը հանդարտեցուց Անթոնիոյի միտքը եւ անոր հասկցուց որ Իզապէլլա անտարբեր չէր իր զգացում– ներուն, բայց ծայր աստիճան բարեկիրթ եւ ամօթխած ըլլալով, կ'ուզէր իր սիր– ուը տալ այն երիտասարդին միայն, որ պիտի ըլլար իր կեանք ընկերը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՈՒՏԵԱՆ

(Շար· – 1)

ՊՐԿԵՔ-ՓՐԿՈՒՔՈՑ

ՅՕԹ.

ՅԱՄԱՌ

Ֆօլիօ-ֆրանկօ-ի ռեստորանը եւ ճաշարանը կը հրաւիրէ իր յարգելի հաճախորդները, որ ներկայիս կը գտնուի Ֆրանսիոյ Ազգային Ցուցահանդէսին մէջ, որ տեղի կ՚ունենայ Փարիզ քաղաքին մէջ։ Ան կրկին պիտի բանայ իր դռները Ապրիլ 1-ին։

Ֆօլիօ-ֆրանկօ-ի ռեստորանը եւ ճաշարանը կը գտնուի Ֆրանսիոյ Ազգային Ցուցահանդէսին մէջ,

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան մէկական տարի «Յառաջ» կը նուիրեն.—

Լոնտոնի Հայ Տան, Ա.Թ.Էնքի Ս. Յա – կոբեան Վարժարանին եւ Վիէննայի Հայ Ուսանողական Միութեան:

ՆՈՒԷՐ

Հ. Տէր Անդրէասեան իր հօրեղբօրորդի Գ. Անդրէասեանի – աչխատակցութեամբ Ա. Տէրացեանի – կարեւոր բառարանին (տ. Յառաջ Օգոստ. 1 Հայաստան, նոր բառարաններ) հրատարակութեան առթիւ, 60 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգա – ւաճման:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Տէր եւ Տիկին Մ. Յակոբեանէ (Քուէյթ) 100 Ֆր:

APPEL URGENT

A nos compatriotes commerçants, artisans, industriels et même aux particuliers :

Notre association sollicitée par de nombreux demandeurs d'emplois, lance un appel pour faire face à cette situaton d'urgence.

Adressez vos offres, directement à notre siège social : A.A.A.S., 77 Rue Lafayette Paris (9e), Tél. : 878-02-99.

Notre service entièrement bénévole, vous mettra en contact avec les intéressés.

×

ԿՈՉ

Ազգայիններու եւ Առեւտրական Հաստատութեանց Տնօրէններու

Վերջերս, Աղքատախնամի գրասենեակը ունեցաւ, բազմաթիւ դիմումներ, զանազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայրենակիցներու կողմէ, դրամական աջակցութիւն եւ օրապահիկին ապահովող զբաղում մը հայթայթելու համար:

Սոյն գաղթողներէն ոմանք կ'ապրին պանդոկներու մէջ սուղ գինով:

Աղքատախնամի Օգնութեան Յանձնա – խումբը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցնե – րուն ու առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն, որ նկատի ունենան վե – րոյիշեալներու պարագան եւ տրամադրեն իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը վերոյիշեալ հասցէով:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր սրտագին շնորհակալիքը:

(ԿՆԻՔ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.

Պ. Յ. Կարապետեան 10, Օր. Անահիտ Արզումանեան 70, Փոխան Ծաղկեպսակի ողբց. Ե. Մաքսուեանի Թաղման Խելօ – եան ընտանիք 20, Թաթիկեան ընտանիք 20, Պ. Ալէն Պաքըրճեան 20, Տիկին Գոհար Համբարձումեան 10, Տէր եւ Տիկին Քինոսեան 20, Տիկին Զիլէքճեան10, Բարեպաշտուհի մը 10, Տիկին Մխիքճեան10, Տիկին Կազիկեան 20, Զաղայեան եւ Դա – յաեան ընտանիքներ 10, Պ. Գէորգ Քիւրտողլուեան 10, Բարեպաշտուհի մը 10, Տիկին Ճինտեան 20, Այրի Տիկին Ռոզա Տօրումեան 20, Այրի Տիկին Գասապալեան 10, Տիկին Կարապետեան 10, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէհէեան 20, Տիկին Տ. Մտեփանեան Քրիսթինէ 10, Տիկին Արապեկեան 10, Ողբց. Պ. Գարեգին Քէնթիլեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Մելեան 50, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 100, Տէր եւ Տիկին Ազատեան 20, Բարեպաշտուհի մը 30, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Սարաճեան 20 Ֆրանք:

Ս. Աստուածածնի վերափոխման Տօնին առթիւ խաղող նուիրող հաւատացեալներ. Պ. Իսրայէլ Դարբինեան, Գուլումեան ընտանք, Այրի Տիկին Քիւրտեան, Տէր եւ Տիկին Կակօեան, Տիկին Անահիտ Ազարեան:

Jean-Marie CARZOU

Signera son livre

Un Génocide Exemplaire Arménie 1915

et Nane CARZOU

« Le Voyage en Arménie »

ԷՎԻԱՆ

Օգոստ. 30, Շաբաթ, ժամը 16էն սկսեալ

Լա Պուէիթըռի
ռիւ Նասիոնալ

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի Հայ – նասիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերճ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին:

ՇԱՀԱՆ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971, Փարիզ)

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973, Փարիզ)

(Մատենաշար «Յառաջ»)

ՇԱՀՆՈՒՐ

Դիմել՝ «Յառաջ»ի, հատորը 15 ֆր.

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնս կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճարած իրենց ազգային տուրքը, թող բարեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

AGENCE DES INVALIDES

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Société GREGORY

RECHERCHE

Vendeuse pour magasin confection en gros bonne présentation.

3 rue Poissonnière
Paris 2e

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶ

Օդափոխութեան կայանի Օգոստոսի Փարիզի խումբը կը վերադառնայ այս Ջ – րեքշաբթի (Օգոստ. 27) ժամը 18էն 19ի ընթացքին Փորթ տ'Օրլէան՝ 10–12 ավընիւ Փօլ – Ափէլ (Թէնիսին մօտ):

×

ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 26, ժամը 19·30-ին Հայոց եկեղեցին, 295 ռիւ–Պուալօ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 26 կէսգիշերին Ահարոնեան ակումբը, 26 ռիւ տէ Քոն – վալէսան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Սվլանտիա պանդոկի սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառլոնիէռ:

×

Աղքատախնամի տարեկան դիշերային պարահանդէսը, Շաբաթ, 8 Նոյեմբեր – բին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ներքին Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կիրակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ԺԱՄ ՇԵԼԵԼԷԿԵԱՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՁԵԶԻ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գործակցութեամբ

AÉROFLOT et INTOURIST

Գին, մարդ գլուխ Մարսէյլէն.—

2.800 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Սեպտեմբեր 5
Սեպտեմբեր 19

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Սեպտեմբեր 18
Հոկտեմբեր 2

2.500 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ
Հոկտեմբեր 3
Նոյեմբեր 7
Դեկտեմբեր 26

ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Հոկտեմբեր 16
Նոյեմբեր 20
Յունուար 8, 76

ԱՅՍ ԳԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԵՆ.—

— Օդանաւային ճամբորդութիւնը՝ Մարսէյլ — Երեւան — Մարսէյլ
— Օդակայանէն պանդոկ եփ-ուդարձերը
— Բնակութիւն երկու հոգինոց սենեակներ, Ա. կարգի պանդոկ
— Ամբողջական փանսիոն
— Այցելութիւններ Երեւան, Էջմիածին
— Պտոյտներ Սարդարապատ — Գառնի — Գեղարդ — Սեւանայ լիճ

ԿԱՐԵՒՈՐ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԱԶԱԳՈՅՆ ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԱՄԻՍ ՄԸ ԱՌԱՋ

Renseignements et résérvations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
27
MERCREDI
27 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ր ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·374

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

79-ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱԻՄԱՆ

(14 - 26 Օգոստոս 1896)

— o —

Ա·

Նուրջ ութ տասնեակ տարիներ անցած են այն օրէն ի վեր, երբ Հ· Յ· Դաշնակցութեան դրօշին տակ «Սուրբ Գործ»ին նուիրուած 26 անձնազոհ հայդուկները 14 - 26 Օգոստոս 1896ին, օր ցերեկով կը գրաւէին Պոլսոյ Օսմանեան դրամատունը - Պանք Օթոման - ,միջազգային դրամատիրութեան միջնաբերդը Սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ։

Այսօր, 79 տարի վերջ, երբ յետս կը դարձնենք պատմական այդ դէպքին վրայ, անխառն հիացումի զգացումով կը համակուինք հանդէպ այդ քանի մը ֆէտայիներու, - որոնց միջին տարիքը 25ը չէր անցներ - ,որոնք գի - տակցօրէն դէպի մահ կ'երթային ,յանուն գաղափարի, յանուն ազգի ազատութեան։

Մեր հիացումը աստիճան մը աւելի կը բարձրանայ, երբ կը դիտենք մեր չուրջը պատահած նման դէպքեր, վերջին տա - րիներու ընթացքին, աշխարհի զանազան կողմերը, անիրաւուած ազգերու դժգոհ, ըմբոստ զաւակներուն կողմէ։ Օդանաւի գրաւում, պատանդներու առեւանգում՝ մահուան սպառնալիքներով՝ մարզոց կողմէ, որոնք «ֆետայի» կը կոչուին եւ զինուած են ռումբերով եւ ատրճանակ - ներով։

Հերոսական այս բոլոր արարքներուն մէջ, ցարդ չտեսանք որեւէ դէպք, զոր կարելի ըլլար բաղդատել Հայ յեղափո - խականներու դիւցազնական այն ոխրա - գործութեան հետ, որ կը կոչուի պանք Օթոմանի գրաւում։

Մեր ֆետայիները մեծ մասամբ գաւա - ռացի պանդուխտներ էին, Պոլիս եկած՝ օրապահիկ ապահովելու եւ հայրենիք մնացած իրենց ընտանիքին օգնելու։ Ո - մանք անուս էին եւ հայերէն ալ չէին խօ - սեր։ Հայրենասիրական նոյն գաղափարա - կանն էր զիրենք նոյն դրօշակին տակ մի - ացնողը։

Պանք Օթոմանի գրաւումը պատասխան մըն էր հայաբնակ նահանգներու եւ քա - ղաքներու համատարած ջարդերուն՝ 1894 - ին 1896, կարմիր սուլթանի հրամանով։

Երեսուն վաշտ ընտիր զինուորներով պաշտպանուած Եըլտըզի պալատին թա - ղուն սենեակներէն մէկուն մէջ ծուա - րած՝ Ապտիւլ-Համիտ սարսափի էր մատ - նուած։ Աչ ուժախ հրամաններ կ'արձա - կէր Օսմանեան դրամատունը ազատելու համար հայ յեղափոխականներու ձեռ - քէն։ Մայրաքաղաքին մէջ վխտացող հա - զարաւոր «խաֆիյէ»ները չէին կրցած ա - ռաջն առնել Հ· Յ· Դաշնակցութեան յանդուգն ձեռնարկին։ Ու վրէժ կը լու - ծէր՝ հրամայելով ջարդել Պոլսոյ անպէտ Հայերը, սկսելով քարափի գաւառացի անպաշտպան Հայերէն։

Յեղափոխականներու նպատակն էր մի - ջազգային հանրային կարծիքին ուշադ - րութիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցին վրայ, մանաւանդ մղել Պերլինի դաշ - նագրի 61րդ յօդուածի պար - ծաղրութեան երաշխաւոր վեց մեծ պե - տութիւնները, որ ի վերջոյ ստիպեն Բարձրագոյն Դուռը՝ խոստացուած բա - րենորոգումները մտցնելու Թուրքիոյ հայկական նահանգներուն մէջ։

Ի՞նչ կը նշանակէր «Բարեւնորոգում»։ Պարզապէս կեանքի, ինչքի եւ պատուի ա - պահովութիւն՝ Թուրքերու, Քիւրտերու եւ Չէրքէզներու սանձարձակ եւ անպատիժ չհատատակութիւններուն դէմ։

Երաշխաւոր պետութիւնները անտա - րբեր կը մնային։ Խորամանկ սուլթանը մա - տին վրայ կը խաղցնէր զանոնք եւիւզտա պատառներով - չհասուած մենաշնորհ - ներով - կը փակէր անոնց բերանը, ամէն անգամ, որ մէկը կամ միւսը խելք ընէր խօսք բանալու հայկական բարենորոգում - ներու մասին։

1894ի Սասունի եղեռնը ցնցած էր եւ - րոպայի խիղճը եւ միջազգային քննիչ յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ ճշդած էր պատասխանատուները, որոնք սա - կայն անպատիժ էին մնացեր։ Հարստա - հարութիւններն ու մասնակի ջարդերը կը շարունակուէին հայաբնակ գաւառներուն մէջ։

1895ին երաշխաւոր պետութեանց «Մա - յիսեան ծրագրին» արիւնարբու սուլթա - նը պատասխանած էր համատարած ջար - դերով՝ արեւելեան նահանգներէ, սեւ ծո - ղերով՝ արեւելեան նահանգներէ, սեւ ծո - վի եզերքներէն, կենդրոնական Անատո - լուէն մինչեւ Կիլիկիա, ուր հերոսական Զէյթունն ապստամբութեան դրօշ էր պար - զած 1895ի աշնան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԷ

— o —

ԳԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ, ԴՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԻԱԼԻՆ

Նախարարական Շերաք յայտարարեց անցեալ շաբթու թէ «փալուղիէն դուրս կ'ելլենք», բայց ձեռնհասս չըլլանակներու մէջ, ոչ ոք նոյն լաւատեսութիւնը ունի եւ Շերաքի խօսքը կը ծառայէ առաւե - լաբար բառախաղերու։ Ոմանք փապու - ղիին ծայրը չեն տեսներ, ուրիշներ երկա - րութեան մասին կը մտահոգուին բայց ոչ ոք կրնայ հանդիստ սրտով ղիմաւո - րել վերամուտը։

Նախ գիներու յաւելումը կը չարու - նակուի եւ Ցուլիսին 0,7 առ հարիւր ե - ղած է ինչ որ աւելի է քան ինչ որ ելմը - տական նախարարը նախատեսած էր։

Սեպտեմբերին պիտի սղեն վառելա - նիւթ եւ բնակարանի ֆիւէլը։ Ընկերային դետնի վրայ, նոյնիսկ Պերժըրոն (բան - ուորական Ուժ - էֆ - 0) մտահոգ է եւ կը վախնայ որ տնտեսական դժուարու - թիւնները քաղաքական հետեւանքներ ու - նենան։

Ընդհ. ձեւով ոչ ոք կրնայ չմտա - հոգուիլ այն ծանր տագնապէն, որ օրէ օր աւելի արմատ կը ձգէ։

ԾԱՆՐԱԿՇԻՒ ԴԷՊՔ ՄԸ ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱՏԱՆ ՄԸ ՄԷՋ

— o —

ԳՐԻԳՈՐ ԱԼՈՒՉ ԵՒ 2 ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԳՐԻԳՈՐ ԱԼՈՒՉ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Օգոստ· 19 թուականով Պոլսոյ թեր - թերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան վերոյիշեալ դէպքին մասին։-

«Աբլիւնալի դէպք մը պատահեցաւ երէկ Պէրէճ բարդի (փիլ) գործատան մէջ ուր աշխատող բանուորները սկսած էին խլըր - տիլ եւ կը մերժէին աշխատիլ։ Ոստիկա - նութիւնը ուղեց միջամտել եւ ի կարգ հրաւիրել ընդվզած բանուորները, երբ այդ բազմութեան մէջ գտնուող երիտասարդ մը, Գրիգոր Ալուչ, իր երկու ընկերներով յանկարծ համազարկ բացաւ ապահովու - թեան ուժերուն վրայ, ոստիկանապետ մը եւ ոստիկան մը վիրաւորուեցան, ա - ռայինը՝ ծանրապէս։ Զինեալ բախումը երկար տեւեց եւ Գրիգոր Ալուչ որ կը փորձէր փախչիլ, ծանրապէս վիրաւոր ձերբակալուեցաւ եւ փոխադրուեցաւ հի - ւանդանոց։ Իր երկու ընկերները, որոնք նոյնպէս կրակ բացած էին ոստիկանու - թեան վրայ, յաջողեցան փախչիլ։

«Թուրք թերթերը կը դրեն թէ Գրիգոր Ալուչ մաս կը կազմէր Թուրք ժողովրդա - յին Ազատագրութեան Բանակին եւ կը գործէր իբր ահաբեկիչ, նախապէս կ'աշ - խատէր Գերմանիա, Պայէր գործատան մէջ եւ կը պատկանէր զաղտնի կազմա - կերպութեան մը։ Յատկապէս ղրկուած էր Իսթանպուլ։ Պէրէճ հաստատութեան մէջ խռովութիւն յարուցանելու եւ բան - ուորները զրգռելու համար։ Իրիկուան դէմ մտած էր գործատուն եւ ընդվզումի մղած էր բանուորները որպէսզի չաշխա - տին եւ ըմբոստանան գործատիրոջ դէմ։ Բանուորները հաւաքուեցան եւ սպառնա - կան խօսքերով սկսան բողոքի ցոյցեր ը - նել, ոստիկանները եկան եւ տեսան թէ ու - սանողներ ալ խառնուեր են բողոքարկու - գործաւորներու բազմութեան։ Ուզեցին ի կարգ հրաւիրել զանոնք, բայց ցուցա - րարները քարեր նետեցին ապահովութեան ուժերուն եւ սպառնացին այն գործա - ւորներուն, որոնք աշխատիլ կ'ուզէին։

«Ոստիկանները նախ ջուր սրսկեցին ցուցարարներուն վրայ, որոնք ատրճա - նակներով պատասխանեցին իրենց, ոստի - կանութիւնը ստիպուեցաւ կրակ բանալ եւ այս կռիւին մէջ իրենցմէ երկու հոգի վի - րաւորուեցաւ։ Պահ մը վերջ տեսան թէ կրակ բացողներէն երկու հոգի խոյս կու - տան, անոնց վրայ կրակեցին եւ Գրիգոր Ալուչ վիրաւորուեցաւ ու բռնուեցաւ, միւս երկուքը փախան։ Գրիգոր Ալուչ հիւանդանոցին մէջ հարցաքննուեցաւ եւ խոստովանեցաւ թէ կը պատկանի ար - դարեւ Գերմանիոյ մէկ գաղտնի կազմա - կերպութեան, որուն պետը զինք Իսթան - պուլ ղրկեց, խառնակութիւն առաջ բե - րելու համար Պէրէճ գործատան մէջ։ Ինք եւ հայրը կ'աշխատէին Արեւմտեան Գեր - մանիա, Պայէր գործատան մէջ։ Երբ տե - սաւ ոստիկանները, զէնքի փարեցաւ եւ կրակ բացաւ։

«Գրիգոր Ալուչ, որ նախապէս ուսա - նող եղած է Տնտեսական Ֆաքիւլթէին, կը պատկանի Յեղափոխական Բանուոր - Գիւղացիական կուսակցութեան, որ կապ - ուած է արտասահմանի մէջ։ Այժմ ոստի - կանութիւնը կը փնտռէ իր միւս երկու ընկերները։ Դէպքին առթիւ երեսունի մօտ այր եւ կին գործաւորներ հսկողութեան տակ առնուեցան»։

ՓԱՒԻ ՄԷՋ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ կացութիւնը միշտ չփոթ է։ Առջի գիշեր նոր բախումներ ե - ղած են Լեռնիա ուր մէկ մեռեալ եւ վիրա - ւորներ կան։ Միթերան հաւանութիւնը տը - ւաւ Սոարէսի առաջարկին։ Փորթուկալի ընկերվարական պարագլուխը կ'ուզէ որ հարաւային Եւրոպայի ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները հա - ւաքուին քննելու համար դէպի ընկերվա - րութիւն փոխանցման հարցերը։ Մառէչ ալ համաձայն էր բայց կ'ուզէ որ այդ ժո - ղովին մասնակցին բովանդակ արեւմտեան Եւրոպայի կուսակցութիւնները։

ՔՈՐՍԻԿԱՑի ինքնավարներու հարցը չէ լուծուած եւ կարգ մը ականատեսներ կը հերքեն Ալերիայի դէպքերուն պաշ - տօնական հաղորդագրութիւնը։ Միւս կող - մէ զլուխները դեռ «տաք» ըլլալով, ցնոր տնօրինութիւն չտեսնուեցաւ Պասթիա - Նիս Ֆութպոլի մրցումը, որ տեղի պիտի ունենար Զորեքշաբթի իրիկուն։ Պաս - թիայի մէջ թալանի տրուած է նիս - Մաթէն օրաթերթի գրասենեակը։ Երեք - շաբթի առտու ոստիկանութիւնը ձերբա - կալած էր բազմաթիւ անդամներ ինքնա - վար (Առֆ) շարժումին, որոնք մասնակ - ցած էին առջի օրուան դէպքին։

ՓԼԱՄԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՒԺՈՒԹԵԱՆ համա - մատարին բացումը կատարեց Տիկին Սիմոն Վէյլ։ 1500 պատուիրակներ կը մասնակցին այս 6րդ համագումարին։ Միւս կողմէ Ֆրանսայի Առողջապահու - թեան նախարարը որոշած է խիստ պայ - քարի մը ձեռնարկել ծխախոտին դէմ։

ՊՐԻՍՔԻի մէջ, Օգոստ· 27ին, տեղի կ'ունենան հեծելարշաւ՝ աշխարհի ազ - կերպուածքեան մը։ Յատկապէս ղրկուած էր Իսթանպուլ։ Պէրէճ հաստատութեան մէջ խռովութիւն յարուցանելու եւ բան - ուորները զրգռելու համար։ Իրիկուան դէմ մտած էր գործատուն եւ ընդվզումի մղած էր բանուորները որպէսզի չաշխա - տին եւ ըմբոստանան գործատիրոջ դէմ։ Բանուորները հաւաքուեցան եւ սպառնա - կան խօսքերով սկսան բողոքի ցոյցեր ը - նել, ոստիկանները եկան եւ տեսան թէ ու - սանողներ ալ խառնուեր են բողոքարկու - գործաւորներու բազմութեան։ Ուզեցին ի կարգ հրաւիրել զանոնք, բայց ցուցա - րարները քարեր նետեցին ապահովութեան ուժերուն եւ սպառնացին այն գործա - ւորներուն, որոնք աշխատիլ կ'ուզէին։

«Ոստիկանները նախ ջուր սրսկեցին ցուցարարներուն վրայ, որոնք ատրճա - նակներով պատասխանեցին իրենց, ոստի - կանութիւնը ստիպուեցաւ կրակ բանալ եւ այս կռիւին մէջ իրենցմէ երկու հոգի վի - րաւորուեցաւ։ Պահ մը վերջ տեսան թէ կրակ բացողներէն երկու հոգի խոյս կու - տան, անոնց վրայ կրակեցին եւ Գրիգոր Ալուչ վիրաւորուեցաւ ու բռնուեցաւ, միւս երկուքը փախան։ Գրիգոր Ալուչ հիւանդանոցին մէջ հարցաքննուեցաւ եւ խոստովանեցաւ թէ կը պատկանի ար - դարեւ Գերմանիոյ մէկ գաղտնի կազմա - կերպութեան, որուն պետը զինք Իսթան - պուլ ղրկեց, խառնակութիւն առաջ բե - րելու համար Պէրէճ գործատան մէջ։ Ինք եւ հայրը կ'աշխատէին Արեւմտեան Գեր - մանիա, Պայէր գործատան մէջ։ Երբ տե - սաւ ոստիկանները, զէնքի փարեցաւ եւ կրակ բացաւ։

«Գրիգոր Ալուչ, որ նախապէս ուսա - նող եղած է Տնտեսական Ֆաքիւլթէին, կը պատկանի Յեղափոխական Բանուոր - Գիւղացիական կուսակցութեան, որ կապ - ուած է արտասահմանի մէջ։ Այժմ ոստի - կանութիւնը կը փնտռէ իր միւս երկու ընկերները։ Դէպքին առթիւ երեսունի մօտ այր եւ կին գործաւորներ հսկողութեան տակ առնուեցան»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

Հայաստան այցելած են Խորհ· Միու - թեան հետ բարեկամութեան ընկերու - թիւններու աւելի քան 200 անդամներ Չեխոսլավաքիայէ, Ֆրանսայէ, Դանիա - յէ, Աւստրիայէ, Իտալիայէ եւ ուրիշ եր - կիրներէ եկած։ Անոնք չփոխանակեր ունե - նալով արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան հետ, հետա - քրքրուած են անոր գործունէութեամբ։ Հայկական ընկերութիւնը հաղորդած է հիւրերուն որ իրենց ընկերութիւնը բեղ - նաւոր աշխատանք կը տանի արտասահ - մանի 70 երկիրներու հանրային գործիչ - ներու եւ կազմակերպութիւններու հետ կապերը ամրապնդելու ուղղութեամբ։ Վերջին չորս տարուան ընթացքին Հայաս - տանի մշակոյթի գործիչներու պատուի - րակութիւններ այցելած են Աւստրիա, Պելժիա, Իտալիա, Իրան, Իրաք, Ֆրանսա եւ ուրիշ երկիրներ։

Եւրոպայի կարգ մը քաղաքներու մէջ կազմակերպուած են հայ նկարիչներու աշխատանքներու ցուցահանդէսներ, ար - ուեստագէտներու ելոյթներ։

ՋԼԿանց ախոյենութեան մրցումները, ո - րոնց, Լիբանանի կազմէ կը մասնակցին՝ Լիբանանի ախոյեան Անիթա Տէմիրճեան եւ երկրորդ հանդիսացող Սեդա Աճէմեան։

ԵՐ ՀՏՈՒՅՑՈՒՄ

ՄԱՐԻ

Մելիոն յարմար պատ մը օգտագործել, իր վիշտը Նախ Լէոնտի, ապա ուրիշ ոտքերու յանձնել Նախ Լէոնտին չէ։ Նախ Լէոնտ ամուսնացած է, ունի երկու զաւակ։

Մելիոն պատ մըն է, որ իր հիասթափութիւնը Նախ Լէոնտի վրայ կ՚արձագանգէ։ Ան ինքզինքը կը համոզէ, թէ Լէոնտ պատճառն է իր ներկայ տառապանքին։ Ան կը մոռնայ, որ Լէոնտ ալ իր պէս զոհ է։ Ան ալ իր պէս կը տառապի։ Մելիոն կը մոռնայ, որ Լէոնտ ալ իր պէս ստիպուած է ամուսնանալ։ Ան ալ իր պէս ստիպուած է ընդունիլ, որ կեանքը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ստրկութիւն։

Մելիոն պատ մըն է, որ իր ներկայ տառապանքին մէջ կը մոռնայ, որ Լէոնտ ալ կը տառապի։

ՄՈՆԻԿ-ՀԱՒՈՒԹՕՐ

ՊՐԿԱՏ

ձև։

ՑԱՌԱՋ

Ա.Ե.

Ինչո՞ւ, որ պիտի ես իմանայ, սոսկալի էն հա-
մոյ ուրիշի մը իմ ես հոս։ Հարա՛մ ըլլայ ես
ըրած գործս։ Հարա՛մ ըլլայ ես որ ինծի
պատմեցիր այդ սոսկալի դէպքը։ Ես ալ ինծի
համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի
զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ
ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար
ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես
ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի հա-
մար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։
Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի
համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի
զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ
ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար
ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես
ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի հա-
մար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։
Ես ալ ինծի համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի
համար ըրի զայն։ Ես ալ ինծի համար ըրի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հերմինէ Միսաիճեան (Ծնեալ Շալճեան), Տէր եւ Տիկին Տաճատ Շալճեան, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճեան իրենց զաւակներով հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի քրոջ, ազգականի՝

ՅՈՒՇՈՒՇ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շալճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ (տեղի ունեցած Թեհրան, Պարսկաստան) այս կիրակի Օգոստ. 31, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ազգայեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՑՑ ՔՆԱՐ ԱԶՆԱՒՈՒՐԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԻՆ

Ֆրանսական բանակի Հայոց նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութիւնը կը կազմակերպէ յիշատակի եւ յարգանքի այց մը, դիմադրական պայքարի եւ «Մանուշեան» խումբի գործօն անդամ Քնար Ազնաւուրեանի շիրիմին, կիրակի 28 Սեպ. առաւօտեան ժամը 11ին հանգամաւայր Մօնֆոր – լա – Մօրի–ի գերեզմանատունը: Այս նախաճեռնութեան իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Ֆրանս – Արմենի, Հայ Կարմիր Խաչ եւ ուրիշ միութիւններ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Այրի Տիկին Շահնաթ Բիւրլեանի մահուան առթիւ Սէն–Ժերմէն Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քէօսէեան 30, Նէվչէհիրեան ընտանիք, Այրի Տիկին Մանտալճեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մէսճեան, Ոսկիան Շէրպէթեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Վարդգէս Խոզեան, եւ Մարտիկ Բիւրլեան 10ական:

Ողբացեալ Գարզուհի Դաւիթեանի մահուան առթիւ Դաւիթեան ընտանիք 100, Գայէբլիեան ընտանիք, Գաբրիէլ Ալիքեան, Ռուբէն Գայիսէրլեան, Տիգրան Մարգարեան 50ական, Թոմմաս Ասատուրեան 50, եւ 50 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տէր եւ Տիկին Սահակեան 20, Յակոբ Յակոբեան եւ Նշան Մազմանեան 10ական Ֆրանք:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ ԿԱՑԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ամերիկայէն, ընկերուհի Նազելի Ղարիպեան 25 տոլար, Տէր եւ Տիկին Շահինեան (Վալանս), Քերովբեան, Փափազեան (Տէսին), Տիկին Խաչիկեան (Վալանս), Նաճարեան (Տեսին), փոքրիկն Կէկէլեան, Փանոսեան Մելքոն (Փարիզ), Երէցեան, Կարապետեան (Վալանս), Եազճեան Փաթրիք, Թէրզի, Թիւթէլեան, Ակսել Գառնի, Պապիկեան Մուրատ, Մօթէքեան Փօլ 100ական, Մարթայեան Իզապէլ, Եավէրեան (Մարսէյլ) 200ական, Պօյաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Գարանֆիլեան 200, խումբ մը ծնողքներէ 363, Փէչտէմալճեան (Փարիզ) 150, Տէրտէրեան Սագօ, Կարապետեան (Թուլոն), Ճամուղեան, Մարթայեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պապիկեան (Փարիզ) 100ական, Փօլատեան, Տէրտէրեան, Տուտաքեան, Ասատուրեան 50ական Ֆրանք:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՇՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՎԱԼԱՆՍ.—

Տիկին Կ. Ճինպաշեան յիշատակի ուրախ առիթով 100 Ֆր. կը նուիրէ, խրատելէս ազդուած «Յառաջ»ի հայրենասիրական գործէն եւ կը մաղթէ նոր յիշատակներ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.—

Աստիկ Աչճեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «չնորհաւորելով «Յառաջ»ը եւ կը մաղթէ անվերջ յիշատակներ մեր ուսուցիչ աննման խմբագրապետին ազգային հայրենասիրական «իր խօսք»երուն իրականացման համար»:

ԻՆՏԻԱՆԱՓՈԼԻՍ.—

Տոքթ. Վարուժան Ջալեան 25 տոլար կը նուիրէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Նալպանտեան (Հաճի Յակոբեան) ի յիշատակ Տաւուտեան եւ Հաճի Յակոբեան գերդաստանի 18 նահատակներու Տուճէի լերան վրայ (1920 Օգոստ. 20) 20ական Ֆր. կը նուիրէ Ազգասահմանին, Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Սեպ 6, երեկոյեան ժամը 8·30ին Գասպար Իփեկեան սրահը:

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

Chaque Samedi et Dimanche du 21 Juin à FIN SEPTEMBRE

SPÉCIAL - CHARTER

Paris - Athènes - Paris

800 Fr.

YASSOU A NOS PRIX GRECE

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՀԵՐ ԾԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆի

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնս կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճարած իրենց ազգային տուրքը, թող բարեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով եկեղեցւոյ գրասենեակը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Ը. Ը. Մ.
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ. Միութեան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ թատերախումբը (հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար) կը ներկայացնէ երկու քրքջալիր կատակերգութիւններ
բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆի

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V — PARIS (8e)
Métros : George V et Alma-Marceau

Ժորժ Ֆէյդոյի

(LA PUCE A L'OREILLE)
ԿԱՄԿԱՏԸ ԿՆՈՋ ՄՏՔԻՆ ՄԷՋ

Շորեքշաբթի Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին
Շորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ
(LES MENDIANTS RESPECTABLES)
երաժշտական կատակերգութիւն

Ուրբաթ Սեպտեմբեր 19, ժամը 20·45ին
Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ. եւ 30 Ֆ.

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝
U .G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՓԱՐԻԶ

Օգափոխութեան կայանի Օգոստոսի փարիզի խումբը կը վերադառնայ այս Շաբաթուան (Օգոստ. 27) ժամը 18էն 19ի ընթացքին Փորթ տ'Օրլէան՝ 10–12 ավընիւ Փօլ – Ափէլ (Թէնիսին մօտ):

Jean-Marie CARZOU
Signera son livre
Un Génocide Exemplaire
Arménie 1915
et Nane CARZOU
«Le Voyage en Arménie»

Է ՎԻԱՆ

Օգոստ. 30, Շաբաթ, ժամը 16էն սկսեալ

Լա Պուէիթըռի
ռիւ Նասիոնալ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Սվլանտիտ պանդոկի սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառպոնիէռ:

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
28
JEUDI
23 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՀԱՅՐԱՏԱՐԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13·375

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

79-ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱԻՄԱՆ

(14 – 26 Օգոստոս 1896)

——— o ———

Բ.

Պանք Օթոմանը զբաւուղ դաչնակցա – կան ֆէտայիներու պետն էր Բարգէն Սիւ – նի (Պետրոս Փարեան), 26 տարեկան, բինկեանցի, որ կեդրոնական վարժարանի մէջ դասընկերը էր եղած մեծանուն բա – նաէր Հրաչեայ Ա.ճառեանի: Անոնց հե – րոսը նահատակուեցաւ զրամատան մուտ – քի դրան առջեւ, մէջքին ատրճանակ, ձեռ – քերուն ռումբեր:

Անոր տեղ հրամանատարութիւնը ստան – ձընեց Գարեգին Փաստրմաճեան (Ամէն Գարօ), կարնեցի, ուսանող Նանսիի պիւ – զանտեական վարժարանին: Իր օգնա – կանն էր Հայկ Թիւրլաքեան (Հրաչ), նոյն դպրոցէն: Երկուքն ալ սահուն Ֆրանսե – րէն կը խօսէին:

Ֆէտայիները զրամատան մուտքի դու – ռը փակելէ վերջ, «Մէճիտիյէ»ի ծանր պարկեր չարեցին ետեւը: Եւ վերի յարկի պատուհաններէն սկսան ռումբ եւ գնդակ տեղալ դուրսը՝ Վոյվոտա փողոցին մէջ խառնուած զինուորներուն եւ խուժա – նին վրայ, ահու սարսափի մատնելով զա – նոնք:

Զրամատան անդլիացի տնօրէն Սըր Էտ – կար Վինսընթ եւ տասը պաշտօնեաներ ա – ռաջին վայրկեանէն փախուստ տուած էին Պախտոի Ռէժիի պատշգամէն, որ հա – ղորդակցութեան մէջ էր Պանքայի չէն – քին հետ: Փոխ – տնօրէն Ֆրանսացի Ժ. Օպուանոյ անմիջապէս կը դիմէ Ամէն Գարոյի, ապահովելու համար կեանքը 140 պաշտօնեաներու եւ մաս մը յաճա – խորդներու, որոնք իբրեւ պատանդ ար – գելափակուած էին վերի յարկի բենեակ – ներուն մէջ:

Ժ. Օպուանոյի ականատեսի մանրամասն վկայութիւնները հրատարակեցինք այս էջերուն մէջ երկու տարի առաջ (Յառաջ, 28-30 Օգոստոս 1973): Ամէն Գարօ եւ հրաչ կը բացատրեն փոխ–տնօրէնին, որ իրենց նպատակը քաղաքական է եւ որեւէ վնաս չի սպառնար պատանդներուն եւ զրամատան ոսկիներուն: Ու անոր կը յանձնեն Հ.Յ.Դաշնակցութեան պահանջ – ները ներկայացնող յուշագիր մը:

Նախապէս պատրաստուած նման պա – հանջմնագիր մը, ըստ ծրագրի, Հրաչէի զգեստներուն մէջ էր տանուած: Երկուքն ալ տեղեակ էին որ զրամատան մուտքի դուռը փակուած է, դի – մացի չէնքին տանիքին վրայ սպասող ընկերը Լեւոն Նէվրուզի կողմէ անմիջա – պէս կը տարուի երաշխաւոր պետութ – եանց դեսպաններուն, որոնք այդ եղա – նակին կ'ապրէին Վոսփորի վրայ Թարապ – իայի եւ Պէօյիւք Տէրէյի իրենց ամա – րանոցներուն մէջ:

Մինչ այդ, Պանքան զբաւուղ հերոս – ները լուր ստացեր էին, որ Հայերու ընդ – հանուր ջարդ սկսեր էր Պոլսոյ մէջ:

Ամէն Գարօ փոխ–տնօրէնին յանձնած եւ վեց դեսպաններուն ուղղուած վերջ – նագրին մէջ կը չեշտէր՝

«Պանք Օթոմանը մեր ձեռքն է եւ անկէ դուրս չենք գար, մինչեւ որ չկատարէք մեր պայմանները.—

1.— Դադրեցնել Պոլսոյ մէջ սկսած ջարդը անմիջապէս:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻԿ ԺԻՍՔԱՐԻ ՀԵՏ

——o——

Անգամ մը եւս ձախի երեք պարագլուխ – ները մերժեցին մտքերու փոխանակու – թեան այն հրաւէրը զոր Ժիսքար ըրաւ, իր նախարարապետին միջոցաւ: Ծորքին մէջ, զարմանալի ոչինչ կայ երկու կող – մերուն ալ ընթացքին մէջ: Արդարեւ Ժիս – քար նման հրաւէրներով կ'ուզէ այն տը – պաւորութիւնը թողուլ թէ «զրոյցի» մարդ է եւ կ'ուզէ խորհրդակցիլ ընդդիմութեան հետ, անոր կարծիքն ու ի հարկին հա – մաձայնութիւնը առնել տնտեսութեան նոր զարկ մը տալու իր ծրագրին: Պարզ է որ ձախն ալ կը մերժէ նման «ծուղակ» մը իյնալ եւ որեւէ ձեւով, նոյնիսկ պարզ տեսակցութեամբ մը, կարծել տալ թէ կը վաւերացնէ կառավարութեան քաղաքա – կանութիւնը: Այլ խօսքով իւրաքանչիւրը կ'ընէ ինչ որ կ'ակնկալուի իրմէ եւ Ժիս – քար անշուշտ ոչ մէկ պատրանք ունէր այդ մասին բայց կը խորհի հաւանաբար թէ իր հրաւէրը եւ ընդդիմութեան մեր – ժումը կրնանիրեն նպաստաւոր ըլլալ հան – րային կարծիքին մօտ: Ձախը, իր կեց – ուածքով, տրամաբանական կը մնայ: Նախ՝ Մառշէ կարճ յայտարարութեամբ մը կը յայտնէ թէ «կեղծ խորհրդակցու – թիւն» մըն է ու կը յիշէ Օսթերլիցի կա – յարանէն վռնտուիլը, ինչ որ, ըստ իրեն փաստ մըն է «զրոյցի այն ոգիին որ իրա – պէս իշխանութեանն է»: Միթերանի հա – մար խօսելու տեղը միայն ու միայն Խոր – հըրդարանն է եւ ընկերվարական երես – փոխանները կառավարական ծրագրին պատրաստութեան մասնակցելու պէտք չունին: Ամէնատական Ֆապը ալ կը ճշդէ որ երաշխաւոր չեն ուղեր ըլլալ տարուած քաղաքականութեան:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶի Վալ–ը–Կոաս բակին մատ – րան մէջ, կատարուեցաւ Ալերիա ապան – նուած երկու պահակազինուորներու յու – զարկաւորութիւնը, ի ներկայութեան նա – խարարապետին եւ երկու նախարարներու (Ներքին եւ Ազգ. Պաշտպանութիւն): Նոյն օրը, Զորեքշաբթի առաւօտուն Փորսի – քայի մէջ կը ձերբակալուէին 11 անդամ – ներ Ալերիայի հրացանձգութեան պա – տասխանատուներէն եւ Փարիզ կը փո – խադրուէին:

ՔԻՍԻՆ�կԷՐ կը թուի յաջողած ըլլալ Մերճաւոր – Արեւելքի իր նոր առաքե – լութեան մէջ եւ լաւատես է:

ՓԱՓԱՏՈՓՈՒԼՈՍ մերժեց ներումի դի – մումը, զոր պարտէր ընել մահապատի – ժի ենթարկուելէն առաք: Ծանօթ է որ Ցունաստանի Նախարարաց Խորհուրդը որոշած էր ցկեանս բանտարկութիւն ա – ռաջարկել երեք մահապարտներուն հա – մար բայց միայն այն ատեն երբ դատա – կան բոլոր այլ միջոցները սպառած ըլլա – յին:

ԼԻԲԱՆԱՆի ՄԻՋ յոյն – կաթոլիկէ Ար – քեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Հատտար պաշ – ոնանկ եղաւ Անտիոքի Սինոդոսին կող – մէ, որ նիստ գումարած էր Այն – Թրազ եւ զինքը փոխարինեց Հ. Հապիպ Պաշա: Գերպ. Հատտար կը մեղադրուէր «վար – դապետական երկդիմի դիրքերու» պատ – ճառով:

ԹՐՔԱԿԱՆ «ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ», ԿԻՊՐՈՍ, ՀԱՑԵՐԸ ԵՒ ԷՔՍՓՐԷՍ

——o——

Էքսփրէսի այս չաբթուան ընթերցող – ներու համակիրին մէջ, Լիմասոլէն կը գրեն.— «Այս սարսափելի էրթ-ուածը որ մարմինդ փուշ-փուշ կ'ընէ, բանի մը ան – գամ սփռուեցաւ թուրք կիպրական ձայ – նասփիւռէն Յուլիս 20ի առթիւ, թրք – կան նուաճումին առաջին տարեդարձը: Մկրտուած «Ատելութիւն»տպուեցաւ նաեւ կիպրոսի թրքական մամուլին մէջ: Զայն կարդալով կարելի չէ չմտածել Թուրքե – րու կատարած ցեղասպանութեան մէկու – կէս միլիոն Հայերու դէմ 1915ին եւ 6 միլիոն Հրեաներու դէմ Նացիներու կող – մէ: Ասիկա պէտք է ազդարարութիւն ըլ – լայ բաղաքակրթուած աշխարհին համար Թուրքերու մտադրութեանց մասին Կիպ – րացիներուն դէմ, երբ մէկ կայծ միայն պիտի բաւէր նոր ցեղասպանութիւն մը մէջ տեղ հանելու համար»:

Ընթերցողին այս յառաջաբանին կը յա – ջորդէ խնդրոյ առարկայ «բանաստեղ – ծութիւնը» զոր «Ցառաջ» հրատարակած էր Յուլիս 29ի իր թիւին մէջ (Ա. էջ, Ֆրանսերէն): Աւելցնենք թէ այս նշա – նաւոր քերթուածը լոյս տեսած է ոչ մի – այն Թուրք կիպրական մամուլի մէջ, այ – լեւ Թուրքիոյ մամուլին, ինչպէս Հիւրրի – էթ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 20–22)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ՄԱՋՐԱՍ»Ի 12–0 ԿԷՏՈՎ

«Հրազդան» մարզադաշտին վրայ «Ար – արատ» ընկերական հանդիպում մը ունե – ցած է Պէյրութէն հրաւիրուած «Մաջրաս» Ֆութպոլի խումբին հետ: Խաղը վերջա – ցած է դաշտի տէրերուն յաղթանակով՝ 0–12 արդիւնքով: Կոլերը նշանակած են՝ Անդրէասեան 4, Իշտոյեան՝ 3ը՝ Նազար Պետրոսեան՝ 2ը, եւ Ս. Պետրոսեան, Խա – լայճեան եւ Ղերոբեան՝ մէկական:

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺԱՊԱՒԷՆ ՄԸ

Աւ. Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ, բանաստեղծի կեանքին նուիրուած վաւերագրային ժապաւէն մը պատրաս – տուելու վրայ է: Բեմադիր Ռուզան Ֆրան – զիւլեան նկարահանումները ըրած է բա – նաստեղծի ծննդավայր Լենինականի, ինչ – պէս նաեւ Երեւանի Տուն – թանգարանին մէջ: Ակէ առաջ բեմադիրը պատրաս – տած էր նաեւ մանրանկարիչ Թորոս Ռոս – լինի ստեղծագործութեան նուիրուած ժա – պաւէն մը, որ արժանացած էր մեծ զը – նահատանքի:

Բանաստեղծին ծննդեան 100ամեակին առթիւ հրջանառութեան դրուած է նաեւ նոր դրոշմաթուղթ մը, որուն վրայ ներ – կայացուած է Աւ. Իսահակեանի դիմա – նկարը, որու հեղինակն է Մարաիրոս Սարեան:

×

ՀԱՑԱՍՏԱՆի ԿԱՀՈՑՔՆԵՐԸ

Հայաստանի մեծագոյն կահոյքի գոր – ծատունը, որ կառուցուած է Հոկտեմ – բերեանի մէջ, տարեկան կ'արտադրէ 12 հազար ամբողջական կահոյք: Այդ ճիւղի ձեռնարկութիւնները ստեղծուած են Երե – ւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ ու – րիշ վայրերու մէջ, ուր կ'արտադրուին արդիական, յարմար եւ գեղեցիկ կա – հոյքներ, մեծ մասամբ հայկական ոճով:

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԹ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ ԱՆՆՊԱՏԱԿ ՆԱՒԱՐԿԵԼՈՒ

Գոյութեան պահպանման համար թափուած ընթացիկ ճիգերն ու աչխատանքները սփիւռքի հայկական գաղութներուն մէջ չատ քիչ անգամ դուրս կուգան գոյութեան կրաւորական պահպանման մը ըմբռնումէն: Անոնք գրեթէ երբեք չեն անցներ հայ մարդու ապագայի կերտումի մարզէն ներս: Դպրոցները, հոն, ուր հայկական դպրոցներ կան, եկեղեցիները, մամուլը, գրականութիւնը մինչեւ անգամ կը խուսափին չօշափելէ հայութեան լինելութեան հարցը: Ամէնուրեք ընթացիկին տիրապետութիւնն է միայն. գաղափարական դարձած մօտեցումը հարցերուն, սովորական ընոյթ ստացած ոգեկոչումները հայուն անցեալի մեծութեանց, մեծութեան արուեստագիտութեան և յուզական արտայայտութիւնները կարօտի, հայեցիութեան, հայկականութեան ձգտումներու: Մտածումներու այս փորձն ալ չարունակութիւն մըն է նոյն կացութեան եւ չի կրնար հասնիլ այն լոյսին, որ գոյութիւն ունեցած է անցեալին եւ գոյութիւն չունի այսօր: Եւ սակայն անհրաժեշտ է, որ հայութիւնը իր ճշմարտութեամբ, իր լուսէ ճամբով ներկայանայ աչխարհին եւ ոչ թէ իբրեւ ընդօրինակող մը միայն, կապկող մը, դիւրաւ իւրացնող մը, ճարտար կառուցող մը ըստ ուրիշներու գծած յատակագիծներուն:

Մենք պէտք ունինք այն ճարտարապետներուն, որոնք հայկական ոճին ծնունդ տուին եւ եկեղեցիներ կառուցին հայկական իւրայատուկ կերպով եւ պատմութեան մէջ արձանագրեցին ստեղծագործութեան եւ կենսունակութեան փաստը:

Մենք պէտք է վերապտենք մերը եղող հոգին, մեր իրական զիմագիծը, որ կորսընցուցած ենք մեծ չափերով եւ ամբողջովին պիտի կորսնցնենք, եթէ չարունակենք մեր այս խաղաղ նաւարկութիւնը սփիւռքեան հանգարտ ծովերուն վրայէն:

Ուծացումը, օտարացումը հայ լեզուի կորուստով առաջացած հեռացումը չէ հայութենէն. ան կայ, իր բոլոր ծանր հետեւանքներով ու վտանգներով: Բուն ուծացումը հայ լեզուն պահելով հանդերձ հայկական զիմագիծը կորսնցնելուն մէջ կը կայանայ. վտանգներուն ամէնէն ահաւորը սաիկա է:

Զի բաւեր լեզուն խօսիլը, հայկական պատմութեան ծանօթ ըլլալը որոշ չափերով, Հայութեան անունով խօսիլը անդամ չի բաւեր: Այդ բոլորը դեռ մակերեսն են, կեղեւ են, արտաքին չպար են, շուտով կը թափին, չեն կրնար զիմանալ կեանքի հարուածներուն: Այդպէս է որ բազմաթիւ երիտասարդներ, որոնք Մի-ջին Արեւելքէն Ամերիկաները զաղթած են, հակառակ իրենց հայերէն զաստիարակութեան, այդ նոր հորիզոններուն տակ ուրիշ բան փնտռած են, ուրիշ հաճոյք ներու եռեւէ վազած են, իրենց հայերէն կոչուած զաստիարակութիւնը ծալած, մէկդի դրած: Կոկորդիլոսեան կեղծ արցունքներով է, որ անոնք «հայերէնի կաթսի» մասին կը խօսին, երբ հին բարեկամի մը հանդիպին կամ Արեւելք մնացած ազգականի մը դրեն:

Անոնք չաճախ օտար ամուսնութիւն կը կնքեն, օտար բարքերու կապկումին է-տեւէն են եւ չպարով միայն հայ են ու հայերէն զաստիարակութեան տէր:

Այդ այդպէս է նաեւ Միջին Արեւելքէն չզաղթած, հայահոծ Հայութեամբ կեդրոններու մէջ ապրող Հայութեան մէկ մասին համար, մինչեւ իսկ դիտակից տարրերէն ոմանց համար: Ինչո՞վ, ինչպէ՞ս բացատրել այն իրողութիւնը, որ տարիներով ազգային գործերու մէջ եղած առաջատար դէմքեր, հայ մշակոյթի մասին մտահոգութիւններ արտայայտող մարդիկ իրենց զաւակները օտար դպրոցներ ղրկած ըլլան փոքր տարիքէն ու չըունենան հայկական վարժարաններու դեկավարող մարմիններուն մաս կազմել...: Ինչո՞վ բացատրել որ նոյն այդ զաղութներու պատասխանատու զանազան մարմինները, ազգային, կուսակցական, զանազան մշակութային կազմակերպութեանց դեկավար մարմինները կը չարունակեն իրենց մէջ տեղ տալ այնպիսի-ներու, որոնք օտար ամուսնութիւններ կնքած են կամ իրենց զաւակները հայոց վարժարաններ չեն ղրկեր: Ինչո՞վ բացատրել այն իրողութիւնը, որ դիտակից տարրեր, մինչեւ իսկ կուսակցութեան մը կամ մշակութային կազմակերպութեան մը պատկանող տարրեր, չեն յայտնաբերեր բաւարար վճռակամութիւն, կամք, յամառութիւն իրենց զաւակներուն հետ հարերէն խօսելու եւ, ընդհակառակն, իրենք կը կապկեն իրենց զաւակներուն խօսած օտար լեզուն: Ինչո՞վ բացատրել, որ ազգային զանազան ժողովատարու-թեանց ու հանդէսներուն առաջին կարերու վրայ նստողներ կամ խանդավառութեամբ այդ հանդէսներուն ներկայ պատանիները իրենց զաւակները օտար դպրոց կը ղրկեն, տեղական լեզուն աւելի լաւ սորվելու «պատրուակով»...:

Թող ոչ ոք կարծէ, թէ այս հարցումները տուած առեն դաչնակցականները կը դնենք առանձին, առանձնաչնորհեալ խմբակի մը մէջ, ոչ. Դաչնակցութեան չարքերուն մէջ եւս գոյութիւն ունին նոյն երեւոյթները եւ անհրաժեշտ է որ անդրադարձում մը տեղի ունենայ նաեւ կուսակցական մտածողութեամբ ընթացող ներուն կողմէ: Կուսակցութիւնը ժողովուրդէն կը ծնի, ժողովուրդին պատկերն է, միաժամանակ ժողովուրդին ծառայող կազմակերպութիւնը ըլլալով: Լաւագոյն ծառայութիւնը կարելի է իրականացնել միայն այն առեն, երբ կեանքի երեւոյթները կը դիտուին առարկայական մօտեցումով, բայց աչքերով եւ վճռակամբէն կը պայքարինք տկարացնող, քայքայող երեւոյթները չէզոքացնելու համար:

Սփիւռքի Հայութեան կեանքը ներկայիս կանգնած է այնպիսի հանդրուանի մը վրայ, որ սուր, չատ սուր կերպով զգալի է անհրաժեշտութիւնը լուրջ քննութեան մը մեր կեանքի պատմաներուն՝ ի սփիւռքս աչխարհ, եւ Հայութեան գոյավիճակին, իր նահանջներով ու այլափոխումներով, ինչպէս նաեւ նուաճումներով. որպէսզի կարելի ըլլայ դուրս գալ ընթացիկ խաղաղ նաւարկումի ճամբէն, որ հակառակ երեւոյթներուն՝ դէպի խորտակում միայն կ'առաջնորդէ Սփիւռքի Հայութեան հարուստ ապրանքներով բեռնաւորուած նաւը:

Ամէն ազգ ունի իր ճամբան, նաւարկելու իր եղանակը: Պէտք է վերագտնել Հայութեան նաւարկումի եղանակը եւ ճանապարհը:

«Ամէն մարդ պէտք է կառչած մնայ իր ոգեկան կեդրոնին: Դէպքերը մեր չուրջն են, մեր ներսը չեն: Գալիս են, մըրկում, անցնում, եւ ի վերջոյ, ենթարկւում են այդ ոգիին, եթէ նա մեծ է եւ ճառագայթում: Մենք Հայերս այդ պիտենք դարերից ի վեր». Կոստան Զարեանի «Նաւը լերան վրայ» գրքէն առնուած են այս տողերը. գիրքը, որ գրուեցաւ սփիւռքի մէջ, հարազատօրէն տպուեցաւ սփիւռքի մէջ եւ աղճատումներով միայն՝ Հայաստանի մէջ:

Ժամանակն է, որ Սփիւռքը բազկացնող իւրաքանչիւր զաղութի անդամները, մանաւանդ անոնք, որոնք առաջնորդող դիրքերու վրայ կանգնած են, հարց տան ինքնիրենք եւ հարց տան նաեւ իրենց չուրջիններուն, հարց տան հրապարակով, եթէ պէտք ըլլայ, առանց վախնալու ինքնաքննադատութենէն, թէ ո՞ւր կը գտնուի Սփիւռքի Հայութեան ոգեկան կեդրոնը, ի՞նչն է որ այդ կեդրոնը կրնայ ըլլալ, եւ ի՞նչ պէտք է ընել, որպէսզի այդ հոգեկան կեդրոնը գտնուի իւրաքանչիւր զաղութի մէջ, իւրաքանչիւր մխուրի մէջ, եւ գտնուի ոչ թէ միայն լեզուի ծայրով արտաբերուած նախադասութեանց մէջ, այլեւ իրապէս հայ մարդոց հոգիներուն մէջ, իբրեւ Ապրում, իբրեւ Հաւատք, իբրեւ Վճռակամութիւն:

Ժամանակն է, որ Սփիւռքի բոլոր զաղութներն ալ յանձն առնեն ենթարկուիլ որոշ վնասներու, եթէ իրենց կեցուած-քէն վնասներ պիտի առաջանան, ի խնդիր Հայութեան ճանապարհի փնտռտուքին եւ Ոգիի հառագայթումին: Առանց ատոր Հայութիւնը կը վերածուի սալոնային խօսակցութեանց նիւթի միայն: «Լսեցի՞ք Աղնաւուրի վերջին երգը՝ «Անոնք լինկան», ի՞նչ աղուոր գրեր է, ի՞նչ լաւ կ'երգէ», «Լսեցի՞ք, Ուրուկուայի Ծերակոյտը քուէարկեր է ի նպաստ Հայ Դատին», «Լսեցի՞ք, Պէյրութի Հայութիւնը հարիւր հազար հոգիով տաղանգեր է Վաթսունամեակի ոգեկոչումի հանդիսութիւնէն եառ»... Ու աչքերը կը ժպտին, հոգիները կը խայտան եւ ամէն մէկը կը դառնայ իր առօրեային, իր ընթացիկ կեանքին, իր սովորամոլութեանց, սպասելով որ ուրիշներ, տեղ մը, օր մը, Հայկական Հարցը արծարծեն, Հայ Դատը պաշտպանեն եւ Հայութիւնը հասնի, օր մը, իր երազին: «Կուսակցութիւնները կան, չէ՞... Թող անոնք գործեն, մենք ալ իրենց զօրավիգ ենք» ու խղճմտութիւնը հանգստացած կը մտնեն կրկին մրափի մէջ, սպասելով որ իրենց կեանքի ընթացքը չարունակուի հանգստաւէտ ձեւով, բարգաւաճման ճամբէն:

Սփիւռքեան խաղաղ նաւարկում մը Հայոց պատմութիւնը վերածած է սալոնային զրոյցի նիւթի:

Այս այսպէս է մինչեւ անգամ «ըմբռնացող», «դժգոհ» կոչուող երիտասարդութեան մէջ: Անոնց ըմբռնացումներն ալ ընթացիկ են, դժգոհութիւնները ալ սալոնային խօսակցութեանց սահմանները մէջ մնալու կոչուած դժգոհութիւններ են կամ չատ – չատ անմիատ պայքարներու համար խմբակներ կազմելու չափ «գործօն» դժգոհութիւններ:

Պէտք է վերջ տալ կրաւորական գոյութեան մը պահպանման համար տեղի ունեցող աննպատակ նաւարկութեան: Իւրաքանչիւր զաղութ պէտք է ոտքի կանգնի ինքն իր մէջ, ինքն իրեն համար նախ. ապա միչտ նկատի ունենալով Հայութեան Ամբողջութիւնը եւ այդ ամբողջութեան ոգեկան կեդրոնը:

Չափանիշները պէտք է փոխուին: Ըմբռնացողութիւնը պէտք է հիմ ունենայ ոչ թէ արդիականը, այլ Հայութեան էութեան պահպանման հրամայականը: Անհրաժեշտ է, որ խոտապահանջութիւնը արտայայտուի բոլոր մարզերէն ներս՝ մշակութային, կրթական, ազգային-ժողովրդական, եկեղեցական, կազմակերպական, կուսակցական,: Բոլոր միութիւններէն պէտք է պահանջուի համահայկական մտահոգութեանց արտացոլում եւ կենսագործող մօտեցում իրենց առջեւ դրուած բոլոր հարցերուն: Խոտապահանջութեամբ դրուած չափանիշներուն համաձայն ալ պէտք է կշռել, գտնել եւ դործել, եւ ոչ թէ ներողամտութեամբ մօտենալ, որովհետեւ այս կամ այն անձը, այս կամ այն կազմակերպութիւնը «չատ օգտակար եղած է»: Այսպէս, օրինակի համար միայն կը յիչատակենք, եթէ ուրչուի թէ Հայութեան ոգեղէն կեդրոնի փնտռտուքին համար անհրաժեշտ պայման է իր զաւակներուն հայկական կրթութիւն ջամբելը հո՛ն, ուր հայկական վարժարանները ընթացիկ երեւոյթ են, այդ

ՕՁԻՐ ԵՒ ՀԱՏՈՒԱԾ

Ցերեկը անցաւ առանց միջադէպի: Դուքսը յաջողած էր զսպել ներքին փոթորիկը եւ կը վարուէր սովորականին պէս: Իրիկունը ընթրիքէն եառ դքսուհին զնաց իր սենեակը հանդչելու համար: Բացաւ միջնորմին դուռը ու անցաւ միւս կողմը, ուր կը քնանային իր երկու զաւակները: Շատ չանցած Անթոնիօ եւս բարձրացաւ դքսուհիին սենեակը իմանալու համար ուրախ լուրը: Երբ ներս մտաւ, դքսուհին կը գտնուէր պզտիկներուն սնարին մօտ:

Հազիւ Անթոնիօ ներս մտած էր, երբ յայտնուեցաւ դքսուհին եւ յայտնեց ուրախալի լուրը: Իզապէլլ հայրը կը յօժարէր իր աղջկան եւ Անթոնիոյի ամուսնութեան:

Անթոնիօ բռնած էր դքսուհիին ձեռքերը եւ կը պատրաստուէր իր երախտագիտութիւնը յայտնել, երբ յանկարծ սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ դուքսը ներս խուժեց: Անոր կը հետեւէր յաղթանդամ եւ կիսամերկ սեւամորթ մը: Դուքսը նետուեցաւ կնոջ վրայ եւ իր պողպատէ ձեռքերուն մէջ առաւ անոր դաստակները մինչ սեւամորթը գետին կը տապալէր խեղճ Անթոնիոն: Մէկ ձեռքով կը ճզմէր անոր կուրծքին վրայ, իսկ միւս ձեռքով անոր կոկորդին կը մօտեցնէր հսկայ եաթաղան մը...

Դքսուհին ինքնիրմէ ելած, կը ճչար եւ կը հրամայէր որ ազատ թողուն Անթոնիոն, անմիջապէս...

Յանկարծ բարձրացաւ դուքսին կատաղի ձայնը: Հրաման մը արձակեց եւ սեւամորթը եաթաղանը իջեցուց Անթոնիոյի կոկորդին վրայ: Արիւնը այնքան ուժով ժայթքեցաւ, որ ներկեց դքսուհիին շրջազգեստը վերէն վար: Ցուսահատ-կան ճիգով մը ազատեց դաստակները եւ վազեց զաւակներուն սենեակը: Երկու եբրահաները սարսափած կը հեծկլտային:

Անթոնիօ դեռ մեռած չէր եւ կ'ապաչէր ողորմելի կերպով: Դուքսը կրկին պոռաց: Սեւամորթը կրկին իջեցուց եաթաղանը այնքան վայրագութեամբ որ երիտասարդին գլուխը բաժնուեցաւ մարմնէն եւ գնդակի մը պէս գլորեցաւ մինչեւ պատը եւ այնտեղէն չուարած աչքերով կը դիտէր իր զահիճները: Մարմինը կը լողար արեան ճապաղիքներու մէջ:

Դուքսը սեւամորթին հրամայեց որ երթայ վար եւ կանչէ տաներէց Տոն Փասքուալէն, եւ ինք ուղղուեցաւ դէպի այն սենեակը, ուր կինը ապաստան գտած էր իր անմեղ զաւակներուն մօտ...

Դքսուհին, իր երկու զաւակները գըրկած, կ'ողբար դառն արցունքներ թափելով: Երբ ամուսնին յայտնուիլը տեսաւ, ճիչ մը արձակելով գլուխը պահեց զաւակներու մարմնին եառելը: Դուքսը փորձեց մօտենալ, բայց խեղճ կինը պոռաց անոր երեսին, որպէսզի հեռանայ եւ դինք չպղծէ իր զզուելի եւ արիւնոտ ձեռքերով:

Դուքսը զայրոյթէն կարմրեցաւ եւ սուր ձայնով մը պոռաց.

– Սիրահարդ ղրկեցի անդիի աչխարհը, կ'երեւի որ դուն ալ կ'ուզես անոր միանալ: Ուրախացի՛ր, փափաքդ չուտով պիտի կատարուի:

— Անթոնիօ մաքուր երիտասարդ մըն էր, զայն կը սիրէի եղբօր մը պէս, իմ կրտսեր եղբօրս պէս

— Եղբայր մը որ սենեակէդ դուրս չէր դար իմ բացակայութեանս. որուն աչքերը կը փայլէին ամէն անգամ որ կը ժպտէիր իրեն:

— Եթէ նոյնիսկ այդ սիրած ըլլայ քու կարծած ձեւովդ, պէտք չէր որ անոր հետ վարուէիր անգութ դահիճի մը պէս: Դուն պայն սպաննել տուիր վայրագ զազանի մը պէս:

Տոնիա Էլէոնոր խօսքը հազիւ վերջացուցած էր, երբ դուքսը իր պողպատէ մատներուն մէջ առաւ անոր մանրիկ դէրը, եւ պայն քաչքչեց մինչեւ այն սենեակը, ուր պառկած էր Անթոնիոյի անգլուխ դիակը: Ցետոյ կղպեց միջնորմին դուռը, որպէսզի պզտիկները ականատես չըլլային պատահելիքին:

Երբ Տոնիա Էլէոնոր տեսաւ խեղճ երիտասարդին յօշոտուած մարմինը, սառցուցած եւ ահաւորը սկսան իրարու զարնուիլ: Դուքսը ձգեց անոր մազերը: Դըլխուն դեռին ինկաւ, յետոյ ոտքի ելաւ լեզուի գնաց կռթնեցաւ պատին, մազերը ցիրուցան, կուրծքը բաց: Աչքերը կը յորդէին առեւտիեամբ:

— Կ'երդնում Քրիստոսի վրայ, որ միչտ հաւատարիմ եղած եմ քեզի, թէեւ սի-րոյ ո՛չ մէկ ղգացում կար իմ եւ քու միջեւ:

Դուքսը մերկացուցած էր իր գաշոյնը եւ կը չարաչանար կնոջ կողմը, երբ երեւեցաւ Տոն Փասքուալէն՝ տաներէցը: Եկեղեցականը զամուած մնաց իր տեղը այս արիւնալի տեսարանին առջեւ, եւ ծունկի գալով սկսաւ աղօթել:

— Աղօթելու ժամանակը չէ, փաթէ՛, պոռաց դուքսը, որուն ձեռքը կը դողար կատաղութենէն: Նախ խոստովանիլ տուր սա պերճաղիճը, յետոյ կ'աղօթես անոր հոգւոյն համար:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար.3)

պարապային բացարձակապէս պէտք է մերժել տեղ տալ մշակութային կազմակերպութեանց մէջ, հայ դպրոցներու ղեկավար մարմիններուն մէջ, ազգային ժողովներուն մէջ այնպիսիներու, որոնք ի–րենց գաւակները հայկական վարժարան չեն ղրկած, սակայն կը ճառեն հայ–կական դպրոցի եւ կ'ուզեն որոշումներ տալ դիմելէ եւ կ'ուզեն որոշումներ տալ հայ ժողովուրդի զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւն տուող դպրոցներուն մասին: Կրկնենք, իբրեւ օրինակ մխայն վերահաստատենք այս չափանիշն ու անոր գործադրութիւնը: Դեռ կան այլ մարզեր, աւելի հիմնական նշանակութեամբ, ուր անհրաժեշտ է գործել ըստ Հայութեան ընդհանուր շահերուն, մերժելով ամէն տուրք ընդունութիւն» ըսուած կեղծիքին: Հարկ է չենք ուզեր անչուշտ, թէ պէտք է քարոզել պահպանողական կեղծապաշտման մը մէջ, ընդհակառակն, անհրաժեշտ է փնտռել ու գտնել նոր միջոցներ, նոր մեթոդներ Հայութեան ոգեկան կեդրոնի փնտռտուքին ու պահպանման համար: Հարկ է ըսենք միայն թէ պէտք է մեր–ժել գործել յանուն արդիականութեան, յանուն եւրոպականի կապկումին:

Հայ ժողովուրդը դարերով ապրած է վանդակուր կեանք: Եւ եթէ դեռ կայ, դեռ կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ, պատճառը այն է, որ ան միշտ կրցած է վերահսկի պահուն գտնել իր հոգեկան միութիւնը, իր իսկական դիմագիծը:

Այն ժողովուրդները, որոնք զուրկ են հոգեկան ուժեղ դէմքէ, որոնք ասելիք եւ բերելիք ոչինչ ունեն, որոնց ձեռքում ոչ մի ճրագ չկայ լուսաւորելու այդ ընդհանուր քաոսը՝ կոչուած են անհետանալու»: դարձեալ Կ. Զարեանէն է, նոյն դիրքէն: Վտանգը մեր դուռներուն է: Վտանգը արտաքինէն աւելի ներքին է: Հայութեան էութեան կորուստի վտանգն է: Հայութեան ամբողջական քաղքենիացման վտանգն է, Հայութեան համակերպման վտանգն է, Հայութեան իր կեանքի խաղաղութեան պահպանման համար դողալու հոգեբանութեան հասած ըլլալու վտանգն է: ոգեղէն կեդրոնի վնտռտուքէն վախնալու վտանգը:

Իւրաքանչիւր զգուշք պէտք է ծառայ այս վտանգին դէմ: Պէտք է պայքարի իր սեփական ուժերով, առանց սպասելու որ դուրսը գտնուղ կուսակցական, կրօնական, կրթական, մարզական, մշակութային «կեդրոնները» հրահանգ տան, ուղղութիւն տան, գործող տարրեր տրամադրեն, մարզ ղրկեն, գործիչներ, ուսուցիչներ հասցնեն: Սփիւռքի բոլոր գաղութներն ալ պէտք է իրենք գիրենք հաւարին «կեդրոն» մը Հայութեան համար, որ պարտաւոր է ինքզինք եւ աշխարհի բոլոր միւս զաղութները համագրելու մէկ ամբողջութեան մէջ եւ այդ ամբողջութեան, որ Հայութիւնն է իրրեւ ազգային միաւոր, ընծայելու կարելիութիւնը վերապահելու ոգեղէն կեդրոնը, ոգեղէն դիմագիծը, որ տարրեր է սովորութիւններուն ցոյց տուած դիմագիծէն, ընթացիկ կեանքի ըմբռնումներէն, ընդունուած եւ ձեւի դարձած բացատրութիւններէն:

Եւ, ամէն բանէ առաջ, իւրաքանչիւր գաղութ պարտի յայտնաբերել կեցուածքը՝ համահայկական արժէքով եւ իմաստով կեցուածք, համասիւռքեան մղումներով կեցուածք, իր կեանքի ամէնօրեայ հարցերը լուծած ատեն, իր «գոյութեան պահպանման» կռիւը մղած ատեն:

Անհրաժեշտ է, որ այդ կեցուածքը ցուցարերեն ամէնէն առաջ մտաւորականները, ուսուցիչները ըլլան անոնք թէ կրօնական կամ աշխարհական առաջնորդները, կազմակերպութեանց վարիչները ըլլան անոնք թէ կուսակցական ղեկավարները: (*)

Բ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վզգակ Շաբաթօրեակ»

(*) ԽմԲ.– «Յառաջ»ի.— Տես «Յառայ» Օգոստ. 27

կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը
տարածեցէք

ՔԷՕԹԱՀԵԱՑԻ ՀԱՅՈՑ

ՅԱԽՃԱՊԱԿԵՑՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԵՎՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՏԵՍԱՐԱՆՈՎ 2 ՅՈՒՅԱՏԱԽՏԱԿՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ ԵՆ

— o —

ԺԹ. դարուն, Քէօթահեա յախճապակեվինութեան գլխաւոր կեդրոնը կը ներկայանայ Փոքր Ասիոյ մէջ: Բայց անտարակոյս ԺԸ. դարուն եւ անկէ առաջ ալ Քէօթահեա ունէր իր յախճապակեվինութեան աշխատանոցները:

Այս մասին Էվլիա Չէլէպի իր ստուարահատոր ճանապարհորդագրութեան մէջ ունի կարեւոր վկայութիւններ: Այսպէս ըստ իր վկայութեան, թէ Իզնիքի եւ թէ Քէօթահիոյ արտադրութիւնները շատ կը նմանէին իրարու: Էվլիա Չէլէպի կ'ըսէ թէ այս արուեստը ի գործ կը դրուէր մի միայն քրիստոնեաներու թաղին մէջ: Իսկ Քէօթահիոյ իսլամ բնակչութենէն զատ կային իբր քրիստոնեայ տարր, նաեւ Հայերը իրենց երեք թաղամասերով եւ երեք եկեղեցիներով եւ Յոյները իրենց նոյնպէս երեք թաղամասերով եւ երեք եկեղեցիներով:

Յոյներու յախճապակեգործութեան մասին ոչ մէկ տեղ ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ, իսկ Հայերու նկատմամբ բաւական շատ են անոնք: Եւ արդէն սովորական բան մըն էր Քէօթահեայի հայկական վերի – Թաղէն, դրեթէ որեւէ տունի մը յատակը պեղելով հին հնոցի մը վերատակը գտնել: Մինչեւ առաջին ընդհանուր պատերազմ, Քէօթահեայի մէջ կը գործէին բաւական թիւով հայ աշխատանոցներ, սակայն վերջին շրջաններու արտադրութիւնները չունէին նախկիններու վայրը եւ ճոխութիւնը: Քէօթահեայի արտադրութիւններ են Իսթանպուլի Կեդրոնական Նամակատան, Ոսկեղջիւրի ափին վրայ կառուցուած նախկին Շէրքէթի–Հայրիէի չէնքին, Իւնիօն եւ Վաղըֆ խաներու եւ այլ ուրիշ շինութիւններու յախճապակիները:

Նոյնպէս Քէօթահեայի արտադրութիւններ են Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանիստ Եկեղեցւոյ կապոյտ – ճերմակ եւ քրիստոնէական տեսարաններով աշխատուած յախճապակիները, որոնք 1791 թուականը կը կրեն: Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ երեք սեղանները եւ ներքին պատերն ու սիւները 3 կանգուն բարձրութեամբ զարդարուած էին յախճապակիներով, որոնք 1797 Մարտ թուակիր յիշատակարան մը կը կրեն, Սըվասի Ս. Նշան եկեղեցւոյ ներքին պատերն ալ, կէսէն վեր զարդարուած են յախճապակիներով: Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր եկեղեցին, Կոլտա Պատրիարքի կողմէ չինուած ըլլալով 1711–ին այրած էր, 1799ին Դանիէլ Պատրիարքի կողմէ վերակառուցուելով, աւագ եւ ձախակողմեան սեղանները ամբողջութեամբ պատուեցան Քէօթահեայի յախճապակիներով: Աւտնք փղոսկրեայ ճերմակ յատակի վրայ զոյ եւ բաց կապոյտով օձաւորեալ տերեւաճեւեր եւ զանազան զարդարանքներ են: Նոյն եկեղեցւոյ սիւներն ալ պատուած են երփնեքարանդ յախճապակիներով, որոնց զծագրութիւնները չեն նմանիր միւսներուն եւ հիւսկէն շրջանակազարդեր են մեծ մասամբ:

Սեվրի Թանգարանին մէջ կան երկու կտոր յախճապակեայ տախտակներ, որոնք կը ներկայացնեն կրօնական տեսարաններ, մին ունի հետեւեալ հայերէն արձանագրութիւնը.— «Ողջոյն Մարիամի Եղիսաբեթի... Թողութիւն մխքայ» երկուքն ալ 19րդ դարու արտադրութիւններ են:

Սակայն եւ այնպէս, Փոքր – Ասիոյ այս պեղարուեստական ճարտարարուեստը տակաւ կը սկսէր կորնչցնել իր կարեւորութիւնը: Ասոր գլխաւոր պատճառները բազմաթիւ են անշուշտ, այսպէս Օսմանեան կայսրութեան կրած քաղաքական անկումները պիտի ունենային անշուշտ իրենց յոռի ազդեցութիւնները տեղական արուեստներու վրայ, որոնցմէ անմասն չէր կրնար մնալ անշուշտ յախճապակեգործութիւնն ալ: Զկային նախկին սուլթանները, հարուստ վէզիրները եւ պալատականները, որոնք իրենց անուան փառահեղ մզկիթներ, յիշատակարաններ եւ ապարանքներ կառուցանել տալով զանոնք զարդարել ուզէին գեղափայլ յախճապակիներով:

Ուրիշ պարագայ մըն ալ կայինահարած էր յախճապակեգործութիւնը, 1756 թուականներուն արդէն սկսած էին Թուրքիա մուտքը վիեննական յախճապակիներուն: Ահէկ յետոյ Թօփգարուի պալատը սկսաւ զարդարուիլ վիեննական եւ իտալական յախճապակիներով:

Իսկ այժմ Քէօթահիոյ մէջ կան քանի մը յախճապակեշինութեան աշխատանոցներ, սակայն ասոնց արտադրութիւնները չունին արդի ճարտարարուեստի պահանջած նրբութիւնը եւ տոկունութիւնը: Նոյնպէս գծածեւերը մասամբ նախկին գործերու վերարտադրութիւններ են եւ չեն կարեւոր ստեղծագործութիւններ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԸ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր կեանքի ընթացքին եղած է չինարար եւ ստեղծագործ ժողովուրդ մը: Այդ մասին կը վկայեն խոր զարերէն մեզի հասած պատմական կոթողներն ու յուշարձանները, ճարտարապետական հարուստ դոհարները:

Այդ գոհարներէն կան նաեւ Զանգեզուրի մէջ, յատկապէս Գորիսի շրջանը եւ որոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր պատմութիւնը, իր կենսագրութիւնը: Եւ այս է պատճառը որ տարուէ տարի կ'աւելնայ թիւը Գորիս այցելող զբօսաշրջիկներու, որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն պատմական կոթողները:

Զբօսաշրջիկներու ամէնէն սիրած վայրերէն մէկը անկասկած Տաթեւի վանքն է: Ինչպէս ծանօթ է, Տաթեւի վանքը, Գլաձորի համալսարանէն ետք, եղած է Հայաստանի երկրորդ մշակութային կեդրոնը, ուր դասաւանդուած են աստղագիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, նկարչութիւն եւայլն:

895 – 906 թուականներուն Տաթեւի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին հիմնած է Գլաձորէն եկած մեծ փիլիսոփայ Գրիգոր Տաթեւացին, որ մինչեւ իր կեանքին վերջը ապրած է հոն եւ լուսաւորութիւն տարածած Հայաստանի տարբեր վայրերէն Տաթեւ ուսանելու եկած երիտասարդութեան:

Միւս ճարտարապետական կառոյցը Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ կողքին Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին է, զոր 1235ին կառուցած է Տաթեւացիի աշակերտ Ստեփանոս Եպիսկ. Օրբելեան:

Առնցմէ զատ, Տաթեւի վանքին մէջ ու անոր շրջակայքը կան քանի աւելի մեծ ու փոքր կոթողներ եւ յուշարձաններ, ուր ամրան ընթացքին օրական կ'այցելեն հազարէ աւելի զբօսաշրջիկներ:

Տաճարամեակներ չարունակ լքուած ու անուշադրութեան մատնուած էր 936ին շրջանի բարձրաւան դիւղին մօտ կառուցուած Բղենօ սրահաւոր եկեղեցին: Այժմ ան նորոգուած է ամբողջութեամբ եւ դարձած՝ տարբեր վայրերէ եկած զբօսաշրջիկներու այցելութեան վայրը: Բարձրաւանի մէջ կը գտնուի նաեւ Ս. Մինաս եկեղեցին՝ խաչքարերով եւ ԺԱ. դարու գերեզմանոցը:

Հին Խնձորեսկը իր խորհրդաւոր անձաւներով, գինուորներու պէս մէջէ–մէջէն տուած ժայռերու համաստեղութեամբ յատուկ գրաւչութեամբ մը դէպի իրեն կը քաշէ զբօսաշրջիկները: Հին գիւղին մէջ է նաեւ 1660էն կանգուն մնացած Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցին, գերեզմանոցը, ուր կը գտնուի նաեւ Մխիթար սպարապետին չիրմաքարը:

Դժուար է խօսիլ առանձին – առանձին շրջանի հոդամասին վրայ գտնուղ քարէ պատմական յուշարձաններու, կոթողներու, մատուռներու, գամբարաններու եւ ե – ԺԷ դարերուն կառուցուած ճարտարապետական միւս կոթողներու մասին, որոնց թիւը կը հասնի 133ի: Սակայն այդ վայրերը միշտ կ'արժանանան զբօսաշրջիկներու այցելութեանց:

Անցեալ տարուան հետ բաղդատելով զգալիօրէն աւելցած է զբօսաշրջիկներու թիւը: Եթէ մինչեւ 1974ի վերջը Խորհ. Միութեան զանազան շրջաններէ Գորիս այցելած են 12 հազար զբօսաշրջիկներ, ապա այս տարի, մինչեւ այժմ, այդ թիւը արդէն իսկ գերազանցուած է:

ՄՈՆԹԷ–ՔՐԻՍԹՕ–Ի ՕՐԴԻՆ

ԺԹ.

ՅԱՌԱՋ

Եւ կը սկսէր բաւական աճապարել, որովհետեւ — ինչպէս որ ըսած էր Պարթօլոմէօ — շատ յարմարութիւն ունէր. մէյ մըն ալ յանկարծ զօրանոցին մէջ աղաղակներ, կատաղի բացագանչութիւններ, սոսկալի հայհոյութիւններ լսուեցան:

— Կրո՛ղ, ի՞նչ կայ, գոչեց Ֆրէյ:

Եւ խիղճը շատ հանդարտ չզգալով՝ դուռը վազեց, դուրս ելաւ եւ անվստահութեան վերջին նշոյլով մը՝ բանտարկեալին վրայէն դուռը երկու անգամ կղպեց:

Ահա՛ ի՞նչ անցք տեղի կ'ունենար.

Մարդ մը զաղտնի ճամբով զօրանոցը մտած էր:

Այս մարդը Սան–Փիէթրօ կոմսն էր:

Եւ ճիշտ այն միջոցին որ Իօլիթիօթթիներու գլխաւորը անկեղծօրէն հրամայած էր որ անձնատուր ըլլան:

Սան Բիէթրօ բարկութենէն գլխովցած, կը կատղէր այն մարդուն դէմ, որ այս բարձրագոյն մատնութեան ոճիրը գործած էր — ինչպէս որ կ'ըսէր ինքը:

Ծանր համազգեստներ հագած էր, եւ ամէն մարդ կը խոնարհէր իր պատուա–նշաններուն առջեւ ու չէր համարձակած անոր ուսնոցները արհամարհել: Սան Բիէթրօ վայրկեանի մը մէջ գժոխային յատակագիծ մը յղացած էր:

Քանի որ սպիտակ դրօշը կը ծածանէր պէտք էր անկէ առաջ եկած հանդարտութենէն օգտուիլ:

Սան Բիէթրօ հրամայեց որ զէնքերը լեցնեն. ոմանք պատուհաններուն քով կայնեցան, ոմանք ալ դրան քով խըմբուեցան եւ պատրաստ էին բանալ ու յանկարծ քաղաքացիներուն վրայ հրացան պարպել:

Մնացեալը գիտենք...

Այս անակնկալ ու վատ պայթիւնը Իտալիոյ մէջ ամենէն մեծ ազգային տօներէն մին դարձած է:

Ամէն տարի, Սեպտեմբեր 20ին, Իտալիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ, ամէն տեղ, ամէն գիւղ, ամէն ագարակ, ամէն տուն, ամէն խրճիթ, ամէն պալատ, ամէն ապարանք, ամէն հիւանդանոց, ամէն բանտ, ամէն զինուորանոց, ամէն նաւ, ամէն նաւահանգիստ, ամէն ծովակալութիւն, ամէն գրասենեակ, ամէն դպրոց, ամէն համալսարան, ամէն գրադարան, ամէն թանգարան, ամէն գրատուն, ամէն թերթ, ամէն ամսագիր, ամէն տպարան, ամէն գործարան, ամէն արհեստանոց, ամէն խանութ, ամէն շուկայ, ամէն հրապարակ, ամէն փողոց, ամէն ճամբայ, ամէն ճամբորդ, ամէն կառք, ամէն ձի, ամէն էշ, ամէն ջորի, ամէն ուղտ, ամէն ոչխար, ամէն այծ, ամէն կատու, ամէն շուն, ամէն թռչուն, ամէն ձուկ, ամէն ծաղիկ, ամէն ծառ, ամէն տերեւ, ամէն ճիճի, ամէն ամպ, ամէն աստղ, ամէն արեւ, ամէն լուսին, ամէն մոլորակ, ամէն համակարգ, ամէն գալակտիկ, ամէն տիեզերք, ամէն ինչ, ամէն ոչինչ, ամէն ինչ եւ ոչինչ, ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին, ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին եւ ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին ալ, ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին ալ եւ ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին ալ եւ ամէն ինչ եւ ոչինչ միասին ալ եւ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր Մինաս – եան իրենց աղջկան Մարիզ Տէր Մինաս – եանի ընդ Փօլ Հրաչեանի ամուսնու– թեան ուրախ առիթով Սէն – Ռաֆայէլի հանդստեան տան կը նուիրեն 200 Ֆր. եւ Սէն Ժեռոմի հայկական դպրոցին 100 Ֆր.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Լուի Սուրբ Գէորգ եկեղեցւոյ Թաղական խուհուրդը չնորհակալու– թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե– րը՝ Աստուածածնայ Տօնին առթիւ՝ Տիկին Պայծառ Գիւրճեան, Կէտիկեան ընտա– նիք 30ական Ֆր, Տիկին Պաւլէ Մակար – եան, Արուսեակ Մելքոնեան, Ա. Տէր – Մխեան, Յովհաննէս Յովսէփեան, 20– ական Ֆրանք, Նահապետեան ընտանիք, Պ. Մահոյեան, Ռ. Ինեգեան, Յակոբ Գու– յումճեան, Տ. Համբարձումեան 10ական Ֆրանք, Ն. Պապոչեան 10 Ֆր, Գէորգ Մնտօթեան հոգ.՝ Մաքրուհի Մնտօթ – եան 30 Ֆր, Արամեի Օսգանեանի հոգ.՝ Տաճատ Օսգանեան 50 Ֆր, Խասվարդ Թա– դոյեանի հոգ.՝ Նչան Մարգարեան, Էօ – ժէնի Օգճեան 25ական, Մարիամ Յովսէփ– եանի հոգ.՝ Պ. Յովսէփեան, Մ. Նագաչ– եան 50ական, վահան Փիլոյեանի հոգ.՝ Տ. Փիլոյեան 40, Փաթրիկ Տօնապետեանի հոգ.՝ Ն. Պապոչեան 30, Պսակադրութիւն Արթինեան Արթինեան ընտանիք100 Ֆր, Մկրտութիւն Յակոբ Կարապետեանի Կ. Արզումեան 50, Մկրտութիւն Սերժ Պուր– բաղի Պոմբաղ ընտանիք 100 Ֆր, Պսակա– դրութիւն Ա. Կարապետեանի Կ. Արզում– եան 50 Ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկե– րական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Սեպ 6, երեկոյեան ժամը 8·30ին Գասպար Իփեկ– եան ակումբը:

TRES URGENT

Recherchons coupeur
très qualifié flou
TELEPHONER : 508 - 46 - 40

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ. Միութեան
ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Թատերախումբը (հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար)
կը ներկայացնէ երկու քրքջալիր կատակերգութիւններ
բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆԻ

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V — PARIS (8e)
Métros : George V et Alma-Marceau

Ժորժ Ֆէյդոյի

(LA PUCE A L'OREILLE)
ԿԱՍԿԱԾԸ ԿՆՈՋ ՄՏՔԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին
Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՅԿԱՆՆԵՐԸ
(LES MENDIANTS RESPECTABLES)
երաժշտական կատակերգութիւն

Ուրբաթ Սեպտեմբեր 19, ժամը 20·45ին
Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ. եւ 30 Ֆ.

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝
U .G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

Jean-Marie CARZOU
Signera son livre
Un Génocide Exemplaire
Arménie 1915
et Nane CARZOU
«Le Voyage en Arménie»
ՀՎԻԱՆ
Օգոստ. 30, Շաբաթ, ժամը 16էն սկսեալ
Լա Պուֆիլըռի
ռիւ Նասիոնալ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1975 – 1976

Ուսումնական տարուան արձանագրութիւնները բացուած են: Մնողքներ որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները ուն Ֆրանսական պետական ծրագրին հետ, տալ նաեւ հայերէն դաստիարակութիւն, կրնան անվարան զանոնք յանձնել Հայ Վարժարանին:

Դիմել դպրոցի Տնօրէնութեան.—
DIRECTION TEBROTZASSERE
1, Bd. du Nord
93340 LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

Restaurant
LA CAPPADOCE
3, Rue Marivaux
(derrière l'Opéra-Comique, Métro Richelieu-Drouot) Tél. 742-83-65

annonce à son aimable clientèle qu'il restera ouvert pendant le mois d'AOUT avec un menu touristique.

A PARTIR DE SEPTEMBRE

il présente son nouveau décor au premier étage et souhaite bonnes vacances à ses clients.

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մա– տենադարանի վարչութիւնը, առ ի գի– տութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հա– սարակութեան թէ՝ ընդառաջելով ար– տասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրող– ներու փափաքին, որոշած է Մատենա – դարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը:

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ. ամսուան ընթացքին տարե– կան արձակուրդի առիթով:

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի
Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի

ԱՄՐԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
– ՀԱՅԱՍՏԱՆ –

Երկու հոլինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ չրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12ԷՆ 27
Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2·800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8ԷՆ 21
2·900 ՖՐ.

ՍԵՊ. 12ԷՆ 25
2·900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ումճեանի, ամէն երեքշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտ եօթ ժամէ 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ դիշեր, Մարսէյլի Սէվլանտիտ պանդոկի սրահնե– րուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին:

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառլո– նիէռ:

×

Աղքատախնամի տարեկան դիչերային պարահանդէսը, Շաբաթ, 8 Նոյեմբե – բերին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ո– քերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի– րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63:

Ցունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայ– նասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդում– ներ կ'ընէ իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

APPEL URGENT

A nos compatriotes commerçants, artisans, industriels et même aux particuliers :

Notre association sollicitée par de nombreux demandeurs d'emplois, lance un appel pour faire face à cette situaton d'urgence.

Adressez vos offres, directement à notre siège social : A.A.A.S., 77 Rue Lafayette Paris (9e), Tél. : 878-02-99.

Notre service entièrement bénévole, vous mettra en contact avec les intéressés.

×

ԿՈՉ

Ագգայիններու եւ Առեւտրական Հաստատութեանց Տնօրէններու

Վերջերս, Աղքատախնամի պրասեննեա– կը ունեցաւ, բազմաթիւ դիմումներ, զա– նազան երկիրներէ Ֆրանսա գաղթող հայ– րենակիցներու կողմէ, դրամական աջակ– ցութիւն եւ օրապահիկնին ապահովող գրաղում մը հայթայթելու համար:

Սոյն գաղթողներէն ոմանք կ'ապրին պանդոկներու մէջ սուղ գինով:

Աղքատախնամի Օգնութեան Յանձնա – խումբը կոչ կ'ընէ մեր հայրենակիցնե – րուն ու առեւտրական հաստատութեանց տնօրէններուն, որ նկատի ունենան վե – րոյիչեալները պարագան եւ տրամադրեն իրենց նիւթական եւ բարոյական աջակ– ցութիւնը դիմելով Աղքատախնամի գրա– սենեակը վերոյիչեալ հասցէով:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր սրտագին չնորհակալիքը:

(ԿՆԻՔ)

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնս կը հրաւիրէ այն բոլոր անդամները որոնք 1968էն ի վեր չեն վճա– րած իրենց ազգային տուրքը, թող բա– րեհաճին իրենց հաշիւները փակել մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 1, ներկայանալով Ե– կեղեցւոյ գրասենեակը:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ
29
VENDREDI
29 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

ՅԱՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·376

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.376

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

79-ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

(14 – 26 Օգոստոս 1896)

— o —

(Գ. եւ վերջին մաս)

Թուական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմով Եըլտըզի պալատէն դէպ – վերուան ժամը 10ին դրամատուն կ'եր – թայ երկու անօրէններուն հետ, յայտնե – լու համար յեղափոխականներուն, որ Սուլթանը ներած է իրենց եւ թոյլ կու – տայ ազատօրէն մեկնիլ օտար երկիր :

Սանդուխ չկարենալով գտնել, բանագ – նացները չեն կրնար պատուհանէն ներս մտնել, որով փողոցէն կը բանակցին Աբ – դին Գարոյի եւ Հրաչի հետ, որոնց իւ – րաքանչիւրը ձեռքին մէջ ունէր ատրճա – նակ մը եւ ռումբ մը :

Ֆէտայիներու պարագլուխները անդն – դունելի կը գտնեն առաջարկը եւ կը պա – հանջեն սպասել մինչեւ յաջորդ երեկոյ, երբ դեսպանները դրամատուն պիտի ղըր – կեն իրենց թարգմանները եւ խօսք պիտի տան, ու գոհացում պիտի գտնեն իրենց պահանջները : Ու կ'աւելցնեն .—

«Ապա թէ ոչ, ամէն ինչ օդը պիտի հա – նենք : Մենք զոհած ենք մեր կեանքը, հայ գիտնալով թէ անգամ մը այստեղ մտնելէ ետք պիտի չկարենանք ողջ դուրս ելլել» :

Մաքսիմով մաքսավճարական ամէն փորձ կը կատարէ, արդարացնելու համար ան – շուշտ իրեն խոստացուած իշդոտ պատա – ուը : Կը խոստանայ, կ'աղաչէ, կը լա – նայ համոզել, երբեմն նաեւ կը սպառ – նայ : Երեք ժամ կը տեւեն բանակցու – թիւնները : Ի վերջոյ դժուարով պատանդ – ներուն վրայ, ֆէտայիները յանձն կ'առ – նան դուրս ելլել դրամատունէն, հետեւեալ պայմաններով .—

1.— Ուղղակի պիտի երթան անգլիացի տնօրէնին զբօսանաւը՝ ընկերակցութեամբ բանագնացներուն :

2.— Դեսպանատան թարգմանները յա – ջորդ օր իրենց մօտ պիտի երթան քննե – լու համար Հ· Ը· Դաշնակցութեան պա – հանջները :

3.— Պիտի պահեն իրենց ատրճանակ – ները, բայց պիտի յանձնեն ռումբերն ու պայթուցիկ նիւթերը :

4.— Մեռեալներն ու վիրաւորները պի – տի փոխադրուին ռուսական հիւանդա – նոց : Վիրաւորներէն անոնք որ պիտի ա – ռողջանան, պիտի արտօնուին երթալու տեղ երկիր :

Ֆէտայիները դուրս կ'ելլեն Պանքայէն՝ երկու շարքի վրայ պահակ կեցած զին – ուորներու մէջէն : Երեք մեռեալներն ու վեց վիրաւորները կառքով կը փոխադ – րուին ռուսական հիւանդանոց :

Երբ բոլորը դուրս կ'ելլեն դրամատան շէնքէն, զօրքերու հրամանատարը կը հար – ցնէ թէ «հապա՛ ո՞ւր են միւսները» : Կը կարծէ եղեր, որ Պանք Օթոմանը զը – րաւողները 200 ֆէտայիներ էին . . . :

Նուաղով յայտնի կ'ըլլայ, որ Մաքսի – մովի բոլոր խօսքերն ու խոստումները սուտ էին : Զարդերը կը շարունակուին Պոլսոյ մէջ երեք օր : Ֆէտայիները երբ կը փոխադրուին Ֆրանսական Ժիրոնտ չո – գնաւը, Ֆրանսական դեսպանատան Թարգման Ռուէյ նաւապետին կ'ըսէ թէ ասոնք ազազակները են, որ կ'ուզէին կո – ղոպտել դրամատունը . . . : Ատրճանակ – ները կը գրաւեն անմիջապէս : Ու երբ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՐՍԻՔԱ

ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ
ԼՈՒԾՈՒՄԷՆ ԵՏՔ՝

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԱՍԹԻԱ

— o —

ԵՐԿՈՒ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ 16 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

Ինչպէս կը նախատեսուէր Նախարա – բայ Խորհուրդը լուծեց քորսիքական ԱՐՔը (Քորսիքայի վերածնունդի շար – ժումը) բայց Հանրապետութեան նախա – գահը քանի մը հոգեչահ խօսքեր ըրաւ այս առթիւ .— «Յաւելի դէպքերը որոնք տե – ղի ունեցան Քորսիքա անհրաժեշտօրէն պէտք է պատժուին, ի տես ընտրուած

չոգենաւը Մարսիլիա կը հասնի, ֆէտա – յիները իբրեւ «աւազակ» կը տարուին Սէն – փիէռի բանտը :

Արմէն Գարօ եւ Հրաչ կը յաջողին ա – զատիլ եւ նախ ժընեւ, յետոյ Նանսի կ'եր – թան՝ չարունակելու համար իրենց կիսատ մնացած ուսումը : Միւսները կը ղրկուին Արժանթին, ամարդի պայմաններու տակ :

Ֆրանսայի Թրքասէր արտաքին նախա – րարը Գաբրիէլ Հանոթօ կ'արժանանայ «փաշա» տիտղոսին :

Այսպիսի անխուսափելի վախճան մը կ'ունենայ Պանք Օթոմանի գրաւումը :

×

Հ· Ը· Դաշնակցութեան Վիշապի պա – տասխանատու մարմինը ծրագրած էր Օս – մանեան ղրամատան գրաւման հետ միա – ժամանակ կատարել ուրիշ եղեռնափոր – ձեր եւ յեղափոխական ձեռնարկներ Պոլ – սոյ եւ արուարձաններուն մէջ, – Պապը Ալի, Ղալաթիոյ կամուրջը, Քրէտի Լիւ – նէ, Ղալաթա – Սէրայ, եւայլն :

Ամէնէն կարեւորը տեղի պիտի ունենար Սամաթիոյ մէջ, ուր ազգային վարժա – րանին մէջ ռումբեր կը պատրաստուէին՝ երկու ուսուցչուհիներու մասնակցու – թեամբ : Լրտեսները նախապէս լուր տը – ւած ըլլալով ոստիկանութեան, ձեռնար – կը կը ձախողի : 14–26 Օգոստոսին զին – ուորներ կը պաշարեն Գնունիի եւ Արտա – չէս Մխաքեանի տուները : Առաջին ռում – բը կը նետէ կին մը : Պաշարուողները կը կռուին մինչեւ վերջին ռումբն ու փամ – փուշը : Գնունի, Սուրէն, Մխաքեան, Արապեան եւ ընկերները առիւծի պէս մարտնչելէ վերջ կը զոհուին հայրենիքի ազատութեան ճանապարհին, հերոսի լու – սապսակը իրենց ճակտին : Նետուած ան – համար ռումբերէն չանսատակ կ'ըլլան տասնեակներով թուրք վնասուորներ :

Միւս ծրագիրներն ալ կարելի չըլլար իրագործել : Արդիւնաւէտ աշխատանք էին տարած Ապտիւլ Համիտի լրտեսները :

Յարգա՛նք անձնազոհ հերոսներու ան – մահ յիշատակին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

կազմակերպութեան ձեւին եւ պատերազ – մական զէնքերու գործածման ապահո – վութեան ուժերուն դէմ : Միաժամանակ, պէտք է ըսեմ քորսիքացի բնակչութեան որ իմ գուրգուրանքս կը վայելէ եւ յար – գանքը Ֆրանսական համայնքին, որու կը պատկանի : Ոչ ոք կրնայ անդիտանալ ար – դարեւ, այն դերը զոր Քորսիքա խաղա – ցած է մեր ազգ· պատմութեան մէջ եւ ձեռնհաս օժանդակութիւնը զոր կը բերէ մեր վարչական մեքենային կեանքին եւ մեր արտաքին ճառագայթումին» : Ասիկա չբաւեց սակայն եւ Զորեքշաբթիէն Հինգ – շաբթի լուսնալիք գիշերը չատ ծանր դէպքեր տեղի ունեցան Պաստիա : Առա – ւօտեան մէկին մօտ Սէն – Նիքոլա հրա – պարակը հաւաքուած են շուրջ 300 ան – դամներ Արֆ·ի լուծուած շարժումին : Ա – սոնք նախ կ'ուզէին բողոքել իրենց շար – ժումին լուծումին դէմ ու նաեւ ապահո – վութեան ուժերու ժամանման կղզին : Եւ ամէն ինչ հանդարտ անցած է սկիզբը բայց երբ ապահովութեան ուժերը կը քաշ – ուէին, երիտասարդները սկսած են թա – լանի տալ ղրամատունները եւ էն – էնքէռի գրասենեակը : Ոստիկանները միջամտած են արտասուաբեր ռումբերով բայց հա – կազդեցութիւնը անմիջական եղած է եւ ցուցարարը տղաքը կրակ բացած են Ուին – չէսթեր զէնքերով ու բախումը ծանր բնոյթ առած է, 2 ոստիկան սպաննուած են եւ 16 վիրաւոր կայ, ասկէ զատ նաեւ Արֆ·ի անդամներէն, բայց ասոնց թիւը որոշ չէ, միայն մէկը ծանօթ է, քանի հիւանդանոց փոխադրուած է :

Այս արիւնալի գիշերը չի կրնար ան – շուշտ մտքերը հանդարտեցնել, ընդհա – կառակն մթնոլորտը լարուած է :

Պաստիայի ենթանահանգապետը խիստ յայտարարութիւն մը ըրաւ : Հինգշաբթի առտու Պաստիա պաշարման վիճակի մէջ եղող քաղաքի մը պատկերը կը պարզէր, ոչ մէկ երթեւեկ կար եւ չատ խիստ քննու – թիւն մը : Կը փնտռուին գիշերուան հրա – ցանաձգութեան պատասխանատուները :

ՀԱՑԼԷ ՍԵԼԱՍԻԷԻ ՄԱՀԸ

83 տարեկանին մեռաւ արքայից ար – քան՝ Հայլէ Սելասիէ, որ սակայն տարի մըն է ողջ մեռեալ մըն էր, այն օրէն երբ յեղափոխութիւնը պինքը հեռացուց իշ – խանութենէն : Ափրիկէի պարագլուխը, Ծուղայի Առիւծը, հէքիաթի եւ պատմու – թեան մեծ դէմք մը, Հայլէ Սելասիէ ամ – բողջ դարաշրջան մը կը ներկայացնէր :

Երբ 1916ին գահ կը բարձրանար, կը յայտարարէր թէ Եթովպիա պէտք է դուրս ելլէ Հին – կատակարանէն, կ'ուզէր բարե – նորոգող մը ըլլալ բայց 58 տարուան իր իշխանութեան ընթացքին, նպատակին չհասաւ : Այսօր կը մեռնի եւ կ'ըսուի թէ 15 միլիառ տոլարի հարստութիւն մը կը թողու, որու չուրջ սկսած են վիճիլ 30 ժառանգորդներ :

Մեծ դէմք մը միջազգային բեմին վը – րայ բայց բռնատէր մըն էր իր ժողովուր – դին համար, Հայլէ Սելասիէ : Երբ Մուսա – լինի կը գրաւէր Եթովպիան եւ Նեկիւսը գլուխը տասը տեղ կը զարնէր իր հայ – րենիքը փրկելու համար ֆաշիզմէն, ի տես մեծերու կեղծաւոր լռութեան, Ազգերու Դաշնակցութեան բեմէն կը պոռար, մար – գարէի նման (1936ին է) «Այսօր մենք ենք, վաղը՝ դուք կ'ըլլաք» :

Քաւիւ մը տղով

ՅՂՈՒԹԻՒՆԸ արդիլող դեղահատը (փիլիւլ) չի յանձնարարուիր 40էն վեր կի – ներու : Միացեալ Նահանգներու դեղերու հսկիչ կազմակերպութիւնը կարգ մը ու – ուսումնասիրութիւններէ ետք, գտած է որ սրտի արկածները աւելի չատ են փիլիւլ առնող այն կիներուն մօտ որոնք 40 տա – րեկանէն վեր են :

ԱԶԳ. ՄԱՐՄԻՆԸ ԴԻՄԵՑ ՄԱԿ–Ի ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

—o—

Ամերիկայի Հայ Ազգային Մարմնի կեդ – րոնը՝ ՄԱԿի Մարդկային Իրաւանց Յանձ – նաժողովին եւ անոնց անդամներուն ուղղեալ հեռագիրներով պա – հանջեց որ Յանձնաժողովի ներկայ նըս – տաշրջանին, երբ օրակարգի հարց կը դառնայ Ցեղասպանութեան տեղեկագիրը, վճռաբար մերժուի Թրքական պահանջը (Ջնջելու 30րդ պարբերութիւնը) :

Մարդկային Իրաւանց Յանձնաժողովը իր նիստերը կը գումարէ ժընեւի «Ազգե – րու Պալատ»ին մէջ, Օգոստոսի 25–Սեպ – տեմբերի 25 եւ իր օրակարգի 10րդ հարցն է «քննութիւն ցեղասպանութեան յատուկ տեղեկագրի» :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԳԻՐ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Օգոստ· 20–22)

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի մատենադարանին յանձնուած է մանրանկարիչ Թորոս Ռոսլինի կողմէ նկարազարդուած այն ձեռագիրը, որ ե – րեսուսդէմի պատրիարքը նուիրած էր Վազգէն Ա·ին : 1268ին Հռոմկլայի մէջ Թորոս Ռոսլինի կողմէ նկարազարդուած այդ «Աւետարան»ը բաղկացած է 332 մա – գաղաթեայ էջերէ, ունի 33 ամբողջական էջերով մանրանկարներ, բազմաթիւ լու – սանցքազարդը եւ գլխազարդեր : Բներդի առումով այդ նկարները բաղկացած են 12 խորաններէ, 4 կիսախորաններէ եւ 17 բներդային նկարներէ, որոնցմէ յիշատա – կելի են մկրտութիւնը, թաղումը եւ մուտ – քը Երուսաղէմ :

Հայկական մանրանկարչութեան մեծա – գոյն ներկայացուցչի նկարազարդած ձե – ռագիրներէն աշխարհի մէջ պահպանուած են ընդամենը վեց հատ, որոնք յիշա – տակարան ունին : Կան, ի հարկէ, նաեւ ուրիշ ձեռագիրներ, որոնք կը վերագ – րուին մանրանկարչին, սակայն մասնա – գէտներ տակաւին չեն կրցած փաստել, որ անոնք անվերապահ կերպով կը պատկա – նին Թորոս Ռոսլինի :

×

ՍԵՒԱՆԻ ԱՓԻՆ

Լեռներու գրկին մէջ բազմած է Սեւանը՝ իր վճիտ ջուրով, զովութիւն տարածելով չորս կողմը : Այդ դեղեցկուհիի համբաւը դուրս եկած է Հայաստանի սահմաններէն, հասած է հեռու–հեռուները, մտած՝ Հա – յաստան ժամանող ամէն մէկ զբօսաշըր – ջիկի յուշերու մատեանը, վառ տպաւո – րութիւն ձգելով իր չուրջ հաւաքուողնե – րու եւ իր ջուրէն օգտուողներուն վրայ : Կուգան խումբերով, ընտանիքներով, կու – գան ու կը մնան ժամերով, օրերով, շա – բաթներով, կը ջրջին, կը հիանան, կը հանգստանան ու կը վերադառնան անմո – ռանալի տպաւորութիւններով :

Տարուէ տարի կը փոխուի Սեւանի ա – փը, կ'աւելնան աշխատաւորութեան հան – գիստն ապահովող շէնքերն ու յարմա – րութիւնները : Թերակղզիի հանգստեան տունը այժմ իր վերջին օրերը կ'ապրի : Անկէ քիչ մը հեռու, ջուրի ափին, գեղ – ցիկ հանգստի համալիր մը կը կառուցուի երեք, հինգ եւ ինը յարկանի շէնքերով, որոնք կ'օժտուին արդիական յարմարու – թիւններով :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԱՇԱՐԸ

ՊԱՏՄԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

— Ես իսոստովանիմ, որ Նանո Լիպարիտի անունը ինձ համար անծանոթ էր, չնայած որ ես ինքս ևս ծնունդով վրացի եմ, ինչպես նաև իմ ծնողները, որոնք ապրում էին Թիֆլիսում։ Ես ինքս ևս ծնվել եմ Թիֆլիսում, սակայն ես ոչ մի անգամ չեմ լսել Նանո Լիպարիտի անունը։ Ներողություն եմ խնդրում իմ տգիտության համար։ Ես ինձ համարում եմ մի լավ պատմաբան, բայց ես ոչ մի անգամ չեմ լսել Նանո Լիպարիտի անունը

ՄՐՉԱԿ-ՀՐԱՎԱՐԱԿԱՆ

ՊԱՏ

ՅԱՆՁՆԱԿԱՆ ՀԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄ ԵՆՔ ՀԱՐՈՒՍՏԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵՐ, ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ՀԱՆԳԱՆԱԿՆԵՐ, ՀԱՐՍԻՔԻ ԵՎ ԱՅԼ ՆՄԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ։

ՀԱՍՑԵ՝ ԵՐԵՎԱՆ, ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊՈՂՈՏԱՅԻ 3-ՐԴ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ 3։

ՀԵՌԱԽՈՍ՝ 52-42-42։

ՁԱՄՈՒՆ

Մանթաշ Գրոշ մեծ ջանքեր էր գործադրում, որպեսզի իսկույն տեղափոխվի, բայց ոչինչ չէր օգնում։

— Հանգստացի՛ր, այդ ամ – ամ չի լինի, ինքնաթիռը ճոճվում է, ամեն վայրկյան կարող է վթարի ենթարկվել, մենք կվախենանք, դուն ճոճվելիդ տար ձեռքդ եղ։ Մա – մա ջան, ես ձեզ հետ եմ։

Գրոշ ոչ միայն չհանգստացավ, այլև ավելի սկսեց դողալ։

— Ես ձեզ չեմ ներում, ես ձեզ չեմ ներում, ինչո՞ւ ինձ ձեզ հետ տարաք, ես ձեզ չեմ ներում։

Ֆաթմագյոզելը ուրախ էր, որ Գրոշը հանգստացավ, ուստի ավելի ինքնավստահ ձևացրեց իրեն։

— Ձեզ ինչ է պատահել, ինչո՞ւ եք այդպես վարվում, ինչո՞ւ եք ամաչեցնում ինձ ուղևորների առաջ։ Ես ձեզ հետ եմ, ինչո՞ւ եք վախենում։

Գրոշ ոչինչ չէր հասկանում։ Ինչո՞ւ ինքնաթիռում ամաչեցնի իրեն, ինչո՞ւ ինքնաթիռում չվախենա, ինչո՞ւ ինքնաթիռում ներում չհայցի։ Ինչո՞ւ ինքնաթիռում ամեն ինչ հակառակ ընթանա։

Ֆաթմագյոզելը ուրախ էր, որ Գրոշը հանգստացավ, ուստի ավելի ինքնավստահ ձևացրեց իրեն։

—

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալէմշահ ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ (Օգոստ. 31) ժամը 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 13 ռիւ տիւ Փեռշ ի յիշատակ՝

ԿԱՐՊԻՍ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան տարելիցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհաննէս Աւետիսի Գասպարեան, ծնած 1916ին Ադրբեջանի Կուտկաշէնի շրջանի Նիջ գիւղը, ունեցած է 3 եղբայր՝ Եղիշէ, Արշակ, Տիգրան, 3 քոյր՝ Զարուհի, Մանուշակ, Նունուֆար, պատերազմի գացած առեն ունէր մէկ տղայ Թելման, իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր, իր ընկերներէն մէկը յայտնած է թէ ողջ – առողջ է ու կ'ապրի Սէն–Տընի շրջանը։

Լուր ունեցողներէն՝ դրել.— Երեւան, Շորբուլախ գիւղը, առաջին փողոց 15 տուն։

Ջինքը փնտռողն է Թոռը՝ Տուսիա։

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Սեպ 6, երեկոյեան ժամը 8·30ին Գասպար Իփեկեան ակումբը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Սվլանտիա պանդոկի սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին։

×

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառպոնիէռ։

×

Աղքատախնամի տարեկան գիշերային պարահանդէսը, Շաբաթ, 8 Նոյեմբեր – ին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

TRES URGENT

Recherchons coupeur
très qualifié flou

TELEPHONER : 508 - 46 - 40

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԷՐ ՀԱՅԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն կը հաղորդէ ընթերցասէր հասարակութեան թէ՝ ընդառաջելով արտասահմանի եւ տեղւոյս ուսումնասիրողներու փափաքին, որոշած է Մատենադարանը բաց պահել Օգոստոս ամիսը։

Հետեւաբար Մատենադարանը փակ կը մնայ Սեպտ. ամսուան ընթացքին տարեկան արձակուրդի առիթով։

Հասցէ.— Նուպարեան Մատենադարան
11, Սքուար Ալպոնի
Փարիզ 16րդ
Երթեւեկի համար իջնել Մէթրօ Փասի

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Jean-Marie CARZOU
Signera son livre

Un Génocide Exemplaire Arménie 1915

et Nane CARZOU

«Le Voyage en Arménie»

ԷՎԻԱՆ

Օգոստ. 30, Շաբաթ, ժամը 16էն սկսեալ

Լա Պուէիթըռի
ռիւ Նասիոնալ

ՌԱՏԻՕ - ՎԱՏԻԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

ԿԱՐՃ ԱԼԻՔ 41,93, 31,06, 25,63։

Յունիս մէկէն ի վեր Վատիկանի ձայնասփիւռը ամէն օր հայերէն հաղորդումներ կ'ընէ Իտալիոյ ամառնային ժամով՝ 20·15ին որ կը համապատասխանէ Մերձ. Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու նոյն ժամուն եւ Հայաստանի ժամը 22·15ին։

ՇԱՀԱՆ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ (1971, Փարիզ)

ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ (1973, Փարիզ)

(Մատենաշար «Ծառայ»)

ՇԱՀՈՒՐ

Դիմել՝ «Ծառայ»ի, հատորը 15 ֆր.

ԱՄՐԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ –

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սալատարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12էն 27

Երկու օր Մոսկուա եւ 13 օր Երեւան
2·800 ՖՐ.

ՈՒՂՂԱԿԻ ՄԱՐՍԷԼԷՆ ՄՈՍԿՈՒԱ

ՍԵՊ. 12էն 25

2·900 ՖՐ.

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլճեանի, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ ևէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3ԻՆ՝ ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

EN COLLABORATION AVEC

AÉROFLOT et INTOURIST

Prix par personne au départ de MARSEILLE

F 2800

DEPART :	RETOUR :
19 Septembre	2 Octobre

F 2500

Départ : 3 Octobre	Retour : 16 Octobre
7 Novembre	20 Novembre
26 Décembre	8 Janvier 76

Ces prix comprennent :

— Transport aérien Marseille — Erévan — Marseille
— Transferts aéroport — Hôtel et V. V.
— Logement en chambre double Hôtel 1ère classe
— Pension complète
— Visite Erévan — Etchmiadzin
— Excursions : Sardarabad — Garni — Kégart — Lac Sévan

IMPORTANT : Inscriptions; minimum un mois avant la date de départ

Renseignements et réservations :

toutes agences HAVAS VOYAGES
et Jacques CHELELEKIAN
87 La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. : (91) 50-89-12

Lic. 97

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՇԱԲԱԹ
ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ
30-31
SAMEDI
DIMANCHE
30-31 AOUT
1975

LE NUMERO 1,20 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Հատը	1 ֆ· 20
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·377

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.377

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՆԾԱՅՈՒՄ ՀԱՑ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

(Պէրկամոյի ձեռնարկներուն առթիւ)

———o———

Ա.

Նախապատրաստական աշխատանքներէն սկսեալ մեր ընթերցողները օրը օրին տեղեակ պահեցինք Իտալիոյ մէջնադարեան նշանաւոր քաղաքներէն Պէրկամոյի մէջ հայկական մշակոյթին նուիրուած ձեռնարկներու մասին։

Իսկապէս խոր գնահատանքի եւ չափ նորհաւատարմութեան արժանի են Իտալիոյ մեր հայրենակիցներն ու մանաւանդ իտալացի մեր ձեռնհաս եւ հեղինակաւոր բարեկամները, որոնք տարիներէ ի վեր անհուն զոհողութեամբ լծուած են հայ մշակոյթն ու արուեստը մէջազգային հաւակութեան ծանօթացնելու գործունէութեան, քաղաքական, բայց եւ այնպէս գովելի եւ օգտակար աշխատանքին։

Ձենք խօսիր Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մասին, որ աւելի քան երկուքուկէս դարէ ի վեր նուիրուած է Հայոց լեզուի, գրականութեան, պատմութեան, արուեստի եւ մշակոյթի պահպանման ու զարգացման ու սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան սրբազան առաքելութեան, արժանանալով համայն Հայութեան անվերապահ երախտագիտութեան։

Միլանոյի պետական համալսարանի բազմարուեստից հիմնարկի ճարտարապետական բաժնի վարիչները, նախաձեռնութեամբ Ցակոբիկ եւ Արմէն Մանուկեանի, գործակցութեամբ Երեւանի պետական համալսարանի անուան Ռուբէն Զարեանի, եւ աշխատակցութեամբ իտալացի եւ հայ մասնագէտներու, 1968էն սկսեալ իտալերէն եւ անգլերէն լեզուներով կը հրատարակեն Հայկական ճարտարապետութեան հրաշակերտները՝ գեղարուեստական յուշատետրակներ եւ թանկարժէք ծանօթութիւններով։

Ցարդ լոյս ընծայուած հատորներն են՝ Հաղբատ, Խաչէքար, Սանահին, Թադէի վանք, Ախթերդ, Գեղարդ, Գօշավանք եւ Ագթամար։ Հետզհետէ լոյս պիտի տեսնեն Անի, Ս· Ստեփանոս, Խաչարիս, Երեմուկ, Տաթեւ, Յովհաննավանք, Սաղմոսավանք, Հաղարծին, Ս· Հռիփսիմէ, եւայլն։

1967ին եւ յաջորդ տարիներուն Միլանոյի համալսարանի ճարտարապետական բաժնի անօրէն Փրոֆ· Աղբիանոյ Ալպագոյ – Նովելլի գլխաւորութեամբ եւ իտալացի ու հայ ճարտարապետներու մասնակցութեամբ դիտական արշաւախումբ մը արեւելեան եւ արեւմտեան Հայաստան այցելելով, լուսանկարած էր հայկական արուեստի կոթողներ ու բեկորներ, որոնք ընդմիշտ կորսուելու վտանգին ենթակայ են։ Այդ յուշարձաններն են, որ մաս առ մաս կը հրատարակուին Միլանոյի մէջ։ Ամէնքս մաս մը քանի մը տարի առաջ մոգական լապտերով ներկայացուեցաւ Փարիզի Հայ Ուսանողական Տան մէջ։

Հռոմի մէջ ալ կայ «Հայկական ճար – տարապետութեան ուսումնասիրութեանց կեդրոն» մը, որուն վարիչը՝ Պաոլոյ կունէոյ քանիցս այցելած է արեւմտեան եւ խորհրդային Հայաստան՝ հաւաքելով քանկագին նիւթեր հայ արուեստի մասին։ Քանի մը տարի առաջ Իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ կազմակերպուեցաւ հայ – կան ճարտարապետութեան նուիրուած մեծ ցուցահանդէս մը, – բացատրական պատկերազարդ հատորով մը, որ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ։ Հռոմի կեդրոնը գտնուող հայկական նրբանցքը։ Այստեղ աւելի քան 100 տարի կը գտնուէր նշանաւոր Լազարեան Ճեմարանը, որ տուած է մեծ թիւով ծանօթ արեւելագէտներ, հայ եւ ռուսական մշակոյթի գործիչներ։ Այժմ այդ առանձնատան մէջ, ուր տեղաւորուած էր հայ – ռուսական կապերու կեդրոնը, կը գտնուի Մորհ· Միութեան նախարարաց խորհուրդին առընթեր Հայաստանի մնայուն ներկայացուցչութիւնը։

Քանի մը տարի առաջ, երբ կը նշուէր Ցովհ· Թումանեանի ծննդեան 100ամեակը մայրաքաղաքի Տիմիրեազեվեան շրջանի հրապարակը կոչուեցաւ հայ բանաստեղծին անունով։ Այդ հրապարակին վրայ Երեւանի մասնագէտները՝ հայկական տուֆէն կառուցեցին «Երեւան» շարժանկարի սրահը, ուր կը կազմակերպուին հայ նկարիչներու ցուցահանդէսներ, եւ – լոյթ կ'ունենան արուեստագէտներ։

Մոսկուայի հարաւ–արեմտեան փողոցներէն մէկը կը կրէ Ակադեմիկոս Կոչ – տոյեանցի անունը։ Մոսկուայի քարտէզին վրայ կարելի է հանդիպիլ «Երեւան» եւ «Սեւան» կոչուող փողոցներու։

Մոսկուայի փողոցներէն մէկը կը կոչուի ճարտարապետ Կարօ Հալաբեանի անունով։ Հալաբեանի անունը մտած է խորհրդային ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ։ Տակաւին մանուկ, ան կորսընցուցած է իր հայրը։ Մայրը զինք կը դնէ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը, ուր 11 տարի (1906 – 1917) կ'աշակերտէ, միաժամանակ զարգացնելով փոքր տարիքէն Երեւան եկած իր ընդունակութիւնները՝ նկարելու եւ կաւէն զանազան շարադրանքներ կերտելու արուեստին մէջ։

Այնուհետեւ Կարօ Հալաբեան իր ունեցած տաղանդի չնորհիւ ուշադրութիւնը կը դրաւէ պետական եւ կուսակցական շրջանակի։ 1923ին ան կը հետեւի Մոսկուայի բարձրագոյն գեղարուեստից դպրոցի դասընթացքներուն։

Կարօ Հալաբեանի ճարտարապետական գործունէութեան մէջ յիշատակութեան արժանի են՝ Մոսկուայի մշակոյթի հանդիստի զբօսայգին, Երեւանի երկրաբանական–հետախուզական գլխաւոր վարչութեան շէնքը, կառուցողներու ակումբը, (Մ· Մազմանեանի եւ Գ· Քոչարի հետ) Մոսկուայի խորհրդային բանակի կեդրոնական թատրոնը։ 30ական թուականներու իր ճարտարապետական աշխատանքներու չնորհիւ Հալաբեան կ'ընտրուի ճարտարապետութեան ակադեմիկոս։ Ան 1935ին կը գլխաւորէ Խորհրդային Միութեան պատուիրակութիւնը ճարտարապետներու Հռոմի մէջազգային 12րդ համագումարին։ Շնորհիւ իր տաղանդին ու վաստակին Հալաբեան կ'ընտրուի ճարտարապետութեան բրիտանական թագաւորական հիմնարկութեան պատուոյ թղթակից – անդամ, Նիւ – Եորքի պատուոյ քաղաքացի։ Կարօ Հալաբեան մեռած է 1959ին։

×

ՅՈՐԵՆԻ 4 ՆՈՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐ

Հայաստանի գիւղատնտեսական նախարարութեան երկրագործութեան գիտա – հետազօտական հիմնարկութեան մէջ ձեռք բերուած է ցորենի 4 տեսակներ այս տարի արտադրական փորձարկումի ենթարկուած են կարգ մը շրջաններու մէջ։ Վերջին տարիներուն, յաջողած են ստանալ եւ բերքատուութեամբ եւ որակական ցուցանիշներով հետաքրքրութիւն ներկայացնող՝ «Արարա – 23», «Մեծամօր – 16», «Կանդուն – 20», «Ակունք – 409», «Կոտայք – 98» տեսակները, որոնք փորձարկումի կ'ենթարկուին Հայաստանի 80 տեսակներու փորձարկման դաշտերուն մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵԻԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵԻԱՆ (Արմէնփրէս)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի օդերեւութաբանական հիմնարկութիւնը ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր երկրի տարբեր շրջաններուն մէջ, որոնք ոչ միայն կլիմայական նախատեսութիւններ կ'ընեն, այլեւ կը պաշտպանեն ցանքի տարածութիւնները աննպաստ վիճակներէ։ Մասնաւոր թնդանօթներու միջոցով, կարկուտաբեր ամպեր կուտակող ռումբեր կ'արձակուին դէպի երկինք եւ այսպիսով կը ստացուին արուեստական անձրեւներ։ Այս միջոցառումին չնորհիւ անձրեւ կը ստանան Հոկտեմբերեանի, Էջմիածնի եւ Մասիսի շրջաններու 160 հազար հեկտար ցանքի տարածութիւնները։ Տարերքի դէմ պայքարող 9 մասնագիտացած չոկատներ կան, որոնց պահպանութեան տակ այսօր կը գտնուին Հայաստանի գիւղատնտեսական չատ մը գօտիներու 800 հազար հեկտար հացահատիկի դաշտեր, պտղատու եւ խաղողի այգիներ։

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ քիչ են այն փողոցները, որոնց անունները կապուած են Հայաստանի հետ եւ նուիրուած են անոր հռչակաւոր զաւակներուն։ Հարիւրաւոր տարիներու պատմութիւն ունի մայրաքաղաքի

ՀԱՑ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

———o———

Քորսիքա աւելի հանգարտ է քայց ըսել չէ թէ ամէն վտանգ հեռացած է վերջ – նապէս։

Հարցը այն է սակայն թէ երբ մինչեւ հոս կը հասնի կացութիւնը, կասկած չկայ որ պատասխանատուներ կան եւ անչուշտ «կը գտնուին» պատասխանատուները, եթէ նոյնիսկ բոլորը համաձայն չըլլան անուններու շուրջ։

Եթէ Իմանիքէի համար պատասխանատուն Ներքին նախարար Փոնիաթովսկին է, որու մեկնումն ալ կը պահանջէ համապատասխան պաշտօնաթերթը, կառավարութեան համար Քորսիքայի նահանգապետը եւ Պաստիայի ենթանահանգապետները չափազանց են քանի պաշտօնանկ ընելու համար։ Կառավարութեան բաները չուզեց ճշդել սակայն թէ պատի՞ժ պէտք է նշանակել այս որոշումները։ Միւս կողմէ Սիմէոնի, Ա.Բ.Մ.ի նախկին բանբերը, որ ձերբակալուած ու փարիզ փոխադրուած էր, ամբաստանուեցաւ, երեք գլխաւոր յանցանքներով.— Ա.) Հրամանատարութիւնը ձեռք առած է պինեալ խմբակի մը պինդելու համար Պեաստիեանի հեղինակութեան դէմ, Բ) Ապօրինի ձերբակալութիւն, պատանդ բռնել եւ մարդիկ պատնէշել, Գ.) Իրենց պաշտօնին վրայ գործող ոստիկաններու դէմ մարզապատնութեան փորձ։ Այս յանցանքներով արդէն Սիմէոնի երկու անգամ մահապատիժի ենթակայ է։

× Ձեռք առնուած միջոցներու կարգին, Ներքին նախարարը ժամանակաւոր կերպով արգիլեց կարգ մը զէնքերու վաճառքը բովանդակ Ֆրանսական հողին վրայ։ Առանք գլխաւորաբար կը վերաբերին որսի զէնքերուն (22 երկար ռիֆլը)։

բոնը եւ պարբերաբար կը հրատարակէ հայ արուեստին նուիրուած պատկերազարդ հատորներ։

Անդրադառնալով Պէրկամոյի հայ արուեստի պանծացման ահմանուած ձեռնարկներուն, յայտնենք որ անոնց կազմակերպութեան մէջ բացի պետական համալսարանական հիմնարկներէ, կարեւոր բաժին մը ունեցած է Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը (Միլանոյ)։

Նախ քան Միջազգային Համաժողովին (Սիմպոզիում) բացումը, (28 Յունիս), տեղի ունեցեր էր «Հայկական Շաբաթ»ը, որու ընթացքին հայ եւ օտար մասնագէտներ դասախօսութիւններ կարդացեր էին Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին առընչուող զանազան հարցերու մասին։

Հնադարեան Ռաճիոնէ պալատի մեծ դահլիճին մէջ կազմակերպուած էր ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած էին Դ.— ԺԷ. դարերու հայ ճարտարապետութեան նուիրուած հարիւր յուշարձաններ՝ գունաւոր եւ սեւ–ճերմակ մեծ – դիր լուսանկարներով։

Դասախօսութիւնները տեղի ունեցած են Պէրկամոյի համալսարանի պալատի երկու սրահներուն մէջ, զուգահեռաբար, որուան ըլլալով նիւթերու մեծ թիւ մը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Քանի մը տողով

ՓԻՍԻՆԿԷՐ կարգ մը գործարութիւններու կը բախէր վերջին պահուն եւ Ուբ – բաթ օր գեռ կարելի չէր եղած համաձայնութիւն կնքել Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Գահիրէի Ալ–Ահրամի համաձայն պիտի ստորագրուի Կիբակի։ Միւս կողմէ Եգիպտոս իր հաւանութիւնը տուաւ արաբական երկիրներուն, Իսրայէլի արտաքսումը պահանջելու համար ՄԱԿէն։

ՆՈՐ ՕՐԱԹԵՐԹ մը կրնայ լոյս տեսնել 1976ին եթէ այդ ուղղութեամբ տարուած նախաձեռնութիւնները յաջողին։ Այս նոր օրաթերթը «Լը Փուռնալ» հրապարակ կ'ուզէ հանել Թուլուզի նախկին երես – փոխան և Միթերանի բարեկամ՝ Ռուսըլէ։

ՅՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մշակոյթի նախարարութիւնը մերժեց արտօնութիւն տալ ցուցահանդէսի մը համար, որու մասնակցող արուեստագէտները «Լենինեան ուղիէն» դուրս նկատուած են։ Անոնց մէջ է Վլադիմիր Զելինին, որ հանրածանօթ է իր կտաւներուն համար, ուր ռուսական ճարտարապետութիւնը կը միանայ դերիրապաշտութեան։

ՎԱԼ – ՏԸ– ՄԱՌՆԻ համայնավար երես – փոխան Կալինակի առջի օր չկրցաւ մտնել Քրեթէյլի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը, ուր կ'ուղէր խօսիլ անձնակազմին հետ։ Այս արգելքին դէմ կը բողոքէ համայնավար կուսակցութիւնը, զայն նկատելով «ազատութեան արտայայտութեան կաշկանդում»։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

«ԿՌՈՒԻ ՍԻՐԱՀԱՐԸ»

Ես չէ որ այդ որակումը տուած եմ իրեն... Կռուի սիրահարը հայ ժողովուրդի սիրելի հերոս Անդրանիկն է: Մենք բոլորս պիտենք այդ· երգած ենք, յուզուած՝ ու խանդավառուած հերոսի անունով ու գործերով: Կ'ենթադրեմ թէ բոլոր ժողովուրդները, բոլոր ժամանակներու մէջ ալ, զանազան հաշիւներով, Աստուածմէ յետոյ, սիրած, պաշտած են իրենց հերոսները: Ու վա՛յ ան ժողովուրդին՝ որ հերոս չունի: Փառք Բարեբարին, մենք չատ ունինք, չատ ենք ուենցած: Կարելի է անոնց մեծին ու փոքրին, յայտնիին ու անյայտին անուն ներով էջեր լեցնել, բայց այս գործը դուրս է մեր այսօրուան ծրագրէն, մենք այսօր պիտի խօսինք անոնց մեծագոյնին մէկուն, Զօրավար Անդրանիկի մասին: 1927 Օգոստոս ամսու 30–31ին էր որ ան, Կալիֆորնիոյ Սաքրամանթօ քաղաքի Զիքօ անուն Լերմուկային պատասխանին մէջ – ուր գացած էր կազդուրման ու արձակուրդի — որ մահացաւ հայ ազատագրական պայքարի ամէնէն չքեղ դէմքերէն, ու հայ ժողովուրդի պաշտամունքի հաւասարող սիրոյն արժանացած դէմքերէն Զօրավար Անդրանիկ:

Շապին Գարահիսարցի էր: Մինչեւ թաղէն: Եկեղեցւոյ տոմարին մէջ, կնունքի թուական նշանակուած է 1866ը: Արձանագրուած է որպէս Անդրանիկ Օզանեան. որդի Թորոս ու Մարիամ Օզանեաններու: Մեծցած է հոգածութեամբը իր Նազելի անուն քրոջ՝ որուն հանդէպ մինչեւ վերջը ալ պահեց զուրգուրանք, եւ յուզումով ու սիրով յիշեց զայն:

Հայրը առատձագործի արհեստանոց ունէր: Հոն, ըստ սովորութեան, ժամանակ մը իր հօր արհեստը կիւրարկած է նաեւ ապագայ հերոսը:

Ի ծնէ ըմբոստ, յախուռն, ուանդգուպաշ էր:

1880ին, երբ դեռ հազիւ 14 տարուն պատանի էր, ներկայ կ'ըլլայ, Թարզման – չայ Տօնի նախորդ կիրակին, Թեմի առաջնորդական տեղապահ Սարգիս քահանայ Ներսէսեանի մէկ քարոզին: Ան, ուուր պատշաճի քարոզէն եաք, կը թելադրէ այս օրը տօն պահել, խանութները փակել, առեւտուրով չզբաղիլ: Կեսարացի հայ մը, Կարապետ Թորոսեան, թերեւս անտեղեակ առաջնորդական փոխանորդի քարոզէն, կը բանայ իր խանութը: Անդրանիկ, տարեկից երկու ընկերներու հետ, կ'երթայ ու կը հրամայէ փակել խանութը: Աղմուկ եւ իրարանցում: Ոստիկան – նութիւնը վրայ կը հասնի ու երեք պատանիները ձերբակալելով կը նետէ բանտ: Առաջնորդը կ'ուճապարէ մէջտեղ, ու կ'ազատէ տղաքը բանտէն:

Հինգ տարի եաք, ուշադրութիւն այս կէտին, հինգ տարի եաք, երբ դեռ կուսակցական կազմակերպութիւն չկար Շապին Գարահիսարի մէջ, ինքնապաշտպանութեան խումբեր կը կազմուին Գարահիսարի մէջ: Ապագայ հերոսը այդ խումբերուն միացողներէն առաջինը կ'ըլլայ:

Փարիզի ու համայն Եւրոպայի վախճանեալ հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ Արք. Քիլպարեան, այդ օրերուն, – Նազարէթ անուան տակ, – որպէս իր ծննդավայրին հովիւ քահանայ, կը պաշտօնայ վարչէր: Շատ ալ խելօք քահանայ մըը չէր ... Յետագային Արմենակ Արմենակեան զայն «Վարիպ Տէրտէր» անուան տակ անմահացուց իր «Կարմիր Ժամուց» վիպակին մէջ: Նազարէթ քահանայ, դէմ – չերով, նորակազմ խումբի տղաները, իրենց զէնքերով կ'առաջնորդէ Գայա Պաշի սարին կռվին դանուող Սուրբ Սարգիսի ուխտատեղին՝ ուր, լալկան ուռենիի մը տակ, ճոխ ապրիւր մը կը խօսի ինքն իրեն հետ, ու այդ ջուրով, յեղափոխական կը մկրտէ տղաները: Կ'օրհնէ անոնց զէնքերը, ընդհանուր գործի մասին տեղեկութիւններ կուտայ, ազգասէր ու հայրենասէր ըլլալ կը թելադրէ՝ ու խաչ համբոյրով կը փակէ արարողութիւնը:

Վստահ ապրիւրէ իմացած եմ, որ այդ դիչերը գործածուած մեսաքս թաչկի – նակի մէջ պլլուած խաչով, յետագային չատ տարիներ վերջ, ան պահակ ազգային հերոսը, ու աւելի ուշ, լալով, ու այդ խաչով, կատարեց հերոսի թաղման կարգը:

Իննըսունական թուականներուն Անդրանիկ զաղանի կը մտնէ Պոլիս, ուր կը ծանօթանայ զեկավար դէմքերու, եւ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ կը ստանայ ԴՈՐԾի մասին: Շուտով զինքը կը գտնենք Կովկասեան ճակատի վրայ ու հայդուկային խումբերու հետ: Օր մը վան է, օր մը Ալաշկերտ, Տարօն: Հայրենի լեռները իրեն «ապատա՛ն» են ալ... Սերոբ, կռուի եւ կեանքի մէջ այդ երիտասարդը դիտելէ եաք, «Այդ տղան օր մը տեղ պիտի հասնի» կը վճռէ: Առաքելոց Վանքի կռուէն եաք, քիչ զոհով ու քիչ մարտով մեծ գործեր կատարողի իր համբաւը կը տարածուի: Սերոբի մահը լսելով, կ'երդնու վրէժխնդիր ըլլալ: Գանի մը վստահելի – ներով կը հսկեն քիւրտի չարժումներուն վրայ, ու երբ պահը կը ներկայանայ զայն թակարդելու, Անդրանիկ յօղացաւով անկողին է ինկած: Հակառակ չուրջին – ներուն արդելք ըլլալու ճիգերուն, կ'ելլէ անկողնէն, կը հագուի, կը զինուի եւ խումբը կ'առաջնորդէ: Կը յաջողին ըրնել Խալիլը, կը դատեն, յանցաւոր կը դանեն ու մահու վճիռը կը գործադրէ ինք, Անդրանիկ՝ կտրելով անոր գլուխը:

Տարիներու իր գործունէութեան ընթացքին, Հայաստանի նուիրական հողին վրայ, հոյակապ ընկերներ ու գործակիցներ է ունեցած, Սերոբ, Մուրատ, Գէորգ Զաւուշ, Սեպուհ, Կայծակ Առաքել ու բազմաթիւ ուրիչներ:

Իրրեւ խմբապետ, երկաթէ ձեռքով կարգապահութիւն է պարտադրած, ու իր դէնքի ընկերները, անտրտունջ ու ան – մըռունչ, հնազանդած են իրեն:

Կռուի մէջ ալ՝ հնազանդած են իր կարգադրութիւններուն, որովհետեւ վստահ են եղած Անդրանիկի դատողութեան ու ձեռնհասութեան: Լաւ կը ճանչնար Հայաստանի ամէն մէկ թիզ հողը, գիտէր թէ ուր կայ դիրք դրաւելու յարմարա – դոյն քարը կամ փոսը:

Մէկ սէր ու մէկ աստելութիւն է կրած իր սրտին մէջ: Սէր՝ դէպի հայ ժողովուրդը, մանաւանդ անոր խոնարհ դասակարգը, ու աստելութիւն՝ դէպի թուրքը, որուն ընաւ չէ վստահած· չէր վստահած նոյնիսկ Օսմ. Սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն:

×

Հայ ժողովուրդը, անսխալ բնազդով, ճանչցաւ Անդրանիկի մեծութիւնը՝ ու սիրեց զայն: Իր ողջութեան իսկ, երբեր հիւսուածքան է պատիւ ու է դովք իրեն, ո՞վ չէ լսած կամ երգած այդ տողերը... Դաշնակցական խումբը, իրրեւ Արծիւ, Հերոս Մանչեց եւայլն: Իր քաջութեան դովքը հիւսեցին ոչ միայն Հայերը, այլեւ՝ իր թշնամի Քիւրտերը:

Բազմաթիւ որակումներ ունեցաւ, «Զօրավար», «Հերոս», «Սարերու արլան», «Աստուծոյ արծիւ» եւայլն: Ասոնցմէ ոչ մէկը զինքը այնքան լաւ որակեց որքան ԻՍՋը: Ինաւ չհաւատացած կռուէ ու վերադէմ, եղաւ միշտ կռուի առաջապահ դիծերուն վրայ: Իր աղաներէն չպահանջեց ընել այն՝ ինչ պիտի չընէր ինք: Եղաւ ազատութեան պինուոր, աւելի քան երեսուն տարի՝ Հայոց լեռներուն եւ իրա – ւունքներուն պաշտպան սուրը: Առանց արտօնագրելու քալեց արիւնի ու կրակի մէջէն: Իր կեանքին ու գործունէութեան նուիրուած հատորներ կան հետազբօսողներուն համար, բայց կարելի չէ չյիչել թէ իրրեւ կամաւորական Խումբերու ընդհանուր հրամանատար, երախտաչատ գործ տեսաւ: Ա. Ընդհ. պատերազմի ընթացքին մանաւանդ, Դարիսի ու չրջանի Հայութիւնը չատ երկար ժամանակ, բազմահազար պաղթականութեան հետ, պաշտպանեց թաթարական վտանգէն: Զոհոնեցաւ իր ժողովուրդին ծառայելէ՝ ու զայն պաշտպանելէ:

«Գործս կէս մնաց» ըսաւ մեռած պահուն:

Պիտի կրնա՞նք իր լրումին հասցնել իր կիսատ ձգած գործը...

Ա. ՀԱՅԿԱԶ

Օգոստ· 1975 Նիւ–Եորք

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«ՀՈԳԵԿԱՆ ՈՒԺԵՂ ԴԷՄՔ» «ՈԳԵԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ»

Բժիշկ ընկ· Բ· Փափազեան, ազգային ուծացման վտանգը մատնանչելու իր փորձին մէջ կը մեկնի Կոստան Զարեանի «Նաւը լերան վրայ» վիպէն արտագրուած երկու պարբերութիւններէ՝ ուր կ'ըսուի·

— «Այն ժողովուրդները, որոնք զուրկ են հոգեկան ուժեղ դէմքից, որոնք ասելիք եւ բերելիք ոչինչ ունեն, որոնց մեռումը ոչ մի երազ կայ լուսաւորելու այդ ընդհանուր բառը, կոչուած են անհետանալու:

«Ամէն մարդ պէտք է կառչած մնայ իր ոգեկան կեդրոնին: Դէպքերը մեր շուրջն են, մեր ներսը չեն· գալիս են, մրրկում, ուցնում, եւ ի վերջոյ ենթարկուում են այդ ոգիին՝ եթէ նա մեծ է եւ ճառագայթուն: Մենք, Հայերս, այդ գիտենք դարերից ի վեր»:

Պարզ է ըսուածը: Ամէն ժողովուրդ, ազգային իր ինքնութեամբ կ'ապահովէ հաւաքական գոյատեւումի իրաւունքը: Ազգ պահել՝ կը նշանակէ ազգային գիտակցութիւնը վերածել ամէնօրեայ ապրումի, հաւատքի ու գործի: Տարբեր խօսքով՝ չանձնականանալ· եսական գոյութիւն մը ըլլալով հանդերձ՝ ազգային իմացումներով ապրիլ· անհատական եւ ընտանեկան ապահովութեան հանդիպի ձգտումը չվերածել մեկնակէտի մը՝ հաւաքական ու համահայկական պարտաւորութիւններ թօթափելու:

«Հոգեկան ուժեղ դէմք» կամ «ոգեկան կեդրոն» բացատրութիւններուն մէջ ՀԱՅՈՒՆ ԱՆԱՉՆԱԿԱՆ ԻՍԿՈՒԹԻՒՆ Է ՈՐ ԿԱՅ, հայ անհատ մարդուն այն խոր ու արմատացած հաւատքը՝ թէ ազգային ամէն հաւաքականութիւն իր հոգեկան ու իմացական ուրոյն դիմագծութիւնը ունի, անկախաբար մարդկային հասարակաց պահանջներէ եւ ձգտումներէ· եւ եթէ ասօրեայ կենցաղային ընթացիկ բարքերու դծով կեանքի ընդհանրական ստիպողութիւններուն պատչաճելու հարկին տակ է անձնապէս, պարտաւոր է սակայն իր ազգային անհատականութիւնը եւ հոգեկան ինքնութիւնը ներդաչնակել ամբողջական Հայութեան իւրայատուկ պահանջներուն, հաւաքական նպատակներուն եւ ձգտումներուն հետ:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ եւ ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ըմբռնումնե –

ՈՉԻՐ ԵՒ ՀԱՏՈՒԱԾՈՒՄ

Դքսուհիին սուգը տեւեց քառասուն օր: Դղեակին բնակիչները վախով կ'անցնէին նրբանցքերուն մէջէն: Իսկ պատուոյ օրիորդներուն արգիլուած էր մտնել հանգուցեալ իշխանուհիին սենեակէն ներս, որ կղզուած կը մնար ընտանեկան դամբարանի մը պէս:

Քառասունըմէկերորդ օրը, իշխանը ըստ սովորականին կ'երթեւեկէր ընդարձակ սրահին մէջ, համակուած մեայլ տեսիլքներով, երբ դուռը բացուեցաւ եւ յայտնուեցաւ կապոյտ աչքերով եւ խարտեաշ մազերով օրիորդ մը: Դուքսը յօնքերը պռատեց, ղէմքին մռայլութիւնը խաւարեցաւ: Բայց օրիորդը չզդուեցաւ այդ պաղ ընդունելութենէն: Շարժուձեւերուն մէջ կար անդրդուելի վճռակամութիւն մը:

— Ո՞վ ես եւ ինչ կ'ուզես, պոռաց դուքսը կոկորդը պատռելով:

— Եկայ ձեզմէ հրաժեշտ առնելու: Այսօր իսկ կը մեկնիմ: Պիտի մտնեմ վանք, պիտի դառնամ միանձնուհի: Անուններս իրարու պատչէլա է: Ես հանգուցեալ իշխանուհիին պատուոյ օրիորդն էի: Տիրուհիս անմեղ ու բարի հրեշտակ մըն էր, Ան – թոնիս բարի ու անմեղ երիտասարդ մըն էր: Ան զիս կը սիրէր հոս գալէս է վեր: Դքսուհին կարելին ըրաւ մեզ միացնելու համար, եւ յաջողեցաւ ծնողքիս հաւանութիւնը առնել Անթոնիոյի եւ իմ ամուսնութեան համար: Ամենայն Սրբոց տօնին, ուրախալի լուրը ստացած էի ծնողքէս եւ կ'ուզէի զայն անձամբ հաղորդել Անթոնիոյին... այդ դիչեր կատարուեցաւ ահաւոր ոճիր մը...

Իպպէլլա դլուխը վեր, անթարթ աչքերը ուղղած էր դուքսին աչքերուն մէջ, որ զինք կը դիտէր արբչիւռ:

— Այդ դիչեր, գործուեցաւ անմարդկային, գազանային ոճիր մը, եւ այդ ոճրագործը դուն ես՝ Տոն Ֆայմ... Թող Աստուած ողորմի հոգւոյդ, Աստուած միայն, որովհետեւ ուրէք մարդ արարած պիտի չհամարձակի անունդ յիչել աղօթքներուն մէջ: Կրնայ ըլլալ որ տարիներ եաք վիչտս ամոքի եւ ես մոռնամ աչխարհը, մոռնամ սիրելի Անթոնիոս, մոռնամ դժբախտ եւ անմեղ սիրուհիս՝ Տոնիա Լէոնորը· այն ատեն թերեւս կարենամ՝ անունդ յիչել աղօթքներուս մէջ: Բայց այդ օրը տակաւին հեռու է:

Իպպէլլա առանց պատասխանի սպասելու անհետացաւ: Դուքսը մնաց անչարժ, քարացած՝ արձանի մը պէս:

Յաջորդ օրը ժողովի կանչեց իր խորհրդականները, կալուածները եւ ինչքերը յանձնեց վստահելի վերակացուի մը, հանեց իշխանական զգեստները եւ հագաւ կոշտ կտաւէ չապիկ մը, եւ ոտքը բոպիկ հեռացաւ դղեակէն: Բնակութիւն հաստատեց չորցած ջրհորի մը մէջ, ուր ամէն օր սպասաւոր մը կուժ մը ջուր եւ նը – կանակ մը սեւ հաց կ'իջեցնէր:

Եւ այդ ջրհորին մէջ ապրեցաւ տասը – ներեք, ինքզինք քանակոչելով, աղօթելով, լալով, հառաչելով: Երբեմն, գիչերը, անժաման ճամբորդները, որոնք դէպի քաղաք կը փութային, ամայութեան մէջ կը լսէին լացի եւ ողբի ձայները:

Ո՛չ ոք կրնար ներել այս ոճրագործին: Ո՛չ ոք ունէր այդ իրաւունքը, բացի այն երկու զոհերէն, որոնց մարմինները հիմա վերածուած էին փոչիի: Բացի Աստուածմէ ոչ ոք կրնար նժարի մէջ դնել ոճիրին ահաւորութիւնը եւ հատուցումին տարողութիւնը: Ո՛չ մէկ դատաւոր կրցած էր դատել Տոն Ֆայմի այդ քառմնելի արարքները: Մեծ Դատաւորը միայն կրնայ արձակել վերջնական ու արդար վճիռ մը:

Տոն Ֆայմ տարիներով ապրեցաւ այդ մութ որջին մէջ, ուրկէ կարիճները եւ օձերը հեռացած էին սարսափով: Եւ օր մը, անոր ճիչերը չլսուեցան այլեւս: Մահը թանձր մառախուղի մը պէս լեցուցած էր ջրհորը, վերջնականապէս լռեցնելով երկրին խորերէն աղաղակող այդ բերանը:

Մանչ զաւակը նստաւ իշխանական աթոռին վրայ, ազնիկը կնքեց երջանիկ ամուսնութիւն մը, բայց երբեմն–երբեմն անոնց աչքերը կը մթագնէին յիչելով այդ ահաւոր դիչերը, երբ իրենց աչքին առջեւ պատահած էր իրենց մօր սպանութիւնը: Յաճախ կ'երթային աղօթելու անոր գերեզմանին առջեւ եւ կը խօսէին անոր հետ: Իրենց հօր վախճանն ալ անտարբեր չէր թողուր զիրենք, բայց հակառակ իրենց չանքերուն, չէին յաջողեր անկեղծ նայուածքի արտայայտութիւն մը ունենալ տոնոր հանդէպ:

Այսօր տակաւին Պրականսկ դղեակը կանգուն կը մնայ Վիլավխովա քաղաքին մէջ, ուր զբօսաշրջիկները կը վերյիչեն երկու անմեղներու այդ սոսկալի ճակատագիրը, եւ չարագուչակ սրահի պատերուն վրայ կը փնտռեն անոնց արեան հետքերը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՒՏԵԱՆ

(5 եւ վերջին մաս)

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ-ՀԱՅԱԿԱՆ ՎԱՎԵՐԱԳՐԻ

ՅԱՌԱՋ

Գ.

Դիտաստվածային ուժերի ներգործությունը մարդկային կյանքի վրա, որ ես ձեռքից տվի, ինձ ավելի ուժեղ էր:

— Ոմանք հնչ, մարգարեն, ասես, մարդկային ոգին ծնունդ է տալիս հրաշքների:

Ծանր հառաչեց ու ձեռքերով ծածկեց դեմքը:

— Մանկություն ու հասունություն, ուրախություն ու վշտեր, հիվանդություն ու առողջություն, ծնունդ ու մահ – ամեն ինչ ենթակա է մի ուրիշ ուժի, որ ինձ ավելի ուժեղ է թվում, քան ես ինքս:

Ես ոչինչ չհասկացա:

— Ինչպե՞ս կարող է մարդկային ոգին ստեղծել մի բան, որ ինքն էլ չի հասկանում:

— Ես ինքս էլ չեմ հասկանում, – ասաց նա, – բայց ես գիտեմ, որ ինձ ինչ-որ բան է ստիպում գրել, ինչ-որ բան, որ ինձ ավելի ուժեղ է թվում, քան ես ինքս:

Ես ուզում էի ինչ-որ բան ասել, բայց նա ձեռքը բարձրացրեց ու շարունակեց.

— Ես ինքս էլ չեմ հասկանում, թե ինչպես է դա կատարվում,

Պ. Գրիգոր Տոտաքեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան եւ զաւակները՝ Անի եւ Իզապէլ, Տէր եւ Տիկին Պերճ Սու – ճուքեան եւ զաւակները, Պ. Ա. Սու – ճուքեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Հասէրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ե. Գաս– պարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ս. Սէպէրեան եւ զանակները (Քալիֆոր – նիա), Տէր եւ Տիկին Ն. Գավուրմաճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տի– կին Ս. Քէչիչեան եւ զաւակները, (Հա– յաստան), Տէր եւ Տիկին Ռ. Ֆարաչեան եւ զաւակները (Նիու–Ճըրզի), Ինչպէս նա– եւ Ֆերհատեան, Զաքարեան, Տոլտուբ – եան ընտանիքները եւ համայն ընտանե– կան պարագաները խոր ցաւով կը ծանու– ցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ–մօր, քրոջ, տալոջ, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ աղ – գականին՝

ՏԻԿԻՆ ԳՐԻԳՈՐ ՏՈՏԱՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ֆիլոր Սուճուքեան)

մահը, որ պատահեցաւ Շաւիլ Օգոստոս 28ին, 65 տարեկանին յետ անողոք հիւան– դութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարի այս Շաբաթ, Օգոստ. 30, ժամը 9ին Ալֆոր– վիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուր– կէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գե– րեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ» – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գր. Փափազեանի եւ ողբացեալին ընտանիքին:

Այրի Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան, Օր. Աստղիկ Սէֆէրեան, Պ. Յարութիւն Սէ– ֆէրեան, Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայ– եան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ակոնայեան, Օրիորդ Անահիտ Ա կ ո ն ա յ ե ա ն Օր. Սոնա Ակոնայեան ինչպէս նաեւ Գա– բաօղլանեանց եւ Զարիֆեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ա– մուսնոյն, հօր, փեսային, քեռայրին, զարմիկին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Սեպ. 2, ժամը 14·30ին. փա– րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15ռիւ ժան Կուժօն, եւ մարմինը կ'ամփոփուի Անթոնիի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մարիամ Ակոնայեանի, ինչպէս նա– եւ Ակոնայեան եւ Սէֆէրեան ընտանիքնե– րուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալէմշահ ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ (Օգոստ. 31) ժամը 11ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 13 ռիւ տիւ Փեռշ ի յի– շատակ՝

ԿԱՐՊԻՍ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

մահուան տարելիցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՄԻԼԱՆՕ.—

Տիկին Սոնա Իպիչեան, չնորհաւորու– թիւններով եւ հիացումով, 30 հազար լիռ կը նուիրէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Աատուր Քէօսէեան 250 Ֆր:

ՊԱՋԷՆՎԻԼ.— Գարեգին Նորսիկեան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

ՔՈՒՐՊԼՎՈՒԱ.— Տէր եւ Տիկին Գե – զամ Թորոսեան 100 Ֆր:

ՓԱՐԻԶ.— Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Յա– կէթնաքովեան յարաաեւութեան ջերմ մաղթանքներով, 100 Ֆր. կը նուիրեն:

Jean-Marie CARZOU

Signera son livre

Un Génocide Exemplaire

Arménie 1915

et Nane CARZOU

«Le Voyage en Arménie»

Է Վ Ի Ա Ն

Օգոստ. 30, Շաբաթ, ժամը 16էն սկսեալ

Լա Պուէիննըռի

ռիւ Նասիոնալ

ARMÉNIE 1975 ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Départs chaque mois :

du 6 au 20 Septembre — du 25 Octobre au 8 Novembre

du 4 au 18 Octobre — du 20 Décembre au 3 Janvier

à partir 2580 F

Pour les jeunes de 16 à 35 ans

— du 6 au 20 Septembre

Demandez nos brochures détaillées

Logement première classe, hôtel ANI ou ARMENIA à Erévan en pension complète et excursions quotidiennes.

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

A MARSEILLE — Dicran Cazarian

61, rue Paradis — 13 Marseille — Tél. 54 07 51 et 93 36 19

Licence Voyages : A. 721.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Թադուհի Յարութիւնեան ի յի– շատակ իր ամուսնոյն մահուան տարելի– ցին 50 Ֆր. կը նուիրէ Փարիզի եկեղեց – ւոյ (առանձ. «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ի:

×

Պուռ լէ Վալանսէն, Յ. Պօյաճեան իր սիրելի կնոջ՝ Նազելի Պօյաճեանի մահ– ուան Բ. տարելիցին առթիւ 30 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Ծաչի մասնաճիւղին, 30, Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ 40 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խը– նամակալութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է բժիշկ Ռուբէն Տէր–Դաւթեանէ 1000 Ֆրանք բժիշկ Յովսէփ եւ Սաթե– նիկ Տէր–Դաւթեանի և ողբացեալ Մարիամ Ղուկասեանի յիշատակին:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկե– րական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Սեպ 6, երեկոյեան ժամը 8·30ին Գասպար Իփեկ– եան սկումբը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒՄՆԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսա այցելող Պէյրութի Հայ Երիտ. Միութեան ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ *Թատերախումբը* (հիմնուած 1959ին — 20 դերակատար) *կը ներկայացնէ երկու քրքջալիր կատակերգութիւններ*

բեմադրութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ՍԱԹԱՄԵԱՆԻ

CENTRE CHAILLOT - GALLIERA — Paris, 28 Avenue George V — PARIS (8e)

Métros : George V et Alma-Marceau

Ժորժ Ֆէյդոյի

(LA PUCE A L'OREILLE)

ԿԱՍԿԱԾԸ ԿՆՈՋ ՄՏԿԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 17, ժամը 20·45ին

Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 24, ժամը 20·45ին

Յակոբ Պարոնեանի

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(LES MENDIANTS RESPECTABLES)

երաժշտական կատակերգութիւն

Հինգշաբթի Սեպտեմբեր 25, ժամը 20·45ին

ՄՈՒՏՔ՝ 50 Ֆ. եւ 30 Ֆ.

Տոմսերը կանխաւ ապահովելու համար դիմել՝

U .G.A.B. : Centre Culturel Alex Manoogian

118, rue de Courcelles, Paris (17e) — Tél. : 924-86-71 et 227-12-26

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

THEATRE MUNICIPAL

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(Les Mendiants Respectables)

Շաբաթ, 20 Սեպտեմբեր ժամը 20·45ին

Մուտք՝ 30 – 20 – 15 – 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

THEATRE DES VARIETES

37, rue Vincent Scotto

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

(Les Mendiants Respectables)

Ուրբաթ, 19 Սեպտեմբեր ժամը 20·45ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յովհաննէս Աւետիսի Գասպարեան, ծը– նած 1916ին Աղբրեջանի Կուտկաշէնի չըր– ջանի Նիլ գիւղը, ունեցած է 3 եղբայր՝ Եղիշէ, Արշակ, Տիգրան, 3 քոյր՝ Զա – րուհի, Մանուշակ, Նունուֆար, պատե – րազմի դացած ատեն ունէր մէկ տղայ Թելման, իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր, իր ընկերներէն մէ– կը յայտնած է թէ ողջ – առողջ է ու կ'ապ– րի Սէն–Տընի չրջանը:

Լուր ունեցողներէն՝ գրել.— Երեւան, Շորբուլախ գիւղը, առաջին փողոց 15 տուն:

Չինքը փնտռողն է թոռը՝ Տուսիա:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի Պօմոնի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Նոյ. 8, Շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Սիվանտիա պանդոկի սրահնե– րուն մէջ:

×

Կապոյտ Ծաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը Նոյ. 22ին:

×

Կապ. Ծաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարե– կան պարահանդէսը Նոյ. 15ին, Շառլո– նիէռ:

×

Աղքատախնամի տարեկան գիշերային պարահանդէսը, Շաբաթ, 8 Նոյեմբե – րին, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որ – բերու Օգնութեան Մարմինի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Դեկտեմբեր 7, կի– րակի օր, Օթէլ Ժորժ Ե.ի սրահներուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince — Paris (6e)

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ՅԻՆ՝ ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ